

Quaderns
de Palafrugell

JULIOL 2021

27

L'EDAT D'OR DEL PERIODISME A PALAFRUGELL

Anàlisi dels periòdics de la vila,
de finals del segle XIX a la Guerra Civil

PURI ABARCA

REDACCIÓ i ADMINISTRACIÓ: Cavallers, 1
IMPRANTA: Cavallers, 12

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ PER TRIMESTRE:
Palafrugell, 2 ptes. Fora, 2'50 ptes.
Estranger, 3'50 ptes.

PER A SUBSCRIPCIONS, A LES LIBRERIES
DEULOFEU I LAFITA I A L'IMPRANTA PALÉ.

PER A ANUNCIS DEMANAR TARIFA.

Hotel Mayol
Servei de
restaurant
Valls, 6 Palafrugell

A Palafrugell, com arreu de les terres ibèriques, les eleccions constituïren un esclatant triomf dels ideals republicans

Per gran majoria sortí diumenge victoriosa la nostra candidatura composta dels Srs. Ramir Deulofeu Quintana, Miquel Mundet Paradedà, Jaume Fina Bussot, Joan Rodríguez Joanola i Arseni Vergés Bussot, del "Centre Catalanista Republicà" i Josep Sagrera Coromines, Gonçal Gallari Maló, Juli Colom Font, Josep Costa Girbal i Joaquim Font Salip, del "Partit d'U. F. N. R."

La candidatura "palafrugellenca" que - cal recordar-ho - representava en aquesta lluita a la Monarquia, obligué els llocs de minoria, perquè els republicans no volgueren anar al "copo"

La campanya electoral

La manca d'espai emé obligà a recollir tolament en unes breus notes la informació de la magnífica lluita electoral que ha tingut com a camp d'acció la nostra vila i que ha determinat el formidable triomf de la candidatura catalanista republicana. Les organitzacions polítiques que presentaven aquesta candidatura, no varen plaer cap esforç per a fer comprendre a la massa electoral la conveniència dictada per l'hora present, per les realitats de cada dia, d'enfereir per sempre més tot allò caduc que encara es remena en nostra vila, fent triomfar netament als homes que en aquesta lluita simbolitzaven tots els ideals de llibertat i de progrés. Mentre els lamentables elements caciquils, es bellugaven anant de casa en casa, implorent la gràcia de caritat d'un vot que no es mereixien, les forces del Catalanism i de la República llançaren a cada moment manifestos a l'opinió i organitzaven mitjans en els quals amb paraules càlides i vibrants, es feia saber al poble els propòsits i les idees orientadores de la nostra actuació present i futura.

El primer acte públic fou celebrat el dijous en el teatre del Centre Fraternal, en el qual s'acollí amb aquest mèrit una multitud entusiasta. L'acte, que era el de presentació de la nostra candidatura, fou presidit pel Sr. Tomás Girbal, parlant-hi els oradors del Centre Catalanista Republicà Srs. Fèrmi Vergés i Joan Rodríguez Joanola i els del Partit d'U. F. N. R. Srs. Juli Colom, Gonçal Gallari i Josep Sagrera Coromines. Les ovacions aquests oradors i els magnífics parlaments dels oradors glosos campanya, foren continuats amb discursos i ja en aquest miting va tenir-se una clara sensació de la victòria que esperava a la nostra candidatura.

El dissabte a la tarda en el saló de mar de la barriada de Calles va tenir-se un altre miting en el qual participaren els Srs. Joan Camós, Fèrmi Vergés, Tomás Girbal, Gonçal Gallari i Josep Sagrera Coromines. Aquest acte va ser molt concorregut, regnant entre franc entusiasme.

A les vuit de la vetlla del mateix dissabte, va tenir lloc un miting de la nostra candidatura en el saló de mar de la barriada de Calles. En aquest miting hi parlaren els Srs. Fèrmi Vergés, Joan Camós, Juli Colom i Josep Sagrera Coromines, que recolliren entusiastes mostres d'afecte.

Acabats aquests darrers actes, els republicans de Palafrugell acudiren al miting que s'estava celebrant en la Sala Barrio de la nostra vila de Palafrugell. En aquest miting hi parlaren els nostres amics Srs. Sagrera Coromines, Juli Colom, Martí Perot Vergés, Rodríguez Joanola i Gonçal Gallari.

La mateixa nit encara, el Sr. Josep Sagrera Coromines, que en aquesta campanya electoral s'ha mostrat amb una energia infatigable, parlà en el miting que s'estava celebrant en la Sala Barrio de la nostra vila de Palafrugell, Quintana de Leds, Torrent i Matallana.

Finalment el diumenge a les 10 del matí, en el saló d'espectacles del Centre Fraternal, els Srs. Corredor, Rodríguez Joanola, Fèrmi Vergés, Juli Colom i Sagrera Coromines dirigiren la paraula al públic nombrosíssim que va congregar-se en aquell

lloc. Els aplaudiments foren seguits i aplaudiments, podent-se considerar la des d'aquella hora que l'ideal republicà triomfava plenament a casa nostra. La victòria, al comprovar-se amb el resultat de les votacions, no constituí, per tant, una sorpresa per ningú que no tingués els ulls tapats a la realitat del moment. Esperem com era el triomf, va ésser però acollit amb sorollosos mostres de satisfacció i d'entusiasme que culminaren a quarts de vuit de la vetlla, a la sortida del espectacle. Una multitud compacta va estacionar-se davant de l'edifici social del Centre Catalanista Republicà, omplint els brillants resultats electorals en la nostra vila i arreu de les terres ibèriques, ovacionant a cada pas als nostres candidats triomfadors. Un nom d'aquesta varen dirigir la paraula al públic els nostres regidors Srs. Rodríguez Joanola i Sagrera Coromines, essent acollides les seves paraules amb un desavallat d'aplausos i amb tanta massa de crits d'entusiasme, produint-se una sensació de record inextinguible.

La jornada de diumenge

A les primeres hores

A les 8 del matí començà la nostra vila un moviment desacomunat. L'oficina electoral del Centre Catalanista Republicà, oberta en aquella hora es veié tot seguit omplida per una munió d'electors que desitjaven saber-se del lloc on els corresponia votar, i aquest moviment iniciat de bon matí ja no cessà en tot el dia, la demanant-se de dades que sobria el personal de les oficines com una tornada de la nostra vila.

Les masses es constituïren normalment a les 10 del matí, quan ja s'havia iniciat el vot a l'urna, co que era auguri d'una jornada laboriosa.

Un miting

En el mateix lloc on s'havia celebrat el miting de la tarda del dijous, a les 8 del matí, es va celebrar un altre miting en el qual participaren els Srs. Joan Camós, Fèrmi Vergés, Tomás Girbal, Gonçal Gallari i Josep Sagrera Coromines. Aquest acte va ser molt concorregut, regnant entre franc entusiasme.

A les vuit de la vetlla del mateix dissabte, va tenir lloc un miting de la nostra candidatura en el saló de mar de la barriada de Calles. En aquest miting hi parlaren els nostres amics Srs. Sagrera Coromines, Juli Colom, Martí Perot Vergés, Rodríguez Joanola i Gonçal Gallari.

La mateixa nit encara, el Sr. Josep Sagrera Coromines, que en aquesta campanya electoral s'ha mostrat amb una energia infatigable, parlà en el miting que s'estava celebrant en la Sala Barrio de la nostra vila de Palafrugell, Quintana de Leds, Torrent i Matallana.

Finalment el diumenge a les 10 del matí, en el saló d'espectacles del Centre Fraternal, els Srs. Corredor, Rodríguez Joanola, Fèrmi Vergés, Juli Colom i Sagrera Coromines dirigiren la paraula al públic nombrosíssim que va congregar-se en aquell

lloc. Els aplaudiments foren seguits i aplaudiments, podent-se considerar la des d'aquella hora que l'ideal republicà triomfava plenament a casa nostra. La victòria, al comprovar-se amb el resultat de les votacions, no constituí, per tant, una sorpresa per ningú que no tingués els ulls tapats a la realitat del moment. Esperem com era el triomf, va ésser però acollit amb sorollosos mostres de satisfacció i d'entusiasme que culminaren a quarts de vuit de la vetlla, a la sortida del espectacle. Una multitud compacta va estacionar-se davant de l'edifici social del Centre Catalanista Republicà, omplint els brillants resultats electorals en la nostra vila i arreu de les terres ibèriques, ovacionant a cada pas als nostres candidats triomfadors. Un nom d'aquesta varen dirigir la paraula al públic els nostres regidors Srs. Rodríguez Joanola i Sagrera Coromines, essent acollides les seves paraules amb un desavallat d'aplausos i amb tanta massa de crits d'entusiasme, produint-se una sensació de record inextinguible.

A la una, optimisme republicà

Una passada pels col·legis abans de dir que ens augura un triomf de la candidatura esquerrana. Elevat de la secció 3.ª del 3er districte que ocupava una igualtat de forces, en els demés llocs la majoria republicana tubada de bon matí s'havia afirmat notablement, en forma que deixava ja entreveure el resultat final. A mitja que avançava el temps la majoria republicana era una cosa més clara i més concreta; a dos quarts de vuit de la tarda era una cosa totalment segura. Buscarem trobar-hi però opinions "autoritàries" que auguraven un resultat d'enjot (1).

Un candidat intenta la taca violenta

A la tarda tot l'interès estava concentrat a la secció 3.ª del districte tercer, destinada als veïns de Llobria i Calles. Aquella zona luxuriosa havien aparegut altra volta i ara portaven la gent procedent de la plaça de Calles; tot era feta suposar que aquest moviment s'havia efectuat per millorar les proporcions de la derrota de les dretes, però, per algun paperet que veíem per casualitat poguérem constatar que no era ben bé així, puix alguns dipositaven el vot republicà. El candidat Pina Vigas que seguíem en la plaça la primera de vuit que anava a emetre un elector, li que la gent d'entrar al col·legi i, a les properes barbes del president de la mesa, prengué d'una grupada la papereta d'un elector - un pobre vell venerable - i n'hi entrà una altra de les que li figurava el seu nom. Aquesta gesta motivà una serena protesta per part de la massa que en aquell moment hi havia all emgrement, produint-se una bona explosió d'entusiasme.

Els resultats

A les cinc de la tarda es començà a reunir la gent a les portes dels col·legis i a mesurar les manifestacions d'entusiasme, puix la candidatura republicana aconseguí un triomf que fou molt més gran del que s'esperava. Els resultats foren els següents: **PRIMER DISTRICTE** Candidatura republicana: 325 vots. **C. palafrugellenca monàrquica**: 136 vots. **PRIMER DISTRICTE** Candidatura republicana: 325 vots. **C. palafrugellenca monàrquica**: 136 vots. **PRIMER DISTRICTE** Candidatura republicana: 325 vots. **C. palafrugellenca monàrquica**: 136 vots.

La gran victòria republicana

La gentada estacionada davant de les portes dels col·legis republicans demostrava el seu entusiasme per conèixer els resultats. A mitjan tarda arreu de Catalunya i de les terres ibèriques. Ben aviat fou possible anunciar als obligats a les poblacions veïnes. Després vingueren els de Girona, Madrid, Barcelona, i tots eren iguals: majoria republicana, manifesta i ben establerta i els cors s'omplien de joia i optimisme i es portaven les mans per re-

plect l'anhel que ara es veia extingit i satisfet. Els nostres es refien amb un eloqüent llacisme i totes acabaven amb sentits clams de llibertat.

Es rebé un telefonema d'En Salvaterra Albert de l'estació del gran triomf, el qual vingué a sumar-se a les felicitats i ben apreciables felicitats abans i a les que se n'hi sentien encara moltes altres.

Els candidats elegits Rodríguez Joanola i Sagrera Coromines, des d'una de les finestres del calé del Centre dirigiren la paraula a la multitud, remarcant l'interès i l'ajut rebut per la victòria en nom de tots els candidats republicans.

El tema general

Ja no cal dir que totes les converses giraven en torn de l'èxit republicà en tota la península. Era ben entrada la nit que encara es notava en alguns calés una animació descomunal en es comptaven vivament els incidents de la jornada i la superbrellent candidatura.

El resultat a Palafrugell

DISTRICTE PRIMER

Candidatura republicana
Srs. Costa Girbal 355 vots
Ramir Deulofeu Quintana 357
Arseni Vergés Bussot 350
C. palafrugellenca monàrquica
Lluís Jofra Sabater 152 vots
Pau Corominas Rabassa 151
Lluís Sitjés Pirals 152
Candidatura independent
Francesc Gich Puigdollers 115

Resultats elegits els Srs. Costa, Deulofeu i Vergés per majoria i els Srs. Corominas i Sitjés per minoria.

DISTRICTE SEGON

Candidatura republicana
Juli Colom Font 294 vots
Jaume Fina Bussot 314
Gonçal Gallari Maló 289
Miquel Mundet Paradedà 325
C. palafrugellenca monàrquica
Josep M.ª Vehí de Cabrera 136 vots
Pere Avellí Prats 142
Juli Tauler Barisó 135
Miquel Galland Capella 125
Resultats elegits els Srs. Colom, Fina, Gallari i Mundet per majoria i els Srs. Vehí i Avellí per minoria.

TERCER DISTRICTE

Candidatura republicana
Joaquim Font Salip 325 vots
Joan Rodríguez Joanola 350
Josep Sagrera Coromines 357
C. palafrugellenca monàrquica
Pina Vigas Girbal 163 vots
Fèrmi Carreras Subirats 171
Francesc Esteve Githou 172
Resultats elegits els Srs. Font, Rodríguez i Sagrera per majoria i els Srs. Carreras i Esteve per minoria.

Un aclariment

Hom podrà observar que classifiquem la candidatura palafrugellenca com a monàrquica, i és que avui ens veiem obligats a considerar així a tots aquells que en aquesta momenta històrica de la lluita ciutadana de les eleccions, que representaven no menys que un plebiscit popular per dilucidar la conveniència del règim, no s'han declarat clarament republicans i han treballat en contra d'aquesta idea.

"Venim a fer política i no estem ni mica avergonyits del nostre propòsit i el pregonem ben alt. Perquè aspirem a una actuació clara i honesta posada al servei d'uns nobles ideals de llibertat."

Martí Jordi i Frigola, Ara (1930)

Uns autos a Tamarin

Unos automòbils particulars foren mobilitats cap a Tamarin, portant carreterets amb alguns electors, poc, que anaren

L'EDAT D'OR DEL PERIODISME A PALAFRUGELL

Anàlisi dels periòdics de la vila,
de finals del segle XIX a la Guerra Civil

PURI ABARCA

Agraïments

L'elaboració d'aquest llibre ha estat possible per la implicació d'algunes persones, en diferents àmbits, a les quals voldria agrair la seva entrega. Per començar, vull donar les gràcies a la fins fa poc arxivera municipal, la Conxa Saurí, perquè em va encoratjar a tirar endavant aquest projecte quan el vaig plantejar, i perquè, quan ja no era en el càrrec, m'ha acceptat alguna consulta amb l'entusiasme de sempre. Agraïment també a la gent de l'Arxiu Municipal, en Xavier Pareras, la Paqui Téllez i el nou arxiver, l'Òscar Alegret, per haver-se posat a la meva disposició en aquest treball, sobretot al primer, a qui he aclapat amb peticions estranyes i difícils d'assolir. Un llibre no és el que en resulta sense una maquetació que hi doni forma. En aquest punt, dono les gràcies a l'autor de la maquetació, en Lluís Pareras, per la infinita paciència i la creativitat, indispensable per donar forma al llibre. A en Paco Dalmau, que, com sempre, ha tingut un as amagat a la màniga i m'ha donat un cop de mà per trobar algunes imatges inèdites que, sense el seu guiatge, hauria estat impossible localitzar. I finalment, a la meua família, que ha aguantat uns quants mesos d'absències, mentre feia el llibre.

Quaderns de Palafrugell JULIOL 2021 27

DATA D'EDICIÓ: **Juliol 2021** - TIRATGE: **350 exemplars** - EDICIÓ: **Ajuntament de Palafrugell i Diputació de Girona** - © PELS TEXTOS: **Puri Abarca** - © IL·LUSTRACIONS: **respectius autors** - © FOTOGRAFIA: **respectius autors** - REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: **Ajuntament de Palafrugell, Institut de Mitjans de Comunicació i Unitat de Publicacions** - ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC: **Berta Herreros** - © DISSENY I MAQUETACIÓ: **Lupagrafics** - IMPRESSIÓ: **Impremta Palafrugell, SL** - DIP. LEGAL: **GI-755-2021** - ISBN: **978-84-123002-1-5**

Excepte en els casos específicament previstos per la Llei, qualsevol reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels titulars dels drets que s'indiquen en el crèdits. Dirigiu-vos a l'editor si desitgeu obtenir autorització per efectuar-les.

Portada

Fragment d'una fotografia en què es veu Lluís Medir Jofra, assegut llegint una publicació, amb un company, als anys 20 del segle XX.

Arxiu Municipal de Palafrugell
Col·lecció Montserrat Medir

Pàg. 3

Plana del setmanari *Baix Empordà*, de l'1 de gener de 1920.

Arxiu Municipal de Palafrugell

Pàg. 4

Plana de la publicació *Ara*, del 18 d'abril de 1931.

Arxiu Municipal de Palafrugell

9 Introducció

10 La premsa a Palafrugell: altaveu polític, empresarial i social

14 *El Palafrugellense*: obrint camí

- 18 La topada amb Miquel Torroella i Plaja
- 19 Editorial de presentació (20 de juliol de 1882)
- 21 Vigilants de l'actuació pública
- 52 *El Distrito* i *El Nuevo Distrito*
- 55 Intents de l'època 'vistos i no vistos'

58 *La Crònica* i els seus coetanis

- 60 Primer, amb el conservadorisme per davant
- 66 Nova etapa, res a veure
- 73 Joan Linares Delhom i les publicacions
- 74 *Llibertat* i l'autonomia
- 76 *Germanor*, seguint la línia

78 Humor i sàtira, sense pietat

- 78 *La Pebrera*, directa a la jugular
- 87 I va arribar *La Bugadera*
- 90 Els precedents i un intent posterior:
Las estisoras, *La Bohemia* i *Peix Fregit*

94 *Emporium*, la il·lusió per escampar cultura

- 97 La Festa de la Bellesa, el germen
- 100 *La Sardana*, *Esclat* i *Lletres*

102 L'empenta de *Baix Empordà*

- 107 Rúbriques que van fer història
- 107 Ganiguer, l'home orquestra
- 111 Sabater, l'empresari, polític i escriptor
- 112 El columnista amb nom de rei de Roma
- 113 Les col·laboracions de Pla
- 116 Els escindits
- 116 Observadors de l'actualitat
- 145 Miscel·lània d'informacions

156 *L'Ara* i l'entusiasme pels ideals

- 162 Martí Jordi Frigola, passió per la política
- 163 Fermí Vergés, de vocació, periodista
- 163 Juli Colom i Font, la vena literària
- 164 Josep Guílló Rocas, el corresponsal
- 164 Lluïtes polítiques i després, la guerra
- 191 Extractes de la secció 'Espitllera'
- 194 El comiat

196 Desafiant la dictadura: *la Revista de Palafrugell*

- 200 El final de la dictadura i el tancament
- 202 La segona etapa
- 203 Onada de publicacions

206 La publicitat, suport econòmic

226 Fonts d'informació

Introducció

La història de les publicacions periòdiques a Palafrugell ja ha estat abordada per alguns autors en el context del relat sobre la rica vena literària del municipi. Recollint el testimoni d'aquells treballs, aquest llibre intenta aprofundir més en els temes tractats per aquells lletraferits que, des de finals del segle XIX, van posar a disposició dels ciutadans eines informatives que els permetien també expressar les seves inquietuds, idees i talents. Mitjançant extractes d'articles sobre alguns dels esdeveniments i situacions que van viure els palafrugellencs i els catalans de cadascuna de les èpoques en què van veure la llum aquestes publicacions, el lector es pot fer una idea en relació amb la vida d'antany, sobretot entre finals del segle XIX i la Guerra Civil, anys durant els quals van proliferar més capçaleres de premsa a la vila. Des de l'arribada del telègraf fins a la inauguració del Tren Petit o els durs temps de guerra, el propòsit ha estat destriar escrits sobre temes interessants, en alguna ocasió divertits, de les planes de les publicacions més representatives. Per dur-ho a terme, ha calgut una immersió en l'hemeroteca que ha aconseguit reunir l'Arxiu Municipal de Palafrugell. Centenars de planes, amb milers d'articles, alguns de molts significatius, altres aparentment de poca importància, tots, però, reflex d'una quotidianitat que ara ens sembla molt llunyana. En els textos reproduïts, hem mantingut l'ortografia original, sovint, ben diferent de l'actual.

Malauradament, no ha estat possible aconseguir la totalitat d'exemplars d'aquelles publicacions. El material existent a l'Arxiu, malgrat ser molt abundant, és tot el que s'ha pogut localitzar fins ara, de manera que hi pot haver alguns episodis locals més o menys rellevants que no es vegin reflectits en aquest llibre. Precisament, des d'aquestes planes, aprofitem per demanar als possibles lectors que siguin posseïdors de material interessant al respecte que en facin donació a l'Arxiu, amb l'objectiu de completar, a poc a poc, l'hemeroteca del periodisme palafrugellenc, el camí del qual va quedar estroncat després de la Guerra Civil. Les publicacions de finals de la dictadura franquista i posteriors, malgrat no ser l'objecte principal d'aquest treball, són les protagonistes del penúltim capítol del llibre, dedicat a il·lustrar el renaixement de la vena periodística a Palafrugell un cop passada l'època més fosca del país.

Esperem que el treball de les següents planes us complagui, i us ajudi a entendre altres èpoques i tot allò que els nostres avantpassats van haver de superar per permetre'ns arribar allà on som ara.

La premsa a Palafrugell: altaveu polític, empresarial i social

L'ESCLAT DEL MOVIMENT CULTURAL I LITERARI
DE LA RENAIXENÇA CATALANA (1833-1892),
AMB LA RECUPERACIÓ DE LA LLENGUA
I L'APARICIÓ DE NOVES MANIFESTACIONS
LITERÀRIES I ARTÍSTIQUES,

va marcar el camí cap a la creació de nombroses capçaleres de premsa a Catalunya, sobretot a partir de la Revolució de 1868 a l'Estat espanyol, que va obrir pas a intentar establir un règim polític democràtic i que va comportar una clara llibertat de premsa. Més endavant, els diaris, setmanaris i revistes patirien les anades i vingudes dels diferents règims polítics, però aquell va ser el punt en què, en paral·lel a l'impuls del periodisme a la resta d'Europa, va néixer un nou poder, opinador i descriptiu de la realitat del moment.

L'efervescència periodística iniciada en la segona meitat del segle XIX va anar lligada, sovint, a iniciatives empresarials i/o polítiques en l'àmbit nacional, però també en el local i comarcal.

Entre 1868 i 1939, van ser nombroses les capçaleres que van sortir al carrer, la majoria d'elles en castellà, sobretot a partir de la fi de la Tercera Guerra Carlina a Catalunya i la restauració monàrquica de 1876. Tot i el predomini del castellà, els intents per mantenir viva la llengua van propiciar projectes en català com el del *Diari Català* (1879-1881) o *La Renaixensa* (1881-1905).

Fotografia de 1911.
La palafrugellenca Rosa Salgas,
llegint una publicació de l'època.
Arxiu Paco Dalmau

A Palafrugell, entre 1882 i 1937, es van publicar prop de quaranta capçaleres, la majoria setmanaris –com bé afirmava Pla, era ‘un poble de setmanaris’– i de curta durada, creats (i clausurats) segons les necessitats socials, polítiques i empresarials de cada moment. Uns quants eren impulsats per mecenes de la vila; altres, per particulars o grups amb inquietuds culturals. La majoria, però, tiraven endavant per la bona voluntat i els esforços dels seus impulsors, els quals combinaven professions diverses amb l’activitat periodística, fet que explicaria la curta durada de moltes d’aquestes publicacions, dependents de la dedicació personal dels seus creadors. Tan sols un dels projectes, el del *Ara* (1930-1937), va esdevenir diari.

La primera publicació registrada a la vila va ser *El Palafrugellense*, escrit en castellà –amb alguna col·laboració molt esporàdica en català–, que l’any 1888 es va convertir en *El Nuevo Palafrugellense* i més endavant, el 1893, es va fusionar amb *El Eco Bisbalense*. La fusió va portar a la creació del setmanari *El Distrito*. El 1900 va canviar el nom a *El Nuevo Distrito (periódico republicano autonomista)* i es va publicar fins al 1909. També a finals del segle XIX van néixer *El Clamor (periódico bilingüe de avisos y noticias, defensor de los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca)*, *La Verdad (periódico semanal de intereses generales)* i *La Imparcialidad*, dedicat sobretot a informació cultural, científica i històrica.

Las Estisoras (periódich literari, mitj en serio, mitj en broma) naixia el 1900 a l’entorn d’un nucli catalanista de la vila i no hi ha constància del seu tancament, però tot sembla indicar que va ser força efímer. El 1901 sortia *La Crónica*, en castellà, publicació que més endavant, el 1907, i fins al 1909, es va anomenar *La Crònica*, escrita en català.

Emporium (1905-1906) va ser una revista literària sorgida a l’entorn de la celebració de la Festa de la Bellesa de Palafrugell, el 1905, i relacionada amb modernistes gironins, com ara Carles Rahola i Prudenci Bertrana.

Altres capçaleres publicades a la vila fins a la Guerra Civil, la majoria de curta durada, van ser *Revista Popular*, *El Contribuyente*, *La Bohemia*, *Germanor*, *Ressorgiment*, *Esclat*, *Llibertat*, *Lletres (Suplement Mesal de La Crònica)*, *Acción Social Obrera*, *El Látigo*, *La Sardana*, *Llevant*, *El Intransigente*, *Peix Fregit*, *Industria Corchera*, *El Camperol*, *La Tramuntana...* i *La Pebrera*, un setmanari satíric, humorístic i literari, que va tenir la seva contrapartida més endavant amb *La Bugadera, fulla higiènica d’avisos, notícies i netejades; farà bugada sempre que hi hagi excés de brutícia*.

La majoria de publicacions naixien i morien amb molta facilitat, en bona part perquè eren impulsades per esforços romàntics del moment que intentaven fer d’altaveu d’un sector o un altre de la societat, però que, per manca de temps o de diners, acabaven abandonant el projecte. D’entre tots els setmanaris, va destacar, tant pel que fa a la durada com a la qualitat d’escriptura, el regionalista i defensor de la indústria surera *Baix Empordà* (1909-1936), propietat de l’empresari Joan Miquel Avellí.

La creació de publicacions periòdiques va significar la plasmació de treballs de joves i no tan joves escriptors de la vila que ja destacaven en les tertúlies dels cafès i els casinos, l’activitat cultural dels ateneus i la intensa vida associativa del poble. A partir de finals del segle XIX, doncs, van aparèixer escriptors i periodistes amateurs, alguns dels quals esdevindrien professionals amb el temps. Entre els més destacats,

hi havia Josep Ferrer i Mascort —que escrivia amb el pseudònim d'Anco Marcio—, Alfred Gallart i Genís, Josep Ganiguer i Ros, Àngel Ferran i Corominas, Joan Granés i Noguer, Fermí Vergés, Romuald Vidal i Mateu, Eusebi Corominas i Cornell, Lluís Corominas i Cornell, Bonaventura Sabater i Burcet, Enric Bosch i Viola, Ramir Medir, Joan Vergés i Barris, Vicenç Piera o Salvador Raurich, que rubricaven les seves cròniques a les planes dels setmanaris, de vegades, al costat d'articles de noms més coneguts de la literatura, com ara Josep Pla o Prudenci Bertrana.

Els primers temps, les publicacions es van haver de fer amb pocs mitjans, fins i tot, calia imprimir els exemplars fora del municipi. Josep Pla destacava, a *El meu país* (Ed. Destino, 1968):

«Un fet curiós és que Palafrugell, que ha fet tants periòdics, no disposà d'un obrador per a imprimir-ne fins molt tard.»

Recordava, l'escriptor, que la primera impremta de la vila va ser posada per bisbalencs, com ara Miquel Palé o Pere Ribas. Pla era crític també amb l'acceptació que els diaris i setmanaris tenien entre la població i amb la conservació d'exemplars:

«Els diaris han servit per a netejar les paelles o han estat cremats inexorablement. Si no havien d'ésser conservats —almenys els que valien la pena—, per què sortiren? Però la realitat és aquesta.»

Malgrat aquest pessimisme de Pla, ningú no pot negar que el treball que durant anys van fer periodistes i escriptors per tirar endavant les publicacions periòdiques de la vila, de vegades en condicions socials i polítiques molt difícils, formen part d'una hemeroteca molt valuosa per reviuir les circumstàncies de cada moment i intentar entendre-les. Algunes de les publicacions van patir moments molt difícils, com ara després dels Fets d'Octubre de 1934, quan les autoritats espanyoles van voler tallar de cop la llibertat de premsa i tenir controlats tots els mitjans. Una carta del ministeri de Treball, Sanitat i Previsió, amb data de 28 de desembre de 1934, instava l'alcalde de Palafrugell del moment a posar en coneixement del govern espanyol quines publicacions sortien a la vila i quines n'eren les tendències.

La Guerra Civil i la dictadura de Franco van aturar en sec la majoria de publicacions arreu del país durant gairebé tres dècades, una situació que ni el règim dictatorial de Primo de Rivera (1923-1930) havia aconseguit, malgrat l'estrict control de la censura de l'època sobre els articles que s'escrivien. No va ser fins al 1962, quan encara imperava el règim franquista, però ja s'albirava que les coses canviarien en uns anys (sobretot per la incipient oposició antifranquista de moviments obrers i forces democràtiques), que va ser creada la *Revista de Palafrugell* i la vena periodística va irrompre un altre cop a la vila, amb l'empenta suficient per impulsar, amb el pas dels anys, altres tipus de publicacions periodístiques i literàries plenament locals, com ara l'anuari *Crònica d'un Any*, i per fer sortir a la llum nombrosos escriptors i reporters, alguns d'ells antany silenciats.

Pàgina 13

Carta del ministeri de Treball, Sanitat i Previsió a l'alcalde de Palafrugell, el desembre de 1934, sobre el control de la premsa.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Ajuntament de Palafrugell. Correspondència

GOVERN DE LA GENERALITAT
MINISTERIO DE TRABAJO, SANIDAD
DE CATALUNYA
Y PREVISION
1480
DELEGACION EN CATALUÑA

21-12-34
completament

INTERESANT a aquesta Delegació de Treball conèixer el nom dels diaris i setmanaris que es publiquen en el terme municipal de la vostra jurisdicció, us prego volgheu trametre'm amb urgència, una llista de les dites publicacions amb indicació de llur tendència i importància.

BARCELONA, 28 Desembre de 1934.

EL DELEGAT DEL MINISTERI DE
TREBALL, SANITAT I PREVISIO A
CATALUNYA.

J. V. d'Ornel
m. Heras

Il·ltre. Sr. Alcalde de

PALAFRUGELL

El Palafrugellense: obrint camí

«El semanario se declara, desde luego, solo y exclusivamente, defensor de los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca, no siendo nuestro ánimo inclinarnos a favor de tal o cual partido, no solo por razón de la índole especial del periódico, sí que también porque solo queremos ser españoles y huir del candente terreno de la política por la esterilidad en las luchas, las apostarías de sus hombres y la falta muchas veces, hemos de confesarlo, de dignidad política de los partidos.»

Així exposaven els impulsors d'*El Palafrugellense* els seus objectius en l'escrit de presentació de la nova publicació, que sortia al carrer el 20 de juliol de 1882. El setmanari naixia en ple regnat d'Alfons XII a l'Estat espanyol, amb un moviment cultural de La Renaixença consolidat i les primeres passes del catalanisme polític; un mes després de la creació, a Barcelona, del Centre Català impulsat pel periodista, polític i advocat Valentí Almirall. Un Centre Català que, per cert, també s'havia declarat «defensor dels interessos morals i materials de Catalunya». Eren anys d'una certa estabilitat en el govern (malgrat que no duraria gaire), de creixent, tot i que moderada, llibertat de premsa, i de plena activitat econòmica a la vila, sobretot en l'àmbit del suro. Sobre aquest àmbit, *El Palafrugellense*, defensor de la indústria surera, ompliria planes i planes d'articles, malgrat que els seus fundadors s'afanyaven a insistir que no eren cap òrgan d'aquest sector econòmic.

Els fundadors del setmanari van ser el farmacèutic palafrugellenc Josep Gich i Fontanet, i l'escriptor de Fitor Miquel Torroella i Plaja. L'administració i la redacció d'*El Palafrugellense* va ser primer al carrer

Pàgina 15

Primera plana del número 1
del setmanari *El Palafrugellense*

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Fina-Rocas

Precios de suscripción

Palafrugell á meses.	150 pesetas.
" " " "	275
" " " "	5
Extranjero. " " "	10
Elramar. " " "	1250

EL PALAFRUGELLENS.

PERIÓDICO SEMANAL.

Defensor de los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca.

Anuncios y comunicados.

El pago de la suscripción, por adelantado.
Publicarse á 60, no se devuelven originales.
Remitidos y anuncios á precios convencionales.

Los suscriptores de fuera pueden verificar el pago de la suscripción en sellos de correo ó letras de fácil color.

ADMINISTRACION Y REDACCION:
Calle Mayor, número 5.

Toda obra que merezca se anunciará gratis, emitiendo juicio crítico si la redacción lo cree conveniente.

A que venimos y á donde vamos.

En diferentes ocasiones habíamos reunido y consultado á personas idóneas, experimentadas y de reconocida ilustración para que discutieran y dictaminaran sobre la conveniencia ó inconveniencia de publicar un periódico en esta industriosa villa; y á pesar de los elevados sentimientos en favor de la idea, y de las atinadas observaciones alegadas en pró y en contra, estas reuniones y consultas habían dado por resultado la aprobación del proyecto si, pero la conveniencia de aplazar su publicación para tiempos más oportunos.

Con estos antecedentes de una parte y de otra la reconocida y rápida importancia que de algun tiempo á esta parte había adquirido nuestra villa; las exigencias de la civilización y del progreso, timbres inmarcescibles, caracteres distintivos con que honrarán á nuestro siglo las generaciones venideras; con el ejemplo de otras localidades de igual categoría y si cabe de menos importancia que la nuestra, hemos creído vencido el plazo y llegada la hora de dar forma y cuerpo á la idea por todos reconocida y por todos aprobada.

Hacemos historia del proyecto, para que vean nuestros lectores que no sin estudio y premeditación nos lanzamos al noble estadio de la prensa, que no al azar venimos al digno terreno de la publicidad; pues que de antemano sabemos las ventajas que puede ofrecernos, y los peligrosos obstáculos que durante el transcurso de nuestra publicación deberemos orillar.

Por criterio y conocimiento propios, y por experiencia y escarmiento en cabeza ajena, conocemos ya los tres objetivos capitales, los tres escollos, puntos negros do se estrellan los periódicos de localidad. Primero: el de herir delicadezas descendiendo en el fangoso y resbaladizo terreno de las personalidades. Segundo: el de la política. Tercero: el de la Religión.

Para superar el primero tenemos mu-

cho de adelantado, ya que no entra en nuestros planes, ni puede haber influido en la determinación del proyecto la idea del lucro. Contamos con recursos propios y tenemos además firme voluntad y buenos y honrados propósitos, y antes que sucumbir á presión de ningún género ni apostatar de nuestros principios, ni forcernos ni doblegarnos á exigencias de caliquismo ni de camarilla, lucharemos con entereza y sabremos morir con dignidad; aniquilados si, pero vencidos jamás.

La política. El semanario se declara desde luego solo y exclusivamente defensor de los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca, no siendo nuestro ánimo inclinarnos á favor de tal ó cual partido no solo por razón de la índole especial del periódico, si que tambien por que solo queremos ser españoles y huir del candente terreno de la política por la esterilidad en las luchas; las apostasias de sus hombres y la falta muchas veces, hemos de confesarlo, de dignidad política de los partidos.

La Religión. No es un humilde periódico semanal palenque indicado para controversias religiosas, ni son suficientes las cuatro páginas de semejante publicación para plantear, discutir y esclarecer los difíciles ó intrincados problemas que encierran en sí las verdades dogmáticas. Si el transcurso de diez y nueve siglos con talentos de gran potencia ó inteligencias luminosísimas, despues de haber agotado todos los recursos del ingenio y todos los resortes de la oratoria, no han podido dar cima á esta colosal y titánica empresa ¿cómo habemos de atrevernos, débiles pigmeos, á rozarnos siquiera en cuestiones tan profundas, trascendentales y peligrosas? ¿Cómo habemos de intentar, teniendo cabal conocimiento de nuestra insuficiencia, inmiscuirnos en el esclarecimiento de verdades que no estamos acostumbrados á analizar ni discutir sinó á creer y respetar? Nos hincaremos pues con humildad y respetaremos con toda la fuerza de nuestra consideración, el espíritu del dogma, la Religión en su esen-

cia; pero combatiremos hasta donde lleguen nuestros débiles esfuerzos, y siempre que sea necesario para el cumplimiento del fin que nos habemos propuesto, toda usurpación de la política en el sagrado recinto de la religión, toda usurpación de la iglesia en el respetable y legalísimo campo de la política. Aplaudiendo y fomentando toda alianza entre ambas, toda unión, amigable consorcio ó enlace armónico é íntimo que tienda á la realización de la verdad y de la justicia aquí en la tierra, y al logro de la bienaventuranza y de la dicha allá en el cielo.

Díran nuestros amigos ó contrarios si contrarios ó enemigos puede tener una idea concebida con tanta pureza y nacida con miras tan grandes, tan elevadas y tan patrióticas: descartando estos tres esenciales elementos ¿con qué recursos cuentan los redactores de EL PALAFRUGELLENS para llenar las columnas del periódico, mantenerlo á la altura que prometen y sostener el interés de sus lectores?

Si señores: bastante material queda todavía para manejar y remover; nobles y sobradas armas nos ha de proporcionar el vastísimo arsenal de la opinión pública; el drofundo é inagotable campo de la ciencia; el ameno fértil y desinteresado terreno de la literatura; costumbres, moral, comercio, industria, agricultura, artes y vastísimos puntos de investigación y de estudio que sería prolijo enumerar y que son otros tantos objetivos de la inteligencia y de la actividad humana.

Demostrado á grandes rasgos á que venimos y á donde vamos, rastanos tan solo antes de dar fin á nuestro humilde trabajo enviar á la prensa toda sin distinción de matices ni categorías nuestro respetuoso, sincero y cordial saludo; cuente de hoy mas con otro leal compañero firme y consecuente adalid cuyo lema será todo por el país y para el país; todo por el progreso y para el progreso.

LA REDACCION

Major, 5, i més endavant, al carrer Cavallers, 24. Se'n van publicar 324 números, abans de convertir-se en *El Nuevo Palafrugellense*, el 1888, publicació que va durar fins al 1894, quan es va fusionar amb *El Eco Bisbalense* (fundat el febrer de 1885) per crear, primer *El Distrito* (fins al març del 1900) i, posteriorment, *El Nuevo Distrito* (fins a l'agost de 1909).

Durant tot el temps en què es va publicar el setmanari en el format original (1882-1888) i com a *El Nuevo Palafrugellense* (1888-1894), hi va haver alguns parèntesis, a causa de la indisposició dels seus impulsors. Per exemple, el 12 d'abril de 1885, el setmanari s'acomiajava temporalment, argumentant motius de salut:

«Tiempo hace que nuestra salud se halla quebrantada las múltiples obligaciones que sobre nosotros pesan; tiempo hace que á escuchar la voz de nuestros queridos compañeros de redacción, pocos en número y en la imposibilidad de continuar esta empresa periodística por circunstancias especiales que no son del caso apuntar, y las súplicas de nuestra apreciable familia y amigos, hubiéramos dejado el periódico. Pero es tal el cariño que profesamos á EL PALAFRUGELLESE, modesto Semanario de nuestra dirección y propiedad, nacido al azar, crecido con raquitismo, educado con modestia y humildad (...) que á no ser por mandato preciso de los dignos profesores médicos á quienes hemos consultado sobre nuestra enfermedad, créannos nuestros apreciables lectores, a pesar de todo, repetimos, hubiéramos seguido publicando EL PALAFRUGELLESE (...) Tenemos la seguridad que nuestro silencio durará poco tiempo, y por consiguiente nuestra despedida será por mientras continúe la afección que nos inutiliza para el trabajo.»

Els textos del setmanari van ser sempre en castellà, amb comptades excepcions d'algun col·laborador que hi volia inserir algun poema o petits relats. El setmanari es feia ressò de les noves que arribaven de Barcelona, de l'Estat espanyol i de la resta del món, però els seus reporters incidien molt més en el dia a dia de la vila i en les qüestions que consideraven d'interès per al públic en general, agradessin o no a les autoritats locals o a personatges importants del municipi. Sobretot al principi de la publicació, les queixes i crítiques a l'estat dels serveis municipals, eren una constant, i la lluita per posicionar la premsa local en el lloc que havia de tenir, els va portar més d'un enuig. Era habitual que les autoritats locals no comptessin amb els periodistes en el seu dia a dia, i que fessin i desfessin al seu aire, perquè així havia estat fins llavors.

La irrupció d'una veu informativa i crítica com a altaveu per al públic en general representava una nosa per a més d'un. D'aquí va venir, per exemple, la batussa amb el llavors alcalde Martí Noguer (va manar del 1881 al 1883), de la qual se'n van fer ressò les planes del setmanari del 26 de novembre de 1882, en relació amb la negativa de l'autoritat local a convidar periodistes a una reunió per tractar sobre la instal·lació del telègraf a la vila:

«Cantando verdades se pierden las amistades. Así reza este vulgarizado refrán y así debe de haber pasado entre el señor alcalde y nosotros, a juzgar por la actitud en que se ha colocado nuestra primera autoridad local, nombrada por sufragio restrictivo por tirios y troyanos, allá en junio de 1881. Vamos á ver: ¿hay razón para que se nos elimine de la lista de invitados a una reunión para tratar del proyecto del telégrafo, como la que tuvo lugar, por ejemplo, el domingo próximo pasado en la casa capitular? Usted dirá que ninguna obligación tiene de acordarse de nuestras insignificantes personalidades, con lo que estamos muy conformes; no así con lo que representamos; aunque no fuese más que por ya ineludible obligación que tiene usted de dar publicidad á ciertos acuerdos y disposiciones por todos los medios hábiles y fáciles, figurando como uno de tantos la prensa local.»

Més endavant, farien les paus amb l'alcalde Noguer, però aquest incident il·lustra clarament la inexistència, llavors, d'una cultura de la informació i demostra, sense cap dubte, que la premsa es començava a convertir en un element de poder a tenir en compte.

La majoria de periodistes i col·laboradors del setmanari signaven amb inicials, com la G que corresponia a Josep Gich, o pseudònims, com el de 'Valentín' o 'No importa'. Pocs rubricaven els seus escrits amb el nom complet, com era el cas de Josep Torroella i Plaja.

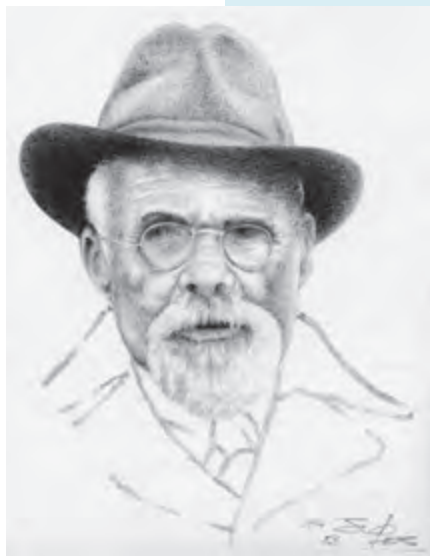
El Palafrugellense no va ser la publicació periòdica que tindria més importància a la vila entre finals del segle XIX i la Guerra Civil (ni per la durada ni per la qualitat dels seus articles), però va ser la primera i va obrir camí per a la pràctica del periodisme a Palafrugell. Va servir per acostumar polítics, empresaris i la població en general a l'existència d'una eina de comunicació més enllà de les tertúlies i les xerrades quotidianes. Una eina per assabentar-se de les notícies, mostrar inquietuds, criticar les coses mal fetes i expressar la creixent vena literària del poble; en definitiva, un nou poder.

La topada amb Miquel Torroella i Plaja

Tot i haver-se declarat apolític, l'equip d'*El Palafrugellense* no va tardar a deixar entreveure tendències cap a l'esquerra o cap a la dreta, i va donar suport públic sovint a candidatures concretes en les eleccions municipals i a Corts, argumentant que eren les opcions que

«en más alto grado representan la honradez, la justicia, la morigeración de costumbres, la formalidad y la administración».

L'escriptor i cronista Miquel Torroella i Plaja (Fitor, 1858 - Fitor, 1936), de caire conservador, va topar amb les idees de bona part de la resta de periodistes i escriptors de la publicació, que començaven a decantar-se majoritàriament cap a les esquerres i cap a les idees republicanes. De resultes de les diferències ideològiques, Torroella va acabar deixant *El Palafrugellense*, el 22 de juny de 1884. Tenia 24 anys quan va cofundar el setmanari i 26, quan el va deixar, però la seva activitat literària i la col·laboració amb diaris i revistes, com ara *El Teléfono Catalán*, van continuar. Algunes de les seves obres publicades són *Cuestión corchera* (1880), *Breves observaciones a la Historia del Ampurdán del señor Pella y Forgas* (1892), *Ensayos literarios. Artículos y poesías* (1884), *La pubilla del mas Carbó* (1905), *Cuentos que son historias: Fitor 1904* (1905), *Realitats de la vida* (1906), *Margarideta* (1907), *Coses de casa* (1907) i una *Història de Palafrugell i la seva comarca* (1929). Precisament, d'aquesta darrera obra va derivar una polèmica a l'entorn del, durant molts anys perdut, Llibre de Privilegis de Palafrugell, còdex que conté la documentació de les relacions entre Palafrugell i els monarques, els senyors de la vila i altres autoritats, des del segle XIII fins al segle XVIII. El llibre va desaparèixer el 1879, després que, segons havia explicat l'escriptor Josep Pla, Torroella i Plaja se l'hagués endut a casa com a material de consulta per escriure la *Història de Palafrugell i la seva comarca*. Pla no atribuïa a Torroella i Plaja mala fe ni cap intenció de quedar-se amb el llibre, però l'assenyalava com a canal de la desaparició. Segui com vulgui, el llibre va ser recuperat el 1926 per la Biblioteca de Catalunya, que el va adquirir en una llibreria de vell de Barcelona, on havien anat a parar documents i llibres de la família de Fitor. La Biblioteca el va retornar, el 2006, a la vila de Palafrugell en règim de cessió indefinida.

—
Retrat de
Miquel Torroella
i Plaja, realitzat
per Enric Solés,
publicat a *Cuentos
que son historias*,
1983.

Editorial de presentació (20 de juliol de 1882)

«En diferentes ocasiones habíamos reunido y consultado á personas idóneas, experimentadas y de reconocida ilustración para que discutieran y dictaminaran sobre la conveniencia ó inconveniencia de publicar un periódico en esta industriosa villa; y á pesar de los elevados sentimientos en favor de la idea, y de las aliñadas observaciones alegadas en pró y en contra, estas reuniones y consultas habían dado por resultado la aprobación del proyecto sí, pero la conveniencia de aplazar su publicación para tiempos más oportunos. (...) Hacemos historia del proyecto, para que vean nuestros lectores que no sin estudio y premeditación nos lanzamos al noble estadio de la prensa, que no al azar venimos al digno terreno de lo publicidad; pues que de antemano sabemos las ventajas que puede ofrecernos, y los peligrosos obstáculos que durante el transcurso de nuestra publicación deberemos orillar. Por criterio y conocimiento propios, y por experiencia y escarmiento en cabeza ajena, conocemos ya los tres objetivos capitales, los tres escollos, puntos negros do se estrellan los periódicos de localidad.

Primero: el de herir delicadezas descendiendo en el fangoso y resbaladizo terreno de las personalidades. **Segundo:** el de la política. **Tercero:** el de la Religión. Para superar el primero tenemos mucho de adelantado, ya que no entra en nuestros planes, ni puede haber influido en la determinación del proyecto la idea del lucro. Contamos con recursos propios y tenemos además firme voluntad y buenos y honrados propósitos, y antes que sucumbir á presión de ningún género ni apostatar de nuestros principios, ni torcernos ni doblegarnos á exigencias de caciquismo ni de camarilla, lucharemos con entereza y sabremos morir con dignidad; aniquilados sí, pero vencidos jamás. **La política.** El semanario se declara, desde luego, solo y exclusivamente, defensor de los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca, no siendo nuestro ánimo inclinarnos a favor de tal o cual partido, no solo por razón de la índole especial del periódico, sí que también porque solo queremos ser españoles y huir del candente terreno de la política por la esterilidad en las luchas,

las apostarías de sus hombres y la falta muchas veces, hemos de confesarlo, de dignidad política de los partidos.

La Religión. *No es un humilde periódico semanal palenque indicado para controversias religiosas, ni son suficientes las cuatro páginas de semejante publicación para plantear, discutir y esclarecer los difíciles é intrincados problemas que encierran en si las verdades dogmáticas. Si el transcurso de diez y nueve siglos con talentos de gran potencia e inteligencias luminosísimas, después de haber agotado todos los recursos del ingenio y todos los resortes de la oratoria, no han podido dar cima á esta colosal y titánica empresa ¿cómo habemos de atrevernos, débiles pigmeos, á rozarnos siquiera en cuestiones tan profundas, trascendentales y peligrosas? ¿Cómo habemos de intentar, teniendo cabal conocimiento de nuestra insuficiencia, inmiscuirnos en el esclarecimiento de verdades que no estamos acostumbrados á analizar ni discutir sino á creer y respetar? Nos hincaremos pues con humildad y respetaremos con toda la fuerza de nuestra consideración, el espíritu del dogma, la Religión en su esencia; pero combatiremos hasta donde lleguen nuestros, débiles esfuerzos, y siempre que sea necesario para el cumplimiento del fin que nos habemos propuesto, toda usurpación de la política en el sagrado recinto de la religión, toda usurpación de la iglesia en el respetable y legalísimo campo de la política. Aplaudiendo y fomentando toda alianza entre ambas, toda unión, amigable consorcio ó enlace armónico é íntimo que tienda á la realización de la verdad y de la justicia aquí en la tierra, y al logro de la bienaventuranza y de la dicha allá en el cielo. Dirán nuestros enemigos ó contrarios si contrarios ó enemigos puede tener una idea concebida con tanta pureza y nacida con miras tan grandes, tan elevadas y tan patrióticas: descartando estos tres esenciales elementos ¿con qué recursos cuentan los redactores de EL PALAFRUGELLESE para llenar las columnas del periódico, mantenerlo á la altura que prometen y sostener el interés de sus lectores? Si señores: bastante material queda todavía para manejar y remover; nobles y sobradas armas nos ha de proporcionar el vastísimo arsenal de la opinión pública; el profundo e inagotable campo de la ciencia; el ameno, fértil y desinteresado terreno de la literatura; costumbres, moral, comercio, industria, agricultura, artes y vastísimos puntos de investigación y de estudio que sería prolijo enumerar y que son otros tantos objetivos de la inteligencia y de la actividad humana.»*

Treballadors de la fàbrica de taps
de Joan Miquel Avellí, setembre de 1899.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Emili Cels Muntada

Vigilants de l'actuació pública

El Palafrugellense es va erigir en defensor, com bé deia en la seva presentació, dels interessos morals i materials de la vila y la comarca. Així, incidia, sense defallir, en la millora de serveis públics i en el manteniment de l'ordre, moral i físic. En destaquem alguns paràgrafs d'articles de la publicació, en relació amb diversos temes d'interès del municipi de l'època.

La indústria surera

El setmanari es mostrava molt preocupat per la situació de la indústria surera, un sector que va contribuir a incrementar tant l'activitat econòmica al municipi com el nombre d'habitants. La indústria no estava, en aquells moments, en greu perill, però la preocupació sorgia de la projecció futura que feia el setmanari tenint en compte el que podria passar amb els acords sobre aranzels amb altres països europeus.

11 de febrer de 1883

Sobre el estado actual de la industria corcho-taponera española, está atravesando un periodo crítico y de difícil solución (...) No ha sucumbido ya porque es potente y por la exhuberancia de vida que le dieron nuestros abuelos al crearla, pero si se la trata con indiferencia y silencio, si las personas encargadas de velar por los intereses de la nación no la apoyan, si los gobiernos no vienen pronto en su ayuda, por mucho que hagamos nosotros levantando la luz de alerta y formulando quejas y lamentos, y por tenacidad que demuestren en la lucha industriales y comerciantes... (...) Adviértase que el mercado de Alemania es para nosotros de interés capital por su tránsito que no es despreciable, y por la calidad de las mercancías que emplea en su mayor parte clases ordinarias que no tienen valor sino en aquel mercado.

4 de març de 1883

En corroboración de las ideas sustentadas en los dos artículos anteriores publicados en este semanario, esto es, que las causas de la decadencia de la industria corcho-taponera han de irse á buscar en los derechos que pagan á su entrada en las fronteras extranjeras los tapones de corcho, y nó a otras causas, no hay más que recurrir y fijarse en las estadísticas recientemente publicadas por la Dirección general de Aduanas correspondientes al año de 1880. En ellas puede verse que nuestra exportación de tapones sufrió un descenso de ptas. 8.670,946 a raíz inmediata y á consecuencia precisa de la reforma arancelaria de Alemania en 1879.

La font de plaça Nova

La font monumental de plaça Nova va ser instal·lada l'agost del 1882 i va ser desmantellada el febrer de 1932. Entremig, la font va patir alguns episodis de deteriorament, sobretot per manca de manteniment.

20 de juliol de 1882

Por causas ajenas á la voluntad de nuestra activa y celosa corporación municipal, no ha podido estar colocada la fuente con su correspondiente candelabro de bronce construido en París bajo modelo presentado por el señor Bordas, como así se nos había prometido. Lo sentimos vivamente ya que la casilla ó barracón que interinamente se construyó para tapar y utilizar el pozo, afea considerablemente la plaza pública, punto de reunión tan concurrido y utilizado en días de fiesta mayor.

—
La Font
de plaça Nova,
a finals del segle
XIX.

Foto Josep
Thomas Bigas.
Arxiu Municipal
de Palafrugell.
Col·lecció Enric
Bruguera Martí

13 d'agost de 1882

A consecuencia de las continuadas sequías, que por espacio de tanto tiempo viene sufriendo esta comarca, y en vista de que la única fuente pública que tenemos en la plaza de este nombre todos los veranos quedaba seca y agotada, el Ayuntamiento antecesor á este y que presidia Miguel Fina, determinó abrir un pozo en medio la plaza nueva (...) En efecto, el año pasado se dio comienzo á la obra y á la profundidad de 20 metros aproximadamente se encontró manantial suficiente. Interinamente se construyó una casilla y se habilitó para el servicio público (...) Luego el Ayuntamiento estudió un proyecto de fuente y á este objeto consignó 1.500 pesetas en el presupuesto. Mas tarde ensanchó el proyecto á consecuencia de la mejora del alumbrado del gas rico, determinando colocar un candelabro en la misma fuente (...) consignando en el presupuesto de este año otras 1.500 pesetas. Total 3.000 pesetas. Esta semana por fin quedará definitivamente colocado el candelabro fuente, esceptuando algunos pequeños detalles.

22 de febrer de 1885

¿Qué demonios tiene la fuente monumental de la plaza Nueva? ¿Estará mareada de ver bailar durante estos tres días de Carnaval tanta sardana punteada á lo flamenco?

Cuídenla por Dios, señores del Ayuntamiento, que si un día llega á estropearse y les encuentra á Vds. fuera de la casa grande, es muy posible que muera de inanición y el moho acabe con ella, quedándonos sin bomba, sin candelabro y privados nosotros de aquel agradable ruido que tantos sueltos nos ha proporcionado.

Problemes als carrers i d'ordre públic

El Palafrugellense vigilava de prop l'estat dels carrers i places, i els comportaments incívics al municipi, denunciant la inactivitat de les autoritats corresponents.

6 d'agost de 1882

En la pasada semana los cacos penetraron en una propiedad de alcornoque, del término de Fitó, descorchando y llevándose algunas planchas de corcho. Con esta son dos las propiedades que en dicho pueblo han sido visitadas por la gente amante de lo ageno. ¿Y la Guardia Civil de centinela siempre en Gerona? ¿Que no somos españoles los de por acá? ¿Será este el castigo de haber pagado á tiempo y tan religiosamente la contribución?

13 d'agost de 1882

El artículo 29 de las nuevas ordenanzas municipales prohíbe echar inmundicias por las calles de la población; y efectivamente, la calle dels Caballers está plagada de huesos, espinas y otros desperdicios, que además de afearla en extremo, producen un aspecto repugnante á la vista, y despiden un olor muy poco agradable.

4 de febrer de 1883

Prohibida la matanza y limpia de cerdos en las calles y plazas de la población», dice el artículo de las rigentes ordenanzas municipales, y será sin duda alguna para no cumplir aquellas el motivo de haber notado durante la pasada semana que se afanaban varios vecinos a matar cerdos en sus calles, abriendo en ellas el oportuno hoyo y perfumando el ambiente con el característico y nada agradable olor. Si para no cumplirlas se acordaron las nuevas ordenanzas, no había porqué dar al traste con las anteriores.

18 de febrer de 1983

Hay algunos mozalbetes que utilizan el interior del llamado «Portal de dins la Vila» para jugarse los pocos cuartos de que disponen, pasándose allí buenos ratos tranquilamente sentados y sin que en tan inmoral tarea se vean molestados por agente alguno de la autoridad. De un paseíto por allí señor Alcalde, en particular los días de fiesta por la mañana.

Llamamos la atención de quien corresponda, respecto lo muy mal que cumplen algunos vecinos, por cierto de las calles y plazas más céntricas, el artículo 27 de las nuevas ordenanzas municipales, transformando las ventanas y balcones en verdaderas exposiciones de colchones y ropa sucia.

11 de març de 1883

Pocas son las poblaciones de la importancia de Palafrugell en las calles se vean tantos chiquillos pulular por plazas y calles durante el día, y hasta durante horas bastante avanzadas de la noche. Punible descuido que no tiene explicación que satisfaga en una villa que la instrucción primaria es gratuita y obligatoria, sostenida con no pocos sacrificios, por fondos de las arcas municipales.

—
Pàgina 25

Plaça Nova,
a finals del segle XIX.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Marta Quer Grassot

10 de juny de 1883

Ordenanzas municipales.—Policía urbana.—Artículo 23.—Quedan obligados todos los vecinos á barrer ó hacer barrer y regar el frente de la casa respectiva en que habiten, des veces al día hasta la mitad de la calle, desde el 1 de Mayo hasta fin de Setiembre, una por la mañana antes de las seis y otra por la tarde, al ponerse el sol. El que no lo hiciese será multado en cinco pesetas.

17 de juny de 1883

Es verdaderamente escandaloso el abuso que se permite en la saca de letrinas «en horas que nuestras calles están todavía muy concurridas». ¿Qué no tienen olfato esos señores encargados del cumplimiento de las ordenanzas municipales?

23 de març de 1884

Órdenes muy serias y terminantes sabemos que ha dado el Sr. Alcalde á los dueños de establecimientos públicos como son cafés, casinos y tabernas, á fin de que no permitan por ningún protesto y bajo su más estrecha responsabilidad que en sus casas se ocupen los concurrentes en juegos prohibidos por la ley, ó de lo contrario, está dispuesto á perseguirles y castigarles sin contemplaciones ni miramientos de ningún género. Nosotros aplaudimos con toda el alma la medida tomada por nuestra primera autoridad local.

6 de juliol de 1884

No sería por demás que la Junta de Sanidad girase una visita por la barriada de Calella y las calas de Llafranch y Tamariu, pues, según informes adquiridos, en este último punto existen montones de escamas de sardina y anchoa y otros desperdicios de pescado que infectan la atmósfera, perjudicando la salud pública y molestando en extremo á las personas que allí acuden para veranear y tomar baños.

—
Pescadors posant el peix en caixes,
a la platja del Port Bo.

*Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Miquel Esteba*

Antiga estació del Tren Petit de Palafrugell.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Família Pijerrer

El Tren Petit

El ferrocarril del Baix Empordà, anomenat popularment Tren Petit, va ser inaugurat oficialment a Palafrugell el 23 de març de 1887 i va fer el seu últim trajecte el 29 de febrer de 1956, quan el servei ja estava visiblement deteriorat i no podia competir amb el transport per carretera. La gestació del projecte de creació del ferrocarril va ser llarga i, en algun moment, es va posar en dubte si la via passaria per Palafrugell.

30 de juliol de 1882

Demos una mirada retrospectiva y atenta á la primera memoria descriptiva, facultativa y económica del ferrocarril del Bajo Ampurdán que publicó en 1877 D. Teodoro Merly. Al objeto de inclinar á la Empresa del Ferrocarril de Tarragona á Barcelona y Francia á que modificara el

trazado en la Sección de Gerona á Figueras sacrificando la línea recta, para acercarse en lo posible á la costa y atravesara el Ampurdán faltos y ávidos sus moradores de vías de comunicación que dieran fácil y económica salida á sus productos. Por causas (que no es la en nuestro propósito enumerar ni discutir), se desechó la referida modificación. Pero no quedó de todos abandonada la idea (...) Y por fin el 26 de junio, las trompetas de la publicidad nos dan cuenta de la inauguración de los trabajos, en la sección de Blanes á Lloret de Mar, de una manera formal y por numerosas brigadas que sin interrupción continúan trabajando.

7 de diciembre de 1884

El domingo pasado se firmó en Palamós la escritura de constitución de la Sociedad anónima Tranvía del Bajo Ampurdán, cuyo objeto, como es sabido, es la construcción y explotación del tranvía con motor de vapor desde Flassá a Palamós pasando por La Bisbal y Palafrugell. El capital social es de un millón de pesetas y el domicilio de la Compañía en Palamós.

15 de gener de 1885

El día 15 del actual se inauguraron oficialmente en esta villa las obras del tranvía que en breve tiempo debe unirnos á las poblaciones de Palamós y La Bisbal.

Turistes i banyistes

A finals del segle XIX, es començava a veure el potencial de les zones de costa, pel que fa a atraure visitants. Els espais, però, encara no eren adequats i se'n feia un ús quotidià relacionat amb la pesca i, fins i tot, amb el bestiar, circumstància que provocava alguns queixes de la creixent assistència de banyistes.

6 d'agost de 1882

Complaciendo a varios amigos nuestros (que nos han suplicado llamemos la atención de la autoridad local sobre el abuso que hacen ciertas individualidades del sexo masculino de enseñar sus esbeltas formas en la playa de Llafranch, antes de tomar el baño), elevamos nuestras quejas al señor Alcalde para que se sirva á la mayor brevedad hacer cumplir el artículo 59 de las vigentes ordenanzas municipales.

27 d'agost de 1882

Hace pocos días presenciamos en Llafranch una escena altamente escandalosa. Un individuo, que podríamos llamar del género neutro, pues

iba disfrazado de mujer, se bañaba en el sitio destinado á las Señoras á ciencia y paciencia del artículo 29 de las ordenanzas municipales.

Pongo cero y llevo dos.

18 de maig de 1884

Llafranch es pues, nuestro sitio de recreo predilecto, Llafranch es sin disputa el mejor albergue veraniego para el público palafrugellense. Y ahora se nos ocurre preguntar: ¿qué comodidades encuentra en Llafranch el forastero, ó el trabajador cuya posición modesta no le permite edificar su casita en la falda de aquellos montes? Ninguna. ¿Qué ha hecho Palafrugell para embellecer aquel pintoresco sitio y atraer al público en la época de los baños? Nada absolutamente; construir algunas modestas viviendas. Hasta con poco gusto. Llafranch debiera ser el sitio obligado de reunión en los domingos del estío para la clase trabajadora que convertiría aquella hermosa playa en un punto de fiesta y diversión; Llafranch debiera ser la playa predilecta de numerosas familias que ansían pasar una temporada aspirando las brisas del mar. Si el camino estuviese completamente arreglado, si en el se plantasen árboles que lo embellecieran y lo cubriesen en parte con su sombra; si en Llafranch se establecieran algunas barracas decentes por ahora, ya que no es posible en la actualidad á nuestro modo de ver, construir una casa de baños, si allí hubiese en fin, hosterías, casas de comidas y alguna facilidad en la adquisición de comestibles, y sobre todo si las mejores familias de Palafrugell se diesen cita allí en esa temporada, viviendo como una sola, entonces se atraería público, se edificaría más y más, se embellecería y en plazo no lejano podríamos decir con orgullo: Este es nuestro Biarritz.

Pàgina 30

Platja de Llafranc, a principis del segle XX.

Foto Jaume Ferrer Massanet.

Arxiu Municipal de Palafrugell

L'ermita de Sant Sebastià de la Guarda,
a finals del segle XIX.

Edició Salvador Bonet. Arxiu Municipal de Palafrugell.

Col·lecció Ramir Medir

Epidèmia de còlera

De 1881 a 1896, es van declarar diferents epidèmies de còlera al món. L'extensió de les epidèmies, centrades a Egipte, la península aràbiga, Pèrsia, l'Índia i Filipines, preocupava tots els països, també Catalunya, on les autoritats van posar en marxa plans de prevenció, basats a millorar la higiene dels espais públics i la creació de nous serveis, com ara clavegueres.

15 de juliol de 1883

Cabe á nuestra misión el ocuparnos del terrible enemigo hospedado en Oriente desde principios de este verano, y en cuyas importantes poblaciones de Damietta, Port-Saïd, Cairo, Tantah, Samanah, Alejandría y otras, ha sentado, este terrorífico viajero del Ganges, su funerario trono, imperando de una manera despótica, y envenenando y estinguendo sin compasión, con su letal y mortífero aliento, las preciosas vidas de aquellos infelices habitantes. Sin pecar de pesimistas, ni caer, por el contrario, del lado opuesto, pero cumpliendo el ineludible deber que nuestro cargo nos impone, debemos llamar seriamente la atención de nuestros apreciables lectores acerca el inminente peligro que nos amenaza; recomendándoles mucha desinfección, mucha tranquilidad de espíritu, y mucha escrupulosidad en la elección de alimentos.

30 de setembre de 1883

Por este año casi podemos asegurar que nos hemos escapado del cólera, pues según dicen los periódicos, ha desaparecido ya completamente de Egipto. Si los Gobiernos de Europa, aleccionados con, lo que este verano ha pasado redoblan el año que viene la vigilancia y cuidados con medidas severas y disposiciones acertadas, es muy posible que por un período más ó menos largo de tiempo, quede conjurada la amenaza. Además, que no siempre han de ser imprudentes los ingleses, ni todos los años se presentan circunstancias a propósito para que pueda ser fácilmente importado, vivir y desarrollarse en Occidente aquel terrible huésped que habitualmente mora en las pútridas y fangosas orillas del Ganges.

6 de juliol de 1884

Desde que se supo oficialmente la existencia del cólera en Tolón y Marsella, nuestro Ayuntamiento y Junta local de sanidad están practicando todos los días visitas domiciliarias, á fin de que desaparezca todo foco de infección

que pudieran tener estos vecinos en sus respectivas casas (...) Por órdenes superiores empezó el miércoles á fumigarse el paquete de la correspondencia, quedando retenidos 24 horas, impresos y cartas de procedencia extranjera. Y lo peor del caso es la duración probable, que por las trazas con que se presenta la epidemia podrán tener estas medidas cuarentenarias, prolongándose por lo menos hasta fines del verano, en cuyo largo periodo de alarma y contratiempos, los influjos del conflicto pueden alcanzar hasta las casas de comercio que operan en más sólidas bases, dificultando siempre en todo ó en parte las transacciones que ordinariamente se llevan á cabo con mas facilidad.

13 de juliol de 1884

No son demasiado satisfactorias las noticias que van recibíendose respecto al cólera, pues a pesar de que los Sres. Pasteur, Prouardel y Koch y otras eminencias médicas, lo considerasen benigno, insólito y degenerado, sus estragos desgraciadamente van siendo cada día más terribles, y el curso de la invasión sigue extendiéndose por la parte Norte y Sud Este de Europa; estando contagiadas ya las poblaciones de Aix, Verona, Saluzzo y alguna otra. ¡Dios quiera que pueda librarse España de enemigo tan cruel y devastador!

27 de juliol de 1884

Llamamos la atención de las Autoridades y Juntas de Sanidad acerca de algunos abusos que vienen cometiéndose respecto a la infracción de las disposiciones sanitarias vigentes. De esta villa, según nos dijeron, escapó un viagero procedente de Francia al irle á detener la autoridad; en Pals se fugó otro después de permanecer dos ó tres días en aquella población; en Torroella otro, que bien pudiera ser el mismo de Pals. Y francamente no es caso que por indolencia ó debilidad en hacer cumplir las leyes se nos venga el cólera encima, que la responsabilidad es mucha y las consecuencias fatales.

La verola

La verola, una malaltia mortal en altres èpoques, va colpir la població del país a finals del segle XIX. Malgrat que no eren variants tan virulents com en episodis anteriors, es van produir algunes morts i s'esperava l'arribada de la vacuna.

12 d'agost de 1883

Corre á nuestro deber decir lo que haya respecto á viruela, ya que está este vecindario escesivamente alarmado, con más ó menos fundamento, á consecuencia de algunas defunciones ocurridas durante la semana que acaba de transcurrir, y de otras nuevas invasiones, en diferentes puntos de la población y particularmente en el suburbio de Armadas y en la barriada de Las casas novas, en la parte N. E. y casi á extramuros de la villa. Si bien es cierto que la mortalidad guarda una proporción relativamente crecida, en relación al número de atacados, pues que ordinariamente es de un 2 á un 4 por ciento, mientras que aquí hasta ahora ha sido de un 20 á un 25 por ciento, también lo es que comparativamente á la densidad de la población—de 7 á 8 mil habitantes de que consta este término municipal,—el que existan 23 ó 30 atacados, á lo más, no quiere decir que la constelación variolosa reine de una manera epidémica, ni hay fundado motivo para que se sostenga el pánico que se ha apoderado de estos vecinos (...) por medio de la vacunación, de los desinfectantes y de los buenos cuidados, llegamos á destruir ese microbio especial que intoxica nuestra sangre de una manera terrible, mortal, infecciosa, á todos nos cabrá por igual la satisfacción de haber arrebatado muchos convecinos y hermanos nuestros á la muerte, haciendo que desaparezca la viruela á la brevedad posible de Palafrugell y su término municipal.

19 d'agost de 1883

Es una verdad palmaria e inconcusa, que este importante y maravilloso descubrimiento debido á Jenner, habitante en el condado de Gloucester (Inglaterra), en el siglo pasado, es el único tratamiento profiláctico para prevenir los espantosos efectos de la viruela (...)

11 de noviembre de 1883

Finida ya la epidemia variolosa que ha reinado constantemente en esta villa desde mediados de Mayo próximo pasado. La epidemia variolosa de 1883 ha durado algún tiempo más que las varias que han molestado esta población de algunos años acá, mas no por esta circunstancia han sido los resultados de esta más funestos que los de las anteriores, pues vivo está en la memoria de todos el triste recuerdo de la que reinó brevemente durante la primavera de 1882 y que produjo un tanto por ciento de defunciones muy superior á la de éste año.

El telègraf

Feia dècades que a Europa i als Estats Units s'experimentava amb una nova manera de comunicar-se amb llocs llunyans, el telègraf. Tal modernitat no havia arribat encara a la vila i el setmanari insistia en la seva necessitat. Finalment, l'abril del 1883, va començar a funcionar una centraleta telegràfica, tot i que la instal·lació no va resultar tan bona com s'esperava.

5 de novembre de 1882

El martes pasado tuvo lugar una reunión en la casa Capitular iniciada por los señores Matas, Artigas y Bonet de Palamós, y con asistencia de algunos comerciantes, y del señor Alcalde y Secretario de ésta; en la cual se espuso facilidad y necesidad de instalar una línea telegráfica que enlazando con la de Palamós en proyecto, y la que están en la actualidad construyendo en S. Feliu de Guíxols, vaya á empalmar, por Llagostera y Cassà con la internacional que pasa por Gerona.

14 d'abril de 1883

El martes pasado estuvo en esta D. Miguel M. Cambor y Belmonte, inspector general de las líneas telegráficas de S. Feliu, Palamós y Palafrugell, quién, acompañado del señor Alcalde y de los señores Concesionarios, estudió sitio apropiado para la estación. Según nuestros informes, de común acuerdo, y teniendo en cuenta circunstancias de conveniencia y economía, escogieron para el referido objeto el local de la Caja de Ahorros.

27 de maig de 1883

Eureka! Ya estamos en comunicación directa con el resto del mundo. Desde el jueves último pasado es un hecho real y positivo el telégrafo de Palafrugell (...) Para poderse abrir la estación al servicio público falla solamente oficial que solicite el puesto.

24 de juny de 1883

El lunes próximo pasado llegó á ésta, procedente de Barcelona, en una de cuyas estaciones prestaba sus servicios, el simpático é ilustrado joven D. Federico Roca, oficial destinado á la estación telegráfica de esta localidad.

CUERPO DE TELÉGRAFOS

Dirección de Sección de Gerona.

ESTACIÓN DE PALAFRUGELL

—
Anagrama del servei de telègraf a Palafrugell.
*Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Ajuntament de Palafrugell.
Correspondència*

27 d'abril de 1884

La línea telegráfica que nos une con Gerona sigue en el mismo estado, ¡que décimos!, va cada vez peor, como la sordera de quien debiera oírnos. Ni se han nombrado celadores para este ramal, como tienen todas las líneas, ni se piensa en nombrarlos, al parecer. El hilo que por la rotura de algunos aisladores en unos postes situados frente á Montras, dio un regular saltito hacia abajo, hace algunos meses, sigue buscando con tenaz empeño el depósito común. Ayer distaba un metro del suelo; hoy se halla á una media vara, mañana estará en el ayer, servía á los chiquillos para apreciar la intensidad, tono y timbre de los hilos telegráficos, heridos por un palo ó una piedra; hoy lo utilizan como balancín; mañana harán de él una cuerda para saltar y mientras los chiquillos se divierten á sus anchas, nosotros quedaremos aislados del resto del mundo el día menos pensado, puesto que hemos quedado en que los caminos vecinales corren parejas con la línea telegráfica.

Projecte del 1907 de construcció de l'escorador
que va entrar en funcionament el 1911 i va substituir el de
finals del segle XIX, al qual feia referència *El Palafrugellense*.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Ajuntament de Palafrugell

L'escorxador

El trasllat de l'escorxador del centre a unes noves instal·lacions als afores del poble va suposar una millora notable en el servei i en les condicions d'higiene de la vila.

19 de novembre de 1882

VERGUENZA nos causa al escribirlo: Palafrugell, llamada por muchos emporio de la industria taponera, y reconocida por todos cuna constante de sanas y progresivas ideas que le hicieran marchar siempre á la cabeza de las poblaciones importantes de la comarca, no tiene aun edificio alguno que posea las más sencillas é indispensables condiciones para con razón, apellidarla matadero. Existe si, y de largos tiempos, en la parte céntrica de la población y en un punto bajo por añadidura, contra las más rudimentarias reglas que tiene dadas la ciencia, un edificio que la mano de la intemperie ha herido de muerte tiempo há, pero que la desidia, y el indiferentismo de las corporaciones municipales sucedidas de larga fecha, no han tratado de reparar.

1 de juliol de 1883

Adelantan los trabajos para la construcción del nuevo matadero municipal. Mucho nos alegra el poder dar hoy esta noticia a nuestros favorecedores, y mucho deseamos poderles anunciar bien pronto la inauguración de mejora tan importante y que tan necesaria se hacía en una población como Palafrugell.

El cementiri

Els cementiris de Palafrugell han tingut diferents emplaçaments al llarg de la història, sempre propers a zones habitades i força cèntriques. El 1884, es parlava d'un nou projecte als afores del poble, però no es concretava res. El 1885, l'Obra Catòlica va inaugurar el seu cementiri al paratge de Morena, que seria traspassat a l'Ajuntament vint anys després. En l'època d'*El Palafrugellense*, però, tot estava per fer.

27 de gener de 1884

Sr. Alcalde, al paso que llevan los asuntos que al cementerio nuevo se refieren, no hay esperanza de que la generación presente lo vea terminado. Los actos de esta comedia largos y pesados son; y el público se impacienta con muchísima razón. Porque desde Mayo de 1882 que se tomó el acuerdo unánime declarando la urgencia de que se construyera un nuevo cementerio en paraje distante de la población, fundándose en que el único existente reunía los inconvenientes de proximidad á las casas habitadas, y sobre todo porqué los fenómenos de la putrefacción no se verificaban con la rapidez necesaria por estar aquel terreno completamente saturado, han transcurrido cerca de 2 años empleados en idas y venidas, planos y plantación de mojones, pero el cementerio no se termina...

1 de març de 1885

Según hemos visto en el Boletín Oficial de la provincia correspondiente al día 26 del actual, figura Palafrugell entre aquellas poblaciones en las que procede la clausura de los cementerios. Aquí te quiero, escopeta; por una parte, mandan cerrar el cementerio actual porque no reúne las debidas condiciones; por otra mandan que se construyan inmediatamente nuevos cementerios; por otra ordenan que suspendan la construcción de cementerios comenzados; y por otra y última, resulta que nos quedamos sin cementerio. Les digo que esta cuestión mucha risa nos dará; por arriba, por abajo, por delante y por detrás.

La fil·loxera

La fil·loxera, una espècie d'insecte originària d'Amèrica del Nord, es va estendre per Europa a partir de la segona meitat del segle XIX, on va provocar la destrucció de moltes extensions de vinyes. Les administracions van prendre algunes mesures, però no tots els propietaris de vinyes les van fer seves.

Viniendo la noticia que el terrible azote, conocido entomológicamente con el nombre de *Phylloxera vastatrix* Blanchard, ha hecho su aparición en el Ampurdán, infestando una viña en el término municipal de Rabós de Ampurdá, y deseoso de contribuir en lo posible, y en lo que mis débiles fuerzas permiten a preservar esta comarca de los terribles efectos de tan asoladora plaga; vengo a imprimir el apoyo de este Ilustre Ayuntamiento para dar dos conferencias acerca de la historia entomológica de dicho insecto, su profligación, medios empleados para su destrucción, y todo cuanto a mi alcance para esclarecer una cuestión que considero de vitalidad suma para esta comarca.

Dejo a la acertada dirección de esta dignísima Corporación, la época, lugar y hora de las dos conferencias expresadas; acordando tan solo que en el límite de lo que permitan mis escasos conocimientos, procuraré que las ideas que se vierten vayan despojadas de tecnicismo, á fin de que sean comprensibles para la mayor parte del auditorio.

Dios guarde á V. muchos años
Palafrugell 9 Octubre 1879.

Dr. Alcalde constitucional de Palafrugell *Carlos del Coral*

Carta de Carlos del Coral adreçada a l'alcalde de Palafrugell, de 9 d'octubre de 1879, oferint-se a fer dues conferències sobre la plaga de la fil·loxera.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Ajuntament de Palafrugell.
Correspondència

6 d'agost de 1882

El Ministro de Agricultura de la República vecina ha publicado los acuerdos y documentos tomados últimamente por la comisión superior de defensa contra la filoxera. De ellos resulta que á las 558.605 hectáreas destruidas en 1880 hay que añadir otras 113.000. Estos datos son desconsoladores y deben servir de saludable enseñanza á gran número de propietarios que sólo se preocupan de hacer nuevas plantaciones, sin ocuparse de combatir la epidemia.

Enllumenat de gas al carrer de la Caritat, 1914-1915.

Foto Octavi Frigola. Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Joan Frigola Jordà

L'electricitat o el gas rico

Al llarg del segle XIX, els enllumenats públics funcionaven amb l'anomenat gas rico, per al tractament del qual es van crear moltes fàbriques a Catalunya. Amb l'arribada dels sistemes elèctrics, a finals de segle, es va establir una mena de debat entre els partidaris d'un subministrament o de l'altre.

17 de setembre de 1882

La luz eléctrica de Edison ha empezado á emplearse en la ciudad de Nueva York. La estación central ha establecido corrientes que van á todas direcciones. Cien casas particulares se han iluminado con esta luz y se cree que el número aumentará cada día en vista de las buenas condiciones y del excelente éxito con los ensayos practicados. El precio de la luz eléctrica es el mismo que el del gas. Se espera que dentro poco tiempo no brillará en aquella inmensa ciudad más que la lámpara incandescente del inmortal Edison.

26 d'agost de 1883

Cada día estamos más satisfechos de habernos precipitado, como dicen algunos, en proporcionarnos el Gas Rico para el alumbrado público y particular. Algunas poblaciones vecinas que esperan introducir esta mejora, aguardando poderlo hacer por medio de la electricidad, nos parece que van á esperar más que los judíos la venida del Mesías; porque a pesar de que reconocemos que cada día se descubren nuevas aplicaciones de este fluido y se orillan grandes dificultades, presentadas al principio, nosotros, que quizá pecamos de pesimistas, no vemos todavía claramente resuelto el problema, ni en el terreno económico, ni en el campo científico. Lo que es con luz eléctrica, todavía no vemos claro.

Professor i alumnes del Colegio Mercantil Hispano-Francés de Palafrugell, el novembre de 1886.

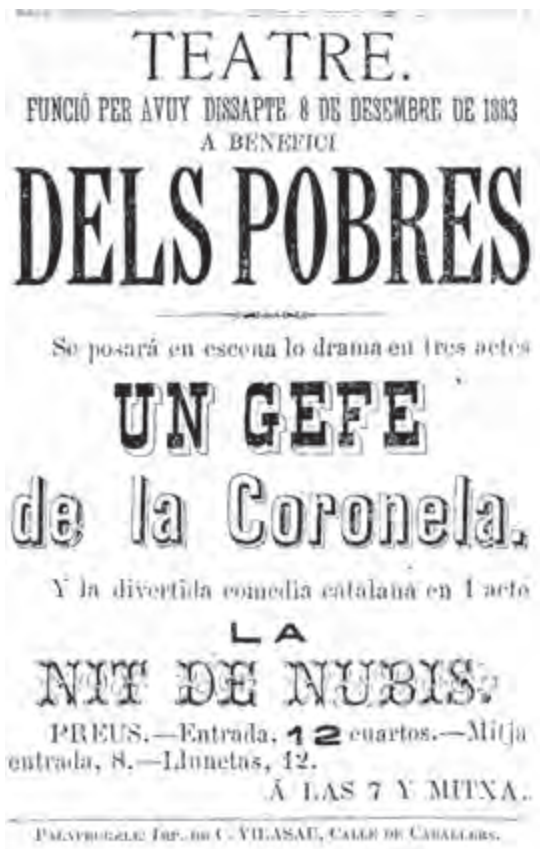
Foto L. Casanovas. Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Josep M. Vives i Sureda

Escoles públiques

Diferents iniciatives van permetre la creació d'acadèmies i escoles, privades i públiques, a la vila, però la construcció d'un edifici digne per als estudis públics es feia esperar i *El Palafrugellense* ho denunciava.

20 de gener de 1883

A menudo tenemos ocasión de ver en la Gaceta de Madrid, se conceden subvenciones á diferentes pueblos para atender á la construcción de edificios destinadas á Escuelas públicas. ¿En qué piensa nuestro magnífico Ayuntamiento que tanto tiempo hace tiene durmiendo en el saco de los olvidos un asunto de verdadero interés para Palafrugell? ¿De qué ha servido aquella comisión que se nombró in illo tempore? Suceden cosas por aquí, que se podrían llamar cosazas.

Anunci d'una funció de teatre benèfica, publicat el 9 de desembre de 1883, a *El Palafrugellense*.
Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Fina-Rocas

La tradició teatral

La tradició teatral estable de la vila es remunta a finals del segle XIX i principis del XX, quan l'afició per aquest gènere va augmentar i eren nombroses les companyies, professionals i d'aficionats, que estrenaven obres. Una de les més corejades (i llargues) va ser la representació de *La Passió, Mort y Resurrecció de Nostre Senyor Jesucrist*.

4 de març de 1883

Con un lleno casi, casi redondo, se representó por segunda vez en nuestro teatro, el domingo pasado, el popular drama sacro, en 8 actos y 20 cuadros cuyo título es: «La Passió, Mort y Resurrecció de Nostre Senyor Jesucrist». Al final del primer acto, y cuando los discípulos escogidos del Señor estaban cenando en casa de Simó, se apagaron las luces de gas, según dijeron por falta de presión en el gasómetro, pero no fue inconveniente para que continuara la función aprovechando al efecto la luz natural que con profusión entraba por los balcones de la sala. Hubo alguna irregularidad en los cambios de decoraciones, pero el conjunto fue bien presentado dejando al numeroso y escogido público que de bote en bote llenaba todas las lunetas del patio, completamente satisfecho. Adviértase, y vaya dicho en honor de quien lo merezca, que ni se fuma ni se ocupan los pasillos por así haberlo dispuesto y hecho se cumpliera nuestro Sr. Alcalde; condiciones ambas que hacen menos pesada la estancia en el teatro durante 7 horas mortales que dura la representación, con un sólo intervalo de una hora para ir á cenar.

La nevada del 83

La nevada que va caure a finals del cru hivern de 1883 va provocar molts problemes en l'agricultura.

18 de març de 1883

El día 9 amaneció con calles, tejados y campos cubiertos de una capa de nieve de 26 centímetros de espesor no cesando de caer nieve á grandes copos hasta las 11 de la mañana. El bonito aspecto que presentaba la población y su campiña no es para ser descrito sino para visto, y sobre todo mirado desde «Las Torretas». No hay que decir la baja de temperatura que experimentamos pues llegó á señalar el termómetro Centígrado 9° bajo cero que ya es mucho señalar. Naranjos, melocotoneros, perales, habas, tomates y todas las demás legumbres de primavera quedaron materialmente cocidas, siendo de consideración los perjuicios ocasionados. Dicen que ‘any de neu, any de Deu’, pero vá á quedar desmentido el adagio si resulta verdad lo que aparenta y aseguran estos propietarios.

La modesta plaça de la Font

El setmanari celebrava la remodelació de la plaça de la Font, que es trobava en un estat de deixadesa.

24 de juny de 1883

La plaza de la Fuente, si tal nombre merece un espacio de forma irregular donde desembocan varias calles, Caritat, Fuente, Botinas, Arrabal inferior y Ancha, situada en la parte centro-sur de la población, va dentro de muy pocos días á ser transformada, por cuidado y poder de nuestro Ayuntamiento, en sitio agradable y urbano, en medio del cual se colocará una fuente monumental con un farol de grandes dimensiones como remate, y suficiente para alumbrar aquella plaza tan concurrida como abandonada.

Pàgina 45

Número especial d'El Palafrugellense,
per la festivitats de Sant Martí,
el novembre de 1882.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Fina-Rocas

El Palafrugellense.

PERIÓDICO SEMANAL

REDACCIÓN.
Calle dels Caballers, 39.

Defensor de los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca.

ADMINISTRACIÓN.
Calle dels Caballers, 39.

Á NUESTROS LECTORES.

Descanamos á todos pasen un feliz día de S. Martín, patron de esta hermosa villa, acompañados de los individuos mas queridos de su familia, y demás parientes, amigos y conocidos; haciendo votos para que Dios conserve su preciosa vida, y que por muchos años puedan disfrutar de igual beneficio.

A nuestros antepasados un recuerdo y que descan sen en paz. Á los compatriotas que viven fuera, un saludo; y á los forasteros que nos han honrado con su visita, la bienvenida.

LA REDACCIÓN.

San Martín, Obispo y Confesor.

VIDA DEL SANTO.

Nació San Martín en Sabaria pueblo de Ungria, hijo de padres de prosapia guerrera y gentiles, y apesar de esto se alistó Martín á la edad de 10 años en el Catálogo de los catecúmenos.

Sirvió en el ejército de Constancio y despues en el de Juliano apóstata en calidad de hijo de soldado y en el arma de caballeria, haciendo vida de religioso y evitando todos los desórdenes y desmanes anexos á la vida del campamento. Se distinguió por su humildad y virtudes egerciendole la caridad en grado superlativo, como lo prueba el episodio que tuvo lugar á las puertas de Amiens (Francia) un día muy rigoroso de invierno. «Al retirarse con la soldadesca á la ciudad encontró á un mendigo desnudo, temblando y aterido de frio; pidióle limosna el pobre y no teniendo que darle, saca la espada, corta la clámide y capa que llevaba y entrega la mitad al mendigo para que cubriera sus carnes, quedándose con la otra mitad que ostentaba muy orgulloso en los dias de gala. Esta acción le valió la apa-

riación del Señor rodeado de ángeles que dijo: «Martín siendo catecúmeno me cubrió con este vestido.»

Mas tarde dejó la carrera de las armas y bajo la dirección de San Hilario entró en el servicio de Jesucristo con el humilde grado de exorcista, yendo entonces en busca de sus padres para convertirlos á la religión del Salvador; lo que no pudo conseguir mas que con su madre. Defendió la fé católica contra los arrianos lo que le valió azotes, destínos y persecuciones, hasta que vacante la sede episcopal de Tours por sorpresa le elevaron á aquella dignidad en la que se distinguió por la santidad de su vida, amor á sus fieles y por ser un dechado de virtudes episcopales. Edificó cerca de Tours el monasterio que hoy se conoce con el nombre de Mar moustier, en donde se retiraba cuando lo permitian los cuidados de su dignidad. Murió en Tours despues de largos años de dirigir santamente aquella diócesis. En esta misma ciudad conservóse el cuerpo de San Martín hasta que los hugonotes al apoderarse de la ciudad quemaron el santo cuerpo, sin poderse salvar mas que el hueso del brazo y una parte del cráneo.

Odon, abad clunaciense, escribió un tratado de las alabanzas de San Martín, cuyo título es: *Quod beatissimus Martinus parititur apostolis*. «Que el beatísimo San Martín es igual á los apóstoles»; y lo prueba por la santidad de la vida, por la dignidad de obispo, por el celo de las almas y las innuerables que convirtió, y por la muchedumbre de milagros que hizo. Finalmente no tan solo se han fundado muchas iglesias catedrales en nombre de San Martín lo mismo en Europa, que en América que en todo el orbe católico, sino que muchos pueblos y villas han tomado este nombre, como lo prueba entre varias Palafrugell que al edificar en el siglo XVI su iglesia parroquial para el culto católico, la hizo bajo la advocación del Santo, y fundó un fiesta popular á su devoción y honra que se conoce por *Fiesta mayor* de San Martín, y que celebra Palafrugell todos los años el día 11 de Noviembre con oficio solemne, fiestas y recocijos.

Tapers en una fàbrica, probablement a Llagostera, treballant mentre un company els llegeix una publicació.

Foto Amadeu Mauri.
Arxiu Paco Dalmau

La necessitat d'una biblioteca

Eren molts els sectors culturals de la vila que reclamaven insistentment la creació d'una biblioteca pública a Palafrugell. No va ser, però, fins l'any 1938 quan l'Ajuntament va crear la primera biblioteca pública, anomenada Biblioteca Popular.

1 de juliol de 1883

Nosotros que hemos visto en esa villa á multitud de obreros entregarse durante las horas que el trabajo les deja libres al placer de la lectura en las modestas bibliotecas de los Casinos; nosotros que hemos tenido ocasión de escuchar sus discusiones que al parecer no estaban á su alcance; nosotros que hemos sido y seremos siempre constantes admiradores y protectores de dicha humilde clase, no podemos menos de reconocer el cuantioso bien que en poblaciones de la índole de Palafrugell reportaría el establecimiento de una Biblioteca popular, que reuniendo á la vez lo útil y lo agradable, instruiría á los ignorantes, acrecentaría los conocimientos de los instruidos, y á la par que produciría bienes intelectuales los producirá también morales, ya que quizá contribuiría á apartarles de la ociosidad, madre del vicio, á que á veces se ven arrastrados, y que fomentando la perversión de las costumbres, desligan los vínculos más íntimos de la sociedad.

Imatge de l'antic hospital de Palafrugell publicada a *Compendio ilustrado de la historia del Instituto de R.R. Carmelitas de la Caridad*, Vic, 1926.

Fototípia Thomas.
Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Parròquia de Sant Martí de Palafrugell

El mal estat de l'hospital

L'antic Hospital de Palafrugell, anomenat popularment Hospital de pobres, funcionava gràcies a donacions particulars o institucionals, amb l'assistència de religioses per atendre els malalts, primer de la Puríssima Concepció, després de la carmelites de la caritat Vedruna i, finalment, de l'ordre de Sant Josep. A finals del segle XIX, era l'únic lloc on les persones amb pocs mitjans podien ser ateses. Però comptava amb escassos recursos...

9 de setembre de 1883

El Hospital de pobres de esta villa se encuentra en la actualidad en un estado tan precario, y los fondos destinados á su sostenimiento tan exhaustos, que es imposible poder continuar dando asilo y hospitalidad á los enfermos que por su estado de pobreza necesitan dicho establecimiento. Enterados de lo que ocurre, por nuestra celosa primera autoridad local, y con su beneplácito y aprobación, hemos determinado hacer un llamamiento á nuestros abonados, en su mayoría hijos de Palafrugell, y abrir una suscripción para recoger fondos con que cubrir las más apremiantes necesidades de tan benéfico asilo; cuyos fondos, á medida que se irán recogiendo, entregaremos al Ayuntamiento.

L'església de Calella,
a finals del segle XIX.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Família Esteba

L'església de Calella

La construcció de l'església de Sant Pere de Calella va començar el 25 de febrer de 1884 i el temple va ser beneït el 19 d'octubre del 1887. No semblava que els d'*El Palafrugellense* hi fossin ben rebuts. Malgrat que el setmanari no atacava directament l'Església, sí que manifestava quan calia, amb un redactat prudent, el seu desacord amb algunes actituds.

29 de juny de 1884

Aprovechando la ocasión de su corta permanencia en esta villa, el Ilmo, v Excmo. señor Obispo de esta diócesis D. Tomás Sivilla y Gener, reunió en la casa en donde se hospedaba, que era la que habita el Rdo. Cura Párroco D. Miguel Ferre, á varios vecinos de esta villa, para manifestarles los deseos que lo animaban de poder ver contruidos cuanto antes, en la barriada de Calella, una iglesia y un cementerio católicos; ofreciendo para ello la valiosa cooperación que representaba el elevado cargo que ocupa, la concesión inmediata de un párroco que supiera contraerse á las circunstancias y costumbres del lugar, captándose el aprecio y estimación de sus feligreses, y contribuyendo particularmente con un donativo en metálico.

1 de març de 1885

A pesar de habernos ocupado de este proyecto desde el primer día y de haber ofrecido nuestro incondicional concurso á los señores que componen la comisión arbitradora de fondos para construir una Iglesia y un Cementerio católicos en la barriada de Calella, no les hemos merecido á dichos señores la atención de invitarnos para asistir al solemne acto de la colocación de la primera piedra, verificado el miércoles próximo pasado. Prescindiendo no obstante de la falta de deferencia con nosotros cometida, tanto mas de estrañar cuanto viene de personas dignísimas y muy respetables, y deseosos de dar á conocer el hecho á nuestros apreciables lectores, vamos á describirles, por referencia, lo que so hizo en Calella el día veinte y cinco del pasado (...) Como el coste del proyecto importa la suma de ocho mil duros, es preciso que las personas piadosas de esta villa y su comarca hagan un último esfuerzo si quieren y se interesan en que los aislados vecinos de Calella, se vean cuanto antes dotados de una Iglesia y cementerio propios, tan necesarios para las distintas necesidades de la vida.

15 de març de 1885

Hace algunas semanas un sacerdote de esta villa hacía constar en altavoz, dentro del sagrado recinto del Templo que «era más agradable á los ojos de Dios el dar una limosna para atender á la construcción de una Iglesia en Calella, que el dar limosna al pobre», esto es socorrer al necesitado. Vierten desde la Cátedra del Espíritu Santo nuevas teorías incomprensibles, teorías que llenan de pavor á unos; hacen nacer la duda en otros, y que, deploran todos aquellos que guardan en sus almas invariables los buenos principios y máximas de nuestra Santa Religión.

El Semàfor de Begur

El semàfor de Begur, a principis del segle XX.

Foto Jaume Ferrer Massanet.
Arxiu Municipal de Palafrugell.

L'anomenat Semàfor de Begur va ser inaugurat, el 10 de desembre de 1891, amb l'objectiu que servís d'orientació a la circulació marítima i funcionés com a estació meteorològica. El lloc escollit va ser el cap de Begur. El projecte va ser polèmic perquè des de Palafrugell es defensava que l'equipament fos instal·lat al cap de Sant Sebastià, primera opció de les autoritats marítimes.

30 de juliol de 1882

Por conducto más que semioficial, sabemos el acuerdo del Gobierno para la instalación de un semáforo como el de Tarifa en la punta de S. Sebastián.

24 de desembre de 1882

No puede existir una razón de mayor peso para inclinar la cuestión en favor del cabo de San Sebastián, que la colocación en dicho cabo de un faro de primer orden como acabamos de apuntar, mientras que no lo posee ni el cabo de Bagur, ni ningún otro de nuestra costa mediterránea, prueba clara y concisa de reunir más importancia el nuestro que todos los demás.

20 de juliol de 1883

Se recibió el día 18 del corriente en esta Alcaldía, un oficio del Ministerio de Marina que dice: (...) Como resultado de las informaciones hechas en las Comandancias de Marina de Barcelona y de Palamós acerca de si es más conveniente el cabo de Bagur que el de S. Sebastián para el establecimiento de un semáforo (...) ha resuelto que el semáforo proyectado en el cabo de San Sebastián se establezca en el cabo de Bagur.

29 de juliol de 1883

¿Por qué á pesar de concurrir todas las circunstancias, ha variado la opinión del señor Ministro de Marina, y dejando á parte todos los consejos de la ciencia, ha resuelto que el semáforo debe instalarse en el cabo de Bagur? Sencillamente: por unos cuantos informes emitidos en información oral abierta ante las comandancias de marina de Barcelona y Palamós, á cuya información concurrieron muchos prácticos de la costa, y de la cual resulta patente contradicción entre los informes de la ciencia y las opiniones de la experiencia.

Comparsa
del Carnaval
de Palafrugell,
l'any 1919.

*Arxiu Municipal
de Palafrugell.
Col·lecció Jordi
Oriol Frigolé*

Competència entre casinos

Els primers casinos i associacions creats a la vila agrupaven persones de diferents tendències i condicions, i competien entre ells en alguns àmbits, com en el de la gresca.

22 de febrer de 1885

La competencia que cada día vá acentuándose más entre las sociedades recreativas de esta villa, conocidas con los nombres de La Crosta y La Alianza, ha dado lugar á que en el presente año, saliendo ambas de sus casillas, intentaran lucirse en las pasadas fiestas de Carnaval. Una y otra organizaron cabalgatas que acompañaron sus respectivas músicas,

distinguiéndose La Alianza por su orden, conjunto y buen gusto, y llamando la atención La Crosta por su comparsa de niñas bonitas. Y decía un liberal de los del himno de Riego: ¿tales chicas, y rosarios? en verdad que no lo creo.

L'any 1894, *El Nuevo Palafrugellense* es va fusionar amb *El Eco Bisbalense* (*periódico semanal no político, consagrado al progreso moral, intelectual y material de esta villa y su distrito*), una publicació que, quan va néixer, a principis de març de 1885, va rebre elogis a les planes d'*El Palafrugellense*:

El Distrito i El Nuevo Distrito

«Ya tenemos en campaña á otro colega que viene á compartir con nosotros la difícil y escabrosa tarea del periodismo regional (...) Viene á compartir con nosotros la defensa de unos mismos intereses.»

Aquesta bona sintonia va acompanyar els tractes per a la fusió i la creació, el 1894, del setmanari *El Distrito*, dirigit primer per Miquel Puig Grassetas i més endavant, per Miquel Avellí Girbau. Unia la informació des de Palafrugell, amb seu primer al Cafè El Siglo i després al Centre Fraternal, i des de la Bisbal d'Empordà, amb seu al carrer Ample, 9. El setmanari insistia a donar prioritat a articles sobre les qüestions que més preocupaven els ciutadans, a l'estil d'*El Palafrugellense*, però amb més col·laboradors i corresponsals que l'anterior publicació. *El Distrito, periódico ilustrado, político, de avisos y noticias*, es va publicar fins al 25 de març de l'any 1900, quan va ser substituït per *El Nuevo Distrito*, també, com el primer, regentat per republicans possibilistes. *El Nuevo Distrito* es declarava obertament *periódico defensor de la industria corcho-taponera*, i molts dels seus articles anaven dedicats a aquest sector, a més de ser *defensor de los intereses morales y materiales del distrito de la Bisbal*. Era dirigit pel periodista Antoni Petit, i tenia seu a la Bisbal d'Empordà i a Palafrugell, al carrer Cavallers. Es va publicar fins l'agost de 1909.

Pàgina 53

Primera plana d'un exemplar d'*El Distrito*, l'any 1899.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Ajuntament de Palafrugell

Pàgina 54

Primera plana d'un exemplar d'*El Nuevo Distrito*, l'any 1908.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Biblioteca Pública de Palafrugell

EL DISTRITO

PERIÓDICO ILUSTRADO, POLÍTICO, DE AVISOS Y NOTICIAS

defensor de los intereses morales y materiales del distrito de La Bisbal

AÑO I

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN
En La Bisbal y Palafreugell, trimestre, 1'30 pts.
Fuera, en trimestre, 1'50 pts.
Extranjeros y Ultramar, un año, 3'00 pts.
PAGO ANTELANTE

Redacción y Administración en Palafreugell, Café «El Siglo» número 1

Redacción en La Bisbal, Ancha, 1, 1.ª—Administración, Ancha, 9

AVISOS Y FORMALIDADES en relación a
personas condecoradas.
En el Distrito se responde de los artículos
firmados.
No se devuelven los originales.

NUMERO 3

PALAFREUGELL, **TIENDA** PALAFREUGELL,
San Antonio, 8 San Antonio, 8

JUAN GRANÉS FRANCESCH (Bisbal)

Unico depósito de máquinas de hacer tapones de las más perfeccionadas de la casa L. Casanovi y Compañía de Marsella, a 225 pesetas cada una.

Se venden toda clase de piezas sueltas para las máquinas.

Gran depósito de MOLAS para aillar cuchillos, y de todos los útiles necesarios a la fabricación de tapones, a precios módicos.

Se acaba de recibir su grandioso surtido de vidrios y cristales planos, tubos de cristal fino para quinqués y tubos de plomo para cañería, en latinas o a vanda a precios de fábrica.

Se fabrican toda clase de piezas del ramo de hojalatería y platería, y se reparan toda clase de bombas con prontitud y esmero.

Domingo 21 Enero 1894.

El meeting corchero de Badajoz

Nuestro querido colega La Liga Agraria, da cuenta en su último número del meeting celebrado en Badajoz el día siete del corriente, cuya reseña copiamos más abajo.

Lamentamos nuestro colega de los ataques que algunos corcheros dirigieron a los manifestantes de Bilbao, ya que los mismos, aun en sus exageraciones, defendían los intereses de toda la producción española.

Ciertamente muy de lamentar son las agresiones que con tales motivos se dirigen contra propósitos que no seocen justos, y a regiones que se las atribuye marcado egoísmo, pero vemos que la propia autocece en las mismas comarcas que de tales ataques se lamentan.

No ha anidado nunca deja Cataluña en los cargos que por todos conceptos ha formulado siempre contra Madrid, y las mayores diatribas ha preferido contra aquellos conservadores.

Así no extrañamos que a la guerra se conteste con la guerra, y por muy lamentable que esto sea, nos explicamos perfectamente el origen del mal.

todos los días, hasta el punto de haber tenido la satisfacción de ser considerados como la segunda en Europa, en materia de tegidos. Esto que es una honra nacional, explica claramente que no está tan necesitada de protección como se supone.

También se nota gran contradicción en la que afirman los propios proteccionistas.

Los mismos que en Bilbao tantas quejas formularon por la desamortización que el gobierno les tiene: esas grandes industrias transformativas del hierro que tantísimas toneladas de carbón de piedra necesitan al año para combustible de sus hornos, en vez de procurárselo del productor de hulla española les compran en Inglaterra.

Los ciento cincuenta y pico de vapores que a orillas del Neivado dan al aire sus penachos de humo han sido comprados todos en Francia, Bélgica, Alemania o Inglaterra; los buques que adquieren en el extranjero, y los importan bien por nuestros arsenales civiles, como los tiene sin cuidado el que Barcelona tenga industria completa para fabricar cuantas máquinas de vapor se necesitan.

Los que de tal suerte pretenden defender los intereses nacionales deberían dar el ejemplo, adquiriendo en España lo que la unión puede facilitarles. Esto lo hacen sin duda, por no ser inconveniente a sus intereses, y por lo mismo no han de indignarse si los demás procuran igualmente favorecer los suyos.

Somos amantes sinceros de la concordia entre todos los intereses nacionales, pero vemos que esto es imposible, por el radical criterio opuesto que se observa en la apropiación de las cuestiones económicas. Esto nos hace comprender, que más que la justicia impera el

egoísmo y de este suerte, ni los Gobiernos, ni la nación conocerán nunca las verdaderas necesidades del país.

FERNÁNDEZ SOLER

Ya lo conocen nuestros lectores: El candidato a Cortes por este distrito, agustianado para ello por D. Santiago Roure, el próbido de infinita mirada, que en la rapidez del tren, no obstante las sombras de la noche, comprendió el distrito y sus necesidades todas; el pretendiente corrido más tarde, que en su carrera, no a una de caballo sino en rápido tren, emprendió vertiginosa retirada para ocultar su descalabro y la vergüenza de su aislamiento, hasta el punto de olvidarse al bastón, recogido por Roure, su protector, quien por haber su amigo dejado panyora supuso siempre su segura vuelta; el hambriento de una representación que el verdadero cuerpo electoral ha de negarle siempre, en la necesidad de ser diputado a Cortes, y no encontrando hasta ahora árbol de que ahorcarse, ha pensado constantemente en el distrito de La Bisbal para "satisfacer sus deseos, a trueque de aligerar el país con la enga que para ello le ha entregado.

Así tiempo hace vemos las vetopendas anormales que en esta provincia se suceden, en la que gobierna un Gobernador ciertas cosas y otro poder oculto las que a está distrito corresponden. Para ello era preciso que un Puigcerver imperase en Gobernación, sino para dicha de las provincias, para provecho de sus paniguados, no las mismas, uno de los cuales, el más preferido entre todos, es el Sr. Fernando Soler, futuro yerno del condeado Ministro, si tiene la fortuna de hacerse diputado y más tarde gobernador, para que luego prueban en la carrera de los políticos.

Nadie más dado a secundar tales fines que el flamante fusionista, sino por deseos de servir al país, por la necesidad de satisfacer sus aspiraciones, mejor dicho necesidades.

Así el tal caciquillo efímero de político, como otro poseído de ejercer una industria determinada, de la cual ha de vivir, como ha de industrializarse con el político D. Santiaguino.

El Sr. Puigcerver, de la hermandad de aquellos célebres cimbricos que tanto dieron que hacer en todos tiempos al antiguo partido constitucional, le importan

un bledo las quejas y el maliciar de las provincias, lo penja que las indicaciones y el disgusto de sus llamados correligionarios.

Hace poco, en Sevilla, con los acuerdos tomados por este saleroso Ministro, ha conseguido la separación de la parte más sana del partido del señor Sagasta, por el nombramiento de Alcalde hecho a favor del Sr. Bernabé Reyna. Alcalde combatido tiempo hace por su partido y por toda la opinión sana es independiente, pero todo ello le tiene sin cuidado al Sr. López Puigcerver.

En esta provincia y en este distrito, han nombrado Alcaldes, no a los que aconsejaban las amigos del Gobierno sino a los que han convenido a los paniguados del Sr. Puigcerver, por insistencias de su futuro yerno el Sr. Fernando Soler, que mal que nos pese, y con la ayuda de D. Santiago y los otros y sargentos a sus órdenes, ha pensado en representarnos para labrarse no nuestra felicidad, la suya, que es la que más le interesa.

Casi habíamos dudado al cabo de las tormentas, evitando al país la necesidad de votar cuando no solo hombre al candidato de oposición al Sr. Soler, por el acuerdo de su protector de presentarlo candidato por el distrito de Joch, vacante por empleo obtenido de aquel diputado, cuando nos encontramos con que el comité fusionista de Murcia ha acordado combatir la elección de ese mendicante a diputado, fundado en que no quieren ya más diputados onerosos, que de Madrid les importan, los cuales solo buscan provechos personales, y decidido el comité a votar un candidato de Murcia, para que trabaje para el país.

Todo esto está muy corriente, señores murcianos; pero no es justo que este distrito tenga que cargar con el oneroso y haya de combatir y quizás sucumbir planta tan exótica como resulta en Fernando Soler, muy conocida sin duda en su tierra de Galicia, pero desconocida y aun muy mal querida por la gente de esta tierra, que no sirve para agnadores ni mozas de cordal.

Por lo tanto, señores fusionistas murcianos, puesto que al presidente se llama fusionista y es por lo tanto del gremio, a votarles o al menos a no combatirlos, que aun sin votos, ustedes verán como sale diputado. Tengan en cuenta igualmente, que el pretendien-

te tiene una absoluta necesidad de ser diputado y que es el regalo de boda con que se brinda y le brindan. Admitanlo ustedes y no hagan que nosotros tengamos que encender cirios a agostos que no quemamos, ni por las ideas que dice sustentan, ni por la forma con que obra, ni por el origen, marcadamente oneroso, que a todos nos empalaga.

PASEOS POR MADRID

Visita al Circo de Bellas Artes.—La Exposición.—Artesanos Trabajadores.—Los artistas murcianos.—Gastronomía por la.—Arquitectura.—S. M. Tomás hace I.

En una Sociedad modesta sostenida con el esfuerzo individual de los socios que han llegado a realizar actos de verdadera importancia y que nadie creería.

Me refiero al Circo de Bellas Artes. En aquellas modestas habilitaciones adornadas con sencillez y elegancia se está celebrando en los actuales momentos una *Exposición de Impresiones de Viaje* a la que acude extraordinaria y selecta concurrencia.

Han acudido a esta Exposición artistas condecorados y entre las obras que se exponen sobresalen primeramente unos preciosos *Apuntes de Viaje* de Martínez Abades, y excelentes cuadros de Bernate, Furió, Campuzano, Lhardy, Pla, Mas y tantos otros.

Noches pasadas visité este Circo en el que existe todo género de comodidades y en una de sus salas celebraban con verdadero amor Martínez Abades, Campuzano, Gilla y otros, disquisiendo preciosas acrobacias y bailando a las poderosas que serán regañadas a las señoras que concurren al baile que en el próximo mes celebrará este Circo en el Teatro Real.

Los aficionados a cualquier baile en donde algunos de aquellos bailarines que artistas de tanto mérito han firmado, podrán dar por bien empleada su asistencia a fiesta tan espléndida como será el referido baile y del que dare cuenta a más locutores.

Después del éxito de Villa-Pala en el Teatro de la Comedia, se ha perpetrado en el Teatro Elvira el estreno de un juguete que fue mal recibido por los señores, del mismo modo que tampoco fue del agrado del público el des arreglo de la comedia de Dumas, estrenada en el Teatro de la Princesa con el título de *Los hijos de Mad. Aubrey* por el Sr. López Gálvez.

En la actualidad reina calma completa en los teatros y no se habla, por ahora, de estreno de importancia.

De lo que si se habla y mucho, es de la situación desesperada en que se encuentra nuestro Teatro Real.

Dice que el Conde de Micholena ha sostenido a fuerza de dinero dos temporadas y como los artistas exigen en sus contratos el pago en oro y si oro, ya no sabe al precio que se encuentra, el empresario se ve en la

EL NUEVO DISTRITO

Periódico Republicano Autonomista

defensor de la industria corcho-taponera y demás intereses morales y materiales del distrito de La Bisbal

Año IX	Precios de suscripción (pago adelantado) País, trimestre 1'25 pes. Extranjero y Ultramar, no se cobra	Palafrugell 26 Abril de 1908 Redacción y Administración: Hortal del Pó, 25	Atención y correspondencia, se publican á precios convencionales. La Redacción no responde de los artículos firmados. No se devuelven los originales, inéditos ó no.	Núm. 417
--------	--	---	--	----------

SASTRERIA MODERNA

JOAQUIM PIERA

Fa avinent a sos nombrosos clients y al públic en general, que acaba de rébrer un inméns assortit en tota classe de géneros de la mes alta novetat pera la vinenta temporada d'estiu.

Preus limitats • Perfecció en el tall • Confecció esmerada

VINS LLEGÍTIMS DE LES ACREDITADES VINYES DE LLANSÀ

5'acaba d'establir an' aquesta ciutat, un magatzem de vins de Llançà

Vendes AL POR MAJOR y AL DETALL, á diferents preus

PERA LES COMANDES DIRIGIRSE A :

Armengol Marcé. - LA BISBAL, Carrer del 6 d' Octubre

Tribunal Supremo de Justicia

Salá de la Civilización-Administrativo.

En 1903, el Ayuntamiento de Palafrugell por acuerdo unánime instruyó un expediente para la construcción de un cementerio municipal, el que elevó al Sr. Gobernador civil de la provincia (Gerona) para que en su vista autorizase el proyecto y previos los informes del Arquitecto y Comisaría provinciales, favorable el primero en el sentido de que el terreno excedía de propiedad del Ayuntamiento reunía las condiciones exigidas por la ley y desfavorable el segundo, no porque se hallase defecto alguno en el expediente, sino por considerarse que el nuevo cementerio era innecesario por resultar el parroquial construido en 1885 todavía capaz para las necesidades futuras del vecindario, según el señor Cura párroco decía y aunque se hallase á 608 metros del casco de la población y en terreno de malas condiciones para la descomposición de los cadáveres según los facultativos competentes: el Sr. Gobernador en 30 de Abril de 1905 denegó la autorización solicitada.

El Ayuntamiento recurrió en alzada ante el Sr. Ministro de la Gobernación y éste resolviendo el recurso con audiencia del Real Consejo de Sanidad, dictó en 26 de Julio de 1906 una Real Orden por la que dejando

sin efecto la providencia recurrida se autoriza la construcción del cementerio municipal en proyecto y se ordena la cesura del parroquial, fundándose en que en el expediente se demuestra sin que lo niegue nadie de los que intervinieron en él, que éste no reúne las condiciones higiénicas legales mientras que el proyectado las reúne todas; en qué por R. O. de 28 de Febrero de 1892, entre otras disposiciones, la construcción de cementerios es función que sólo compete á los Ayuntamientos, quienes por el art. 72 de la Ley Municipal, son los encargados de las servicios relacionados con la salubridad pública, entre los que se hallan la higiene y policía de los cementerios; en que distantes de Palafrugell los barrios de Calala y Llobria con gran número de familias, es conveniente que tengan cementerio particular lo que no se opone á la construcción de otro para el caso de la población aumentar; y en que en el expediente instruido por el Ayuntamiento se ha cumplido cuanto preceptúan la R. O. de 16 de Julio de 1888 y demás disposiciones vigentes.

Contra esta soberana disposición interpuso recurso contencioso el señor Vicario Capitular de Gerona fundándose en que la existencia del cementerio parroquial era ya cosa juzgada desde 1885; en que las leyes no pueden producir efectos retroactivos; en que la Ley Municipal nada atribuye á los Ayuntamientos en cuanto á cementerios; y en que el proyecto

es innecesario y perturbador de la paz pública.

Estos fundamentos del recurrente han sido viciados por el señor Fiscal de S. M. y por la parte contraria del Ayuntamiento, alegando en derecho, que la excepción de cosa juzgada no impide al poder discrecional del Gobierno, la autorización de un nuevo cementerio en la clausura de uno antiguo, mucho menos después de más de 20 años en que las condiciones de éste se modificaron constituyendo un peligro; que hallándose el interés privado en pugna con el interés público, el Gobierno ha de atender á la pública conveniencia aunque leyes anteriores dispongan lo contrario; que por autos de 9 Abril de 1900 y 16 Enero de 1903 en relación con los arts. 46.º 1.º y 46 párrafo 2.º de la Ley de jurisdicción y 329 de su reglamento, el Tribunal de lo contencioso se declara incompetente para resolver en cuestiones de cementerios por afectar ellas á la higiene pública correspondiendo á la potestad discrecional del Gobierno; que la R. O. de 12 de Enero de 1904 estimó como materia propia de la misión municipal la construcción, reparación, sostenimiento y régimen sanitario de los cementerios, reproduciéndose este mismo criterio en la R. O. de 22 de Abril de 1891, 5 Septiembre del mismo año, 4 Enero de 1897 y 23 Marzo de 1905, declarándose en esta última que por el artículo 72 de la Ley Municipal es deber preferente de los Ayuntamientos

el de velar porque los cadáveres sean completamente inhumados; que la autoridad gubernativa no está llamada á resolver si es innecesario un cementerio sino á ver si el proyecto está amoldado á la Ley; que los gastos que ocasiona su construcción, aun reduciendo á la mitad el importe de los enterramientos, han de ser compensados con creces por los ingresos; y que el nuevo cementerio no puede ser perturbador por cuanto es católico y una buena parte de él destinada á los disidentes.

Se desea pues, por considerarlo de estricta justicia, que en la vista del día 28 de Abril para sentencia, se resuelva favorablemente al Ayuntamiento de Palafrugell, confirmando la R. O. de 26 de Julio de 1906.

MAS SINCERIDAD

Con esta amalgama, llamada Solidaridad Catalana, España está perdida. Esto me lo decía el otro día mi amigo Bonifacio que en dicho movimiento ve menospreciados los ideales republicanos, desvaneciéndose las glorias de la raza española y los radicalismos del libre pensamiento al ciento por ciento de descuento. ¿Habráse visto más grande aberración?

Que Joaquín Costa, no es solidario. Es muy libre. Que no expone la opinión que Solidaridad Catalana á su juicio le merece. Esto ya es de extrañar. También me extraña que vean idealistas y digan mil pestes de esta coalición de eminencias políticas, que trabajan sin ambición personal, para alcanzar un fin común; y cuyos hombres que la integran no han abdicado sus ideales como lo demostraron y lo demuestran en el Congreso, en mítines y conferencias, combatiendo la subvención al clero, la ley de jurisdicción local, la totalidad de los presupuestos, la cuestión de Marruecos, la ley de represión del anarquismo y otros asuntos de gran interés, no de Cataluña, sino de España entera, cuyos diputados solidarios, en estas campañas han ostentado siempre su filiación política.

El silencio que sobre la discusión y oposición de dichas leyes han observado otros señores diputados y senadores, que no se llaman solidarios, pero sí republicanos, es de censurar. Solo para combatir á la Solidaridad Catalana han dejado oír su voz, para eso no han tenido ocupaciones ni delicado estado de salud, excepto alguno á quien sus ocupaciones literarias le han tenido ausente del Parlamento toda la legislatura.

Oh! Esa sí que son patriotas, republicanos y tribunos, que todo les preocupa menos el régimen imperante. Son tan republicanos é independientes, que quieren no quieren depender de nadie, ni del pueblo que los nombra. En una palabra, quieren ser libres de obrar como mejor les acomode. ¡Magnífico!

Los verdaderos radicales, los que de tales pueden preciarse, no se pasan el tiempo combatiendo á sus afines, y si en algún caso los combaten, lo hacen con tolerancia y honestidad, jamás empleando calificativos sucios y denigrantes, que más bien deshonran y empujaban á quien los empuja que á las personas á quienes van dirigidos. Sin necesidad de inventar calumnias, ni desprestigiar á los que no piensan como ellos, se concretan á la censura legal y honrosa, arrancando la pared de esa cual sea el autor de la desorganización política radical española, ó de los perturbadores que con intencio-

PRECIOS DE SUSCRIPCION

En Palafrugell, en mes. 0'60 p.
Fuera, un trimestre. 1'60 "
Extranjero y Ultramar, . . .
un año. 12 "
Anuncios y comunicados á pre-
cios convencionales

EL CLAMOR

La Dirección y Redacción,
no responde de los artículos
firmados.

No se devuelven los origi-
nales.

Se admiten anuncios.

Periódico bilingüe, de avisos y noticias, defensor de los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN: PLAZA NUEVA 10

Capçalera d'El Clamor, any 1893.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Joan Frigola Jordà

Intents de l'època 'vistos i no vistos'

Mentre *El Palafrugellense* acabava derivant en *El Distrito* i *El Nuevo Distrito*, a finals del segle XIX, s'estrenaven a Palafrugell noves publicacions, que tindrien una durada molt curta. Eren intents de suplir el buit que deixava aquell primer periòdic, perquè, amb la reconversió i les fusions, la informació de la vila va anar perdent pes, en favor de la Bisbal d'Empordà i d'altres poblacions de la comarca, de manera que l'oportunitat estava servida.

Així, el 1893 apareixia (i desapareixia) *El Clamor*, *Periódico bilingüe, de avisos y noticias, defensor de los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca*, amb seu a plaça Nova, 10, a iniciativa de Josep Massanas i Casas, excomptable de la societat La Obrera, que en va marxar a disgust i així ho expressava en les planes de la publicació, de manera reiterada. Carregava fortament també contra *El Palafrugellense* i contra els candidats electorals que defensava la publicació, com ara el periodista i polític Eusebi Corominas, director en aquells moments de *La Publicidad*, a Barcelona, iniciat a les files del Partit Republicà Democràtic, però que va acabar a Solidaritat Catalana. Respecte d'uns resultats gens satisfactoris de Corominas en les eleccions a Corts del 5 de març de 1893, al districte de la Bisbal, *El Clamor* deia:

«Ya no es un secreto el cambio de frente del periódico 'El Palafrugellense' con respecto á su ex-santo patrón D. Eusebio Corominas. Lo indica la indiferencia, el olvido y hasta la desconfianza digámoslo así, que se nota por parte de la publicación. Antes Corominas era el niño mimado de la fortuna,

Capçalera de *La Imparcialidad*, el 29 de setembre de 1886, el dia que tancava portes.

Arxiu Municipal de Palafrugell

era el niño mimado de Avellá y Genís (buen par), era el niño mimado del distrito, era una esperanza del partido. (...) Magdalenas a los tafetanes. Como cambian los tiempos; ahora la Magdalena no está por el Sr. Corominas como no está por el Sr Avellá; el pueblo que los conoce bien (ambos á dos), se ha cansado de oír sus cantos de sirena engañadora, y cual falsos mercaderes, les arroja del distrito como trastos viejos, como mercancía pestilente.»

La publicació va durar molt poc, com li va passar a *La Verdad*, en l'edició palafrugellenca. *La Verdad* era un periòdic de llarga tradició a Catalunya; nascut el 1843, es va publicar fins el 1920, en poblacions com Manresa, Molins de Rei, Ripoll, Tortosa i Palafrugell. En aquesta última vila, però, només va sortir al carrer durant uns mesos, per retornar a Tortosa, d'on procedeixen la majoria d'exemplars de la seva trajectòria que es conserven. A Palafrugell, es va publicar des de setembre de 1896 fins a mitjan 1897, com a *periódico semanal de intereses generales*, i tenia la redacció al carrer Cavallers, 35.

El mateix any en què aterrava a Palafrugell *La Verdad*, sortia al carrer *La Imparcialidad, semanario independiente*, també amb una vida curta, tot i que força intensa. Figurava, com a director, Josep Ferrer, que més endavant s'incorporaria com a col·laborador habitual a *La Crònica*. Va sortir al carrer entre el 5 de juliol i el 26 de setembre de 1896, i tenia la redacció al carrer Sant Sebastià, 22. De tendència conservadora, presentava la majoria dels seus articles signats amb pseudònims o inicials: Eriberto Campanella, Gallo de oro, Currito Tabes, Sensible, E. García, J.E., etc. Constava de seccions dedicades a la religió i a la indústria del suro, i esmerçava línies i més línies a informar sobre les anades i vingudes al poble de coneguts seus, de cert prestigi, que hi passaven vacances. Dedicava força espai a qüestions locals i també a conflictes estatals i internacionals, com ara el de la guerra de la independència de Cuba (1895-1898). El 8 d'agost de 1896, per exemple, publicava un relat de fets protagonitzats per palafrugellencs en aquella guerra:

«Ha llegado a ésta procedente de Cuba el soldado Agapito Sala Maído. Tomó parte en la acción que tuvo lugar en Guantánamo en defensa del ingenio José (...) Un destacamento de 35 individuos mandados por un sargento y un cabo defendían el ingenio. Cinco de ellos salían al campo para proteger á los obreros que habían de recolectar el café, cuando fueron atacados por una columna insurrecta 10 veces superior en número á nuestros soldados. (...) tuvieron lugar las desiguales luchas de uno contra tres ó cuatro, pronto sucumbieron la mitad de los nuestros quedando una docena que se defendieron con la nunca desmentida valentía del soldado espanyol. En la refriega había tros hijos de Palafrugell, uno de ellos, de cuya boca hemos oído el relato de la acción, después de haber muerto tres insurrectos, extenuado por tan sin igual lucha, roto el fusil a machetazos y con un dedo estropeado iba á ser hecho prisionero, pues un insurrecto ya le tenía agarrado, cuando la bala de un compañero dió muerte al agresor. Otro, que no podemos resistir al deseo de nombrarle, aunque sea por su apodo, que todos conocemos con el nombre de Llampayes, llevó su valiente lucha al extremo de defenderse de cuatro insurrectos, ayudando á cargar el fusil á un compañero suyo mal herido hasta que muerto éste, tuvo que sostener solo el combate. Había otro de Palafrugell llamado Espígol por apodo que también se portó con valentía. Al llegar a Palafrugell tan valeroso convecino, nos complacemos en saludar las tres cruces del Mérito militar que brillan en su pecho y darle la más cordial bienvenida.»

El setmanari s'acomiadava el 26 de setembre de 1896 argumentant que ho feia per indisposició d'alguns dels seus col·laboradors i assegurant que, si les circumstàncies ho permetien, més endavant tornarien a sortir al carrer, cosa que no va passar.

La Crònica i els seus coetanis

LA CRÒNICA VA NÉIXER EL 13 D'ABRIL DE 1901,
IMPULSADA PER UN GRUP DE LIBERALS ROURISTES,
CONSERVADORS VINCULATS AL CACIQUISME,
CAPITANEJATS PER RAFAEL FERRER I SOLÀ,
I ELS SEUS ESCRITS EREN EN CASTELLÀ,
FINS QUE VA TANCAR, EL 15 DE NOVEMBRE DE 1907.

UNS DIES DESPRÉS, EL 22 DE NOVEMBRE DE 1907,
LA CRÒNICA VA REAPARÈIXER, AQUEST COP EN CATALÀ,
IMPULSADA PER UN GRUP DE CATALANISTES,
AL CAPDAVANT DELS QUALS HI HAVIA
JOAN LINARES DELHOM,
I MARCANT DISTÀNCIES CLARAMENT
AMB LES IDEES DELS SEUS ANTECESSORS.

Com en el cas d'altres publicacions, la majoria dels articles estaven signats amb pseudònims, per exemple, Licenciado Cedillo, Doctor Centeno, Robledito, Filo-meno, la Vizcondesa del Pino Verde, Titus Resplandis, Martí de Cramany o Montemar, però, també va comptar, en les diferents etapes, amb rúbriques conegudes, com la de Miquel Torroella i Plaja (escindit ja d'*El Palafrugellense*), Vicens Piera i Prats o, fins i tot, Josep Ferrer. Hi escriven també Marián Arenas, des del Marroc, i Antoni Vinardell Roig i Roser de Lacosta, des de París.

—
Pàgina 59

Portada de *La Crònica*
del 24 d'abril de 1908.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Ramir Medir Jofra

E. FUREST - BARCELONA

CAMISES
À MIDA

GENRES 00 00 00
00 00 DE PUNT
CORBATES
ROBA DE TAULA
BISUTERIA
00 ALASTICS 00
LLIGA-CAMES

Bon assortit en articles de dol

5332 BOTIGA

Passatlo Mador, 2 y Placa Real, 4

Grans Obradors de

Placa Relat. 10

Confeccions de ROBA BLANCA per a senyores

JOAN MIR
SASTRE

Participa a sos nombrosos parroquians y al públic en general, qu'ha traslladat la seva sastretería a la casa n.º **2 de la Plaça Nova** (avans carnicería de Joan Marqués) aon trovarán tota classe de géneros pera la vinenta temporada y ajuntant aixó al bon gust en el tall y lo reduít dels preus, espera que mereixerá el favor del públic.

Palafrugell, Abril de 1908

Gran Sastrería de Francisco Borrell
Carrer de Caballers, 26

Aquesta casa acaba de rébrer totes les novetats pera la vinenta temporada d'estiu, tant en veritables géneros anglesos, com de les millors fàbriques del país, puguent assegurar que qualsevol que visiti aquesta casa, quedarà sumament complagut tant de les excelencies dels géneros com de la confecció esmerada de totes les prenes de vestir que se l'hi encomanin.

Especialitat en trajes pera la primera comunió

Gran assortit de trajes confeccionats pera nens de 4 a 7 anys

PREUS REDUITS

La Associació Surera
de Palafrugell

La Comissió organitzadora d'aquesta reunió ha dirigit una circular a tots els interessats en l'avenç i prosperitat de l'indústria tapera, demanant concells i adhesions que facilitin la tasca de crear un gremi de llarga i fructuosa vida a l'Associació Surera; que tants beneficis aixida d'ordre moral com material pod reportar a nostra vila.

Am molts bon acert, els organitzadors proposen que la «Associació de Surera» aneant a tots els surers, se divideixi en tantes seccions completament autònomes com professions siguin les a que pertanyin els seus socis.

—Pod ser dagues soles forces suficients: una de patrons, dividida am tantes sub-seccions com fossin necessaries, la que es relativament reduït el nombre de comerciants i fabricants, sent molts els qui reuneixen les dagues condicions; i altra d'obrers. Idea que transmetem en els bons amics qui formen la comissió organitzadora pua que, si la creient bona, la tingam en compte al redactar el projecte d'Estatuts.

Aquesta divisió en seccions autònoma es, a mon judici, garantida de que la Associació que s'projecta crear farà bona feina, lo que certament no seria si fos una barreja indistinta de tots els sucres, car si bé tots tenen un interès comú: la defensa de la indústria en

general, tenen també vis qui han de compondre la Associació, interessos particulars que a voltes poden trovar-se en pugna i que podrien ser causa de que un regnès la harmonia necessària per a adquirir la força que precisa, per arribar a assolir els seus fins aquelles tentatives que poden portar a millorament an- e la nostra abundant indústria.

La Asociación Serrera de Palabugui, no deu en cap de les seues muntres constructivis ni més que a aconseguir dels governs incautes de protecció, sino que, com a més, d'acollir a d'extenders els drets als als serrers d'aquesta vila de la tota els medis necessaris pera que, amb l'efort individual puguin suplir les deficiències gubernatives, y lia de procurar en gran manera, fixant-se una especial atenció, augmentar la cultura general y econòmica no sols dels obrers sino també dels comerciants y fabricants que, desgraciadament, es ben pocs.

Ans que hi la Asociación ha d'organisar cursos de llengües, geografia comercial y altres coneixements com aquets indispensables pera que la nostres comerciants puguin lluitar, sino amb ventallat al menys amb igualtat de condicions, amb els compellers estrangers.

S'haurán de donar també conferències per aquells qui no pogan seguir els cursos, per procurar sempre que els conferenciants siguin persones qui desallin bé la matèria de que tracten y estigun avessades en aquesta feina, car d'altra manera el resultat de les conferències sol ser sempre molt escàs per no dir nul.

Una de les coses que primer té de fer la Associació projectada, així que s'iga constituïda, es el montar una oficina on pugui trobar-hi tots aquells ressenyaments tan necessaris en el negoci, com són: tarifes aranzuàries de tots els països on s'exporten els taps, preus de transports, vies de comunicació, legislació comercial dels països consi-

Am lo dit no més - y moltes altres coses - cada temps se podran fer - ja veu la importància que té per a nosaltres - el que la «Associació Seneca de Philatèl·la» puga constituir-se ben prompte en medi suficient per poder arribar a complir son comís. Y es de creure que aigua regentant son concurs a obra que tants beneficis pod reportar en aquests vells.

Els principals interessats en que aquest bonic projecte s' vegi prompte realitzat, són més o menys els petits comerciants i els obrers i per lo tant cal que uns i altres s'ho prenguin amb interès i facin entre ses relacions d'adhesió favorable, procurant arribar a muni- da la comissió organitzadora el major número de adhesions possibles, pera que ben prompte aquesta pugui donar la associació per constituïda i poder ja anar la degada organització, començar el treball que's necessita: posar a cançó i montar tots els serveis.

Q. P.

De Paris

Béranger, el pueblo

El llegidor estranger qui 'a pren en serio lo que diuen, en aparença seriosament, certs periòdics de gran circulació i prestigi entre els que constitueixen la gran premsa de París, s'enganyaria llastimosament si per aqueix medi vol ferse una idea—no més apropiada—de lo que és i significa aqueix honorat senador, contra 'l qui tant s'ha ensayyat, tractant de ridiculitzar-lo, que als agra diuen representar la opinió radical veu tota mena de matèries. Y com que'ls francesos son molt donats a canviar de nom quan s'els antoja (aquest es el país on més abunda dels pseudònims) y a prodigar motius de més o menys bon gust a la gent que té el bon sentit de no pensar automàticament cum pensa hominem, no es estrany que al peu temps d'haver començat el senador Béranger ses campanyes contra la llicència (jorn die la Indecència) als carvers, els sprits forts de la radicaleria parisina, li penjessin un motiu despectiu als la puell intenció de qu'el public perverts esclatsa sorollosa riallada al veure passar pel carrer, l'inmomentaneu *Père la pudeur* y de bon co-wec el xisto sembla encantar al públic del carrer, a la multitud ignota y mal educada que viu estrepitosament quan veu caure una persona a la via pública y dona monstres de gran compassió quan un cavall rellicsa; nos aquell atany de ridiculisar a Thome bon-

Primer, amb el conservadorisme per davant

La primera etapa de *La Crónica*, amb seu al carrer Cavallers, 10, estava, doncs, esquitxada de notícies i opinions a favor dels conservadors i monàrquics, i de l'ordre imposat per les autoritats, i en contra de qualsevol moviment que reclamés llibertat y democràcia.

«Creemos pues que la libertad política tiene su asiento en la prosperidad material, intelectual y moral de la sociedad y que por consiguiente es primero lograr esta, que luchar por obtener determinada Constitución política, que una vez alcanzada, las mismas condiciones de atraso del pueblo hacen que se falsee y escarnezca»,

deia *La Crónica*, en l'editorial de de presentació.

La classe obrera

Sovint, els comentaris eren despectius i condemnatoris en relació amb iniciatives polítiques o del poble que llançaven proclames a favor de millorar les condicions de la classe obrera.

29 d'agost de 1901

Ciudadanos, á defenderse. Sí, á defenderse de esa patulea de explotadores del pueblo, que no saciando su inagotable sed en las fuentes de las asociaciones de resistencia, y en las cooperativas y en los casinos de obreros, pretenden apoderarse del presupuesto municipal. Precisa prepararse para combatir á esa turba de hambrientos, que amparados en los ideales santos de libertad y democracia, quieren dominar al pueblo, encender la guerra civil en nuestros hogares y usar del poder en la forma más despótica y tiránica que los tiempos han visto.(...) Palafrugellenses, si no sacudís la indiferencia que os domina y os tiene aerreojados, en breve sereis peor que parias, esclavos de los demagogos y víctimas de los tiranos. A defenderse de tal chusma, pensad en el porvenir qué se nos presenta, si no hacemos un poderoso esfuerzo para reducir al silencio, á los perturbadores de oficio. (...) Ciudadanos, de todas ideas, á cualquier clase que pertenezcáis, haced un pequeño esfuerzo y nos veremos libres de tanta porquería.

Pàgina 61

Capçalera de *La Crónica*, en castellà,
corresponent al número 30, de 1901.

Arxiu Municipal de Palafrugell

27 de febrer de 1902

Sobre la vaga general a Barcelona, el febrer de 1902.

No es momento oportuno para tratar los sangrientos sucesos de Barcelona, pues nada, ganaríamos aventando las cenizas del incendio y quizás podría el rescoldo animarse, aunque no fuera mas que un chisporroteo postrero. (...) Hoy tan solo nos permitimos levantar nuestra humilde voz para recomendar una extremada prudencia á las personas encargadas de borrar las humeantes huellas del pasado.

Crítica a les activitats teatrals del Fraternal

Les obres de teatre que es representaven al Centre Fraternal en aquella època no eren, en general, del grat dels redactors de *La Crónica*, probablement per les diferències socials que marcaven amb la classe que consideraven inferior i la característica obrera de l'entitat.

27 de març de 1902

Por todo lo que va de semana, las obras que han figurado en el cartel del Teatro del Centro Fraternal, han despertado escaso interés y más bien han sido recibidas con frialdad por el público. Aparte de la ocasión que han dado á la Sra. Blanca los dramas 'La Dama de las Camelias', 'María Rosa' y 'La Loca de los Alpes' de lucir sus facultades artísticas, poco más podemos añadir que pueda mencionarse, á no ser el relieve que supo imprimir en el Ramón de 'María Rosa', principalmente en el primer y segundo acto, el Sr. Torres. Creemos que la empresa deseosa de satisfacer las aspiraciones de los espectadores, volverá de su lamentable error, poniendo en escena obras amoldadas al gusto de nuestro público y que encuadren en el marco reducido de este pobre escenario, no dudando que redundará en provecho do todos. FILO-MENO.

TEATRE CENTRE FRATERNAL

EXTRAORDINARIA FUNCIO

per al dia 8 de Decembre de 1906

A CARREG DE L'AGRUPACIO DRAMÀTICA

ART FUTUR

QUE DIRIGEIX

N'ENRIC BOSC i VIOLA

comptant amb la valiosa cooperació de la distingida i aplaudida 1.ª actriu

Donya Carmen Roldán

PROGRAMA

1.er **ESTRENA** en aquest teatre del preciós i aplaudit drama català en 3 actes i en vers original de RAMON BORDAS i ESTRAGUÉS que té per títol:

La Flor de la Montanya

baix el següent

Repartiment

Filomena.	Sra. Roldán
Andreu.	Sr. Capellá
Narcís.	* Bofill
Rafel.	* Bussot (Ll.)
Ricardo.	* Corominas
Vicens.	* Bosc
Pau.	* Bussot (E.)
Benet.	* Ferrer

2.ª i últim. El preciós joguet còmic en un acte i en vers original del xispejant i popular autor C. GUMÀ

Ensenyansa superior

Repartiment

Conxa.	Sra. Roldán
Joan.	Sr. Capellá
Ramon.	* Box
Lluís.	* Bussot (Ll.)
Tofol.	* Ferrer

A les 8 i $\frac{3}{4}$

PREUS

Palcos sense entrada.	4 ptas.
Entrada y butaca	0'50 *
id. id. 1. ^a pis.	0'50 *
Asiento fixo 2. ^a pis.	0'35 *
Entrada general.	0'25 *

NOTA.—El despatx de localitats estarà obert el divendres de 7 a mit en la taquilla del Teatre, i el dissabte de 10 a 12 en casa del taquígraf Sr. Gibrau i una hora abans de començar la funció en la taquilla del Teatre.

Joanola y Ribas, impresores

Programa
d'una obra de teatre
al Centre Fraternal,
del 1906.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Lluís Molinas

El carrer dels Valls, a principis del segle XX,
sense gairebé enllumenat i sense el terra empedrat.

Foto Thomas. Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Ramir Bruguera

Els deficients serveis públics i la seguretat

Com bona part de periòdics de l'època, *La Crònica* s'afegia a les queixes sobre les deficiències en els serveis públics i la poca seguretat als carrers, a més de la suposada passivitat de l'Ajuntament davant d'algunes situacions.

25 de setembre de 1902

Triste es confesarlo, pero, pese o no pese, debemos decirlo sintiéndolo mucho: Palafrugell, que por un sin número de conceptos, ha progresado muchísimo en unos cuantos años, progreso debido especialmente al mayor desarrollo que ha obtenido la industria corcho-taponera, no cuenta con servicios públicos a la altura de su importancia, ni que basten tan solo para satisfacer medianamente las necesidades del vecindario. (...) En el ramo de la instrucción, carecemos de eficios adecuados, las más de las escuelas están instaladas en lugares impropios. Las calles, salvo rarísimas escepciones, están como las de cualquier villorio, intransitables de puro abandonadas. El servicio de incendios no existe, y si de algun elemento

dispone el Ayuntamiento, ó es inútil ó está averiado. La beneficencia pública municipal se desconoce. Las alcantarillas ó cloacas, figuran en proporción exigua, siendo limitadísimo el número de las que existen. (...) El archivo municipal, padrón de ignominia, deshonra la población ante los hombres ilustrados que nos visitan. (...) ¿A qué van al Ayuntamiento los concejales que se llaman republicanos y racionalistas, y referímonos en especial á estos, porque forman la mayoría por no decir la totalidad de los individuos del Cabildo? ¿A qué van?

Para la Compañía de electricidad. Haciéndonos eco de las justas quejas de los abonados de la Compañía del alumbrado eléctrico, llamamos una vez más la atención de la empresa para que estudie el modo de evitar las frecuentes y molestas interrupciones que se sufren en cuanto llueve con un poco de insistencia y esto por desgracia ocurre en invierno tan amenudo que ya hemos perdido la cuenta de las que han habido en el presente. Esta vez ha ocurrido además, que el alumbrado por gas, no ha podido utilizarse tampoco, siendo varios los días en que las calles de esta población, convertidas por las lluvias y la incuria del Ayuntamiento en verdaderos lodazales, estaban intransitables.

27 de febrer de 1903

Mucho nos pesa tener que confesar, que nuestras profecías, se van cumpliendo; cuanto pronosticamos al juzgar la conducta del Ayuntamiento, que por satisfacer estúpidas pasiones, ha dejado á esta población sin vigilancia nocturna, se va realizando. (...) Para los fanáticos, explotados y vilmente engañados, no habrá todavía bastante, será preciso que la sangre corra por estas calles, para que comprenda de quien es la culpa de todo lo que sucede. Porque todavía saldrán los asquerosos representantes del desorden y del escándalo en esta desgraciada villa, defendiendo su actitud y queriendo hacer ver al pueblo que velan por su bien. 'La Crónica' felicita al digno Alcalde D. Luis Morató Esteva y recomienda á los vecinos honrados, se procuren una licencia de uso de arma y un revólver para defenderse de los criminales que campan en ésta por sus respetos, gracias á la falta de vigilancia que sufrimos, porque así se les antojó á los concejales.

Reproducció d'un retrat a llapis de Jaume Roure, fet per Rafael Mas. 1902.

Arxiu Municipal de Llagostera. Col·lecció Ajuntament de Llagostera

Preferències de candidats a Corts

La publicació intentava influir en l'opinió pública sobre un candidat electoral o un altre, lloant-lo o tirant-lo per terra, segons les seves preferències polítiques. Atacaven, per exemple, la candidatura del republicà barceloní Josep M. Vallès i Ribot, i posaven pels núvols la del propietari rural i cacic palafrugellenc Jaume Roure i Prats, del Partit Liberal.

24 de març de 1903

Coacciones. Menudean con escándalo de los federales de buena fé, de los liberales de corazón, las coacciones que llevan á cabo algunos partidarios del Sr. Vallés y Ribot, sin dejar de gritar, como decíamos hace unos días: ¡Viva la libertad! ¡Abajo el caciquismo!

Jaime Roure y Prats. Este señor, hijo del distrito, por cuya prosperidad moral y material lucha sin descanso y que ha sacrificado sus intereses, su tranquilidad y hasta su honra, mancillada vilmente por los que, faltos de méritos personales, sólo viven de la fama ajena, merece el voto de todos sus conciudadanos, sin distinción de partidos ni ideas.

Sobre el viatge d'Alfons XIII a Catalunya

Lloança infinita i esperança per a la indústria surera. Així definia *La Crònica* la visita del rei Alfons XIII a Catalunya i, en concret, a Palafrugell.

14 d'abril de 1904

Digan cuanto quieran los contrarios del régimen, D. Alfonso ha captado generales simpatías. El pueblo ha visto en su juventud, en su afable amabilidad, en su sencillez, un rey constitucional á la moderna, deseoso de ponerse en contacto con el país, conocer sus cualidades, sus pasiones. (...) La rápida visita del Rey, ha hecho que la industria corcho-taponera, adquiriera lugar preferente, oficialmente reconocido, entre las más importantes de España. (...) Nos felicitamos del éxito del viaje del Rey, nos sentimos orgullosos de nuestros compatriotas que en Gerona, Figueras y Sant Feliu han aclamado á D. Alfonso como á una esperanza fundada de la Patria y hacemos sinceros votos para que en breve toque esta comarca los beneficiosos resultados que sin duda alguna producirá la excursión de Don Alfonso XIII.

Paraules de comiat

L'equip de *La Crònica* s'acomiajava dels seus lectors sense explicar els motius de la retirada i donant pas a una nova redacció, d'una altra empresa, la de *La Crònica*, en català.

15 de novembre de 1907

A nuestros constantes favorecedores les reiteramos la expresión de nuestro sincero agradecimiento y les recomendamos no regateen a la nueva redacción de La Crónica, el apoyo que á nosotros nos prestaron. (...) Seámos lícito decir que acertados o equivocados hemos trabajado siempre por el engrandecimiento de esta tierra (...) y haber contribuido en la medida de nuestra fuerzas, al progreso y la pacificación de la tierra en que nacimos.

Nova etapa, res a veure

La nova *Crònica* començava a caminar marcant, des del primer número, distàncies ideològiques respecte a la de la seva predecessora. No és que es posés radicalment al costat dels obrers, que tampoc, sinó que defensava el poder de l'esforç personal per progressar i es mostrava obertament catalanista progressista, *Periòdic Catalanista d'Avisos i Notícies*. Derivava dels ideals i l'equip de la publicació *Llibertat* (1902-1907), fortament vinculada al Centre Nacionalista Republicà de Palafrugell.

Anunci dels preus
de subscripció
i de la publicitat,
a *La Crònica*.

Arxiu Municipal
de Palafrugell

Tenia la redacció a la plaça de la Constitució, 1, i més endavant, al número 6 de plaça Nova. La redacció va quedar constituïda de la següent manera: com a director, Joan Linares i Delhom; com a secretari de redacció, Enric Bosch i Viola; a la redacció, Josep Bofill Carreras, Enric Frigola Girbal, Francesc Genover Mató, Francesc Gispert Deulofeu, Josep Miquel Torras, Ramir Medir Jofra i Josep Vergés i Barris. El gerent de l'empresa, n'era Joan Miquel Avellí. *La Crònica* en català va ser, en certa manera, un camp de proves per al setmanari que Miquel Avellí fundaria el 1909, *Baix Empordà*.

El setmanari oferia informació local i comarcal, però la majoria dels articles tenien un caràcter marcadament polític, tant pel que fa a explicar els fets de l'època com a opinar sobre una ideologia o una altra.

22 de novembre de 1907

Som joves convençuts dels nostres ideals, estimant am tot el cor á la nostra pàtria Catalunya; empordanesos fervents disposats á treballar am tota l'ànima pera la major prosperitat de aquesta comarca. No som exclusivistes: el bé el desitjém per tothom, més a l'assoliment del propi van tots els nostres esforços; que els demás facin tasca semblanta y tots arrivarem allà mateix. Som moderns, de cara a Europa y tenim el cor y el cervell oberts a tot sentiment noble y a tota idea enlairada: uns y altres trovarán en nosaltres ardits sostenidors. Abominem de tota tirania y en la defensa dels drets dels oprimits esmerçarem les nostres forces. La industria y la agricultura de la comarca tindran en nosaltres decidits defensors. Estem fermament convençuts de que la fortaleza dels pobles és l'educació que els hi dona, y aixís en tot lo que ens siga possible procurarem fer obra de cultura. En una paraula, nostre punt de mira es la prosperitat moral y material de Catalunya y de l'Empordà. De 'La Crónica' vella no ens en toca res a nosaltres. 'La Crónica' vella és morta. Una de nova comença la vida; que l'ajuda de tots no ens manqui y ella serà llarga y profitosa pera la nostra comarca.

Sobre el teatre

Malgrat haver marcat distàncies amb l'anterior *Crònica*, la nova no era pas més amable amb les representacions teatrals que es portaven a terme a la vila.

27 de març de 1908

Teatre Centre Fraternal. El dijous de la setmana passada ens representaren 'La Tempestat', obra que obtingué un desempeny regular. S'encarregà del paper de Simon el baríton Sr. Solà del qui pod dirse que si bé és vritat que canta la seva partitura ab molta afinació, ens agrada més com actor que com a cantant. La Sra. Gay bé. El Sr. Estany... (y no s'ens esvarin los admiradors entusiastes) feu la tasca de costum; molt acertat en els aguts, però en lo demés lo peor és meneallo.... El concertant del segon acte, una mica fluixet, degut principalment á que el cor de senyores estava aquell dia bastant desafinat Ab això una miqueta mes de cuidado senyores!

Teatre Fontova (Centro Obrero). En la diada de San Josep, la secció d'aficionats «Talía» que compta am la cooperació de les actrius Sres Baró y Ugas representà el drama en tres actes «La Dolores» original d'en Feliu y Codina. En aquesta representació feren lo que pogueren nostres aficionats y en ella me vaig convèncer més dels inconvenients que porta el fer obres castellanes. Pera poguer representar una obra escrita en castellà és precis ensajar molt y per cert la secció «Talía» n'havia fets molt pocs d'ensaigs; encara va anar mes bé de lo que'm creia. (...) POMPEIUS

Crida per ajudar nacionalistes empresonats

El setmanari feia una crida per recaptar fons a favor de dos palafrugellencs empresonats per les seves idees nacionalistes. Fins al moment de l'article, s'havien recaptat 15 pessetes.

24 d'abril de 1908

Ja saviem nosaltres que no quedaria sens ressó la nostra crida a favor de dos companys de Catalanisme qui son a la presó per el sol delictes d'exposar noblement els seus ideals. En Primitiu Quintana y en Pelegrí Llangort dos sers que cap crim han comès, han tingut que deixar llar y família, empresonats per uns delictes de pensament. Els Nacionalistes de Palafrugell han de demostrar que no poden olvidar als qui amb els seus escrits han demostrat sempre un gran amor a Catalunya. «A tots se us demana, no una caritat, una cooperació pera fer mes planera la dolorosa situació dels dos amics condemnats». Això deia 'Metralla' al obrir la subscripció pera aital objecte y eixes paraules les fa seves La Crònica, dirigintles als seus amics d'aquesta vila.

El carrer de Cavallers, a principis del s. XX.

Foto Àngel Toldrà Viazo. Arxiu Municipal de Palafrugell

Crítiques a la gestió de l'Ajuntament

Les crítiques a la gestió de l'Ajuntament, presidit en aquells moments per Miquel Grassot Montserrat, eren contínues, per qualsevol tema.

29 de maig de 1908

Per si no ho savien, a Palafrugell hi ha unes Ordenances Municipals que, com totes, prohibeixen la mar de coses y fixen certes obligacions als veïns conduents a la comoditat llur, però aquestes ordenances es lo mateix que si no hi fossin ja que ningú se cuida de cumplir-les. Y francament, comprenem que aixís siga car qui mes obligat vé a vetllar pera son compliment es el primer de faltarhi. Per exemple: hi ha en les dites ordenances un article que mana que'ls habitants encarregats de botigues y cuartos principals han d'escombrar y regar cada dia els davants de les cases llurs fins a la meitat del carrer, ¿hi ha algú qu'hagi vist fer semblant operació al troç de carrer que corresponent a la casa de la vila?

31 d'octubre de 1908

Bonica teoria, com hi ha mon, la d' El Nuevo Distrito, en lo que's refereix a la manca de sessions del nostre Ajuntament. De manera que si l'Alcalde no li dona la gana de convocar sessions de segona convocatòria y els regidors continúen am la tranquil·litat de no assistir a les de primera, passarem tot l'any y més que duri sense sessions. Ens agrada de saberho y en prenem nota. Pro, vol dir El Nuevo Distrito que no tenen manera els regidors de fer cumplir am son obligació a l'Alcalde; obligació que li mana penyorar als regidors que sense justa causa no assisteixin a les sessions, y convocar les de segona convocatòria quan no's poden celebrar les de primera? Nosaltres diem que si que'n tenen de medi de fer cumplir la llei als Alcaldes que pretenen posársela sota l'aixella, y es més, nosaltres diem que no sols tenen manera de ferla cumplir la llei, sino que tenen OBLIGACIÓ de ferho, sobre tot quan se té la pretensió de portar la llegítima representació del poble (...)

16 de gener de 1909

La Guardia Civil costará ara a l'Ajuntament prop de 1.000 ptes. anyals, ja que a més de les 500 per casa, sé'ls dona metxa y medicines franques, y la G. C. no es un cos de creació municipal, sinó que depèn del Ministeri de la Governació, en qual pressupost hi ha la corresponenta consignació pera son sosteniment, que ajudem a pagar tots els ciutadans, y per xo es que nosaltres protestem de l'aument de consignació que figura en els nous pressupostos municipals (...) Aquest innecessari augment en els pressupostos no obeeix a altra causa que a l'orgull touto, sino altra cosa pitjor; del cacic de menor quantia que l'atzar ha posat a la presidencia de l'Ajuntament, y'ns dol veure entre'ls qui votaren l'aument, el nom d'algun regidor qui, segurament ofuscat, feu el joc del quasi Alcalde que Palafrugell pateix y quin pas per l'Alcaldia tant funest haurá sigut per nostra vila.

20 de març de 1909

Prou caciquisme. Fa molts anys que Palafrugell está dominat pels cacics; fa molts anys que a l'Ajuntament, la més alta representació de la vida ciutadana, els cacics fan mans y mánegas dels cabals del poble; fa molts anys que la voluntat popular se veu ofegada per el capritxo de uns senyors particulars sense altre mèrit que tenir molts obrers empleats en les llurs fàbriques. Y ja'n fa masses d'anys que aquesta ignominia dura. Cal un redreçament del poble palafrugellenc; cal que aquest poble avui massa adormit revisqui gestes passades, ressuciti aquells temps de bona memoria en que's lluitava contra el caciquisme am totes les armes, desde'l vot a les pedres llençades en moments de santa eczacerbació de les ires populars.

Perque no ha vingut el Sr. Cambó a Palafrugell

Sabedors de que 'l diputat solidari per Barcelona Sr. Cambó havia d'anar a La Bisbal pera donarhi una conferència que de temps tenia promesa, desd' aquesta vila se li escrigué demanantli vingúes, aprofitant la ocasió, a donarne també una, o a pendre part en un acte de propaganda solidaria ensemps que de vulgarisació de la nova llei de regisme local. El diputat solidari Sr. Cambó contestá prometent venir a Palafrugell, aon si tan necessari 's creia estava disposat a parlar, si bé son desig fora no tenir de fer altre discurs que 'l de La Bisbal.

Com que an aquesta vila la propaganda solidaria es sempre de necessari y sobre tot ho es la vulgarisació de la nova llei de regisme local, per la trascendencia que pera Catalunya en general y nostra vila en particular té son implantació, s' anuncia y 's feren els preparatius pera la celebració d' un acte de propaganda que devia tenir lloc avui, dissapte, al teatre del «Centre Fraternal».

Air, día en que 'l diputat solidari senyor Cambó devia anar a La Bisbal, la Junta de Solidaridad Catalana de Palafrugell anà en plé an aquella vila a referrar el convit que s' havia fet al Sr. Cambó; mes a l'arribar an aquella ciutat notaren els bons companys qui formen la Junta de Solidaritat d' aquesta vila, la presència de certs individus, coneguts per llur significació caciquista, que's bellugaven al voltant del diputat solidari Sr. Cambó.

Com es natural, els dignes representants dels solidaris palafrugellencs procuraren esbrinar el perqué aquells individus se barrejaven amb els qui tota la vida han combatut y posaren en clar que aquells individus, en qualitat de mocós del cacic de Palafrugell y en son automòvil, havien anat a convidar al Sr. Cambó a venir a nostra vila per la llur companyia.

Els solidaris palafrugellencs digueren a qui devien dirho que, si els caciquistes de nostra vila estaven empenedits dels llurs passats erros y desitjosos d' esmenar en lo possible la conducta passada entraven sincerament a Solidaritat Catalana, tenien els braços oberts a tots, que ells no tenen odís personals, qu' ells lluiten no mes que per ideals y están disposats a fer honradament tot lo possible pera son avenç, pró que si 'ls caciquistes palafrugellencs continuaven en el mateix lloc de sempre, sa honradesa política y l' altra representació que portaven els obligaven a presentar el següent dilema:

•O el Sr. Cambó anava a Palafrugell am la Solidaritat Catalana, o amb el cacic, pró de cap manera ajuntats y barrejats els uns y els altres, que 'ls solidaris de Palafrugell, no podien fer burla tan afrentosa al poble.

Y el diputat solidari Sr. Cambó, decidí no anar a Palafrugell.

Y véus-aquí perque no ha vingut el senyor Cambó y per que ha tingut de suspendres l' acte anunciat.

En Cambó es va saltar Palafrugell

—
Article sobre la visita de Cambó a la Bisbal d'Empordà, publicat a *La Crònica* del 20 de març de 1909.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Ramir Medir

El març de 1909, Francesc Cambó va visitar el Baix Empordà i, des de sectors afins de Palafrugell, se li va demanar que vingúes a la vila. Cambó va prometre fer-ho, però finalment es va saltar la visita. El motiu, segons *La Crònica*, va ser la doble convidada a Cambó per part de Solidaritat Catalana de Palafrugell i un grup de cacics del poble. Davant la compromesa situació, Cambó va decidir passar de llarg.

20 de març de 1909

Sabedors de que'l diputat solidari per Barcelona Sr. Cambó havia d'anar a La Bisbal pera donarhi una conferència que de temps tenia promesa, des d'aquesta vila se li escrigué demanantli vingúes, aprofitant la ocasió, a donarne també una, o a pendre part en un acte de propaganda solidaria ensemps que de vulgarisació de la nova llei de regisme local. El diputat solidari Sr. Cambó contestá prometent venir a Palafrugell (...) s'anuncia y's feren els preparatius pera la celebració d'un acte de propaganda que devia tenir lloc avui, dissapte, al teatre del «Centre Fraternal». Air, día en que'l diputat solidari senyor Cambó devia anar

a La Bisbal, la Junta de Solidaritat Catalana de Palafrugell anà en plè an aquella vila a refermar el convit que s'havia fet al Sr. Cambó; mes a l'arribar an aquella ciutat notaren els bons companys qui formen la Junta de Solidaritat d'aquesta vila, la presència de certs individus, coneguts per llur significació caciquista, que's bellugaven al voltant del diputat solidari Sr. Cambó (...) havien anat a convidar al Sr. Cambó a venir a nostra vila en la llur companyia. Els solidaris palafrugellencs digueren a qui devien dirho que, si els caciquistes de nostra vila estaven empenedits dels llurs passats errors y desitjosos d'esmenar en lo possible la conducta passada entraven sincerament á Solidaritat Catalana, tenien els braços oberts a tots (...) pro que si'ls caciquistes palafrugellencs continuaven en el mateix lloc de sempre, sa honradesa política y l'altra representació que portaven els obligaven a presentar el següent dilema: O el Sr. Cambó anava a Palafrugell am la Solidaritat Catalana, o amb el cacic, pro de cap manera ajuntats y barrejats els uns y els altres, que'ls solidaris de Palafrugell, no podien fer burla tan afrentosa al poble. Y el diputat solidari Sr. Cambó, decidí no anar a Palafrugell.

Aposta per les esquerres i pel nou catalanisme

La Crònica va decantar, a poc a poc, la seva ideologia cap a les forces moderades d'esquerres, i es va desmarcar dels postulats de Solidaritat Catalana, formació que considerava antiquada.

12 de desembre de 1910

Desenganyemnos; ja son lluny aquells temps en que tot l'esforç patriòtic de la nostra terra cristallisava en versos romantics; en que semblava que sols se feia Patria cantant els Segadors, duent barretina y ballant sardanes. Aquell catalanisme sigle XIX ha desaparegut; la seua darrera flamarada fou aquell esclat sentimental que s'anomenà Solidaritat Catalana. El nostre catalanisme no es ni pot ésser un sentiment d'anyorances. El nostre catalanisme no mira endarrera, no alimenta la flama del seu entusiasme am recorts d'aquella Patria Catalana que quan el temps gloriós—no ho nego—dels reis d'Aragó seria molt bona però que ara no ompliria cap de les nostres aspiracions. (...) L' Esquerra Catalana es — avui per avui — l'única esperança de Catalunya ja que li ofereix l'assoliment de la seua aspiració patriòtica y de la seua aspiració social. Acabo dientvos com l'ilustre Corominas: Cuidado a la sòn. Un poble que dorm es un poble que fa via cap a la mort. No volem fer viurer a Catalunya? Doncs, despertemla. ALBERT DE QUINTANA

Joan Linares Delhom, a la dreta de la fotografia, amb companys de premsa.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Joan Frigola Jordà

Joan Linares Delhom i les publicacions

Va ser impulsor i part de nombroses publicacions i activitats a Palafrugell, començant per *La Crònica*, i passant per *Llibertat*, *Las estisoras*, *Emporium* i *Baix Empordà*, entre altres. Nascut el 21 de gener de 1881 a Palafrugell, de ben jove es va implicar en política, convertint-se en la mà dreta de l'empresari surer Joan Vergés i Barris, primer alcalde catalanista de la vila. Amb ell, va iniciar aventures periodístiques, gairebé sempre de caràcter polític, i es va implicar en el Centre Nacionalista Republicà local, del qual va ser president. Més endavant, conjuntament amb un altre empresari surer, Joan Miquel Avellí, va tirar endavant el setmanari *Baix Empordà*, el de més durada d'entre totes les publicacions palafrugellenques. Linares va ser alcalde de Palafrugell de 1914 a 1916, secretari del Banc de Palafrugell, president de l'Ateneu Palafrugellenc, i principal impulsor de la Festa de la Bellesa de 1905, de la qual va derivar la publicació literària *Emporium*. Acabada la Guerra Civil, els franquistes li van prendre tots els seus béns i el volien desterrar a Sòria, de manera que va decidir exiliar-se a Mèxic, on va seguir la vocació empresarial i també la periodística, editant les revistes *Full Català* (1941-1942) i *Quaderns de l'exili* (1943-1947), i es va implicar en la creació del Club del Llibre Català. Va morir a Ciutat de Mèxic el 21 de gener de 1947.

Llibertat i l'autonomia

—
Joan Vergés i Barris,
en una imatge
publicada a
Emporium, el 22
de juliol de 1905.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Ajuntament de Blanes

—
Pàgina 75

Portada del primer
número del setmanari
Llibertat, del 15
d'octubre de 1902.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Joan Avelli Marquès

El periòdic *Llibertat* (1902-1907) va ser el predecessor de *La Crònica* en català. Presentat com a *periòdic catalanista republicà*, el primer número va sortir el 15 d'octubre de 1902, i tenia la seu primer a plaça Nova, 10, i després, al carrer Cavallers, 42. Amb Joan Linares Delhom com a director, l'equip de redacció estava format també per Joan Vergés i Barris, Frederic Pujulà i Vallés, i Josep Bofill y Carreras. A més, entre els col·laboradors més o menys habituals hi figuraven Lluís Marsans i Solà, Joan Bruguera, Martí Esparragó, Celestí Pascual, i Domènec Martí i Julià, tots ells vinculats al catalanisme i a l'autonomisme. A finals de 1903, el setmanari va tancar, però va reaparèixer el 1907, per donar suport al Centre Nacionalista Republicà.

«*Volém que Catalunya siga la sola mestressa de son govern interior. En consecuencia, volem la llengua catalana ab caràcter oficial y que sían catalans tots los que a Catalunya desempenyin càrrechs públichs: volém Corts Catalanas, no sols pera estatuhir nostre dret y lleys civils, sino tot lo que es refereix a la organisació interior de nostre terra: volem que catalans sian los jutjes y magistrats, y que dintre Catalunya's fallin en última instancia'ls plets y causas; volem ser árbitres de nostra administració, fixant ab entera llibertat las contribucions y impostos, y volem, en fi, la facultat de poder contribuir a la formació del exercit espanyol per medi de voluntaris y diners suprimint en absolut quintas y llevas en massa y establint que la reserva regional forsoza presti servey tant sols dintre de Catalunya*»,

deia l'editorial de presentació del setmanari.

Llibertat va ser acusat per sectors d'esquerres de predicar idees reaccionàries i contràries a l'evolució de Catalunya. Acusació que era rebatuda per Joan Linares Delhom, amb les següents paraules:

«*Y'ns diuhen reaccionaris á nosaltres que prediquem la Autonomía! A nosaltres, que volem la lliberació de Catalunya, de nostra nació, de nostra rassa; la lliberació del poble català, que té un esprit progressiu independent, que no poden tenir totes aquelles regions semítiques d'Espanya. Nosaltres que no'ns volem subjectar á las lleys que fassin unes corts compostes en sa majoria de representants d'unas regions horrorosamente atrassadas y esclavitzades per cacihs omnipotents q'han fet perdre á ne'ls individuos la noció de llur dignitat y de llurs drets y'ls manan com a gossos.*»

LLIBERTAT

PERIODICH CATALANISTA

Redacció y administració: Plasa Nova, núm. 10, 1er

SORTIRÀ LOS DÍAS 15 Y 30 DE CADA MES.

Tots los treballs se publican baix la absoluta responsabilitat de llurs autors.
PREU DE SUBSCRIPCIÓ: 2 pessetas l'any. — Pague a la bastreia.

Volem que Catalunya siga la sola mestressa de son govern interior.
En consecuencia, volem la Llengua catalana ab caracter oficial y que sian catalans tots los que a Catalunya desempenyin carrechs públics: volem Corts Catalanes, no sols pera estatuhir nostre dret y lleys civils, sino tot lo que 's referix a la organizació interior de nostra terra: volem que catalans sian los jutjes y magistrats, y que dintre Catalunya 's fallin en última instancia 'ls pleys y causas: volem ser arbitres de nostra administració, fixant ab entera llibertat las contribucions y impostos, y volem, en fi, la facultat de pugar contribuir a la formació del exercit espanyol per medi de voluntaris y diners suprimint en absolut quietas y llevas en massa y establint que la reserva regional forosa presti servey tant sols dintre de Catalunya.

SALUT

Pleni d' amor a la Terra Catalana, per ella y per sa llibertat venim a trevallar.

Si mal trempadas son las nostras plomas y petis son nostres coneixements, molt bon trem te la nostra voluntat y molt gran es la convicció que tenim de nostres ideals de Llibertat y Autonomia, que propagarem ab tot l'entusiasme propi de la juventut.

Fermament convensuts de que la lliberació de Catalunya no ha pas d' esser obra d' un grupo determinat y si de tots los catalans, la nostra propaganda 's basará en un criteri amplissim, sens perxó abdicar de las opinions particulars que cada un de nosaltres tinga.

Pera arribar al agermanament de tots los que trevallen per la llibertat de Catalunya farem tot quant humanament siga possible; pera convencer als que erradament però de bona fé, van contra l'avens de nostras idees, emplearem los nostres coneixements; pera combatre tot lo que signifiqui endarreriment y opressió pera Catalunya y 'ls Catalans, esmersarem todas las nostras forsas.

LLIBERTAT endressa un afectuós salut a tota la premsa, particularment a la germana de causa.

LA REDACCIÓ

LLIBERTAT haguera tingut a gran honra lo pugar inaugurar sas tascas ab un article del digníssim president de la «Unió Catalanista», nostre estimat amic en Joseph M.ª Roca, mes per molt dolorós motiu no 'ns ha pus sigut possible. Vegis la carta quedel sempre volgut amic hem rebut.

Als senyors en Joan Vergés y Barris y Joan Linares y Delhom. Palafrugell

Bons amichs: Ab tristesa y recansa no puch accedir a lo que vostós me demanan, perquè la anomia cerebral me te aclaparant y m'impideix dedicarme a lo que signifiqui mes o manco treball intelectual, y ho sento, sobre tot per tractarse dels bons companys de Palafrugell, mereixedors de tota mena de consideracions per l'horat entusiasme y sanitosas energias qu'esmersan defensant los drets de Catalunya.

Pregantia saludin als bons amichs los abraça son affm. C. y S. JOSEPH M.ª ROCA

De tot cor desitjem l'alivi de l' amic Roca, pera que ben prompte puga tornar ab lo brahó de sempre, a lluytar pels drets de nostra patria, que ben necessita d'aes de servidors de la valua del actual president de la benomérta «Unió Catalanista».

! LLIBERTAT !

Escau molt aquet nom a la vostra publicació, joves autonomistas de Palafrugell.

Cap altre hauria sintetisat tant bé las vostras idees y sentiments; cap altre ab mes exactitut hauria expressat els altíssims fins que perseguíu.

Si sols volguessiu l'autonomia de Catalunya, potser no vos hauriau batejat prou bé, perquè l'autonomia de una nacionalitat pot volerse aixís pera donar, com pera treurer llibertat al poble que conté.

Però com ensemps y ab igual entusiasme voleu ab l'autonomia de nostra terra, la dels seus fills, l'autonomia de Catalunya y dels catalans, ningú ab millor dret que vosaltres pot ostentar lo nom que haben triat.

Tampoch vos escauria gaire si fossiu exclusivistas, es a dir, que volguessiu autònoma la nacionalitat catalana y nó las demés d'Espanya y del mon civilisat.

Aixó pot cabrer en cervells malaltissos y cors empedreits de vells carregats d' anys y xacras, però no en cors tendres y senys sanitosos de joves que, com vosaltres, sentiu l'istiu tot l'any y aixís voleu pera tots els humans, sense distinció de pobles, ni de rasses, eterna primavera.

Si vos diheu catalanistas es perquè de Catalunya sou, aquí viviu y ab predilecció, com es molt natural, per la nostra autonomia trevallen, sentint n'obstant tristesa al veure que altres pobles engrillonats cantan y ballan al drinch de sas cadenas y lluny d'aixecar els seus cors en busca de nova, mes digna vida, abaixan els caps pera besar las plantas del tirá.

Y si vos entristiu quan semblants abjeccions veyeu, en cambi contempláu ab alegria el despertament de qualsevulga poble que dantse compte de que té propia personalitat, vol reivindicarla y comensa a llimar las reixas que l'empresonan a despit del crits dels escarcellers del amo.

Aixís vosaltres com tots els autonomistas de bona mena, vos alegrabau de las victorias y vos planyiau de las derrotas dels boers, y vos entusiasmareu al rebre la noticia d' haberse proclamat la República Cubana; que per aygua y terra que separi els pobles que lliures volen esser, sempre els uneix per damunt dels mars y las montanyas, poderosa corrent d'amor y solidaritat.

Es més; aquest afany d'autonomia que com jo tenia preferentment per la patria catalana, no es, no fill de un patriotisme esquitit y vulgar, ni té per objectiu el reduit y estret de uns benestar y prosperitat tencats en

Es mostrava a favor de la República:

«(...) creiem que la República es la sola forma de govern pròpia dels pobles lliures, única compatible ab la autonomia, y única que la garanteix.»

I defensava la trajectòria de Solidaritat Catalana:

«La gran obra evolutiva fins ara, de Solidaritat Catalana, ha fet de Catalunya un poble que pensa, un poble que té perfecta consciència de lo qu'es avui i de lo que será demà.»

A finals de 1907, poc temps abans que sortís al carrer *Baix Empordà*, el setmanari *Llibertat* va tancar portes.

—
Capçalera de *Germanor*,
del 27 de desembre
de 1914.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Maria Juniol

Germanor, seguint la línia

Germanor va ser una altra de les publicacions de curta durada, vinculada a l'autonomisme republicà, tot i que amb una certa tendència socialista. Va sortir molt més tard que *Llibertat*, a finals de 1914, i tan sols va durar un any. El director i propietari n'era Gabriel Bretxa i va tenir dues seus: als carrers Arrabal Inferior, 4, i de la Lluna, 3. S'alineava al costat del grup de Joan Linares Delhom, al qual, fins i tot, defensava d'atacs verbals de grups d'esquerres radicals o d'extrema dreta, com en el cas d'aquest paràgraf d'un article publicat el 12 de setembre de 1915:

«Aquest home, que tota sa vida ha sigut una constant cadena d'abnegació i sacrifici, es troba, avui, befat i escarnit per una part d'aquesta vila dels seus amors. Els seus enemics son aquets cucs polsossos que s'arrosseguen pel fanc d'aquesta vila, aquets cucs que tenen de republicans i democràtics, no més la pols que'ls cobreix, una capa artificial. Doncs aquets subjectes dirigeixen una claque composta dels elements que formen el cens republicà, joves inexperts i de facil dominar. I també son sos enemics els de l'extrema dreta, la clerical·la.»

Capçaleres
dels setmanaris
Revista Popular,
El Contribuyente
i *Acción Social Obrera*.
Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Ramir Bruguera.
Fons Francesc Alsius

Durant l'època en què es va publicar *La Crònica*, van sortir al carrer altres periòdics que van durar pocs mesos, poquíssims, com ara la *Revista Popular*, *semanario independiente* (1906), dirigida per Andreu Serra, o *El Contribuyente*, *Periódico administrativo de avisos y noticias, defensor de los intereses de esta comarca* (1907-1908), amb Francesc Martorell Faure com a director i propietari. Ambdós eren editats en castellà. Altres publicacions de temàtica general de l'època i de curt recorregut, de les quals no es conserven exemplars als arxius, van ser *Ressorgiment*, que es va començar a editar a Palafrugell, però que aviat se'n va anar cap a Palamós; *Llevant* (1904); *El Intransigente*, *La Tramuntana*; *El látigo* o *La Acción* (1908), dirigida per Carmelo Rico Alcaraz.

Cosa a part va ser *Acción Social Obrera*, *periódico de cultura, educación social y defensor de las causas obreras*. Era l'òrgan dels sindicats obrers del moment, portaveu del Partit Obrerista Espanyol. Va sortir el 1918 i es va publicar fins a 1932, però a Palafrugell només es va editar, des del carrer Quatre Cases, 4, durant un any, ja que després va traslladar la seu a Sant Feliu de Guíxols.

Humor i sàtira, sense pietat

LA CONVOCATÒRIA D'ELECCIONS MUNICIPALS
PER AL 12 DE DESEMBRE DE 1909 VA PROPICIAR
L'APARICIÓ DE DUES FORMACIONS POLÍTIQUES
TOTALMENT OPOSADES IDEOLÒGICAMENT:
LA CANDIDATURA ADMINISTRATIVA, CONSERVADORA,
I LA CANDIDATURA POPULAR, NACIONALISTA REPUBLICANA.

Ambdues eren avalades per industrials surers, la primera per Joan Miquel Avellí i la segona, per Joan Vergés i Barris. I la lluita entre els dos empresaris i les candidatures va anar més enllà dels mítings, els actes de campanya i les enceses discussions de taverna: van crear publicacions pròpies, disfressades de setmanaris humorístics i satírics, mitjançant les quals es llançaven dards enverinats, de manera directa i sense miraments. Semblava que tot s'hi valia, que no hi havia límits.

La Pebrera, directe a la jugular

La Pebrera, setmanari satíric, humorístic i literari, vinculat a la Candidatura Popular i al grup de nacionalistes republicans de Palafrugell, es va començar a publicar el 18 de setembre de 1909, amb seu al carrer Sant Josep, 2, i era imprès per la Impremta Palé.

El dirigia Enric Bosch i Viola, que signava amb els pseudònims d'Amaniel Bròquil i Salvi Pebre, i el pagava Joan Vergés i Barris. Tots els redactors i col·laboradors, entre ells dues dones, hi escrivien amb pseudònims humorístics: Salvi Pebre, Amaniel Bròquil, Amadeo Forliani; El Quefe de la Claque, els doctors Pastetes y Caius, en Xenius II, en Pera Tendre, el Cónsul de La Pebrera a Alemanya; en Joan Trapacer, en Griff, l'Esquitx, l'Hereu, en Mofeta (*redactor honorari*), l'Antón de Santayó, en Thal y Sman, la Marieta Marinyac (*professora en partos*) y la Lluïseta Vallbé.

Pàgina 79

Capçaleres dels primers
números de *La Pebrera*
i *La Bugadera*.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Lluís Molinas.
Fons Biblioteca Pública de Palafrugell

ANY I.

PALAFRUGELL 18 SEPTEMBRE DE 1909

NÚM. I.

La Pobrera

SETMANARI
SÀTIRIC,
HUMORÍSTIC
y LITERARI

⇒⇒

Redacció y Administració
SANT JOSEP, n.º 2

⇒⇒

Dels articles ne serán res-
ponsables llurs autors. No
's tornen originals.

Sortirà cada dissapte ♦♦ Número solt 5 centims

✂

Any 1

Palafrugell 9 d'Octubre de 1909

Núm. 1

NÚMERO SOLT 5 CÉNTIMS

NO 'S TORNEN ELS ORIGINALS

LA BUGADERA

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ
SAFREIG DE LA FONT,
A TOTES HORES

PERIÒDIC HIGIÈNIC D'AVISOS, NOTICIES Y NETEJADES
FARÀ UNA BUGADA QUINZENAL, SI NO HI HA ECCÉS DE BRUTICIA

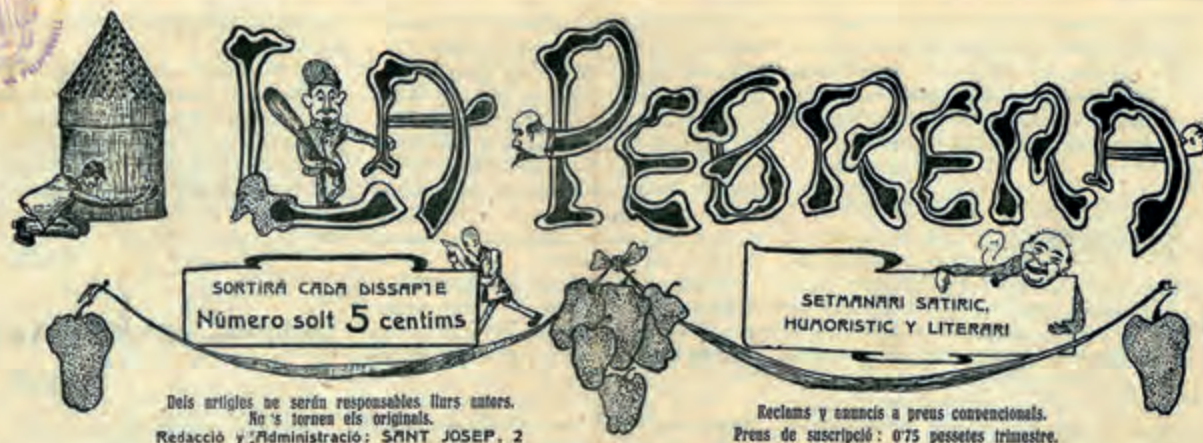
«Ja som aquí. Al treurer el nás, en el estadió de la premsa, que diria l'Avi Tinyola, venim am la pretensió de 'llenar un vació'. A Palafrugell —fóra de la den Jonama— no hi ha prempsa; y qu'ens perdoni l'únic colega local 'La Crònica', puig com ella mateixa compendrà, una fló sola no fa estiu. Aquest estat de coses no volém que continui. La nostra vila am tot y ser-ho molt de grisa, la creiém digna de figurar en el concert dels pobles que's preocupen d'alguna cosa més que de vegetar y anar passant la sedentaria vida. Vením a dir, prenent-ho tot 'por el lado risible', les coses per els seus noms.»

Asseguraven, en l'escrit de presentació, que tothom es trobaria sota la seva 'vigilància' i que no se n'estarien de dir tot allò que se'ls passés per la barretina, sobre qui fos:

«Som estridents y no'ns preocupa gran cosa el fer soroll. Val mes un crit á temps, qu'un geméc fora de tó. (...) Tot y tothom, vulgues que no, passarà per el cedaç de La Pebrera y en nostres columnes rient, rient, se farán comentaris á la usansa grega. Allá hont t'hi senyalarém un defecte, no será mai amb el poc lloable propósit d'eclipsar-hi una virtut. Vením á fer higiene ciutadana y aixó creiém qu'ha de fer-se 'alto, claro y que se oiga'. Si algú s'interposa en el nostre camí, pitjor per ell, perquè el despullarém. S'entén, moralment.»

Tot i que el tarannà del poble també donava per molt als redactors de *La Pebrera*, la política era un dels seus principals camps de batalla. Així, amb molta mala baba, definien la candidatura dels regionalistes i el seu líder, Francesc Cambó, en un escrit del 27 de novembre de 1909, signat per Thal y Sman:

«Ja'ls tenim aquí. Ja'ls tenim aquí cavallers als eterns hipòcrites; als héroes de la farsa; als cacics plens d'ambició de llores y de gloria, carregats de luxo de vanitat, presentantse amistosament al poble y adornats am bon paper, bones paraules, mala ortografia y disposats a gastar-se molts cuartos per embaucar per medi sino de l'imposició al obrer qui no pensa en política ni am les 'millores' que aquestos han de portar-li. S'han presentat am la capa de regionalistes y de brasset amb en Cambó. Com hi ha Deu ja'ls hi escau 'dígam am qui vas y't diré qui ets'. A n'en Cambó li diríem alló de 'qui va amb un coix...' pero no es necessari'l dir-li perquè ja es tan coix com ells de tants anys que fa que'ls hi llepa'ls peus.»

Poc després de començar a caminar, el setmanari va fer canvis en la tipografia, la capçalera i les mides. Nova imatge que estrenava el 27 de novembre de 1909. Unes setmanes abans, el 9 d'octubre, havia sortit al carrer *La Bugadera*, publicant una esquela fictícia sobre la mort de *La Pebrera*:

«Com poden veure els nostres llegidors, aquest setmanari ha fet reformes a la 'fatxada'. (...) Tot això es degut a les ganancies que hem obtingut desde que aquestes columnes veuen la 'luz pública'. Els que digueren que La Pebrera al cap de tres o quatre setmanes de sortir s'en aniria al cel, s'han equivocat per complert. ¡Ah! De tots modos gracies per la 'esquela'.»

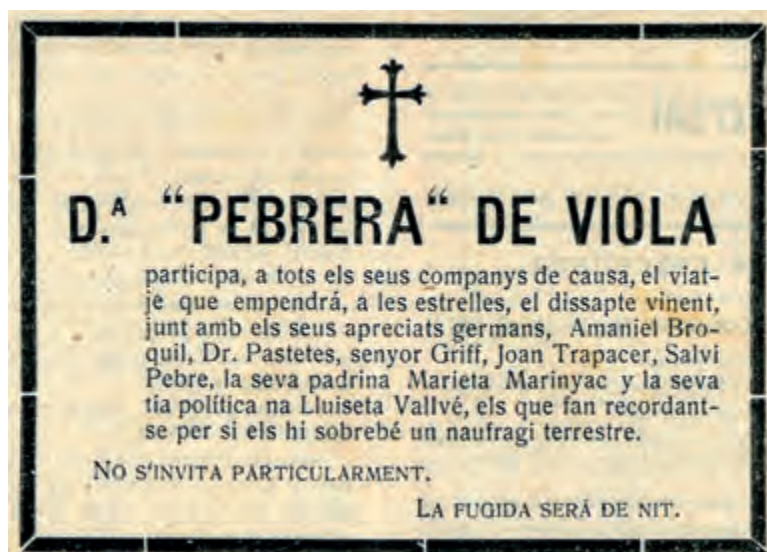
—
 Dalt

Portada de *La Pebrera* amb la nova imatge.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
 Fons Biblioteca Pública de Palafrugell

Esquel·la fictícia que va publicar *La Bugadera*, el 9 d'octubre de 1909, anunciant la mort de *La Pebrera*.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
 Fons Biblioteca Pública de Palafrugell

En el moment de sortir al carrer, l'alcalde de Palafrugell era Emili Plaja Gallart, empresari surer conservador. L'actuació de l'Ajuntament rebia crítiques iròniques dels de *La Pebrera*, en nombroses ocasions, com en el cas del projecte de la llavors anomenada Escola d'Arts, Indústries i Idiomes (acabaria essent l'Escola d'Arts i Oficis). El setmanari humorístic retreia a l'Ajuntament que els diners que costaria el projecte no fossin utilitzats per posar remei a nombroses deficiències en el municipi:

«Tindrém School of Languages y Escola d'Arts y Industries, aviat y noves de trinca. (...) Amb aixó de les escoles de llengues y d'Arts y Industries, per mica qu'un s'hi fixi, veurá el deliri de grandeses que pateix certa gent, d'aparentar lo que desgraciadament no som. (...) No's pot dir que tinguém bones escoles de primeres lletres, ni molt menys, y per una vanitat mal entesa, se pensa desseguida en crear escoles que no son de primera necessitat. No tenim aigua potable, ni enllumenació espléndida, ni empedrats ni xarxa de clavegueres, y nosaltres tranquils com si tal cosa. L'higiene d'aquesta vila està descuidada, que en tots els carrers, fins en els més centrícs, la brutícia hi campeja per els seus respectes (...) EL QUEFE DE LA CLAUQUE»

Precisament, el setmanari insistia molt en el tema de la manca d'un servei d'aigua potable com calia:

«Es escandalós lo qu'está passant am l'aiga de Salses-Eugues. Quan ens en donen, havém de cridar per lo dolenta y quan no en donen, perquè resulta pitjor el mal que la medecina. Y am tot aixó, estém sense aiga potable y malpensém que durará aquest estat de coses, fins el día del Judici. Mal per mal, proposém que's cuini ab aiga-de-Colonia, que's begui aiguardent y que'ns rentém amb aigua...rrás. Creyém que's la única solució.»

Plantofades gens dissimulades en tema cultural

El redactor Xenius II s'encarregava de posar de potes enlaire les qüestions del municipi que tenien a veure amb temes culturals, i no se n'escapava cap àmbit. De vegades, eren crítiques, però hi havia també escrits que posaven en evidència situacions de decadència d'una entitat o una altra. El 27 de novembre, li tocava el rebre a la societat coral La Taponera:

Societat coral La Taponera, l'any 1893.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció família Vigas Bonany

«A tu joh Taponera! te dedico la present crònica. En mig de l'indiferència que t'envolta, encara hi ha qui's recorda de tu, de la societat coral palafrugellenca, nascuda en aquells temps que per el taper podien calificar-se d'edat d'or' (...) Sembla que la teva decadència segueixi paral·lelament a la del taper; per alguna cosa t'anomenes 'La Taponera'. Els tapers han anat de 'capa caïda'; el chor idem de id. Desapareixes les botigues de la taperalla, aont s'hi parodiava la tasca del chor, aont al estiu s'hi cantava fent la competència a les cigales, la societat coral no diré que hagi desaparegut, pero vaja, poc se n'hi falta.»

I sobre la cobla La Principal de Palafrugell, el setmanari deia, el 18 de desembre de 1909:

«Mireu si'n som de tradicionalistes els bons vilatans amb això dels noms. L'orquestra den Trifon y del Torrat se digué un temps la 'Vella'; pero veient després els músics que això de Vella era massa vell, decidiren —no sé si per unanimitat o per majoria— mudar-li el nom (un nou bateig vaja)

y li posaren 'La Principal'. Doncs bé els palafrugellencs segueixen anomenant-la per l'antic nom, no fent cas de reformes, y es perxó que jo també com a bon palafrugellenc no he pogut resistir a la temptació d'encaçalar aquest article amb el títol de 'L'orquestra Vella'. Y l'anomenar-se aixís anys enrera la clàssica cobla del nostre poble, feu que al apareixer la cobla 'Ampurdanesa' se l'anomenés an aquesta no per son propi títol, sino per el de La 'Nova'. Está vist; lo qu'es per anomenar, no gastém pretensions.»

Crítiques als conservadors i al Cercle Mercantil

El Quefe de la Claque explicava, l'1 de gener de 1910, amb moltes ganes, un incident ocorregut durant una reunió del Cercle Mercantil, 'el casino dels rics', com en deien.

«Nostres llegidors ja deurán sapiguer que el diumenge passat en el 'Circulo Mercantil', com en els demás casinos, hi hagué renovació de Concell Directiu. Am la diferencia que en les demás societats hi hagué molta pau y quietut, mes en cambi en el Mercantil i Válguem Sant Nasari! hi hagué un escándol d'aquells que fan época. Oh 'Circulo'! refugi de marxants, fabricants y fabricantots (...) casino dels homes d'ordre, de moralitat y no sé quantes coses més; temple dels encarcerats, dels que's prenen la vida tant en serio qu'arriba a fer fàstic (...) 'Circulo', com es que'ls homes de que't composes, han fet aquesta sortida de tó, qu'obligaren a dir en en Mascort Secretari, am moltíssima raó, que allò semblava una taberna? Y se veien rostres congestionats, y punys closos disposats a repartir mastegots, i se sentia ¡bravo! per un costat, y ¡fuera per l'altre... en fi vaja, alló semblava la setmana trágica.»

En Salvi Pebre, acabava de reblar el clau:

«Y tot perquè els den Mario s' han cregut qu'han de manar per tot arreu y veuen que la gent comença a desensopir-se y estar-ne cansada d' aquesta tropa.»

Salvi Pebre, precisament, era especialment dur amb la societat palafrugellenca, per la falta d'entitats que defensessin aspectes relacionats amb el treball, la política i la cultura, per exemple.

«Vila Puntorra. Palafrugell, vila que té anomenada de culta y de lliberal, no té, encara que siga dolorós confessar-ho, cap institució formal y seriosa en l'ordre cultural que l'avalori; ni una forta organització política

D'esquerra a dreta: Josep Bertran, Martí Bisbe, Silvestre Galceran i Dídac Grassot a la terrassa del Cercle Mercantil de Palafrugell.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Marta Quer Grassot

que l'acrediti de lliberal, ni una organització obrera que deixi entreveure qu'els obrers se preocupen seriosament del éxode dolorós que representa el seu viure.

(...) D'organitzacions polític-lliberals, ne recordém algunes; pro cap ha assolit aquell ideal de plenitud que li calia y la vida llur no ha sigut res més que una agonia continuada. (...) y estém faltats en absolut de societats de resistència obreres. Am tot lo dit se compendrà fàcilment que en nostra vila res de seriós es possible qu'es porti á terme. Tenim anomenada de cultes y estém mancats totalment de cultura. El palafrugellenc obrer que té idees menys avengades es de republicà per amunt, pro tenim majoria aclaparadora a l'Ajuntament que's diu monàrquica. Y tots els obrers d'aquí despatriquen contra els burgesos; están fortament quexosos del seu viure atzarós y cap societat obrera han creat, am prou durada, pera que siga un inexpugnable baluart dels drets del home.»

La conya per entretenir

La Pebrera dedicava alguns espais a burlar-se de la vida quotidiana a la vila, sense ofendre massa, però amb força conya. Per exemple, *Xenius II* relatava, a la seva manera, com de bé es mudaven els joves del poble quan sortien de festa:

«Els nostres joves son diumengers. Vull dir que aquell dia no s'assemblen per res als demás dies. Exteriorment parlant, s'entent. Van vestits irreprovablement, a la 'dernière'. Alguns d'ells gasten botines de quatre duros, que previament han estat exposades an el aparador de la sabateria, pera que tothom les vegi, y preguntí: —De qui es aquest calçat? —Den Fulano. Pateixen de la manía d'estrenar cada temporada. Y ells amb ells quan estrenen un vestit, se pregunten si agrada, y lo que costa, y si en Borrell aixó, en Piera aixó altre y en Mir lo de mes enllá.»

Fins i tot, el setmanari va arribar a 'muntar' una agència matrimonial fictícia, que més d'un va creure que li faria servei, com ara aquest que, el 29 de gener de 1910, signava com a Pep i que demanava desesperadament una parella (probablement, era un dels mateixos redactors, però feia el fet):

«Senyor director: Enterat de que en la redacció del periódic que vosté am tan acert dirigeix, s'hi havia instalat una oficina d'assumptes matrimoniales y además havent sabut que tením món pera poc temps, ja que segons asseguren els astrónoms, el cometa Halley ens ha de liquidar a tots, he determinat a correuita dur a terme una cosa que fins are no hi havia portat pressa pera veure-la realisada, qu'es el pendre estat. (...) fet es qu'anava al darrera d'una femella d'aquesta vila, que si bé no es molt maca, en cambi de quartos ne te molts. (...) Doncs, com deia, ella semblava no volguer-ne fer cas de mí, mes jo pera obtenir-la hauría tingut la paciència de Job; y aixó que ja som als trenta, y en aquet pais per un solter, tenir trenta anys, es ja ésser una mica veterano. Mes are que sé que dintre poc tot ha d'acabar, no vull mes romanços y me caso sigui am qui sigui. (...) Vos agrairé doncs que me busqueu una parella; no demano diners ni molt menys, amb una dona que sigui tan sols una miqueta guapa, ja m'acontento.»

—
Enric Bosch i Viola.
*Arxiu Municipal de Sant Feliu de
Guíxols. Fons família Bosch Cañet*

I va arribar *La Bugadera*

—
Pàgina 88
Portada del tercer
número de *La Bugadera*,
en la qual insistia en
la mort de *La Pebrera*.
Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Biblioteca Pública
de Palafrugell

Enric Bosch i Viola, Salvi Pebre i Amanièl Bròquil

La Pebrera va ser un banc de proves per a Enric Bosch i Viola (Figueres, 1882 - Sant Feliu de Guíxols, 1932), mentre va viure a Palafrugell. Més endavant, va residir a Sant Feliu de Guíxols, on, el 1918, es va convertir en propietari i director del setmanari satíric i humorístic *L'Avi Muné*, una publicació que va agafar molta embranzida, sobretot per l'elenc de col·laboradors amb què comptava, entre ells, Ferran Agulló i Vidal, Salvador Albert Pey, Gaziel, Caterina Albert (Víctor Català), Joan Arús i Colomer, Joaquim Ruyra i Octavi Saltor i Soler.

La Bugadera, periòdich higiènic d'avisos i notícies (farà bugada quinzenal, si no hi ha excés de brutícia), es va començar a publicar el 9 d'octubre de 1909, amb la clara missió de fer desaparèixer *La Pebrera*. Relacionada amb el regionalisme conservador i amb el setmanari *Baix Empordà*, i impulsada per Joan Miquel Avellí, també utilitzava un llenguatge directe i sorneguer, encaminat a rebatre tot el que deia la seva publicació adversària.

«Som al ball y hem de ballar, ens agrada la vritat y que tothom en sigui sabedor, per tals motius ens proposém a aclarar conceptes desconeguts, completament desconeguts del públic palafrugellenc, llensats al vol desde les columnes de dos periòdics indignes de figurar en el mapa palafrugellenc com hi figuren 'La Crònica' y 'La Pebrera' respectivament. (...) Al mateix temps, ens hem proposat fer un petit bugadó, per donar una petita via d'orientació als llegidors de aytals asquerosos periòdics (...) Es escarós la forma d'escriure que tenen aquets papanates de crítics de dits setmanals, no s'hi veu altra cosa que posar en ridícul als aficionats. Se creuen ¡pobrets! que perquè han après de llegir y escriure, ja poden actuar de mestres.»

Fins i tot, *La Bugadera* oferia als lectors que haguessin estat escarnits o ridiculitzats per l'altre setmanari,

«aquest paperot que porta el nom de 'Pebrera'»,

la possibilitat de contestar l'ofensa en les seves planes. I insistia, el setmanari:

«La campanya qu'hem emprés, unicament es pera fer desapareixre pera tota l'eternitat, aquesta epidemia, que de tant temps es víctima la vila

LA BUGADERA

Periòdich higiènic d'avisos, notícies y netejades ◆ Farà bugada sempre que hi hagi excés de brutícia

ANY I	Dels articles firmats no son responsables lurs autors No's tornen els originals	Palafrugell 31 Desembre de 1909 Redacció y Administració: Casas Novas, 54	Reclams y anuncis, de franch NÚM. SOLT 5 CTS.	NUM. 3
-------	---	--	--	--------

ESQUELA DE BUGADA MOLT FLAIROSA, DEDICADA A N'ELS
QUE FOREN IGNOCENS DE CREURE A UN MORT
DE MOLTA BARRA.

D.ª PEBRERA DE VIOLA

Mori el 9 d' Octubre de 1909

D' un fart de bugada ocasionada per la Pebrera empebrada
A TAL PALO TAL ASTILLA

Els seus miserables desconsolats germans camà-
lichs, Salvi Pebre, Amaniel Broquil, Amadeo
Forliani y demés gossos que no mossegan
perquè 's venen, l' están defensant cobarda-
ment, enganyosament desde les planes de la
pestilenta y disfressada «Pebrera» per el sol
fet de mamella contínua y menjar la sopa boba,
pregan á n'els seus entranyables companys que
el tinguin forsa present en ses oracions y iliur-
rarlo ja girant de cantó de les penes y urpes
dels Inglesos tan ignocentment enganyats.

No s'invita particularment.

La fugida fou á can Palé.

Su Santidad el Papa de la casa Domenech de Barcelona, editor de
les obres ples de San Shakespeare; L'Eminentíssim Cardenal Masó, de
la Biblioteca popular «L'Avenc»; l' Il·lustríssim Arquebisbe Ponsa
de les 56 ptes. 50 cts.; el Vicari General D. Evarist Gemelo, arrendament
de Soch picat; El Sacristà Enriquet de la Frigola y préstam; tots els
membres amichs seus de la Rectoria Crònica, que's dignaren lleijir una
célebre carta del general, Sastre, Vestit y Topada y ridicol de S. Feliu
de Guixols, y el carinyós, amable y grapat de Pessetes, Pagano de Pe-
brera, D. Joan de las Nitas y Clos, s' han dignat passarli una part de
factures continues per l'ànima del que *pregaba* per els descuydats.

E. P. D. ELS SANTS IGNOCENTS.

creguts tal volta que nosaltres no havíem tro-
bat el remey per combatre aquesta malura,
veniren á rébreus tristos, defallits, desengan-
yats, creguts que prompte caurien víctimes
del *cranch*. No tardaren molts segons, en que
totes les seves alegries tornaren á revivre,
puig la nostra estimada BUGADERA, per cal-
mar aquells ànims defallits y tornals'hi la
força que havien perdut, va donar un crit de
«Atenció!! y ab poques paraules els hi espli-
cà el perquè marxarem á l'Estranger y el fi
que desd'avuy endevant tenim projectat pera
acabar d'una vegada amb aquesta epidemia.

Si, senyors, si, que significa això, de que
per netejá, en necessitem aquesta composició
químichs, com son «El saponal», la «Legia»,
el «Sapoloxin-sapoloxin», etc., etc.

Nosaltres convensuts y coneixedors de la
materia, hem trovat, després de grans espe-
riments, que tots aquests compostos químichs,
no son qui, pera combatre la taca de pebre
estantis é infectuós, ¿de que'ns hauria servit
l'estudi á l'Estranger, pera combatre aquesta
malura? havém regirat molts llibres, havém
fet llarchs experiments per cerciar-nos del
assumpto, y hem trovat la clau, hem trovat el
remey pera resoldre aquest problema. Donchs
si, senyors, l'hem trovat, res de «Saponals»,
res de «Legies», res de «Sapoloxin-sapolo-
xin», tots aquests compostos son inútils pera
disoldre la taca de pebre.

La taca de pebre, se disol no obstant, si
senyors, se disol molt senzillament, ¿vostés
no ho dirían may ab que's disol la taca de
pebre? donchs tots vostés tenen el remey á
casa seva, tots senzillament ho poden pro-
barho, la taca de pebre se disol ab la buga-
da, si senyors, la bugada, aquest es el remey
que deuen aplicar tots els que's trovin in-
fectats de tal malura.

Vostés no saben la propietat de la bugada,
es excelent, el millor desinfectant, es pura, no
no hi entra res mes que foch, aigua y sendre,
sustancies naturals, deixeuvos d'altres
compostos insans, creguéu els bons concells de
LA BUGADERA, que ella ha estudiat molt, s'hi
ha cremat els ulls pera poguer disoldre la ta-
ca de pebre, una volta hagin probat aquest
remey, no aplicarán res més que la bugada.

Bugada senyors, bugada, no hi ha res com
la bugada,

LA REDACCIÓ.

¡ALERTA..... ALERTA!

Aquest es el crit unánim que sentirem
quant la nostra arribada de l'Estranger, sortit
del fons dels cors generosos que varen venir
á tributarnos la nostra coral y sincera ben-
vinguda, nosaltres comprenent altals crits de

sensació el significat que tenian, no varem
poguer menys que manifestar á la multitud,
la mes franca mostra de agraïment per ha-
vernus donat el crit d'alerta, que aital crit,
volia dir que anessim ab compte amb l'epi-
demia pebretal, que aquest poble sofreig.

Varem conèixer en el rostre dels nostres
companys, una timides incomprensible, ells

de Palafrugell, dita epidemia es 'La Pebrera', dirigida pera aquest Carnaval d'en Salvi Pebre, que com ja haurán pogut notar, aquest poca solta, no's preocupa d'altra cosa de que ridiculisar á tot bitxo vivent, inmiscuinti persones que en el terreno particular y dintre la vida privada, son molt dignes de tota classe de consideracions y respecte. Nosal-tres, comprenent que no té rahó de existir, en eixa polació tant culta, com vol ser la vila de Palafrugell, tanta pusterma y mentida, no acabarem nostra campanya, fins hi tant que no s' hagi acabat de sol arrel, aquesta malehida epidemia 'Pebretal'.»

Després dels primers números, la publicació, que s'imprimia a la impremta de Joanola i Ribas, va canviar el lema de la seva capçalera pel de *periódich higiénich d'avisos, notícies i netejades; farà bugada sempre que hi hagi excés de brutícia*. I la paraula bugada sortia sovint en els escrits, també en els títols de les seccions. Per exemple, per escenificar la 'mort prematura' de *La Pebrera*, *La Bugadera* inventava la següent conversa, sota el títol de *Rentant la bugada*:

Ja ho saps Margarida que'n set ciències ja no vendrà mes pebre?

-Ai ¡Que'm dius! Y aixó?

—Si noya, se li ha posat competència, y diu que no vol perdre més.

—Si que s'espanta aviat; ¡Que l'hi ha fugit la parroquia?

—Es de pensar, com que té competidors que'l venen de més bona marca.

—¿De quina marca'l venen? —De la casa Bugadó y Comp.

—Ja't dic noya que'm deixes parada.

—No ho estranyis: Tot se purifica a n'aquest mon; fins el pebre. El que ven mercadería dolenta ha de plegar gàbies.

Entre els pseudònims que es podien veure a les planes de *La Bugadera*, hi havia Acit Clorhidric, Senyor Bugada, Pebre Cuent, Sal-Fumant, Cirilo, Sapoloxin, Senyor Pericu, Silueta, Avi Pep, Doctor Lleixiu i Ami-Plim.

Pàgina 89

La Bugadera
ridiculitzava
els redactors
de *La Pebrera*.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Biblioteca Pública
de Palafrugell

Tant *La Pebrera* com *La Bugadera* van durar tan sols uns pocs mesos. Passades les eleccions municipals del desembre de 1909, que van donar avantatge a la Candidatura Administrativa, ja no tenia cap sentit allargar l'intercanvi de bufetades i les dues publicacions van desaparèixer: una, *La Bugadera*, el 15 de gener de 1910, i l'altra, *La Pebrera*, el 12 de febrer de 1910.

Els precedents i un intent posterior

Capçalera
del número 2
de *Las Estisoras*, del 25
de març de 1900.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Joan Avelli Marquès

Abans de *La Pebrera* i *La Bugadera*, a Palafrugell van sortir al carrer un parell de publicacions amb un caire satíric, tot i que les seves planes incloïen altres gèneres periodístics menys frívols. El setmanari *Las Estisoras*, relacionat amb el nucli catalanista de la vila a l'entorn de Joan Linares Delhom i Joan Bruguera Cateura, es va publicar tan sols durant uns mesos de l'any 1900 i es presentava com a *periódich català, mitj en serio mitj en broma*. Ben aviat va deixar de ser setmanari (de fet, des del segon número) per passar a sortir quan l'economia dels propietaris ho permetia:

«La administració d'aquest periódich nos diu que mercès a la bona acollida que donáreu al primer número, no hem perdut tants de diners com creyam. (...) Cada exemplar de 'Las Estisoras' nos costa 7 céntims y lo venem a 5. Ja ho veyeu. Negoci rodó. Ni'n Rabert, aquell de las cabras. Y com que nosaltres de cap manera volém fernos richs ab los vostres diners, hem acordat que d'avuy en avant 'Las Estisoras' deixa de ser un setmanari, y que veurá la llum pública, sempre y quan ho permeti l'estat financier de sos propietaris.»

Hi escrivien redactors i col·laboradors amb pseudònims com ara Lo Noy Rotxil, Cigala, Mariner, Francisquet, Brega, Escairadura o Tóxiro.

Del mateix any que *La Pebrera* i *La Bugadera*, 1909, tot i que mesos abans (juliol), és el periòdic quinzenal *La Bohemia*, que portava com a lema *progreso*,

—
Capçalera
del número 2
de *La Bohemia*,
del 10 de juliol
de 1909.

*Arxiu Municipal
de Palafrugell.*

amor y libertad. L'editava Gallo de Oro i tenia la redacció al carrer Tarongeta, 21. La publicació, que era bilingüe, va durar escasses setmanes. Hi col·laboraven redactors que després repetirien a *La Pebrera*, com ara Salvi Pebre o Amadeo Forliani.

Anys després de tots aquests intents de tirar endavant periòdics satírics, va sortir al carrer *Peix Fregit*, que s'imprimia a Can Palé. El 27 d'abril de 1932 es presentava la publicació, amb el subtítol *Caps i puntes gràfics i literaris de la vida palafrugellenca*. El llenguatge humorístic era el seu fort, tot i que parlava d'alguns temes seriosos.

«L'empresa que ha finançiat la publicació d'aquesta cosa que teniu entre mans —cosa que, si sou persones fines i ben intencionades, no tindreu inconvenient en concedir-li el nom de periòdic, revista, magazine o qualsevol altre que ens deixi contents i enganyats— està mancada totalment d'experiència en afers editorials. Si en tinguéssiu tan sols una miqueta, no s'hauria embolicat en aquest negoci que, si no és borni, almenys hem de considerar-lo ben guenyo, que, en aquest cas, no té res a veure amb gras.»

Els responsables de *Peix Fregit* defensaven que aquesta no era la primera vegada que la publicació sortia al carrer, sinó que hi havia un precedent, assegurant que «allà entre el 1871 i el 1894», s'havia publicat a la vila un número amb la mateixa capçalera:

«Peix Fregit, per tant, no és pas una mainada. Porta l'experiència de llargs anys viscuts en l'ostracisme (...) Ja suposa que aquesta jovenalla de 'Baix Empordà', 'Ara' i la 'Fulla Dominical' no respectaran gaire els seus anys, perquè la joventut és sempre impetuosa i no té cortines a ningú. Aleshores podria ésser que ensenyés una mica les dents, però serà únicament per quedar bé, perquè amb tota sinceritat,

CAPS I PUNTES GRÀFICS I LITERARIS DE LA VIDA PALAFRUGELLENC

Any 1 - N.º 1 bis

Palafugell, 27 d'Abril de 1932

Preu: 20 cts.

"PEIX FREGIT", ALTRA VEGADA

amb la més absoluta bona fe, podem assegurar-vos que Peix Fregit solament aspira a fer una mica de tabola, viure bé i honestament, i esperar tranquil·lament la tornada dels jesuïtes.»

Capçalera
del primer
número de

Peix Fregit, del 27
d'abril de 1932.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Ramir Bruguera

I tabola és precisament el que feien, com ara quan van organitzar, el juny de 1932, un concurs per escollir el 'Miss Primavera' del poble, una mena de contrapès a l'elecció de la reina de la Festa de Primavera que se celebrava cada any. En relataven uns fets ficticis sobre el procés de votació mitjançant cupons i l'elecció, fent broma de tot plegat. Fins i tot, van publicar una fotografia d'un suposat 'Miss Primavera'.

«Infinitat de dones feien cua a la Redacció, cridant, rosegant la porta i trencant vidres. Demanaven, plorant, cupons per a emplenar i no hi valien raons. Els diguérem que no teníem cupons ni per la família. Vostès es pensaran que les convencérem, no? I ca! Ens insultaren; juraven descobrir tot el que de nosaltres sabien a la sogra; una que cus davant el Garatge Ribas amenaçà un nostre redactor en besar-lo davant la seva dona... i mentres els nostres homes sostenien aquesta tragèdia, a Telègrafs s'anaven rebent encàrrecs de mig món. Dissert ambaixades sol·licitaven vots per les dones dels seus països. Un cable de la secretaria de la Societat de Nacions, imperiosament i per la pau del món, ens demanava 7.900 números de 'Peix Fregit'. Estàvem aclaparats. I el poble continuava cridant que volia votar. (...) Per majoria aixafadora, Sebastianet Puntís i Romanyac quedà elegit 'Miss Primavera'. (...) Dues centes dones feien

Pàgina 93

La plana de
Peix Fregit que
parlava sobre
l'elecció de
'Miss Primavera'.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Ramir Bruguera

esforços horrorosos per a poder-lo tocar. Una vestida de vermell, que es diu Maria, se li emportà la corbata. Una altra li mossegà una orella oblidant que es casa el mes que ve... Sebastianet demanava auxili i nosaltres no hi podíem fer res. Se'l menjaven a petons. Una ingènua 100 per 100, li robà, ingrata, l'únic pèl que li creixia al pit i se'l guardà dintre una capsa blanca...»

Aquest era l'estil de *Peix Fregit*, que, com moltes altres publicacions, va durar poc, a causa, sobretot, de problemes econòmics.

CAPS I PUNTES GRÀFICS I LITERARIS DE LA VIDA PALAFRUGELLENC

Any 1 - N.º 2

Palafrugell, 8 de Juny de 1932

Preu: 25 cts.

PRIMER GRAN CONCURS DE "PEIX FREGIT"

Elecció de "Miss Primavera"

Ni nosaltres mateixos, extremistes de l'optimisme, ens pensàvem tocar-hi tan de ple. Les dones de Palafrugell, donant prova del que es pot esperar d'elles, han acudit com una sola a la nostra crida. Per a explicar-li's el què passà el dia de l'elecció de «Miss Primavera», l'emoció ens comença a xeringar i uns sanglots agosarats i poca-vergonyes ens fan venir les llàgrimes als ulls...

Infinitat de dones feien cua a la Redacció, cridant, rosegant la porta i trencant vidres. Demanaven, plorant, cupons per a omplenar i no hi valien raons. Els diguérem que no teníem cupons ni per la família; que, exhausts batent tots els rècords de divulgació el nostre primer número i essent necessari per a votar venir amb els cupons a la mà... en fi que no hi havia remei.

Vostès es pensaran que les convencérem, no? I ca! Ens insultaren; juraven descobrir tot el que de nosaltres sabien a la sogra; una que cus davant el Garatge Ribas amenaçà un nostre redactor en besar-lo, davant la seva dona... i mentre els nostres homes sostenien aquesta tragèdia, a Telègrafs s'anaven rebent encàrrecs de mig món. Dissent Ambaixades sollicitaven vots per les dones dels seus països. Un cable de la Societat de les Nacions, imperiosament i per la pau del món, ens demanava 7.900 números de PEIX FREGIT. Estàvem aclaparats. I el poble continuava cridant que volia votar. Famílies enteres, homes deixant dones i criatures i dones deixant criatures i homes, omplien el carrer de gom a gom. Una carta de Clara Campoamor recomanant calma i serenitat ens trencà el cor. El nostre administrador, impressionadíssim, es treia i posava l'americana repetidament...

Els representants de la premsa local s'obriren pas per a assistir a l'escrutini,

acompanyats de sengles serrens. Entrà primer l'enviat de la *Fulla Dominical*. Portava el cabell rissat, un llapis a l'orella, una goma de color de rosa i el traje de la Primera Comunió. Tremolava.

Seguia el delegat pel *Baix*, pentinadíssim, boca de pinyó i repartint i regalant somriures. Trenta set ciutadanes

casos de cinema americanes, rient sobre la taula esperaven la firma de l'elegit.

Començà l'escrutini. Tot-hom callà. Totdon també. Composaren el Jurat, Filomena atrevidament habillada, la gitana dels oracles plena de clavells, Figueruelo amb dues pipes a la boca i un bastó a la mà, quatre encarregats de trapaceries

trentena part, però, dels vots del bell, un dependent de càn Sidro, quatre manyans, un periodista que féu un sol vot — ho lamentem —, un camarer del Nou Hotel, un dels rebedors de cartes de la Mc Donald, dos escriptors casats i a mes a mes, es rebé un cupó esgarriat amb la següent inscripció: un que sembla Sant Josep.

Acabat l'escrutini el poble no pogué més i es donà a l'esbojorament integral. Nosaltres, malgrat anònims, amenaces i alguna contusió d'acord amb una fabrica local de *grasioses* — no massa —, havíem complert la nostra missió. El món enter veuria l'home més bell de Palafrugell per obra i gràcia dels homes de PEIX FREGIT.

Fins aquí tot ha anat com una seda, però, al conèixer el nom del vencedor, un escamot de dones es personà al domicili de l'home més bell del poble i el portà arrossegant a la Redacció.

Amb la ràdio de la casa del costat s'organitzà un llúidíssim ball, però, d'aquí vingué el disbarat. Les dones que s'esperaven al carrer, al veure'l ballar — a en Sebastianet, no al carrer — no tingueren més aturador. Tiraren la porta a terra i trepitjant als pocs homes que ens trobàvem a casa, prengueren per assalt a Sebastianet Puntís i Romanyac. L'elegit plorava. Cent dones, hem dit cent? Hem aflluixat! Dues centes dones feien esforços horribles per a poder-lo tocar. Una vestida de vermell, que es diu Maria, se li emportà la corbata. Una altra li mossegà una orella oblidant que es casa el mes que ve... Sebastianet demanava auxili i nosaltres no hi podíem fer res. Se'l menjaven a petons. Una ingènua 100 per 100, li robà, ingrata, l'únic pèl que li creixia al pit i se'l guardà dintre una capsa blanca... Per fi ens imposàrem. L'espia n.º 39 amenaçà despullar-se si abans de dos minuts el

danes no els hi volgueren ni regalats.

Per últim, el redactor d'Ara entrà amb la cara dels dies que està empipat, tirant capellans que després aixafava i obrint-se pas amb els ulls.

Vint-i-nou diaris s'excusaren de no assistir. A B C ens envià un filtre de cafè pel vencedor i el *Be Negre* una butifarra. D'El *Mati* rebérem una col·lecció d'estampes i El *Imparcial* ens trameté una declaració de guerra a l'Estatut...

La redacció bullia. La cridòria era horribosa. Sis contractes en blanc, d'altres tan-

i el nostre director, afinat, però somrient.

L'enviat del *Baix* sentí una vegada el seu nom i ja no fou bo per res més. El d'Ara renegava perquè no feia cap vot. El de la *Fulla*, amb els ulls tancats — estava davant Filomena que no s'està de res — es feia creus d'haver-se deixat enredar en tal negoci...

S'acabà la votació en mig d'un aldarull impressionable...

Per majoria aixafadora Sebastianet Puntís i Romanyac quedà elegit «Miss Primavera».

Seguien després, amb la

Emporium, la il·lusió per escampar cultura

LA REVISTA QUINZENAL *EMPORIUM*
VA SORTIR EL 22 DE JULIOL DE 1905,
IMPULSADA PER LA CELEBRACIÓ,
POC ABANS, DE LA FESTA
DE LA BELLESA DE PALAFRUGELL.

La festa, certamen literari que volia anar més enllà dels Jocs Florals que se celebraven des de feia anys en diferents indrets de Catalunya, estava organitzada per la secció de Belles Arts del Centre Català de Palafrugell. La revista, impresa per Joanola i Ribas, era dirigida per Joan Linares Delhom i el mecenes que la feia possible, era Joan Vergés i Barris, una col·laboració més d'aquest binomi periodista-empresari lletraferit, que anteriorment ja havia donat bons resultats amb altres publicacions.

Una de les capçaleres
que va presentar *Emporium*,
corresponent al 18
de febrer de 1906.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Biblioteca Pública de Palafrugell

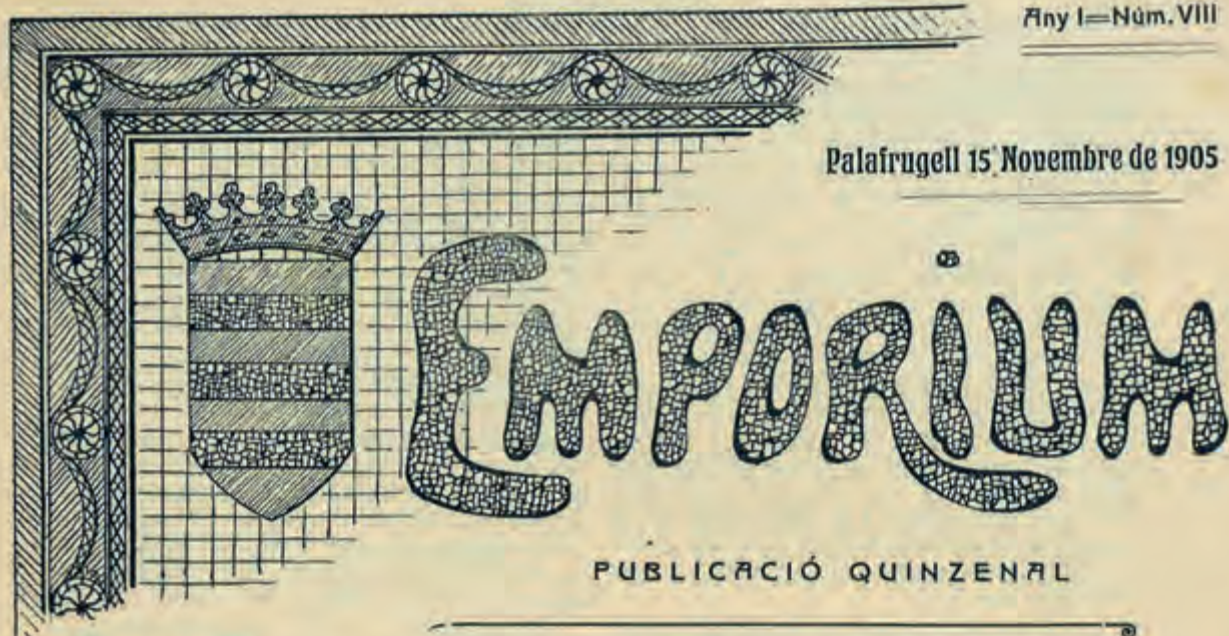
Pàgina 95

Portada d'un dels primers
números d'*Emporium*,
corresponent al 15
de novembre de 1905.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Ajuntament de Begur.
Col·lecció Maria Lluïsa Comas

Palafrugell 15 Novembre de 1905

SUMARI: *Societat i Estat*, per J. Vallés i Puigals.—*Fugint de la vila morta*, per Narcís Serradell.—*Pluja menuda*, per Maria G. Bassa i Rócas.—*Nocturn*, per Concepció Gallart.—*Full esqueixat*, per L. Escardot.—*Empordanesa*, per P. Colomer i Fors.—*La ignominia del Progrés*, per Amaranç Gallart.—*A ma vila*, per Ramon Masferrer.—*Penediment*, per Joan Linares Delhom.—*Tres poemes en prosa*, per Stuart Merrill.—*Folletí Brand*, per Enrie Ibsen, plec VI de la traducció catalana.

SOCIETAT I ESTAT

«La distancia es el secret de la major part de les coses que ns enlluernen» ha dit un autor castellà, en Selgas, i aquesta observació profundíssima té perfecta aplicació al cas de que aném a tractar.

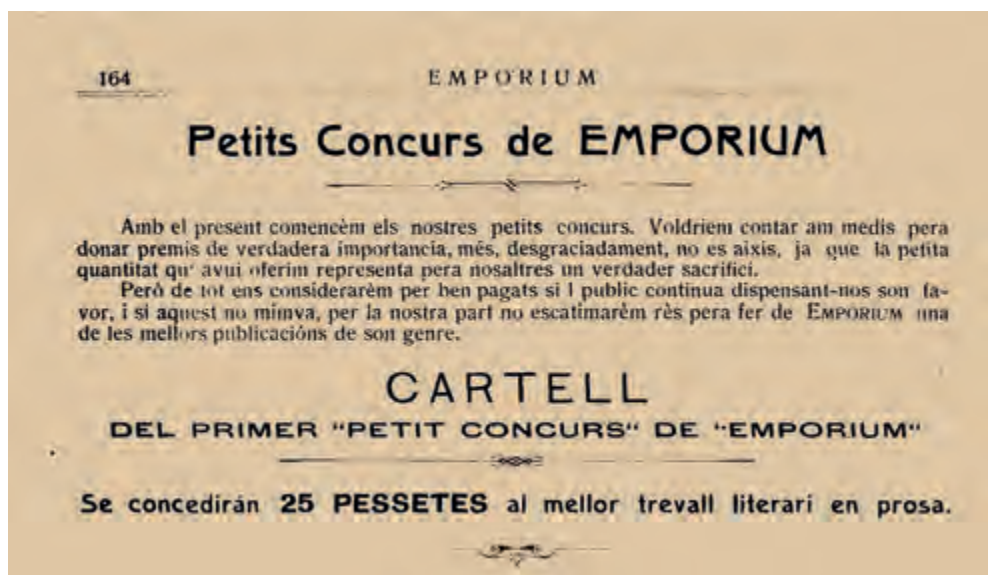
Estém acostumats a sentir parlar d'Anglaterra, d'Alemanya, de França, com si s'parlés de països els més propers i avençats qu'han existit en el món i no obstant si un viatja per ells i, sobre tot, si s'entreté a estudiar ses institucions i son modo de ser, si fulleja ses estadístiques i s'interessa pera conèixer com tenen en ells resolució els problemes més importants de la vida dels pobles, veurà que molt poca diferencia hi ha entre aquells països i altres que passen per atrassats i que, a voltes, mirats baix aquest punt de vista els ultims son més envejables qu'els primers.

I això vé de la confusió que regna entre els dos termes qu'encapsen aquestes ratlles; això ve de confondre llastimosament la Societat i l'Estat. La *Societat* es el conjunt de individus agrupats en famílies que tenen les mateixes necessitats, que viuen dins un determinat territori i qu'están acoblats pera obtindre son major perfeccionament moral,

intelectual i material. L'*Estat* significa la organització política i administrativa, es a dir, el conjunt de medis de governar i administrar an aquells individus. El llenguatge, les costums, les arts, les ciències, tot naix i s' desenrotlla dins de la Societat i es un error gravíssim atribuir eixos béns a l'Estat. Aquest presuposa la vida social, no la crea.

Establerta aquesta distinció se comprén que una societat considerada senzillament com a tal sigui decadent i desgraciada i que en cambi sigui próspera i feliç considerada com a Estat. Si l poder públic té molta força, si l' exèrcit i la marina son numerosos i potents, si les lleis son respectades, si les Càixes públiques vessen de diners, si s'exerceix influencia decisiva en els assumptos internacionals, no hi ha cap dubte de que l'Estat es floreixent i poderós, pero això res vol dir respecte a la societat, que pot molt bé ésser infeliç i atrassada.

Agafém la historia antiga i ls tres noms Grecia, Cartago i Roma se troven escrits an lletres d'or, son poderiu fou immens, foren Estats colossals, àrbitres de tot el món. Ficsem-nos en Roma, el més gran, el més fort, am quin poder no s'hi poden comparar els qu'actualment tenen Anglaterra, Alemanya, etc. puig Roma arribà a ésser única en el món i aques-

«Som convençuts d'un ideal. Sabém certament qu'an el home li cal tant l'aliment de l'esperit i de l'intel·lecte com el del cos, i per dissort en el nostre estimat Empordà el nodriment d'aquells hi manca força. Nosaltres ens proposém escampar-lo, fer qu'arribi á dolls a tothom. Aquest es el fi que persegueix 'Emporium'. Comptém am la cooperació dels més notables escriptors de nostra terra, i si ella no'ns manca farém obra profitosa: n'estém certs.», deia l'editorial de presentació de la revista. Efectivament,

la nova publicació arribava empesa per la col·laboració d'escriptors i literats reconeguts a Catalunya, com ara Salvador Albert, Víctor Català, Joan Maragall, Josep M. Folch i Torres, Joaquim Ruyra o Maria Gràcia Bassa Rocas.

—
Anunci d'un concurs literari d'*Emporium*, cap al final de la seva trajectòria.

*Arxiu Municipal de Palafrugell.
Ajuntament de Begur.
Col·lecció Maria Lluïsa Comas*

La majoria d'articles de la publicació, que va tenir un any de vida, aproximadament, eren dedicats a la literatura, però també hi havia espai per a temes científics i diferents disciplines artístiques, com ara els dibuixos de Prudenci Bertrana. A més, la revista no tancava les portes a publicar articles relacionats amb política, ara bé,

«no pera la política tal com generalment s'usa aquesta paraula, i que sols es l'art d'enverinar les passions, de fer pujar a la superfície la part animal de l'home, de fer barallar uns germans amb altres pera arribar a rabejar-se en un fangal de concupiscencies, i tiranisar-se els uns als altres». «No, lo que nosaltres enteném per política es una ciencia que's basa en l'amor a tots els homes i a totes les coses útils al benestar de la humanitat.»

La Festa de la Bellesa, el germen

—
Dibuix de l'arquitecte Rafel Masó, realitzat per Pudenci Bertrana i publicat al número especial d'*Emporium* sobre la Festa de la Bellesa.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Ajuntament de Blanes

La Festa de la Bellesa va ser una iniciativa destinada a reformar les idees estancades dels Jocs Florals que s'havien celebrat fins al moment en diferents punts de Catalunya. En una carta de Joan Linares Delhom publicada al setmanari *La Crònica*, el 26 de gener de 1905, s'explicava què s'esperava de la celebració de la festa, com aniria tot plegat i les diferències respecte a les convocatòries de Jocs Florals:

«Festa que, non duptém, deixarà en el cor dels nostres paisans bona llevor de ideals honrats i nobles, fen-los entreveurer una vida superior, ben diferenta de la de petiteses i miseries que, per desgracia, es la ordinaria en aquestes encontres. A fi de realitzar el nostre projecteensem fer una crida als Artistes de la terra, pera que portin llurs produccions á un concurs, i encomenar á persones de reconeguda competencia que esculleixin i premihin les que mellors condicions reuneixin, cumplint aixís dos objectius: ajudar y alentar als conreuadors de les Arts Belles i adquirir els elements necessaris pera la celebració de la Festa de la Bellesa. Malhauradament, avui, aquestes festes, que amb el nom de Jocs Florals tot sovint se celebren en diferents pobles de la nostra Patria, per la poca valua de les composicions que s'hi envien moltes no son pas ni de molt lo que haurien d'esser, i les causes principals, á nostre entendre, son, la poca llibertat que's deixa al artista subjectant-lo al desenrotllo d'un tema determinat i el poc valor intrinsec dels premis que

s'ofereixen. Aixís doncs, nosaltres, á fi d'evitar el perill de que en lloc de la Festa de la Bellesa fessim la festa de la vulgaritat, hem decidit deixar an els Artistas en complerta llibertat referent als temes, i que els premis sigan en diners. I an aquest fi obrim una suscripció pera que tots aquells á qui la nostra idea siga simpática, contribueixin á la mida de llurs cabals á que pogan realisar-la.»

La Festa de la Bellesa va presentar algunes novetats respecte als Jocs Florals, com ara oferir pocs premis, però en metàl·lic, per a les categories de poesia,

novel·la i música. El primer número d'*Emporium* va ser dedicat íntegrament a la festa, amb escrits de membres del jurat, de l'organització i dels premiats, a més de dibuixos realitzats per Bertrana.

—
Pàgina 99

La reina i les dames
d'honor de la Festa
de la Bellesa.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Ajuntament de Blanes

La festa no va estar exempta de polèmica, concretament, a l'entorn del premi de novel·la. Les dues obres finalistes van ser *Josafat*, de Prudenci Bertrana, i *L'home bo*, de Josep Pous i Pagès. Va guanyar *L'home bo*, una novel·la sobre la bondat humana, perquè *Josafat* va ser considerada 'immoral' (tot i això, la primera edició del llibre, de 1906, es va fer a Palafrugell).

Joan Vergés i Barris, membre del jurat de novel·la, conjuntament amb Joan Maragall i Jaume Massó i Torrents, no podia amagar, en un escrit a les planes d'*Emporium*, que la seva predilecció per al primer premi era *Josafat*:

«Es una concepció grandiosa, magistralment desenrotllada. Son realisme casi brutal a voltes, apareix com ennoblit, com dignificat per la fantasia del artista qu'ens afalaga l'esperit de un encís irresistible. El drama intern, violent, intensíssim, la poderosa lluita qu'es revolca per l'ànima petita d'aquell cos gegant, d'en Josafat, el campaner salvatge, brutal, luxuriós i fanàtic; l'esclat de ses passions qu'es desborden en la plenitud de sa bestialitat, topant violentament contra sa consciència rudimentària, endurida de supersticions i fanatisme, tot això ens ho presenta l'autor viu, palpitant, immens, amb un vigor, amb una força, amb un relleu que maravella.»

Amb l'esperit enlairat que va derivar de la Festa de la Bellesa, la revista va continuar publicant treballs literaris durant uns mesos, fins al març de 1906. Els seus impulsors estaven convençuts que recuperarien gloriosos temps passats (molt passats, perquè feien referència a la civilització grega), en què la cultura renaixia. En aquest sentit, així s'expressava Joan Linares Delhom:

«I nosaltres els enamorats de la vida, els que per un sol vers, per una plana de prosa, per unes notes musicals i per qualsevol manifestació de Bellesa donaríem de bon grat, tots els diners del mon; nosaltres els que somniem un Empordà fill directe de la vella Grecia, alcem els cors!, obrim-los a la riallera il·lusió de veure realitzats els nostres somnis, que no es llunyà el dia: la 'Festa de la Bellesa' ens ho diu. Ella us ho ha revelat que'l rastre que'ls grecs deixaren no s'es pas mort del tot encare. No que no ho es i ben tost s'espargirà arreu, arreu, fins a deixar enlluernats als febles que no's trovin en situació de mirar-hi cara a cara.»

NA MARIA SAGRERA
DAMA D'HONOR

NA CARME CARBÓ
DAMA D'HONOR

NA TERESA GISPERT
DAMA D'HONOR

NA CATERINA LINARES
DAMA D'HONOR

Na Josepa Ventós de Massó

REINA DE LA FESTA

NA MERCÈ VERGÉS
DAMA D'HONOR

NA CATERINA VIDAL
DAMA D'HONOR

NA LLUÏSA PLA
DAMA D'HONOR

NA CARME FINA
DAMA D'HONOR

Capçalera de la publicació
Esclat, corresponent al 20
de juliol de 1918.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Ajuntament de Begur.
Col·lecció Maria Lluïsa Comas

La Sardana, *Esclat* i *Lletres*

La Sardana incloïa diferents
manifestacions artístiques
en les seves planes, com
aquest dibuix amb diàleg.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Biblioteca Pública de Palafrugell

Pàgina 101

Número extraordinari
de *La Sardana*, amb motiu
de les festes de Carnaval,
el 28 de febrer de 1892.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Biblioteca Pública de Palafrugell

Dues publicacions més, *La Sardana* (1892-1901)
i *Esclat* (1918) van donar molta importància a les qües-
tions literàries i culturals en general de Palafrugell, tot i
que no eren completament periòdics destinats a aquesta
finalitat. Potser més *La Sardana*, *setmanari bilingüe, humorís-
tich, satírrich y literari*, que volia promoure la cultura entre
els menys afavorits i donar veu als autors desconeguts:

*«L'única aspiració de nostre periòdich es que
sia Iográ pera sembrar la literatura catalana á
l'Ampurdá, puig que donant publicació'ls treballs
de molts principiants que temen donar á llurs sos
primers ensayts literaris, se practicant per arribar
un dia á renombrats escriptors.»*

Per la seva banda, el setmanari *Esclat*, d'ideari
catalanista, dirigit per Pere Sagrera i Corominas (amb
redacció al carrer Cavallers, 10), insistia en una editorial
del 28 de juliol de 1918, que no era una publicació
exclusivament cultural, malgrat el que pogués semblar:

*«Un cop hagué aparegut el primer nombre de
ESCLAT, la majoria de nostres lectors, subscriptors
i algú que altre crític d'aquets de a tant la lliure,
sostingueren i afirmaren que nostre publicació venia
exclusivament al món i apareixia únicament pel sol
fi de fer cultura i per a debatre problemes transcen-
dentials. (...) Ens creiem en l'obligació d'advertir a
tots els que professen aquest error lamentable, que
ESCLAT, encara que dongui més importància a la
cultura que a qualsevol altra cosa, no és pas precisa-
ment una publicació cultural.»*

D'importància especial per al panorama
literari va ser el *Suplement Mesal de La Crònica*, que en
realitat era la revista gironina *Lletres*. Va començar
a sortir l'octubre de 1908 i s'imprimia a Palafrugell,
però la direcció i redacció es concentraven a Girona,
i comptava amb col·laboradors com ara Prudenci
Bertrana, Xavier Montsalvatge, Miquel de Palol,
Joaquim Pla i Carles Rahola.

Any I

Palafrugell, 28 Febrer de 1892

Núm. 8

LA SARDANA

Selmanari bilingüe-humoristich-satirich y literari

NÚMERO EXTRAORDINARI

Preu: **10 céntims**

CARNAVAL

ALS JOVES PALAFRUGELLENCS

Hem arribat per fi á eixa época del any, época desubverció, en que tot se desquicia y desconcerta, en que tot se cambia y transforma, en que homes y donas, vells y joves, boigs y sabis abandonan sas casas pera pendrer part en la bulla y alegría general y treurer á pública subasta las flaquesas y defectes del próxim.

Oh, Carnaval! Oh, época felis!

Ab quan disitx t' esperavam tots.

Los vells per avivar ab tú lo recort de sos passats dias; las pollas *setantonas* pera, chasquejanthe baix lo disfrás d' una careta, robarte alguns dels goigs que tú tens reservats á la juventud; las noyas per complauret; los sabis per burlarte; alguns bobos per gastar ab ta llicencia tot un capital de privaciós y economías.

Pero ditxosos de nosaltres que al fi, t' veyem, peligrí incansable dels temps, sortir per nostras portás y extendrer ta poderosa influencia sobre tots los cors.

Oh! y com se fonen ja á llum de sas llumaneras, y á la tabola de tas disfressas ó caretas.

No hi ha ni un bitxo vivent, no hi ha un sol cap ben organísat, que á la presencia de ta alegre perspectiva, á las insinuaciós de ta galanteria, no t' segueixi y no depositi en tas aras son judici y tota la gravetat de sas reflexiós y de son caràcter.

Peró que estrany, ¿a qui no arriban tas seducciós?

Tu en totas parts te ficas, fins en las barracas mes pobres y amagadas arribas á roípre 'l silenci y

la quietut que durant cent cinquanta y nou dias han dormit sos habitants.

Pero aquí, en nostra vila t' mostras en tot tón esplendor; ta presencia en ella, es com la explosió d' un tró.

Connous tots los establiments, alborotas to cases, y posas en moviment y desordre á totas las personas sens distinció de classe y de interessos.

Lo pobre corra desaforadament á implorar la misericórdia y filantropia d' un amic ó conegut.

Los richs á preparar bona teca y adornos pera disfrutar.

Los de 1ª art de la palilla á gastar en berenadas y anarsen de bolina 'ls *sentiments* de sos estalvis.

Aquestos en fer negoci; aquells á pendrer datos é informes de la vida de son vehí, sens que 's recordi, si es casat, de tindre 'n compte los de la seva *costella*.

Los enamorats y alguns dels que manan y son manats en rascarse 'l nas, ó vé 'n desarreglar llits y despullar penja-robas pera confeccionarse un arlequí.

Los de la colla del arrós en treures la careta que han portat constanment durant l' any, pera de aquest modo apareixer disfressats.

Las *matronassas* en apretarse 'l cos baix las mallas de una cotilla.

Las flacas de carns, ja per naturalesa, já per las moltas abstinencias y dejunis; en omplenar sas esfonsadas gaitas y enrodonar á manera de rabaquet, son aprimat cócs.

Las tontas en fer salts y camadas.

Las lletjas en corretgir á la naturalesa.

Aquestas en consumir polvos de arrós, aquellas en ensejar un vals; altrás en pendrer claras de ous á fi de tindre la veu mes clara y neta, encar que 'ls

L'empenta de *Baix Empordà*

BAIX EMPORDÀ VA SER LA PUBLICACIÓ PERIÒDICA DE MÉS DURADA A PALAFRUGELL. VA SER TAMBÉ LA QUE VA REUNIR EL MAJOR NOMBRE DE PERIODISTES I COL·LABORADORS, ALGUNS D'ELLS DE RECONEGUDA VÀLUA LITERÀRIA, MALGRAT LA SEVA JOVENTUT, COM ARA JOSEP PLA. *BAIX EMPORDÀ* ERA OBERTAMENT PORTAVEU DE LA LLIGA REGIONALISTA (AL PRINCIPI, AMB PRUDÈNCIA, I MÉS ENDAVANT, AMB FORÇA I PASSIÓ), FINS AL PUNT QUE FRANCESC CAMBÓ, LÍDER DE LA FORMACIÓ, ELS VA FER UN ESCRIT DE BENVINGUDA AL MÓN PERIODÍSTIC, PUBLICAT EN EL NÚMERO 1 DEL SETMANARI, EL 21 DE NOVENBRE DE 1909.

Era també defensor de la indústria surera. El propietari de *Baix Empordà* era l'industrial surer palafrugellenc Joan Miquel Avellí, que va morir el 30 de setembre de 1934. No consta enlloc que hagués estat substituït al capdavant del setmanari, després de la seva mort, i les informacions anteriors són confuses. El 14 de setembre de 1919, el setmanari anunciava que havia canviat de propietari i de direcció, tot i que no concretava noms. Setze anys després, però, el 16 de febrer de 1935, la redacció publicava una nota al respecte que, en certa manera, desmentiria l'anterior i de la qual es deduïa que Joan Miquel Avellí n'hauria continuat essent el propietari:

—
Pàgina 103

Portada del primer
número de *Baix Empordà*,
del 21 de novembre de 1909.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Frank Keerl

BAIX - EMPORDÀ

SETMANARI REGIONALISTA

Any I

Plaça Rugell 21 de Novembre de 1909

Núm. 1

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Plaça Rugell, trimestre.	1.50 ptes.
Fora, trimestre.	2.00
Extranjer, un any.	12.00

Per a anunciar, demaneu la tarifa.

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ

Plaça Nova, núm. 10, pis 1.º

ACOMPT DE DIRIGIRÀ TOTA LA CORRESPONDÈNCIA

Dels articles firmats se són responsables dels autors.

No s'ha retornat els originals.

Salutació a la premsa

A vosaltres il·lustradors de nobles idees, els qui des de la premsa periòdica, des d'aquesta gran tribuna oberta a totes les veus defenses estats d'opinió veritable, vos endeu en la nostra coral salutació. Ensenyau-nos els camins, i nosaltres, que som la capital oriental de l'autonomia de Catalunya, envers aquells principalment que, apostats de la febre regionalista, s'han enclotats en les valeses campanes, escampant arreu de la terra catalana.

La nostra tasca és difícil, mes encoratjats amb l'alt exemple que ens donen els nostres predecessors i mestres, no farem altra cosa que seguir la seva petjada, empenyent-nos a la seva activitat, empenyent-nos a la seva activitat periòdica a les necessitats, costums i interessos. d'aquesta comarca, i reservant-nos i guardant per les posteritat la noblesa de llenguatge i cortesia d'acció que, hites del nostre engrandiment, obliguen a les il·lustradors de les grans causes, redempcions dels pobles.

Creiem que tot estat d'opinió és apreciable, i té qualitat de sensació com a propulsor i generalitzador d'acció, encara que certs estats els considerem absolutament esgarriats i desviats de les bones orientacions que convé imprimir a la societat; mes això no ens priva de dirigir tribut a la lleialtat de seus defensors sempre que sia conducta estigui inspirada per la bona fe, i s'agraden en el combat les armes de la sobria propietat de la civilitat d'un poble.

A tots els saludem efusivament deixant únicament el despreci de nostre silenci, però aquells que amb paraules grogues i insults impopulars de tota cultura, lluny d'entendre estats d'opinió, solament representen la manca d'educació de tot inspiradors i les baixes passions que'ls agiten.

Y especialment a els nostres companys, els hi diem: Salut germans; molts anys de vida per conagrar els vostres valors enfora de la gran, i la noble, i la santa causa de Catalunya.

LA REDACCIÓ.

Nostre programa

Es ben laconic i senzill i per alia part extensiu el nostre programa. L'únic objectiu principal i finalitat que perseguim, està concretat en un sol sentit inspirador de tot els nostres actes polítics, i és en l'amor a Catalunya. Ensenyau-nos de les boires de nostra terra i de sa herència parit; enorgulleix del caràcter i entesa de nos habitants del treball que fouda ses entences; y de les indústries que floren i ensalten son terra, voldrém que la nostra patria desvelada d'energia, fos la mes gran en civilitat i cultura, empenya que la mes rica i plena.

Ensenyau per aquell ideal que, traduït en varies modalitats, avuy ja luega en tots els cors catalans, venim a prendre lloch en el forn de la premsa periòdica para defensar i propagar, predicant arreu l'autonomia de Catalunya y la vivència d'ells dintre l'Estat regional; puig entenem que no es possible aconseguir la suprema aplicació de l'autonomia de nostra Patria dintre un estat uniforme i centralista, pla y lila com una estepa y am el blanc que caracteritza als cadavers, sia dintre l'Estat real, adaptat a la Naturalesa, regim de justícies històriques y actuals, vivint la vida plena de la varietat de les regions i comarques que l'integren.

Mes l'autonomia no es cap programa concret, ni cap idealitat definida. L'autonomia no's pot encadenar en cap cosa tanca, ni reduir a cap. L'autonomia es quelcom mes estelat, mes digna, mes gran y excel·lent; es el progrés de la vida adaptat a les condicions y naturales del ésser que la difusa. Es la llibertat dels organismes que tenen vida propia. Y segons siga la perfecció y capacitat d'aquests organismes, tenen d'esser les funcions de que estan dotats y reventats. Per això a major cultura y civilitat, correspon mes facultats y mes aspiracions, puig el progrés es indefinit, y el poble que tanqués en un límit les seves esperances, se precipitaria voluntariament a l'abís del suïcidi. D'aquí resulta l'obligació primordial que tota feina de laboratiu y cooperatiu a la gestió d'aquesta autonomia, perseguim el mes alt grau de ciutadania. En els individus y en les col·lectivitats, procurant que tots, absolutament tots, exerciscin els drets de que estan revestits sincerament, no solament, semi mires egoistes y baixes consciències que droden y enlletgeixin la seva noblesa missió, aixís com completin els devers que'ls hi pertorquen per imposició de la propia consciència, com a lley de condició ab el seu ésser, sena que tingui d'esperances la saned dels Còdics, sino animats d'alt esperit de justícia, que es el que dignifica y exalça aixís els individus com els pobles.

Y el procediment que considerem viable per la consecució d'aquest ideal, es la evolució, puig entenem que es l'únic efectiu per el treball constant que a necessitat fins a lograr el coament de nostres esperances. No podem de cap manera creure, que la realitat de la vida ens ho ensenyi, que el progrés y llibertat de Catalunya y densa regions o nacionalitats que convien dintre d'Espanya, ens tingui de venir en un sol moment com manà en el poble d'Israel. La grandesa de nostra patria ha d'esser la resultat del concurs ferm y activitat fecunda de tot el poble català y en tota els instants de la vida; y aixís el sistema protestatari com a norma de conducta, entenem que es emmentement retratit, puig la negació continua may pot conduir a la vida esplendorosa de la redempció d'un poble.

Per lo mateix, mena volim declarar nosaltres de cap monarquia, ni republicana de cap republica, sino pura y senzillament catalana; y com a catalans aportar tot el nostre esforç y totes les nostres energies para que l'Espanya decadent, simbòlica y artificial d'avuy dia, s'extingui d'aquesta atmosfera pestilenta, de les clientèles polítiques que l'axien y xuclen sa sang com les samarugues, y elevante en els aires originals de l'opinió pública, crei les condicions d'aquesta opinió y escombrant els vells y caducats parits que la deshonoren, recomponem l'Espanya regional, rica de matrics, plena de vida. l'Espanya dels nostres avís, la que lila etopidíndament en el concert mundial. Mes no l'Espanya regional arcaica, sino l'Espanya regional vestida y adornada amb el trajo de la civilització moderna.

Hi ha en els pobles moderns i agita fundament en nostra Patria, un problema viu, candent, de capital importancia, que nos vós sotmetem per missió despullada a voltes de rectitud y noblesa d'intenció, han traspassat ja els límits de quist tots els Parlaments, preocupat seriament en els Govers y traduint en disposicions de caràcter lleiglatiu. Aquest problema, que s'ens ofereix a voltes ab una aspror y virulencia inusitada, s'anomena Qüestions socials. Cal docies estudiarla aquesta Qüestió, cal preocupar-se de lilla de reivindicacions que presenta l'exèrcit

del proletariu y atendre y recollir la justícia que en son si porten quicuns d'elles. Cal no desconeixer ni deslligar-nos de les obligacions que ens pertorquen com a components d'una gran família: l'Humanitat. Y establir imperament de concordia y armonia entre els dos grans elements de la producció, procurar que les relacions entre ells, discordin en un ambient de pau y harmonia; y nobles que la pau, la mansuetud, desapareguin quan se presenta el conflicte entre el capital y el treball. Que els de dalt no tingun l'obsessió de sostenir en ses posicions considerables inespugnables, ses polítics exclusivament en la força de les baloteries; y els de baix no llin únicament el logu y consecució de les seves aspiracions en la força brutal del moti y la revolució. Quist problema mbeida siga auxiliada per la santa y benaurada generositat de l'amor, propulsora de les grans obres y d'alta del progrés.

No podem desnegar que am gran anhel treballam para atallar la lullera grandesa de Catalunya, mostrant a l'Humanitat que arreu extorcia aquesta magna Qüestió, y desat aquestes columnes aportem tot el nostre esforç para atenuar y suavisar en lo possible les asperes que quasi sempre dificulten la benaurada solució, obra de justícia. Mal per mal portarem nosaltres una estella per petita que sia a la foguera del odi y de les rancunes socials, que emmentament l'esperit de les classes treballadores les inocita para assolir tota reforma; am al contrari, procurarem que l'aire viciat sigui substituït per l'aire pur y saludable d'una atmosfera de pau y d'un aire que asserenem els vells, els envoltam en el goig de la vida, fer naxer en tot el cos social la tri-sanga enperadora de les grans activitats.

Mes no som nosaltres solament catalans de Catalunya, si que — y a' nos permet la frase — catalans del Baix Empordà; d'aquesta Comarca quins habitants sobresurten per sa noblesa de caràcter, gran sinceritat y lleialtat en totes les seves manifestacions, guardant-se encara en la pura puresa el sentiment que hi delecta els primitius civilitzats, sagellador de nostre caràcter, el Poble grec. Y es clar que la nostra empresa ha d'atendre principalment, a que l'altent principal que podrem en els pobles que floren en el Baix Empordà, no desaperiguem, am al contrari, s'enrobustim cada dia, endorral la vida d'aquests pobles.

Sens desconeixer la força e importancia de totes les fonts de riquesa d'aquesta benaurada Comarca y a les que dedicarem preferent atenció, hem de reconèixer que la més prepotent e important per tota concepció es l'industria s'uro-lapera. Y aquesta industria desgraciadament esta s'rastrant avuy dia una crisi gravissima que de continuar l'infieria un cop mortal. Hem donchs de requerir totes les nostres energies y portarles a concurs para aixecar aquesta industria de l'agonia en que s' troba. Hem d'enricar-la de modo que sa vida no depregui de causes accidentals y transitoris, sino que sa existencia y prosperitat s'assenti sobre bases fermes. I que esmentant ses arrels a les entranyes del terra català, florint, escaupant los fruits en el mercat mundial.

Les causes que a nostre entendre originaren aquesta crisi, crisi q'arfecta a l'industria s'uro-lapera poden classificar-se en dos grans grups: el vnde purament intern e interior les unes, y del ordre exterior les altres. Obrems les primeres a l'exagerat individualisme que caracteritza y constitui la personalitat comercial de nostres industrials y lo refractari que s' mostraren a

l'adaptació de la maquinariu, no compentent aleshores, quan se presentà l'estat de transició que la volmitat de l'home es impotent para oposarse als avenços de la Ciencia. L'individualisme desmesurat portà com a conseqüencia un cert egoisme suïcida que dificultà en gran manera la defensa com a classe de sos propis interessos, deixant moltes vegades que l'altre resolués els conflictes y tancant els ulls a les viciades intencions de feblesa, que de perdurar aquella desolació y abandon, forçament havien de venir, com desgraciadament vingueren.

Y això fou causa de que quedessin els nostres primordials interessos orfes de representació en el lloch ont hi havia d'haver precisament una veu potent y de prestigi q'advocara per sa defensa; una veu que les sentir les nostres queixes en el Parlament espanyol y que allí recabes les naturals defenses al elaborarse els tractats de comerç que, per el caràcter emmentament exportador de nostra industria, venen a ésser la llei de sa vida o de sa mort.

Unió tot això a la conducta persistent, innovadora y creadora de les Potencies consumidores para que s'establís y arrelés allí la fabricació s'uro-lapera no omint els Govers d'aquelles Nacions cap esforç para acutimar y nacionalisar l'industria en llurs països, ha acabat de contribuir an aquest estat de vida amèrica q'arvul esta passant.

A aixecar la nostra estimada industria d'aquesta postoració en que está juyada, a rehabilitarla en el mercat universal, a injectar-li sang nova, han de convergir els nostres esforços, desitjos y aspiracions; y a' aquí, a' a' aquestes columnes hi tindran cabuda, tots aquells que procurin son ressorgiment y salvació, puig entenem que tota, absolutament tota, tenim el dever de sostenir aquesta industria si es que volèm salvar la vida d'aquesta Comarca.

Aquesta es la nostra bandera que am tota la noblesa de cor y fermetat d'acció aixequem ben alta para que oregi als quatre vents, y al aixecarla fem una crida a tots els catalans que pensin y sentin com nosaltres, para que cooperin am llur acció a tant noble empresa. Que tots, tots ens hi trobem aplegats, donantnos les mans en la gran obra, el dia que festegem la resurrecció de nostra estimada Patria!

La missió del "BAIX-EMPORDÀ"

Volém que hi vagin unes rialles meves al primer número del BAIX - EMPORDÀ y jo'm sento molt honorat al enviar-vos.

No vos parlaré del actual moment de la política catalana y del camí que, a mon entendre, hem de seguir els regionalistes en profit dels ideals de Catalunya. En valg parlar llargament la pueria dies d'aquestes coses y restaria afegit avuy a lo que valg dir a la Lliga Regionalista de Barcelona.

Vos parlaré d'una cosa més modesta però, que en aquest moment es molt oportuna y crech vos pot ser d'alga profit.

Avuy hi havéu BAIX en el número trenta de setmanari que apareixen en

les poblacions d'alguna importancia de Catalunya; en la curt de la seva vida; en la línia de la seva mort, y en que se deixen cap rastre de la seva existencia?

Jo desitjo y espero que un sigui la sort del BAIX - EMPORDÀ la trilla sort de cada tots els setmanaris que neixen y moren en les poblacions d'alguna importancia de Catalunya. Y es cosa ben fàcil de lograr ho que desitjo.

En el mon, lo que no empleix un fi, no té rahó d'existir. Y n'hi ha molt pocs de setmanaris que compleixin amb lo que justifica la seva existencia: Aconteixen a ser una lilla descolorida, que no es la responsal de la vida, del caràcter, de les necessitats de la comarca en que apareix. Se sab ahont se publica per la data que escaupats cada número, pel peu d'impremta que porta al desvot y, de vegades, pel nom que li serveix de límit, tot lo demés: articles de política general, notes literaries, resurreccions realitades de diaris arcaics, y, de tant en quant, alguna nota local per emmentar a un amic o a satisfer la vanitat d'un company.

Fugim, amics del BAIX-EMPORDÀ d'aquesta típic corrent dels setmanaris que viuen y moren sense pena ni glori!

El noi que a aquest setmanari ha-vés pensat, es tot un programa. El BAIX EMPORDÀ no es una Comarca com tantes altres que, ren les característiques y que s'ha de mirar al mapa para senyalar-les. El BAIX EMPORDÀ es una Comarca viva, la Comarca mes viva de Catalunya. Els seus lils tenen un caràcter y en son parlar y en son posat un sagell que dura tant com la seva vida. Entre totes les fonts de riquesa del BAIX EMPORDÀ que son generala a Catalunya, aquesta Comarca en té una d'especial, tant propia seva, que moltes vegades ha semblat que a la riquesa general de Catalunya podia estar contrapesada. Y si valia que aquest setmanari tingui vida llarga y profusa, feu que diga constantment el portaveu dels interessos y dels sentiments del BAIX EMPORDÀ, donés més importancia a lo que a tots unim, que no pas a d'aquelles coses que paguen se paravos. Manteneu valentment els vostres ideals y lluitau per ells amb ardidesa pero mireu de fer-ho ab serenitat amb altesa de mires, sense que l'ull hi tinga lloch que les vostres campanyes, no arribin may a crear separacions definitives. Pensau que l'BAIX EMPORDÀ té interessos que cent voltes han de menestar del puer de tota para delemarar: Sigau sempre la expressió dels desitjos que a tots hagin d'arribar.

Y, aquesta obra de pau — ben compensada ab la entusiasma defensa dels ideals propis — miren que arribi a les classes obreres interessades per tot lo que paga minora la sort del obrer.

Ja sé que no vos diu res de nou para vosaltres, que lo que vos diu es precisament lo que pagau fer. Que els meus desitjos són els vostres propis.

No torcéu may de camí y serà viciosa la victòria.

Francesch CAMBÓ.

Barcelona, 10 XI 09.

«Després de passats els primers dies de la pèrdua del Sr. Miquel, es presenta el cas de resoldre definitivament la propietat del Baix Empordà, periòdic que, des de primer d'any corre a compte nostre, i corre també a compte nostre de què tingui una vertadera difusió (...) És convenient que tots fem un vertader esforç per al periòdic, ja que una entitat política sense un portantveu que doni senyals d'existència, ben poca cosa fóra; per tant és necessari que tots, exclusivament tots, ens interessem per a l'increment del nostre periòdic.»

Es dedueix, doncs, que la propietat va quedar en suspens i que l'administració va ser assumida pels mateixos redactors fins al tancament, amb no poques penúries econòmiques. La publicació va canviar de seu (de Palafrugell a L'Escut Emporità de la Bisbal d'Empordà), cap al final del seu trajecte. El 28 de març de 1936, poc després d'haver canviat de seu, el setmanari feia una crida als lectors perquè l'ajudessin a sobreviure:

«Cal que tothom recordi que BAIX-EMPORDÀ, periòdic d'ideals, necessita l'escalf i l'apoi de tots els nostres amics. Volem fer de BAIX-EMPORDÀ un setmanari ardit, batallador, entusiasta, interessant. Aconseguirem plenament —n'estem seguríssims— els nostres propòsits, però cal que els amics nostres de tota la comarca formin, com un sol home, al costat nostre. Subscriuiu-vos a BAIX-EMPORDÀ. Anuncieu a BAIX-EMPORDÀ. Feu, per patriotisme, una bona propaganda en favor del nostre periòdic. A la bestreta, el nostre regraciament.»

L'administrador del setmanari en els seus inicis n'era Josep Bisbe Ganiguer i el director administratiu, Joan Linares Delhom. Com a redactor en cap, hi figurava un jove Josep Ganiguer Ros, que més endavant faria el salt a la premsa de Barcelona, tot i que per poc temps. La redacció i l'administració van tenir diferents seus, al llarg dels anys, al centre de Palafrugell: a plaça Nova, i als carrers Pi i Margall, Tarongeta i Raval Inferior. Sortia els diumenges, els primers anys, i després, els dijous.

El setmanari va tenir diversos directors, el primer dels quals va ser Josep M. Granés. El van seguir Joan Linares Delhom, Pere Pla Casadevall i Miquel Balagué Clapera, aquest últim, nomenat per la Lliga Catalana (la Lliga Regionalista va adoptar el nom de Lliga Catalana el 1933, quan es va reestructurar com a partit i hi va incorporar gent de la Dreta Liberal Republicana de Catalunya i del sector més catòlic d'Acció Catalana). Balagué va morir el març de 1934 i no va ser oficialment substituït; diferents periodistes es van anar fent càrrec de la publicació fins al seu tancament.

Durant els anys en què es va publicar (novembre de 1909-juliol de 1936), sempre en català, el setmanari tractava els temes locals i comarcals, amb corresponsals fixos en diversos indrets del Baix Empordà (Palamós, la Bisbal d'Empordà, Sant Feliu de Guíxols, Torroella de Montgrí, Begur, Verges i Calonge), però els articles de major extensió i sovint protagonistes de la publicació eren els que versaven

sobre temes polítics, econòmics (sobretot a l'entorn de la indústria surera) i literaris, en l'àmbit català i espanyol. I és que hi havia molt a dir en aquells anys en què els canvis en el panorama polític i social, a l'Estat espanyol i a Catalunya, van ser molt importants. Naixia i avançava un nou segle, amb més incerteses que certeses.

«Va néixer en una època de gran agitació política,
a les envoltres d'unes eleccions generals d'insana truculència
en què les passions absorbien els principis, les insídies els
raonaments, la calúnnia vil a la serenor de la noble contenda»,

explicava Bonaventura Sabater, el 1915, uns anys després de la creació del setmanari, en un dels articles de la seva secció 'Quartilles'.

El setmanari va aparèixer poc abans que s'iniciés el procés de modernització de la premsa catalana, circumstància que alguns experts situen al voltant de la primera Guerra Mundial, el 1914, i que tindria un final abrupte amb la Guerra Civil i la dictadura de Franco. El primer any de la seva publicació, va ser el de la insurrecció com a protesta per la guerra del Marroc, que va derivar en la Setmana Tràgica de Barcelona i la dimissió d'Antonio Maura, i les convulsions anarquistes, tot i que eren fets que, des de Palafrugell, es veien lluny. Però també va ser any de bones noves, com ara la creació del FC Palafrugell. Tot hi tenia cabuda, en les seves planes: notícies d'aquí i d'allà, textos de denúncia, necrològiques, previsió meteorològica, ressenyes d'obres de teatre, anuncis de tributs... Eren planes maquetades sense un ordre escrupolós i lluien ben atapeïdes (habitualment, quatre, l'última dedicada a la publicitat), a l'estil de la premsa de l'època, però feien el seu servei. De tant en tant, s'hi afegien monogràfics, com ara un suplement sobre el regionalisme, publicat per Francesc Cambó, el 31 de desembre de 1911.

Malgrat que es donaven notícies locals, era estrany trobar-ne un article a portada. Un dels periodistes clau de *Baix Empordà*, Josep Ganiguer, n'explicava els motius, de manera molt directa i sense embuts, en un escrit publicat l'11 de setembre de 1916, probablement com a resposta a queixes de vilatans que volien més informació local, per banal que fos:

«Palafrugell no és una gran urb cosmopolita. Palafrugell,
amb deu mil habitants, no pot emplenar sempre d'actualitat
un periòdic i més si es té en compte que no és pas cosa
que anem de taula en taula del Fraternal o el Mercantil
o ens fiquem els matins en converses de gallinaires
i hortelanes per a recollir la xismografia local impubliable
de si fulano fa el calavera i sutano està arruïnat i menguano
ha despatxat la minyona i s'ha barallat amb la dona.»

Ganiguer contraposava així l'estil de *Baix Empordà* al de publicacions anteriors, com *El Palafrugellense*, molt donat a explicar fins a l'últim detall les vicissituds del poble. Pel jove periodista, l'objectiu del setmanari era clarament

«propagar un ideal i mantenir latent la idea
de Catalunya Nació (...)».

De tota manera, l'opinió de Ganiguer no devia ser totalment compartida pels propietaris del setmanari, donat que les notícies locals es van continuar explicant i detallant en les seves planes.

El setmanari va aguantar anades i vingudes de la situació política, com ara durant la dictadura de Primo de Rivera (setembre, 1923-gener, 1930), amb continguts revisats per la censura (tot i que inicialment no es va mostrar en contra del nou règim). El govern del general va dictar una ordre específica per a la premsa:

«En los gobiernos y comandancias militares se ejercerá la previa censura de la prensa y de toda clase de escritos impresos.»

Una situació que permetia a un jutge declarar la suspensió d'una publicació si no la considerava adequada o la veia subversiva. Acabada la dictadura, la censura continuava a la pràctica, exercida per les autoritats civils. No seria fins a la instauració de la República Catalana, el 14 d'abril de 1931, que es va decretar la llibertat d'opinió i la necessitat d'un procés judicial per arribar a suspendre una publicació.

Baix Empordà va viure intensament els moviments d'una de les èpoques més significatives de la política catalana, amb l'ascens i posterior caiguda de la Lliga Regionalista, la creació de la Mancomunitat de Catalunya, la instauració de la República catalana i la creació d'Esquerra Republicana (formació a la qual va atacar sense pietat), entre altres fets, fins arribar a l'esclat de la Guerra Civil, el 1936, any en què el setmanari va tancar. Malgrat fer-se ressò del que passava en l'àmbit nacional (fins i tot, reproduir alguns articles de mitjans com ara *La Veu de Catalunya*), en realitat, la publicació va experimentar el mateix que altres setmanaris i revistes locals i comarcals: una desvinculació de les seves trajectòries respecte als mitjans de Barcelona i de Girona. Cada zona era un món i, sense perdre de vista el que hi havia més enllà, no existia, en general, massa connexió directa amb companys de les capitals, tot i que alguns articulistes de *Baix Empordà*, com Josep Pla, publicaven també en diversos mitjans de Barcelona. Habitualment es publicava sense imatges, amb algunes excepcions comptades, com ara quan es va reproduir una caricatura de Lluís Pons Surroca, jove i prometedor mig centre del Palafrugell FC, obra de Joan Guitart, en un article signat per Ganiguer com a Hand, o quan es van inserir imatges de paisatges en una mena de monogràfic que lloava la Costa Brava, el 25 de juny de 1932. O una fotografia del material bèl·lic trobat per la Guàrdia Civil a l'ajuntament, arran dels Fets d'Octubre de 1934: bombes, armes, municions i explosius.

En la capçalera de *Baix Empordà*, hi va figurar la definició de 'setmanari regionalista' fins al 14 de setembre de 1919, quan va passar a anomenar-se 'setmanari nacionalista'. Aquesta definició va formar part de la capçalera fins que va tenir lloc el

—
Dibuix de Salvador Raurich, publicat el 1909, sobre la posició del cometa Halley.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Miguel Antonio García Grassot

cop d'estat del general Primo de Rivera, el setembre de 1923. A partir del 23 de setembre de 1923, *Baix Empordà* era presentat tan sols com a 'setmanari', i més endavant, sense cap definició. En una ocasió, en el número de l'1 de gener de 1916, el setmanari en va modificar la capçalera per introduir-hi l'escut de Catalunya i la proclama 'A la llengua catalana'.

Rúbriques que van fer història

Durant els 27 anys en què es va publicar *Baix Empordà*, hi van escriure articles nombrosos periodistes i col·laboradors, alguns d'ells de manera constant, d'altres, esporàdicament. Les rúbriques de Josep Ganiguer Ros, Bonaventura Sabater i Burcet, Josep Ferrer Mascort (escrivia amb el pseudònim d'Anco Marcio) i Josep Pla, van ser les més reconegudes, però també hi van arribar a publicar noms coneguts de les lletres catalanes com ara Prudenci Bertrana, i experts en diferents matèries, com Salvador Raurich, músic i astrònom begurenc, que va oferir una llarga sèrie d'articles sobre el pas del cometa Halley, el 1910. Les diferents seccions i sèries van servir per obrir camí a nombrosos lletraferits: els *Ecos de Lusitània*, signats per Juli Ribas; *Notulari*, de Jaume Albert Navarro; *Espigolant*, de Lleonard Serra; *Garba*, de Rossend Avellí, 'Cotxerito', o *Apunts*, de Pere Poch, en són alguns exemples. Marcel Solé, Bonaventura Conill, Sixt Pascual, Marià Arenas (escrivia des del Marroc), Tomàs Gallart, Joan Baptista Coromina o l'escriptor i polític regionalista Joan Estelrich Artigas, entre molts altres, també en van plantar la rúbrica a les planes de *Baix Empordà*.

Ganiguer, l'home orquestra

Josep Ganiguer, a l'esquerra de la fotografia, al Cafè Orient, durant un àpat d'amics.

Foto Jaume Ferrer Massanet. Arxiu Municipal de Palafrugell

«Anotem amb gust la nova de l'entrada del nostre amic i company En Josep Ganiguer Ros al cos de redacció del nostre confrare a Barcelona, 'La Veu de Catalunya'. Les condicions

periodístiques, per cert molt rellevants, del nostre amic, cosa que hem pogut constatar en la seva llarga col·laboració i en la redacció de 'Baix Empordà', el col·loquen en immillorable situació per a assolir un èxit que tots esperem i que pels lligams que ens uneixen ens serà molt grat i afalagador. Cordialment felicitem a l'amic Ganiguer»,

publicava el setmanari, el 23 de maig de 1936. Efectivament, Josep Ganiguer Ros (1895-19??) va marxar cap a *La Veu de Catalunya*, després d'haver dedicat tota la joventut a *Baix Empordà*, publicació de la qual va ser una de les ànimes principals. Malauradament, els bons desitjos dels seus excompanys en relació amb l'èxit de Ganiguer no es van complir i el periodista no va arribar a ser cap figura rellevant del sector a Catalunya.

Però això seria una altra història, perquè el més significatiu, en el cas de Ganiguer, va ser la dedicació plena a la publicació palafrugellenca i a la vida cultural del poble. Ens podríem imaginar, per les poques ressenyes i imatges existents sobre ell, el típic periodista murri i taciturn de les novel·les negres, donat, però, a investigar els temes que l'interessaven fins a les últimes conseqüències. Amb un estil singular, és cert, perquè, segons diuen els que el van conèixer, el seu tarannà, amb tendència a plaers mundans i inconstant, no va afavorir que donés el toc final a la seva carrera.

«Catalanista convençut, catòlic còmodament practicant i conservador assenyat»,

segons deia Xavier Xargay Oliva en el seu llibre *Escriptors a Palafrugell* (Quaderns de Palafrugell, 1999), Ganiguer va escriure molts articles sobre moltes qüestions diferents, i la majoria d'ells s'inspiraven en els ambients europeus i les ganes de mostrar l'avenç cap a la modernitat. Sovint irònic, en ocasions dur i, de vegades, excessivament prudent, el jove periodista (va començar a publicar amb 20 anys) tractava tant temes polítics com econòmics, esportius, culturals i de vida mundana. Defensava amb passió l'ideari regionalista i va ser perseguit durant la Guerra Civil. Per un gir del destí, però, en acabar el conflicte, dirigents franquistes li van confiar la tasca de proclamar el seu ideari per terres gironines, una tasca que va deixar aviat, força fastiguejat, diuen. No entrarem a jutjar aquest episodi en un moment de la història en què tothom feia el que podia per sobreviure.

A *Baix Empordà*, Ganiguer va escriure amb el seu nom, però també amb diferents pseudònims, sobretot durant una època en què el setmanari, per diverses circumstàncies, anava de baixada i el jove escriptor havia de suplir la manca de redactors com podia. Així, per exemple, escrivia els articles d'esports amb el pseudònim Hand; les entrevistes i la secció 'Ecos', com a Flirt, o els temes de política, amb la inicial G. La secció 'De la vida que passa', l'escrivia com a 'Hug Slender', i altres pseudònims que utilitzava sovint eren el de 'Felino' i 'Snob'. El 1920, va publicar cròniques des d'Itàlia i des del centre d'Europa.

—
Components de *Palafrugell-Cocktail*
a l'hostatgeria de Sant Sebastià, l'any 1927.

*Foto L. Casanovas. Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Enric Marquès Vilalta*

Implicat en la vida cultural del poble, va escriure obres de teatre, com ara la coneguda revista sobre els costums palafrugellencs *Palafrugell-Cocktail* (en col·laboració amb Martí Jordi Frigola), i algunes lletres de cançons, per exemple, la ranxera *Maria Rosa*, per al compositor Frederic Sirés. Aquest comportament polifacètic i la seva fràgil i singular aparença li van valer el sobrenom de 'Saltamontes' entre els seus coneguts.

Partitura de l'obra *Palafrugell Cocktail*.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Carles Pinedo Pérez

Dos dels seus treballs més destacats a *La Veu de Catalunya* van ser una entrevista a Josep Pla sobre el llibre *Francesc Cambó*, publicat en tres volums entre 1928 i 1930, i l'article "Per la llibertat d'ensenyament", reproduït a les planes de *Baix Empordà* l'11 de juliol de 1936, poc abans del tancament del setmanari.

—
Bonaventura
Sabater, el 1917.
Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Jordi Sabater

Sabater, l'empresari, polític i escriptor

Bonaventura Sabater i Burcet (1862-1938) va publicar durant anys les seves opinions a la secció 'Quartilles', signades amb el nom de 'Quartiller'. Obrer taper i escriptor, es va casar amb Matilde Forgas, filla de la potent Casa Forgas de Begur, de la qual es va convertir en gerent. Va ser alcalde de Begur als 25 anys, diputat provincial pel Partit Conservador als 34 anys, i diputat a Corts per la Lliga Regionalista, als 41. Va entrar també a la Mancomunitat de Catalunya. Com a 'Quartiller', Sabater tant expressava el seu amor a la terra empordanesa o a la Costa Brava, amb un llenguatge força realista, com feia propaganda de l'ideari regionalista o promocionava la seva figura pública, tot embolcallat amb un to aparentment humil i conciliador. Combinava, doncs, les seves diferents facetes de la millor manera que podia i en plasmava el resultat en el paper. Francesc Cambó va fer un pròleg a la secció 'Quartilles', en què encoratjava els empresaris a interessar-se per les lletres:

«Avui, l'espiritualitat dels nostres temps sols pot salvar-se mitjançant l'aliança entre l'home de diner i l'home de lletres, entre l'home de negocis i l'home d'esperit (...)»

Sabater va publicar pel seu compte una antologia dels articles de 'Quartilles' (segona edició de 1912, amb pròleg de Cambó); *Cròniques Empordaneses* (segona edició de 1916, amb pròleg de Frederic Rahola) i *Quartilles Begurenques*.

El fatal incendi de la Casa Forgas de Begur el 1919, que va deixar destruïdes les instal·lacions, va trasbalsar el rumb de la vida del 'Quartiller', que va deixar d'escriure a *Baix Empordà* i va marxar cap a Barcelona, on hi va morir l'any 1938.

—
Josep Ferrer Mascort,
'Anco Marcio'.

Foto Jaume Ferrer Massanet.
Arxiu Municipal de Palafrugell

El columnista amb nom de rei de Roma

Josep Ferrer Mascort (1875-1918) signava els seus articles com a 'Anco Marcio', fent referència a Ancus Martius, quart rei de Roma al segle VII aC, que va regnar uns 23 o 24 anys, i que va destacar per recuperar les velles tradicions legals i ampliar l'imperi. Ferrer va estudiar dret i va exercir d'advocat i de jutge a Palafrugell. Però, va ser en l'escriptura on va trobar la veritable vocació, després d'haver lluitat no pocs anys per desfer-se de l'entorn seriós i anquilosat del món de les lleis.

«Malgrat tot, sapigué alliberar-se de la capa de fempta que'l envoltava i superar-la. I fou llavors, quan s'arradorçà en l'ironia, amable i frescal refugi. Ironia sagnanta per la vida que li donaba tots els seus encants i tot el seu tedi infinit. Ironia sagnanta per els homes i per les coses que basteixen els homes miserables i febles. I aïllat amb dilectes amics, passaren tantes hores! I 's donà a l'amistat amb tota la força del seu cor, un cor com una casa!»,

exposava un escrit d'elogi a Ferrer, amb motiu de la seva mort, a l'edat de 42 anys, víctima d'una malaltia. L'escrit era obra d'un lector, que signava P., però els responsables del setmanari el van donar per bo, donat que, confessaven, ells no es veien amb cor de parlar del tema, afectats com estaven per la desaparició de l'escriptor.

Ferrer va començar a escriure a *La Imparcialidad*, amb el pseudònim d'Eriberto Carnpariella, i més endavant, ho faria a *La Crónica*, amb rúbriques com ara Licenciado Cedillo, Doctor Centeno, Félix de Montemar o Bachiller

Carrasca, tots ells noms de personatges literaris. A *La Crónica* ja hi escrivia en l'apartat 'Instantaneas', secció que va traslladar a *Baix Empordà*, quan hi va començar a publicar (al principi del setmanari), aquest cop en català, 'Instantànies', i ja va adoptar el pseudònim d'Anco Marcio. Va arribar a ser redactor en cap del setmanari, durant un temps. Segons Josep Pla, la vida de Ferrer va ser «la d'un bohemí de poble tipus intel·lectual, una vida frenètica i desmanegada, a penes reprimida per un ordre burgès mediocre, pobre i grisenc». L'escriptor de Llofriu destacava que Ferrer va arribar a tenir

«una cultura no gaire extensa, però sòlida, segura, bàsica.»

La seva especialitat no era la informació periodística pròpiament dita, sinó els escrits que relataven fets de la seva elecció amb un estil que barrejava llegendes moralistes, ironia, humor negre i altres elements literaris que considerava oportú utilitzar. Ferrer, d'ideologia conservadora, s'havia atrevit, però, a opinar sobre fets polítics rellevants de cada moment, com ara en un escrit a *La Crónica*, en què qualificava els anarquistes de

«fruto de una inteligencia desequilibrada o de un corazón pervertido, y que no tiene más origen que la vil envidia (...) lo que sí hay que temer son las más peligrosas utopías socialistas».

—
Uns joves Joan Baptista Coromina, Tomàs Gallart i Josep Pla, companys de lletres i articles, l'any 1918.

Foto L. Casanovas. Fundació Josep Pla. Col·lecció Carme Miquel Giral.

Les col·laboracions de Pla

Josep Pla (1897-1981) va col·laborar de bon grat amb *Baix Empordà*. De fet, tot i que va fer carrera periodística en mitjans de Barcelona, el setmanari palafrugellenc va ser el que li va servir per assajar el gran salt a la premsa nacional. Després, ja consagrat,

hi va continuar escrivint, empès, segurament, per la negativa interna a desvincular-se de la població que el va veure néixer.

«A Palafrugell, han sortit una gran quantitat de periòdics. La immensa majoria foren papers efímers, pures manifestacions de la nostra falta de sentit de la continuïtat. El diari que ha durat més ha estat el Baix Empordà, que tingué durant anys l'excel·lent co·laboració del senyor Josep Ferrer. No cal dir que és molt difícil de trobar la col·lecció d'algun periòdic de Palafrugell, tant de la dreta, com de l'esquerra com del centre»,

deia Pla a *El meu país* (Destino, 1968). Així, el setmanari va comptar amb la rúbrica d'un dels periodistes considerats més representatius de la modernització de la premsa a Catalunya en el primer quart del segle XX. Hi escrivia articles sobre viatges i sobre realitats (*Viatge per Catalunya, Viatge a Llevant, Notes de l'Empordà...*) i sobre fets rellevants, a manera de relats, però, de vegades, sobretot quan ja era un escriptor cobejat, es permetia opinar, i fins i tot jutjar, una qüestió o una altra. En un article publicat el 6 d'octubre de 1927, Pla, que tenia 30 anys, parlava sobre el turisme barceloní a la zona de Sant Sebastià, i s'expressava de manera contundent:

«Sant Sebastià ha esdevingut una de les excursions mes estimades de la gent d'aquest país. A la magnífica terrassa sempre hi ha senyores de Barcelona i els seus marits (...) Hi ha turistes que sempre es queixen. De vegades no troben habitació; altres, la cuina -diuen- no és gaire acurada. Aquests turistes haurien d'anar amb peus de plom. Sant Sebastià no és pas dels turistes de Barcelona. Sant Sebastià no és pas una fonda, sinó que és una ermita. Si l'Ajuntament de Palafrugell ho fa servir de fonda, és ben bé perquè vol. Ho fa perquè té als turistes les màximes consideracions i vol que quedin contents. Els turistes tot això ho haurien d'agrair i apreciar la voluntat.»

Pàgina 115

Article de Josep Pla, del 5 de gener de 1935, sobre la petició de llibres que li feien entitats i particulars.

Arxiu Municipal de Palafrugell

No em demanin més llibres!

Per JOSEP PLA

Tothom sap el col·lapse que ha sofert la literatura catalana des de la instauració de la República. Ha estat una caiguda vertical. El país ha viscut en una constant guerra civil i totes les formes de la civilització s'han esmortuït. El govern l'han tingut els pitjors i la selecció s'ha fet sistemàticament a la inversa; l'administració ha estat dirigida pels més desordenats i els directores de les masses han estat els més ximplers. ¿Quin resultat podia tenir l'experiment autonòmic sinó el que ha tingut? La data del 6 d'octubre, que ens ha cobert de vergonya a tots els catalans, ha estat el final naturalíssim dels tres anys anteriors.

Hi ha coses que són perdudes per molt temps, altres per menys. Hi ha coses que no poden superar-se humanament: els titànics esforços fets per Cambó en les últimes setmanes parlamentàries ho demostren. Hi ha coses que no poden salvar-se ara com ara. S'han de pagar els deutes contrets per la barbàrie hipòcritament humanitària. La incultura, el desconeixement de la història, la falta del sentit polític en els dirigents són catàstrofes que recauen sobre els pobles. Ens trobem en aquest cas. Hem d'aguantar el xàfec amb el cap alt encara que ens treballin els àcids més salubres i més fecunds del pessimisme.

I ara vull parlar d'uns fets petits.

No passa dia que hom no rebi una carta o dues d'algun centre catalanista, en formació o ja format, en el qual un senyor titulat bibliotecari d'aquests centres diu que és absolutament indispensable que li trameten els vostres llibres. «Vostè és un gran escriptor — diu la carta —. El nostre centre és un gran centre. Fem una biblioteca. Necessitem els seus llibres. S'ha de fer el càrrec dels nostres bons desigs. Faci's vostè càrrec dels seus deures cívics».

I bé: aquestes cartes són sinistres. Jo comprenc que agradin a les persones que en un cert moment de la vida han volgut «tirar una cana al aire» intel·lectual, han anat a trobar un editor i, previ el pagament d'unes bones pessetes, han llançat un llibre — llibre que, per cert, motivà grans elogis de la senyora de l'autor, dels seus fills i filles, dels amics de tertúlia i, en gene-

ral, dels millors crítics. — Jo crec que aquests senyors han de regalar els seus llibres i exercir per aquest fet una mica la vanitat davant dels bibliotecaris dels centres catalanistes en formació o ja formats. Però, ¿per què he de regalar jo els meus llibres si és l'única manera que tinc de viure?

Jo no he publicat mai cap llibre per vanitat, ni per augmentar la cultura del meu país, ni per a redimir ningú. Tot això són coses massa importants per una persona tan superficial i tan separada de les convencions de la societat com sóc jo. Crec que en tot moviment intel·lectual — sobretot en tot moviment intel·lectual en formació — aquesta posició meua és la bona. Si els meus llibres no divertissin la gent, no es comprendria que me'ls demanessin amb tanta d'insistència. I si diverteixen, per què no els compren? ¿Es que la gent no despen cada any un dineral en les idiotes ximpleries del cinema?

Hi ha centres catalanistes que no tenen perdó. Hi ha centres que només serveixen per a mantenir un conserge. El cafè hi és horrible, el servei descarat i brut i en general, són plens de petites intrigues que cuenegen sota les taules. Ni a mi ni als meus amics se'ns ha ocorregut mai d'anar a prendre cafè a un centre d'aquests. El cafè i el conyac només pot ésser bo en el terreny de la lliure concurrència. I si en un poble no hi ha cafè lliure val més anar a la rectoria. Per això és absurd que molts centres polítics vulguin tenir conserge propi i consumacions pròpies. ¿No seria millor reunir-se en un cafè lliure — i, si pogués ésser, contradictori com a França — i dedicar les quotes dels socis a fer biblioteques curtes, escollides i circulants? Si una societat política o recreativa — i encara que sigui recreativa és sempre una societat més forta que un individu — demana llibres de franc ¿què hauran de fer els particulars? Si s'accepta un règim així, els partidaris ens demanaran la lluna en un cove qualsevol dia.

La conclusió és aquesta: no em demanin més llibres! Si es volen divertir comprin-los a les llibreries. Si no els volen, no els comprin i en paus. No renyirem pas per una cosa tan petita!

Un Pla clarament empenyat, utilitzava les planes de *Baix Empordà*, el 5 de gener de 1935, per queixar-se sobre la insistència d'alguns centres catalanistes per tal que els regalés els seus llibres:

—
Pàgina 117

Portada de l'últim
número de
Baix Empordà,
el 18 de juliol
de 1936, després
de l'alçament
militar de
Franco.

Arxiu Municipal
de Palafrugell

«Perquè he de regalar jo els meus llibres, si és l'única manera que tinc de viure (...) Si els meus llibres no divertissin la gent, no es comprendria que me'ls demanessin amb tanta insistència. I si diverteixen, perquè no els compreu? O és que la gent no despèn cada any un dineral en les idiotes ximpleries del cinema? (...) Si una societat pública o recreativa -i encara que sigui recreativa és sempre una societat més forta que un individu- demana llibres de franc, què hauran de fer els particulars? Si s'accepta un règim així, els partidaris ens demanaran la lluna en un cove qualsevol dia. La conclusió és aquesta: no em demanin més llibres! Si es volen divertir, comprin-los a les llibreries. Si no els volen, no els comprin i en paus. No renyirem pas per una cosa tan petita!»

En l'última etapa de *Baix Empordà*, un grup de joves periodistes va entrar a la redacció del setmanari, en un intent de donar una nova empenta a la publicació, un pèl adormida en determinades èpoques. Martí Jordi Frigola, Fermí Vergés Vergés i Juli Colom van ser els més significats d'aquesta nova generació de periodistes.

Els escindits

Però les coses no van resultar com buscaven inicialment els responsables de *Baix Empordà*. El tarannà conservador del setmanari no van convèncer aquella colla de joves promeses, més decantades cap a l'esquerra, que van acabar marxant, el 1930, i creant l'*Ara*, publicació setmanal (més endavant, diària), portaveu primer d'Acció Catalana Republicana i després, d'Esquerra Republicana. Les enganxades entre els redactors d'una publicació i l'altra van ser constants.

Salutació a la premsa del país

21 de novembre de 1909

Observadors de l'actualitat

A vosaltres lluitadors de nobles ideals, els quals des de la premsa periòdica, des d'aquesta gran tribuna oberta a totes les veus defenseu estats d'opinió veritable, vos endressém nostra coral salutació. Empró ella es més ferventa, més expressiva envers aquells que per lema capdal ostenten el de l'autonomia de Catalunya, envers aquells principalment que, apóstols de la llevar regionalista, l'han ennoblit am ses valeroses campanyes, escampantla arréu de la terra catalana.

BAIX-EMPORDÀ

Any XXVIII

La Bisbal 18 de Juliol del 1936

Núm. 1383

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ

Palafugell i La Bisbal, trimestre 250 Ptes.
Fora, trimestre 3 — +
Estranger, any 16 — +
Per a anuncis demanar la llista de preus.

Redacció Central: «L'Escut Emporità» - La Bisbal

Redaccions locals a Palafugell, Palamós i Torroella de Montgrí

Administració: Cavallers - Palafugell

La correspondència a la Redacció

Des dels articles firmats són responsables llurs autors

No es retornen els originals

EDITORIAL

L'anarquia imperant

A l'escriure aquesta editorial, ho fem sota la impressió dolorosíssima dels luctuosos esdeveniments ocorreguts fa poc a Madrid. Ens referim a l'atemptat de què ha estat víctima el tinent de les forces d'Assalt J. Castillo, pròleg, segons sembla, del que havia de sofrir poques hores més tard el capdell de «Renovación Española», senyor Calvo Sotelo.

Aquest doble atemptat ve a ésser l'expressió de l'estat caòtic en què viu Espanya, d'ençà del triomf del Front Popular, estat que podem sintetitzar en aquestes paraules: crisi total d'autoritat.

En efecte, desbordats en tota la línia els elements governamentals pels seus aliats extremistes, i sabent aquests que el seu concurs parlamentari és necessari per tal d'assegurar la subsistència del govern, orienten la seva actuació pel camí de l'acció directa, segurs de la seva impunitat. Els ofesos, davant l'actitud irritant de mera expectació en què es col·loca l'autoritat, es senten emposats a represalles, originant-se aquesta lluita fratricida que ha tingut la seva màxima virulència en els fets tràgics succeïts després de la capital de la República. I quan en un país, per manca d'autoritat, els ciutadans es senten inclinats a resoldre per la via privada les seves diferències, és que l'anarquia s'ha apoderat del cos social i el govern encarrregat de regir-lo, resta a mercè de qualsevol cop d'audàcia, víctima de la seva pròpia debilitat.

I aquest nostre crit d'alerta davant l'anarquia imperant, que fins ara era interpretat com una expressió del nostre suposat derrotisme, comença a trobar imitadors en els nostres diversos i així veiem com als portants de les esquerres catalanes entonen unes lamentacions impròpies de partits col·laboradors en l'obra del govern i participants de la seva responsabilitat, demanant el que fa tant temps nosaltres venim propugnant: restabliment de l'ordre, imperi de l'autoritat.

Des del 16 de febrer

D'ençà que el Front Popular aconseguí el poder hem estat expectadors dels estralls més grans que ha pogut registrar la història dels pobles llires. El perill que ho prometia tot, que ens pintava els més optimistes esdeveniments, ens ha obsequiat amb el seu govern, amb un seguit de situacions tan crítiques, ha portat tot el prestigi de fer creure mai més, en possibles esperançadores situacions de prosperitat.

Després de fer caure el president de la República, de tenir al poble amb un etern estat d'alarma, de mantenir la més estricta censura als periòdics, de tenir al seu abast tot el que cal per a mantenir el prestigi d'un govern fort, el poble amb un excés de llibertat mal entesa està llençant a l'abisme més profund. Entretenint-se en perseguir les institucions religioses, deixar cremar les esglésies a les barbes dels mateixos governants, perpetrar els més abominables atemptats, succeït conflictuosa darrera conflicte, vagues, sabotatges, bombes, assalts, atropells, incendis, crims, segrestaments, i fins i tot els més repugnants i covards assassinats, contra un dels homes de més valia dels diputats, perquè sabia defensar amb entesa i valentia el seu punt de vista polític, censurant l'actuació dels governants.

Tot això ve succeïnt amb escassa de defensa del règim. Els homes es maten pels carrers amb la més equívoca sang freda. Davant la passivitat d'un govern lúgubre que no ha sapigut imposar-se potser perquè no podia — doncs per alguna cosa certa elements varen apolar-lo en les últimes eleccions — el poble que reclama pau, ordre i treball, amb la consegüent prosperitat que això reportaria, es ven defraudat davant d'un govern que manté d'autoritat ha deixat imperar a la més escandalosa anarquia.

Des del 16 de febrer, quan més tard

de saber-se el resultat de les eleccions ja els mateixos esquerres i extremitats d'esquerra s'apressaven a retirar els seus cabals guardats a les caixes d'estalvi, preveient un futur qualsevol, com amenaçador, no prestaven gens de confiança als homes que ells mateixos havien votat; quan ha anat esdevenint realitat tot allò que els homes sensats preveïen, els homes d'Estat, per ocultar els seus desconfiançats venen llençant bocanades que cal defensar la República d'un possible moviment de reacció, moviment que en cas de succeir-se no hi hauria cap més responsable d'haver-lo creat que els mateixos fallides i descertats dels homes que han intentat governar.

Però generalment el poble s'adona que el que els preconcituen, no és salvar ni la República, ni l'Estat, ni el Comerç, ni la Indústria, ni l'Economia del país, ni els obrers, ni res: El que intenten és salvar-se ells, malgrat l'ingenu d'ensenyar-se tot.

Uns obrers de Calonge es declaren en vaga

A Calonge, la setmana passada, uns obrers que treballen en la secció del ram del bosc, en aquells indrets, varen dirigir un manifest als veïns expressant que s'acabaven de reunir en assemblea i que, a resultes de no haver estat acceptades per part d'algun patró uns bones presentades a aquests, sol·licitant millorar les situacions econòmiques, anaven resolent a la vaga. En aquest manifest, dirigien, al·luc, forts atacs a l'element patronal del ram del bosc d'aquella vila, pretextant que aquest es nega francament a acceptar les demandes que els obrers concepien justes.

Sembla que aquests obrers estan adherits a un sindicat determinat. Al·luc, tractant ignorar, ara com ara, si s'ha arribat a una fórmula armònica,

El seu fet innegable que actualment la civilització ens porta uns avenços d'unitat manifesta que acosten els homes cada dia més a una perfecció material ineluctable.

Paralelament a aquests avenços es produeixen en la part mítica de l'home, en l'esperit del «homo sapiens» uns retrocessos esteroides, acostant els homes cada dia més a una vida exclusivament dels instints primaris que treuen tots els filaments que el fan sociable i digne de figurar com a membre de la família humana organitzada civilitzadament sota els flagels de l'amor, de la caritat, del respecte mutu i de la tranquil·litat del viure social.

Al costat dels signes de progrés sorgeix la lletania de l'home primitiu. De bracet amb les conquestes més interessants i encoratjadores, les paròquies més vergonyoses que poden oferir-se a la llum del Sol fan via lliure.

En el grup de les fites encoratjadores seguint el camí ascensional de tots els pobles, li figura la Festa que els Infants i Mestres de les Escoles Nacionals de Palamós ens ofereixen en la nit del passat dijous, dia 9 del corrent, al «Teatre Camar» d'aquesta vila. Constat la festa en molts de lligime just pels pareys dels alumnes que no pensen solament en el treball quotidià i l'estudi del càlcul o el cinema, sinó que pensen i reconeixen que per sobre el materialisme de la vida hi ha quelcom més a considerar, i per això mateix erant uns fons d'espiritualitat que els honora, estimen l'esperit subtil de la màquina revelat en les seves festes infantils que anomenen l'ànima de l'infant de belles imatges i d'exemples a imitar, dels quals mai hauria d'apartar-se en la seva vida.

Són certament al·lucenadores aquestes aplegades de nits i noies que s'ajunten per retre homenatge a la virtut, al bé, al respecte i deures socials, a l'art i a la fraternitat, a l'amor i a l'alegria de la vida; i al·lucenadorament a Mestres i Alumnes per la tasca portada a cap, voldrien espantar-nos perquè aquestes festes fossin continuades amb més eficàcia i intensitat en anys posteriors, co que ens portaria amb el temps a una humanitat més assecurada i digne dels seus destins.

Tant com la festa mereix la nostra felicitació entusiasta, hem de remarcar la segona part, i que podríem posar posar en primer terme si no fos la nostra norma fer ressorgir primer hi ho que la dolent: les virtuts, que cal sempre espantar, que els vicis que cal combatre i vituperar.

Els mitjans i procediments emprats per a bastir l'hermosa Festa de la Matinada, com hauria proument d'esser i anomenar-se, mereixen el nostre blasme; i aquí entrem a la segona part de la nostra exposició.

Palamós ha vingut vivint des de fa molt temps d'esquena a tota espiritualitat, a tot allò de superar-se i fer-se digne de figurar entre els pobles que es fan conèixer pels seus actes de cultura, més que per les seves gestes polítiques. A Palamós, com en tants i tants pobles, s'ha vingut amb continuïtat d'esquena a tot el que l'home digne de portar-ne el nom, i dissortadament com a tant d'altres pobles, són legítims els pares que estimen més i es preocupen més del gos o de l'escopeta amb què van a sacra, del

joc o de l'espectacle que s'ofereix avui tan pròdigament, de la discussió de la taverna o de l'últim acutament polític, que no pas del coneixement i control cultural dels seus fills, del que el dia de demà hauria de constituir el seu més legítim orgull i la tranquil·litat de poder dir que ha fet el que podia complint amb els seus deures de pare envers les necessitats espirituals del fill.

Es avui per avui difícil que reaccionem per la cultura les masses a qui no ens serveix de temps i temps més que un sol plat amant sempre de la mateixa manera. Així com tot ésser viu s'adapta al medi d'alimentació a què s'el sotmet, així mateix a l'home que s'entenda no dia i un altre dia al banquet del sectarisme i de l'entortallament, s'el converteix en un despoia, en un entusiasm i en un superbi.

A Palamós ha estat necessari que es tanquessin arbitràriament i contra tot dret i justícia les Escoles d'Instrucció Popular S. A. establert una victòria insalvable en el si d'un poble que havia viscut sempre respectuós amb les lletres d'altri, perquè anticonformista hagi sorgit aquesta fantàstica Associació d'Amics del Grup Escolar de Palamós, constituint una i exclusivament pels ENEMIGS DE LA Llibertat d'Ensenyament, ja que la seva necessitat no s'ha fet sentir en tant l'atropellat contra la consciència d'altri no s'ha manifestat a la llum pública, amb tota claredat.

Assistim avui al fet monstruós de que la política o millor dir la baixa política ha fet presa en una institució tan alta i excelsa com és l'Escola, que nosaltres no arribem a concebir més que com a PALAU DE LA CULTURA, amb absoluta llibertat d'actuació, sense mediatització de cap mena, ja que tota subordinació a altres principis que no siguin l'ordre absolutament espiritual desvirtua verticement la seva eficàcia.

La nostra flauant Associació d'Amics del Grup Escolar de Palamós ha descobert certament les Amèriques, i a elles i als talls de calendari i premissa exòtica ha anat a cercar el que és deure de cada pare i deure dels Mestres Nacionals fer i proveir. I ens explicant.

Ens sigui permès, abans que tot, exposar com entenem nosaltres que la Festa de les Escoles Nacionals de Palamós havia d'haver-se basat dintre el recinte de les mateixes Escoles i en hores fora de classe no emparant per disposar-se de sales d'actes prou grans a les mateixes Escoles — la Sala de Ball del Centre República Federal per assaig: sigui això dit sense cap perjudici al partit pres contra la nostra popular institució republicana d'Esquerra.

El fet de constituir-se una Associació com la que esmentem constituïda la seva junta per elements significats dintre el partit d'Esquerra Catalana a Palamós, sense cap intervenció de partits de centre o de dreta, dona ja la tònica de l'esperit partidista que ha d'informar les seves decisions i resolucions. Signes vists del sectarisme que comença a ésser norma d'actuació la nova Associació és el fet de no haver-se circulat invitacions per a assistir a la Festa de les Escoles Nacionals a determinades persones, co que hi resta ja el caràcter d'universalitat i popularitat que deu tenir tota societat que cerca l'assistència de tota col·laboració que pugui millorar-la i enal·lucir-la.

L'Escola que interessa als que s'han constituït en Associació no és una Escola concebuda segons interessos a cada un dels pares amb fil·lietat i independència completa, sinó una Escola determinada, l'Escola Nacional, digne i mereixedora sempre de tota la nostra estimació i ajut, però amb l'actuació de la qual hi ha pares que no estan conformes, i és precisament en l'interès de la cultura i de l'emulació que deu existir entre els varis estaments que pretén aconseguir aquella, que nosaltres propugnem la lluita d'ensenyament — amb la que per altra part estan conformes influït de Mestres Nacionals — per ésser postulat manifest en la Història dels temps i de les institucions, que mai l'Estat ha estat empresa que hagi reeixit en la implantació de normes absolutes, i sempre els diferents estaments existents per aconseguir un mateix fi han contribuït cadascun amb el seu gra de sorra al millorament de la senyora i del resultat que es proposava.

Es solament de l'interès i resultats demostrats per dos Institucions de Cultura que ens sorgeix l'instint que hauria d'actuar a més i a més a voler anar-se, beneficiant així a la societat. El dia que tinguem una ESCOLA única feta amb un mètode i un agraïment preconcebuts, influenciat — com cada dia ho és més — per la política imperant i el dia que tinguem un Ministre d'Instrucció Pública AMO, ARBITRARI i únic patronus de matèria tan complexa com és l'Ensenyament, haurà naufragat tota la llibertat, tot el progrés i tot l'idealisme constructiu d'una societat en vies de constant millorament. Així ho entenem els Estats moderns, no feixistes i per això en cada un d'ells hi existeix: LA Llibertat d'Ensenyament, contra la qual s'ha constituït a casa nostra l'Associació d'Amics del Grup Escolar de Palamós.

El fet de que en un poble hi sigui constituïda semblant entitat sembla voler indicar que hi han iniciats dels nous nacions de la localitat. Fa vertaderament riure pensar semblant utopia. Qui hi pot haver, en ple segle XX, entenc de la cultura?

L'esperit dels autònoms de l'abans esmentada Associació, la necessitat de la qual no han sentit altres pobles molt més avançats que el nostre, amb el que es demostra que la finalitat se'ls hauria de porten els dirigents — recorda'ns que el més significat d'ells es passà la joventut com a Mestre d'una escola particular, institució que avui es tracta solament de combatre — és crear a l'entorn de l'Escola Nacional de Palamós un ambient de prestigi i simpatia, amb la sola finalitat de que faci oblidar que ha existit a Palamós una excel·lent escola privada, a la qual deuen el que són unitat de ciutadans, honra de Palamós i de la seva prosperitat, els quals tenen el convenciment de que l'Escola no ha d'ésser altra cosa que el punt d'amplis portes obertes a tots els artistes que treballen desinteressadament en el coneixement de la cultura, el taller on laboren aquells que senten l'am i set d'ésser amics dels petits i mestres dels grans, sense que aquesta oblidatissim prouja els pòrt a voler ésser crítics dels qui al costat seu, mai enfront seu, cerquen la mateixa finalitat per altres camins.

(Seguirà)

Els objectius i declaració de principis

21 de novembre de 1909

L'únic objectiu principal y finalitat que perseguim, esta concretat en un sol sentiment inspirador de tots els nostres actes polítics, y ell es l'amor á Catalunya. Predicant arréu l'autonomia de Catalunya y la vivencia d'ella dintre l'Estat regional (...)

(...) el sistema protestatari com á norma de conducta, enteném que es eminentment retrógrada, puig la negació contínua may pod conduir á la vida esplendorosa de la redempció d'un poble. Per lo mateix no'ns volém declarar monárquichs de cap monarquía, ni republicans de cap república, sinó pura y senzillament catalans; y com á catalans aportar tot el nostre esforç y totes les nostres energíes pera que l'Espanya decadent, simbólica y artificial d'avuy día, s'aixequi d'aquesta atmósfera pestilent, de les clientele polítiques que l'asfixien y xuclen sa sang com les samarugues, y eleventse an els aires oxigenats de l'opinió pública, creí les corrents d'aquesta opinió y escombrant els vells y caduchs partits que la deshonen, reconstitueixin l'Espanya regional, rica de matiços, plena de vida, l'Espanya dels nostres avis, la que lluí espléndidament en el concert mundial. Mes no l'Espanya regional arcáica, sinó l'Espanya regional vestida y adornada amb el trajo de la civilisació moderna.

Defensa del Baix Empordà i de la indústria surera

Mes no som nosaltres solsament catalans de Catalunya, si que — y s'ens permeti la frase— catalans del Baix Empordà; d'aquesta Comarca quins habitants sobresurten per sa noblesa de carácter, gran sinceritat y llealtat en totes les seves manifestacions, guardant-se encare am forta puresa el sediment que hi deixaren els primitius civilisadors, sagellador de nostre carácter, el Poble grech. Sens desconèixer la força é importancia de totes les fonts de riquesa d'aquesta benhaurada Comarca y á les que dedicarém preferent atenció, hem de reconèixer que la mes prepotent é important per tots conceptes es l'industria suro-tapera. Y aquesta industria desgraciadament está atravessant avui día una crisi gravíssima que de continuar l'inferiria un cop mortal. (...)enteném que tots, absolutament tots, tenim el dever de sostenir aquesta industria si es que volém salvar la vida d'aquesta Comarca. (...)

La missió del

"BAIX-EMPORDÀ"

Voléu que hi vagin unes ratilles més-
ves al primer número del BAIX - EM-
PORDÀ y jo'm sento molt honorat al en-
viàrvosles.

No vos parlaré del actual moment de
la política catalana y del camí que, á
mon entendre, hem de seguir els regio-
nalistes en profit dels ideals de Cata-
lunya. En valig parlar llargament fà
pochs dies d'aquestes coses y res sabria
afegir avuy á lo que valig dir á la Lliga
Regionalista de Barcelona.

Vos parlaré d'una cosa més modesta
peró, que en aquest moment es molt
oportuna y crech vos pot ser d'algun
profit.

¿Vos hi havéu fixat en el número
immens de setmanaris que apareixen en

paravos. Manteniu valentment els vos-
tres ideals y lluytèu per ells amb ardide-
sa pero mireu de ferho ab serenitat, amb
altesa de mires, sense que l'odi hi fin-
ga lloch: que les vostres campanyes, no
arrivin may á crear separacions defini-
tives. Penséu que 'l Baix Empordà té
interessos que cent voltes haurán de
menester del concurs de tots pera de-
fensarios: Siguéu sempre la expressió
deis desitjos que á tots hagin d'unir-
vos.

Y, aquesta obra de pau—ben compa-
tible ab la entusiasta defensa deis
ideals propis—mireu que arrivi á les
classes obreres: interesseu-vos per tot lo
que pugui millorar la sort del obrer.

Ja sé que no vos diheu res de nou pera
vosaltres. Que lo que vos diheu es preci-
sament lo que penseu fer. Que els meus
desitjos son els vostres propòsits.

No torcéu may de camí y será vosira
la victoria.

Francesch CAMBÓ.

Barcelona, 16 XI-09.

Fragment del text de salutació de Francesc Cambó
a *Baix Empordà*, el 21 de novembre de 1909.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Carles Pinedo Pérez

Salutació de Francesc Cambó

¿Vos hi havéu fixat en el número immens de setmanaris que apareixen en les poblacions d'alguna importància de Catalunya; en lo curt de la seva vida; en lo tint de la seva mort, y en que no deixen cap rastre de la seva existència? Jo desitjo y espero que no sigui la sort de 'Baix Empordà', la trista sort de casi tots els setmanaris que neixen y moren en les poblacions d'alguna importància de Catalunya. Y es cosa ben fàcil de lograr lo que desitjo. En el mon, lo que no compleix un fi, no té rahó d'existir. Y n'hi ha molt poch de setmanaris que compleixin un fi que justifiqui la seva existència: Acostumen á ser una fulla descolorida, que no es la expressió de la vida, del caràcter, de las necessitats de la comarca en que apareix. (...)

¡Fugiune, amichs del Baix Empordà d'aqueix clixé corrent dels setmanaris que viuen y moren sense pena ni gloria! (...)

Y si voléu que aquest setmanari tingui vida llarga y profitosa, feu que siga constantment el portaveu dels interessos y dels sentiments del Baix Empordà, donéu mes importància á lo que á tots uneixi, que no pás á n'aquellas coses que puguen separarvos. Manteniu valentment els vostres ideals y lluytèu per ells amb ardidesa pero mireu de ferho amb serenitat, amb altesa de mires, sense que l'odi hi tinga lloch: que les vostres campanyes, no arrivin may á crear separacions definitives.

Benvinguda de Prudenci Bertrana

Viviu, doncs vostra vida intensa de juvenesa eterna que jo per la meua part seguiré admirarvos. Amb la aparició del Baix Empordà comença una altre energia del bell país del oxigen. No cal mirar d'ont surt ni allà ont s'encamina. Dú el sagell del entusiasme, aspira á la perfecció, s'hi veu febre y neguit de bona mena... avant. (...) rebéu l'encaixada encoratjadora d'un montanyench no gaire propici á la alabansa incondicional (...)

Dimissió de Maura i govern de Moret

16 de gener de 1910

Després del fracàs del projecte regeneracionista del conservador Antoni Maura i de la seva dimissió al capdavant de l'executiu espanyol, el rei Alfons XIII va encomanar govern al liberal Segismundo Moret, tot i que va durar poc temps al càrrec. *Baix Empordà* 'tancava files' al costat de Moret.

Per les venes d'en Moret corre sanch catalana (...) El medi burocràtic en qu'es desenrotlla la política espanyola, les oligarquies creades á espatlles d' un poble desenganyat, ofegan tota iniciativa enlairada. El clericalisme y el militarisme tenen preses les posicions estratègiques. Ens amenasan ab crits, amb moviments histèrics, pera encubrir llur impotencia.... ¿Hi haurá un home capas de posarlos á ratlla? ¡Moret! Nom que sembla toch de clarí... ¡A ton costat estarém els homes lliberals, decidits á tot, si per fi saps sobreposarte á les forces obscurantistes d'Espanya! ¡Hora es ja de que cada organisme compleixi les seves funcions! ¡Clero! ¡já l'Iglesia! ¡Militars! sota la Bandera, á les ordres del poble pera defensar la nació y les llibertats conquerides amb tanta sanch. ¡Moret! te saludém pel teu primer acte d'energía.

Míting de Cambó a Palafrugell

7 de maig de 1910

Després de la crisi a Madrid, es van convocar eleccions generals, pel 8 de maig de 1910. Francesc Cambó, que es presentava, evidentment, per la Lliga Regionalista, no va sortir escollit. En un escrit a *Baix Empordà*, donava les gràcies als seus electors i denunciava joc brut en la campanya dels comicis.

Als meus electors del districte de La Bisbal. A vosaltres, els 5.255 electors del districte de La Bisbal que'l passat diumenge votáreu la meua candidatura, vull dirigir públicament el testimoni de la meua gratitud y de

—
Pàgina 121

Portada del suplement de *Baix Empordà* sobre el regionalisme, del 31 de desembre de 1911, amb extractes d'una conferència donada per Francesc Cambó, a Saragossa, uns dies abans.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Biblioteca Pública de Palafrugell

EL REGIONALISME

factor de la restauració d' Espanya

Extracte taquigràfic de la conferència donada a Saragossa per en

FRANCESCH CAMBÓ

SEÑORAS, SEÑORES

Al saludaros, tengo que expresaros mi agradecimiento muy hondo, muy intenso, por la atención que dispensáis los que estáis aquí, más que á mí persona, á los ideales que he defendido siempre y que debo sustentar y propagar siempre; ideales que no han triunfado aún, pero que están á la mitad del camino de su realización, y cuando en tal situación se encuentran, al conseguir la atención de las gentes, tienen casi ganada la victoria.

Yo debo agradecer á la Junta del Ateneo de Zaragoza la bondad que tuvo de invitarme á dar esta conferencia dejándome la libertad más absoluta en la elección del tema. Yo he de corresponder á esa atención y á esa confianza exponiendo con toda franqueza mi pensamiento.

Yo debo dar las gracias al señor marqués de Arlanzón por las expresivas bondades que conmigo ha tenido, aunque sus bondades me perjudican, porque mis fuerzas no podrán corresponder á la esperanza que las palabras del señor presidente os hayan hecho concebir.

Yo ya sé que el mejor modo de corresponder á vuestra atención es cantaros lo menos posible.

Voy á empezar.

Verbalisme y realisme

Hubo un tiempo en que la política giraba al rededor de grandes ideas, ó para ser más exacto, de grandes y sonoras y retumbantes palabras, la modesta realidad de la vida se consideraba como cosa indigna de ocupar la atención de los políticos. Es este un período por el cual han pasado todos los pueblos al iniciarse el régimen constitucional.

De ese período lírico de la política no han quedado más que piezas literarias de una belleza extraordinaria; páginas maravillosas que figuran en las antologías literarias; oraciones que aún hoy leemos con deleite; pero para la realidad de la vida no ha dejado nada de provecho.

En los pueblos fuertes, la política ha descendido de las alturas estériles y brumosas en que tiempo atrás se desenvolvía, para caminar por las llanuras, más modestas, pero más féculas de la realidad y de la vida. Solo en los pueblos débiles continúan las luchas políticas planteadas en el terreno de los principios abstractos y de las ideas generales. Y hoy puede establecerse un paralelo perfecto entre la fuerza y la cultura política de un país y la modestia y el realismo de los problemas que en el campo de su política se plantean y se resuelven. (Aplausos).

El problema regionalista

El problema regionalista es un problema de vida, de realisme; el problema regionalista es simplemente un problema de adaptación de la organización interna de un país á la estructura real de este país; en la aplicación á la vida política, de la ley mecánica que aconseja obtener con el menor esfuerzo posible el mayor rendimiento posible; es la adaptación completa del organismo que se trata de crear, á la naturaleza del país.

Hay problemas que pueden resolverse con un patrón igual, y semejante en todos los países del mundo; hay otros problemas que en cada país han de tener una solución especial. El problema de la organización interna del país no admite generalizaciones. Para resolverlo, de nada sirven los libros; para que pueda ser provechoso su estudio, hay que estudiarlo en el libro de la realidad.

El problema de la organización interna de un país, la resolución del problema regionalista consiste en no inventar, en no destruir nada. Buscarlo en la realidad, donde él existe, estudiarlo, desarrollarlo y darle los grados de libertad que su desenvolvimiento merece.

El problema regionalista es, de todos los planteados en el campo de la política española, el más español, porque todo el arraigo de las entrañas del país; debe buscarse su solución en la geografía del país, en la historia del país; la geografía que es la tierra; la historia que es el hombre; el hombre de hoy producido en cuerpo y espíritu de las generaciones que fueron, de lo que son.

Para la solución regionalista, para resolver el problema de la organización interna de España se puede prescindir de las soluciones que se le han dado en otros países; hay que estudiarlas en el nuestro. Es este estudio especial que debemos hacer, nos dice que si todo un territorio es una misma llanura; que si no hay ríos y montañas que separen y dividan unos pueblos de otros; que si la historia de esos pueblos ha sido siempre uniforme y constante, entonces la solución regionalista no ha de aplicarse. Si en el fondo de estos pueblos no hay una tradición de vida municipal y de vida regional, ¿qué entonces tampoco puede aplicarse la solución regionalista.

Pero si eso no es así, si la tierra nos dice que España es un conjunto administrable en países vivos, que tiene componentes diversos y cada uno con caracteres distintos y cultivos diferentes; si la historia de España comprende la historia de varios pueblos, que muchas veces sin quererlo y hasta sin saberlo han realizado una obra encaminada á un mismo fin; si observamos que en España,

debajo de una organización oficial, que hay una vida municipal, que hay una vida regional que no pide otra que libertad, entonces debemos aplicar el regionalismo. (Grandes aplausos).

El problema regionalista es un problema de fe. En España, los que no tengamos fe, los excepciones, los que crean que en España todo está podrido, que la inercia la detiene, que es un compuesto de abúlicos, que los municipios son covachas de ladrones y lo serán siempre, esos hacen muy bien en repeler la solución regionalista, y en defender el régimen actual, porque este régimen es el suario que cubre un cadáver y al retirarlo se corre el peligro de que lo podrido se ponga en contacto con el aire y lo infecte.

Pero los que tenemos fe en el país, los que creemos en la vitalidad de los organismos naturales de nuestro país, hemos de proclamar la solución regionalista porque creemos, porque sabemos que debajo de esa capa artificial que existe un país vivo, porque debajo de esa capa que impide su desenvolvimiento, tenemos la seguridad de encontrar una España que hace siglo no se ha manifestado porque en las esteras del gobierno la cubren. (Grandes aplausos).

Casi todas las soluciones políticas que se proclaman, casi todas las recetas de los doctores de la política regionalista, consisten en encargar á otros la solución de los problemas que á nosotros nos interesan; consiste en dejar á los de arriba, los de la casta privilegiada, la solución de nuestras desdichas; en encargar á otros manos el remedio de nuestros males.

La solución regionalista tiene una eficacia que no tiene ninguno de los otros léxicos políticos: el regionalismo no promete nada, no lía á los acontecimientos futuros la solución del presente, el problema regionalista es una apelación á las energías, á la vitalidad del país y se aplica en los municipios donde existe y levanta el espíritu regional formando regiones fuertes, afirma su personalidad porque en ella se ha de basar la España regenerada. (Aplausos. Muy bien, muy bien).

El Catalanismo

El problema regionalista ha tenido en España una acogida ó de simpatía, ó de indiferencia, pero no ha levantado prevenciones cuando la propaganda se ha mantenido en el terreno de los principios; mientras se ha hablado del regionalismo, del federalismo en España, ni los periódicos centralistas ni la gente política han fijado en él su atención, ó le han prestado una atención amable. Pero es un hecho que cuando el problema regionalista

se ha presentado como cosa viva, como una realidad, como expresión de la voluntad de Cataluña, como afirmación de toda una región que pide el reconocimiento de su personalidad y se ha traducido en el Catalanismo, que es el regionalismo de Cataluña, entonces ha sido juzgado con prevención y antipatía.

En esa prevención, en esa hostilidad con que ha sido acogido el catalanismo hay que atribuir su parte á la mala fe de ciertas propagandas; á la ignorancia de buen número de gentes; al interés de mantener el «statu quo» de muchos que miran tranquilos las fórmulas teóricas de una transformación que no se haya de operar, pero que miran con horror la posibilidad de una reforma próxima y posible.

Mas, al lado de estas diversas causas, ha habido otra que es la que más ha influido á que una masa inmensa de disididos españoles acogieran con hostilidad, con antipatía, casi con odio las afirmaciones del catalanismo: ha sido la sospecha instintiva de que Cataluña quería aislarse, desinteresarse de las cosas que afectan á toda España.

Y yo he de confesar que los catalanes hemos dado ocasión para que esta sospecha arraigara... He de reconocer que los catalanes, concentrada nuestra acción á Cataluña, hemos llegado á desinteresarnos por completo de los problemas que de una manera muy directa no nos afectan. Esa indiferencia de los catalanes para los problemas generales, que ha sido mirada como manifestación de nuestro orgullo y de un sentimiento separatista, no ha sido, ni es, otra cosa que un exceso de modestia, que una expresión de cordedat de genio.

Circunstancias históricas, que no es del caso enumerar, apartaron á los catalanes de la dirección de la política general española, y hemos concentrado nuestra actividad y nuestras energías á las cosas propias catalanas.

Ese interés especial, limitado á las cosas de Cataluña, es lo que no se nos perdona á los catalanes; es lo que hace mirar con prevención y con odio el catalanismo. Se nos perdona una indiferencia total; que ni de nosotros, ni de nuestras cosas nos ocupásemos; pero no se nos perdona un interés limitado á lo nuestro; no se nos consiente la indiferencia en las cuestiones que á toda España interesan.

Ese disgusto con que una gran masa del pueblo español ha mirado las aspiraciones catalanistas, por sospechar que significasen un alejamiento de las cosas de España, no debe molestarnos, sino antes al contrario, hemos de agradecer que buena parte del pueblo español haya tenido esa prevención; si lo hubiese mirado con indiferencia con ella nos hubiese expresado su desprecio. Con la

manifestación de disgusto, de antipatía y hasta de rencor, nos ha demostrado su oculto afecto, su deseo de que intervinásemos en todos los actos que se refirieran á España y que nos interesásemos en la suerte de las demás regiones españolas; nos ha demostrado su amor de la misma manera que un hombre lo demuestra á la mujer amada, injuriándola, cuando sospecha que no le hace caso. (Grandes aplausos).

Yo no sé si sería mejor que cada cual cultivase separadamente su campo para que con la fertilidad de cada una de las partes resultase mejorada, aumentada la hacienda común, pero sí sé que España hoy no lo quiere y sé que nada conseguirá Cataluña contra la voluntad del resto de España.

Rectificació que s'imposa: Intervenció dels catalans en la política general.

Los catalanes hemos de rectificar nuestra política y hemos de cambiar nuestro temperamento encogido, que, durante muchos años, nos ha inducido á pensar que no servíamos para la política general y que á la política regional debíamos limitarnos. Hemos de interesarnos en los problemas de política general y hemos de interesarnos en los problemas especiales de otras regiones.

Yo he de confesaros que en ese estado de mi espíritu que he procurado comunicaros, han influido muy mucho los viajes por el extranjero. Al alejarme de España he sentido las cosas de España con mayor intensidad.

Yo recuerdo que estaba viajando por Europa hace dos años, cuando contra España se habían desencadenado todas las malas pasiones, cuando toda Europa se desataba en injurias contra España; en aquellos momentos sentí que aquellas injurias se desataban contra mí Cataluña, contra Aragón, contra Valencia y contra todas las regiones de España unidas ante un solo insulto; yo me sentí herido por aquellas injurias como cualquier hijo de otra región española.

Recuerdo que estos pasados meses de verano viajando por Oriente, hablaban yo en Turquía con unos judíos españoles descendientes de aquellos que hacía siglos habían salido de España y que conservan como defensa de su raza la misma lengua castellana que en aquellos anteriores siglos en España se hablaba. La hablan, pero no la leen; la desconocen en la lectura. Les enseñé un libro escrito en España y al ver que en él podían leer la lengua que de sus antepasados conservan, la lengua de su familia y

la meua admiració; que gratitud y admiració mereixeu els qui, per simpatia á les meves idees y afecte á la meua persona, haveu sabut mantenirvos fermes y serens en mitg de la desfeta tempestat de baixes passions que l'odi va desencadenar en aquest districte. Contra la meua candidatura varen emplearse totes les armes; tant aquelles que son lícites armes de combat en les modernes lluites de la democracia, com aquelles altres que ja tothom públicament reprova, pero que d'amagat, prácticament molts esgrimeixen. Jo he sigut testimoni de l'allau de mentides y calumnies que s'han buidat sobre l'esperit dels electors d'aquest districte, pera entervolir amb el vapor de les passions excitades la serenitat del seu judici. Jo he sigut testimoni de la coacció dels de dalt y dels de baix, de l'amo sobre l'obrer y del obrer sobre'l seu company de treball, pera combatre la meua candidatura.

Els partits radicals

3 de juliol de 1910

El setmanari no estalviava espai per criticar l'actitud dels partits radicals, fossin de la tendència que fossin.

Ara els partits radicals lo mateix els de la dreta qu' els de l'esquerra, venen á ésser agrupacions faccioses aptes únicament pera impedir tot progrés. Uns y altres no son altre cosa que réaccionaris, perquè llur acció no produheix vida, perquè no tenen cap aptitut creadora y sols ho esperan tot de la destrucció de lo que s'oposa als seus desitjos. Els uns, expressan tots llurs ideals ab la màgica paraula de República, que tindria la virtud de portarnos la felicitat tant bon punt fos inventada, els altres tot ho esperen de l'integuèrrim respecte de les tradicions (...)

Servei militar

Els rumors sobre si el nou règim instauraria el servei militar obligatori, provocaven força reaccions contràries a la mesura, també la de *Baix Empordà*.

Partidaris, com som, del servei militar voluntari igual com á Inglaterra y alguna altra nació, voldriém véure'l implantat, perquè es el nostre criteri, l'únic equitatiu. Provemho. L'implantació del servei obligatori, exigiria de tots els espanyols el deixar els estudis, els treballs, les ocupacions totes per passar mes ó menys temps la vida al quartel. La familia que necessita del treball d'un fill per viure, amb aquell sistema igual com el d'avuy de les quintes al pendre'ls aquest bras de vida, els pren el pá. El qui de jove fá una carrera, ó bé se dedica al conreu del art, si se'l separa de la seua via per l'obligació es com si li trenquessin els rails per hont passa.

Crítiques a la centralització dels governs espanyols

19 de novembre de 1911

Seguint la línia de reivindicació catalanista i autonomia de les institucions de Catalunya, el setmanari criticava clarament les intencions centralitzadores dels governs de Madrid.

Els governs espanyols no perden ocasió per fer més forta la centralisació actual que impera d'un modo alarmant en tots els ordres de la vida política. La deriva uniformista de l'Estat Espanyol es ja una cosa feixuga. (...) No n'hi ha prou ab mantenir aquesta invasió castellanista en totes les esferes de la vida pública catalana, es precis ferir en cada moment la nostra ànima nacional distintiva, reduir á Catalunya, uniformarla, castellanisarla. Els catalans hem de ser irreductibles en aquestes qüestions que vulneran de plé á plé la nostra personalitat y la nostra dignitat. (F. Culí Verdaguer)

Tancament del ¡Cu-cut!

5 de maig de 1912

El setmanari satíric barceloní *¡Cu-cut!*, dirigit per Manel Folch i Torres i proper políticament a la Lliga Regionalista, es va començar a editar el 1902 i va tancar portes l'abril de 1912. El motiu del tancament va ser una portada sobre el viatge de l'Orfeo

Portada d'un número del setmanari *¡Cu-cut!*, del gener de 1908.

Font anònima.

Català a Madrid, en què es mostrava un dels seus fundadors, el mestre Lluís Millet, 'amansint les feres' de la capital. La Lliga ho va trobar desafortunat i va trencar relacions amb el setmanari, circumstància davant de la qual, l'equip de la publicació va decidir tancar-lo. *Baix Empordà* feia una nota de comiat, amb paraules que, tot i ser aparentment amables, qualificava la portada de *¡Cu-cut!* d'«indelicadesa gran» i deixava intuir entre línies allò d'us o heu buscat'.

Ab un excés de delicadesa que tant de bó hagués empleat avans, el ¡Cu-Cut! ens fa sapiguer que deixa de publicarse. Ab tot y censurar la caricatura, lamentém que'l trist incident de la mateixa, hagi obligat al popular setmanari una decisió tant desesperada. Tots els periódichs n'han tinguda una ó altre d'enssopegada, sense qu'aixó hagi sigut obstacle pera deixar de tirarse. Mes grossa fou la maror contra El Progreso, quant lo del article de la Rosario Acuña que motivá la protesta dels estudiants: major fou el batibull que s' armá quant lo del 25 de Novembre... Despedim apenats al confrare. Després de 11 anys de campanyes pel catalanisme es molt trist tinger que morir aixís... ¡Sic transit gloria mundi!

L'assassinat de Canalejas

17 de novembre de 1912

El polític regeneracionista i liberal José Canalejas y Méndez era president del Consell de Ministres espanyol quan va morir assassinat, en un atemptat terrorista, el 12 de novembre de 1912. El Quartiller, Bonaventura Sabater, expressava el seu pesar per la mort del polític lliberal.

Encara dura l'estupor de l'execrable assassinat d'en Canalejas. Canalejas les cendres d'aquell governant expansivament lliberal, incansable en la tasca del millorament del proletariat y del progrés de la nació que manava ab suavitat d'apóstol mes que de quefe, no ens acudeixen a la ment mes qu'apostrofs contra qui pogué induir al criminal al repugnant atentat. Tanta labor societaria qu'havia fet en Canalejas no i serví pera evadir l'inexorable vindicta anàrquica. QUARTILLER

La Mancomunitat Catalana

29 de març de 1914

El setmanari celebrava amb il·lusió l'anunci de constitució de la Mancomunitat de Catalunya, la institució que entre 1914 i 1925 va agrupar les quatre diputacions catalanes i es va convertir en una eina política i administrativa molt important enfront dels poders de Madrid. Va ser presidida per Enric Prat de la Riba (1914-1917) i, un cop mort aquest, per Josep Puig i Cadafalch (1917-1923), militants de la Lliga Regionalista. El govern de la Mancomunitat va ser destituït el gener de 1924, per ordre del Directori Militar de Primo de Rivera.

El día 26 del corrent, reunits els senyors presidents de les Diputacions catalanes, D. Enric Prat de la Riba, de Barcelona; D. Agustí Riera, de Girona; D. Josep Mestres, de Tarragona; i don Josep España, de Lleida; en el Palau de la Generalitat Catalana, reberen la noticia de que'l Reí havia firmat el Decret referent al Estatut de la Mancomunitat Catalana. Els presidents varen canviar impresions, acordant en principi convocar la Assamblea de Mancomunitats per al dia 6 del vinent mes d'Abril (en presència de Dato). La primera tasca del Govern després de les eleccions ha sigut donar satisfacció a les aspiracions de Catalunya. Després de la victòria del catalanisme en la darrera lluita, el terreny està preparat per a fer feina profitosa en pro de les nostres reivindicacions. Tot fa presumir que si aquestes Corts duren donarém un gran pas envers l'assoliment dels nostres ideals.

—
Palafrugellencs al carrer
Caballers, durant l'època
de la I Guerra Mundial.

Fototipia Thomas.
Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Marçal Tarragó Balagué

La Gran Guerra

L'esclat de la Primera Guerra Mundial va trasbalsar el món polític, social i econòmic d'arreu. Malgrat que l'Estat espanyol es va mantenir neutral en el conflicte, la incertesa i l'afectació a l'economia es van deixar notar, sobretot en sectors com la indústria surera, amb clients en diferents països europeus. Les autoritats de Palafrugell, com les de la resta del país, van posar en marxa plans per intentar solucionar deficiències, alguns amb més èxit que altres.

2 d'agost de 1914

A l'hora que escrivim aquestes ratlles, l'angunia del perill ens oprimeix el cor. Tenim l'espasa de la guerra sospesa sobre Europa i si no s'inicia un retrocés en l'actitut de les potències, es molt fàcil que com un reguero de pólvora, la guerra fratricida s'encengui per tot Europa.

16 d'agost de 1914

En una reunió celebrada per el Foment de l'indústria tapera, aquest acordà, junt amb les Cambres de Comers de Palamós i Sant Feliu de Guíxols, que'ls fabricants que integren aquestes tres entitats no es paguessin ni es cobressin res mutuament.

Els queviures no s'apugen. Gràcies al zel i activitat desplegades per les autoritats s'ha pogut impedir que s'apugessin els preus dels queviures.

En totes les fabriques continúen treballant-se tres jornals. Amb el fi d'evitar que durant tres dies la setmana tots els obrers estiguin parats, els comerciants han acordat que unes fabriques treballin els tres primers dies de la setmana, i les altres els tres últims.

La Comissió encarregada d'investigar les famílies dels obrers que no puguin atendre a les seves necessitats amb el guany que obtenen en les fàbriques amb el seu jornal, i amb el fi de poguerles socórrer, ha acordat fer imprimir unes fulles en les que hi consta: el nom i apellido del que s'ha de socórrer, el carrer i el número, la naturalesa, gent a mantenir (vells, fills, filles, total) quants treballen (homes o dones), amb que compta a mes del treball, quants poden fer altre feina, i observacions.

Ha sigut comentada favorablement l'actitut de la Mancomunitat davant l'actual conflicte, la qual sens mirar a interessos particulars, ha intervingut amb tota l'autoritat que li dona la seva ampla representació per a unificar les forces i poguer obtenir del govern alguna petició amb el fi de poguer posar remei al mal que ha ocasionat la guerra europea a Catalunya en general i en particular a nostra comarca.

El Ministre de la Governació ha dirigit una circular als Governadors indicantels-hi que manifestin a n'els acaparadors de blat, que no está disposat a consentir s'apugi per res el preu de dit cereal.

El Ministre de Foment ha dictat una R. Ú. en la que diu que amb el fi de poguer emplear alguns dels obrers que han quedat sense treball, autoritza al Sr. Governador d'aquesta província per a que subasti com mes aviat millor l'empleu de pedra existent en la carretera de Girona a Palamós.

L'Ajuntament se reuní dijous passat per a canviar impresions, havent pres els següents acords: Fer lo mes aviat possible les classificacions dels necessitats que s'han de socórrer, i fer també la classificació dels obrers que necessitan treball per a mirar de colocar-los lo mes aviat possible.

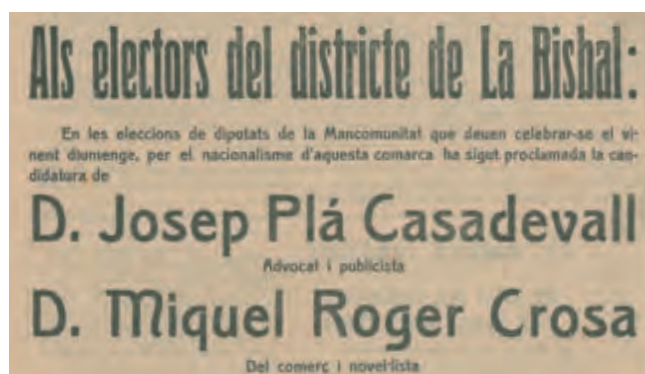
Nacionalistes en el govern de Madrid

25 de setembre de 1921

Francesc Cambó va ser ministre d'Hisenda en el govern espanyol d'Antoni Maura, entre l'agost de 1921 i el març de 1922, després d'una sèrie de pactes que asseguraven la col·laboració de la burgesia catalana amb el poder central. Aquesta participació en el govern no va agradar a una part dels integrants de la Lliga Regionalista, que finalment es van escindir i van crear Acció Catalana, el 1922. *Baix Empordà* defensava la decisió de Cambó.

Els nacionalistes en el poder. Radicalisme o intervenció?

En Cambó, ministre; en Sedó, Director del Banc ; en Bertran, subsecretari; uns catalans governadors de Toledo, de Logroño, de Palencia; altres catalans, buròcrates en els distints Negociats i secretaries d'Hisenda... El catalanista intransigent, aquesta figura romàntica que tanta força ideal dona al nostre nacionalisme polític, està cridant, aquests dies, 'traició'. (...) Un nacionalisme polític, un nacionalisme com el català que ha passat ja de les 'èglogues' per a entrar de ple a l'actuació pràctica, no pot pas acostumar-se en caminar sobre simples protestes. Cal, en contrari, actuar. I per aquesta actuació, una força política no té mes que dos camins : o la revolta airada o la cooperació. Ningú que estimi de cor a Catalunya pot avui predicar el primer camí. (...) Els qui no fem del nostre nacionalisme un platònic sentiment sinó una raó serena, tenim avui el deure d'estar al costat dels catalans que cooperen a les tasques de Govern i volguer com a nostra la part que ens correspongui d'això tant feixuc avui, que s'en diu Responsabilitat.

Anunci de la candidatura de Jose Pla i Miquel Roger, publicat a *Baix Empordà*, l'11 de juny de 1921.

Arxiu Municipal de Palafrugell

Pla i les eleccions a la Mancomunitat

5 de juny de 1921

Josep Pla i Casadevall es va presentar a les eleccions a diputats de la Mancomunitat de Catalunya de l'11 de juny de 1922 per la Lliga Regionalista, en representació del Baix Empordà. Va sortir escollit. Dies abans, Pla se sincerava, a les planes de *Baix Empordà*, i l'escrit anava acompanyat per elogis de personatges catalans de la literatura i la política.

Els meus amics i jo

Sembla que la cosa ara és seriosa i que vaig per diputat provincial. De vegades algú ha tingut la pretensió de dir que jo tinc unes quantes qualitats. Confesso, que jo mai he cregut totes aquestes coses tan fines. M'he contentat només amb escoltar i callar. De tota manera, i per raons que seria molt llarg d'explicar, tinc l'intuïció de que en aquest món tinc uns quants amics. Aquests amics, han sabut que jo anava per diputat provincial i han volgut dir un mot sobre les meves qualitats. Jo no puc fer més que

escollar i callar. Hi ha, els altres amics, els de l'Empordà. Amb aquests la cosa ja es més seria. Però em sembla que aquesta serietat camina en raó directa amb el meu sentit de la responsabilitat. (...) A vosaltres, amics Intel·lectuals i a vosaltres, encara, amics de l'Empordà, us encarrego que usufructueu la meua responsabilitat. **Josep Pla**

Josep Pla representa la joventut conscient del seu valor i la seva responsabilitat. Ningú com ell dú un llevat de catalanisme racial, on s'hi barregen d'una manera viva i aguda totes les corrents imprecises que fan bategar el món modern. La seva actuació dins la Mancomunitat serà la presència flamejant de l'esperit més complert de la Catalunya d'ara. **Josep Maria de Sagarra** (poeta, escriptor, dramaturg i periodista)

No oblidéssiu, gent d'ampla visió i dels batecs creadors, que el cognom Pla és un bella rima d'Empordà. No una rima mecànica, sinó amb tot el ressó espiritual que volguéssiu donar-li. **Josep M. López Picó** (poeta i editor)

Creiem convenient a interès de Catalunya l'intervenció dels homes de lletres en els organismes administratius, perquè son ells els qui sovint poden desfer el fantasma de l'absurde, i fer veure que ço que semblava fora de lloc es la cosa més natural del món. Perquè política és en gran part innovació, gosadia, destrucció de motllos. I per a tot això cal tenir imaginació. Recordem-ho als qui potser trobin absurde que en Josep Pla sia diputat per la Mancomunitat de Catalunya, pel fet de ser un home d'imaginació. Son homes d'imaginació, precisament, els que hi manquen encare. **Alexandre Plana** (crític artístic, poeta i narrador)

Jo no hauria pensat mai que en Josep Pla fos un home d'acció, però és que oblidava en ell el sentiment nacionalista. I el nacionalisme és l'única força que fa trobar en el fons de tot català, un home d'acció. **Joaquim Borralleres** (promotor d'activitats artístiques i literàries)

Si en Pla va a la Mancomunitat, que hi anirà, portarà l'aire d'aquell Empordà que li bull a dintre i suposem que aquesta originalitat no farà cap mal a la més alta institució política de la nostra estimada Pàtria. **Francesc Pujols i Morgades** (escriptor i filòsof)

En la vida burocràtica he pogut comprovar que els homes de lletres, els acostumats a manejar les idees generals, son els més aptes per a la tasca diària i constant de la administració. Tan de bó que en Pla i molts com ell, vinguin a formar part de la Mancomunitat de Catalunya. **Manuel Raventós i Domènech** (empresari i polític)

*Home modern, en Pla: ell sap trobar igualment la bellesa a la Columnada del Louvre que en la bandera tricolor que ondeja al cim de la incompresa Tour-Eiffel. Un dia en Pla em feu l'elogi dels fanals—dels humils fanals municipals—de la vila de Paris. El bon polític d'un país en reconstrucció ha de saber triar el model d'un fanal; malament, si falla aquest control. **Vicenç Solé de Sojo** (poeta, advocat i polític)*

El cop d'estat de Primo de Rivera

16 de setembre de 1923

Els regionalistes de *Baix Empordà* no veien malament el cop d'estat del general Primo de Rivera, perquè consideraven que a l'Estat espanyol hi havia hagut mals governs i que, a causa d'això, imperava el caos. Acceptaven el nou règim, sempre que, deien, poguessin mantenir els ideals catalanistes. Poc més endavant, se n'adonarien que tal combinació no era possible.

Es oberta ara, segons sembla, la hora greu i decisiva en la història d'Espanya. (...) El nostre ideal és ben conegut: no's tracta de que ens governin bé o malament, sinó tot simplement de que no'ns governin: de que la lliure Catalunya, sia mestressa integral dels seus destins. Ara, emperò, si's plau per força, estem junyits al carro de l'Estat espanyol i, hi ha que convenir, que totes les malvestats eren damunt nostre i que mai cap país havia estat tan pèssimament regit. (...) Si el cop d'Estat militar ha de lliurar-nos d'això, benvingut sia, sens claudicar ni un moment del nostre ideal. (...) Era cosa que estava en la consciència de tothom que la situació actual, la pitjor entre les pitjors, no podia pas continuar. (...) Benvinguts aquests militars, si ells porten la solució de l'ànsia de justícia que tots sentim (...) Això sí, però no'ns enganyem, no'ns entusiasmem, guardem per Catalunya les nostres il·lusions i simpaties. Pitjor no podem pas estar, és veritat, però la nostra actitud, com a catalans, no ha pas d'ésser d'adhesió barroera, sinó serena i digna, i sobretot sòbria. No abandonem ni un sol dels punts de vista dels nostres ideals; no claudiquem i no reculem. (...) Com a catalans, hem d'ésser ara mes que mai, serens i sobris. Com a súbdits de l'Estat espanyol, per l'esperit de justícia que porta el moviment militar, tota la nostra simpatia.

23 de setembre de 1923

*Els nostres amics no extranyaran que, per mentres duri la situació anormal per què passa la governació de l'Estat, *Baix Empordà* emmudeixi*

ELS nostres amics no extra-nyaran que, per mentres durí la situació anormal per què passa la governació de l'Estat, BAIX - EMPORDÀ emmudeixi en quant a propaganda d'ideals i en comentaris dels fets esdevinguts i que es vagin succeint.

Convençuts contraris del sacrifici xorc, creiem és avui el deure de tot bon català, usar de la major circumspecció i prudència, que no per covar dintre l'ànima els ideals es moren. Després d'uns temps en venen uns altres i, sempre, passada la tempesta surt l'arc de Sant Martí i el sol esplendent brilla.

Que a tots, als de dalt i als de baix, el seny no'ns manqui, i tant-de-bó que tot siga per major bé de la terra que'ns vegé nèixer.

Nota dels redactors de *Baix Empordà*, publicada pocs dies després d'haver-se instaurat la dictadura de Primo de Rivera.
Arxiu Municipal de Palafrugell

en quant a propaganda d'ideals i en comentaris dels fets esdevinguts i que es vagin succeint. Convençuts contraris del sacrifici xorc, creiem es avui el deure de tot bon català usar de la major circumspecció i prudència, que no per covar dintre l'ànima els ideals es moren.

La destitució del govern de l'Ajuntament i la instauració d'un de nou, afecte al règim

7 d'octubre de 1923

Dimarts a la nit, va celebrar-se la sessió de constitució del nou Ajuntament. El saló de sessions era totalment ocupat pel públic, no permetent-se l'entrada a més persones de les que cabien als escons. La ordre fou complerta escrupolosament i així, en el saló vestíbul, hi restaren gran nombre de persones. La porta d'entrada del públic, era guardada per l'Inspector de Vigilancia Sr. Figueruelo, ajudat per una parella de la G. C, sens armament. Mentres s'en van els regidors, l'alcalde sortint Sr. Bofill, diu: Devem fer constar davant del poble, que tant del primer a l'últim dels concejals que sortim, sortim amb la cara ben neta. Per un atzar de les circumstàncies i pel vot unànim dels seus companys, ha sigut elegit alcalde d'aquesta D. Carles Serra Galí. El Sr. Serra té entre nosaltres tan fortes lligams d'amistat i aprecí, que gairebé en aquesta casa hem de considerar-lo com un company nostre.

La tornada a la 'normalitat'

8 de febrer de 1930

Acabat el règim de Primo de Rivera i ja instaurat el govern de Dámaso Berenguer, la 'Dictablanda', el setmanari celebrava poder tornar a la lliure expressió, després d'anys sense haver publicat clarament les seves opinions polítiques. Tot i això, feia una crida a la prudència.

L'actual moment polític. Reprendre els comentaris polítics després de sis anys i quatre mesos de forjada inhibició, heus aquí una cosa ben cara i agradable i és una sensació equivalent a la del passeig en ple camp entre les frondositats dels pins i la salabror de la mar després de l'empresonament d'una malaltia, els membres encara un poc atrofiats pel llarg repòs, variant el pas però el cervell ben despert en la joia viva de la convalescència. Per què, que som ara sinó uns convalescents després d'una malaltia greu que'ns ha tingut a les portes de la mort i, en l'allitament i la febre, fins ens ha fet salutar aquesta mort com a una única esperança (...) Quant més llarga i perillosa ha estat la malaltia, més cura s'ha de tenir en els jorns de convalescència, mes intel·ligent atenció s'ha de posar en no donar un pas en fals, més una prudent vigilància obliga a tenir els peus plans i perquè una recaiguda és una cosa extremadament perillosa, sovint sinònima de mort i aquest és el gros perill de les impaciències, de les actuacions barroeres, de les precipitacions imprudents, del voler reparar en un dia els estralls d'una malaltia afeblidora.

Les eleccions i la República

18 d'abril de 1931

La fi del directori va portar a la instauració de la Segona República espanyola, en substitució de la monarquia d'Alfons XIII i el sistema de la Restauració. Les eleccions del 14 d'abril de 1931 van deixar clar que aquest era el desig de l'electorat autoritzat a votar i a Catalunya, la declaració de República Catalana dintre de la Federació Ibèrica no es va fer esperar. Els responsables del setmanari no es mostraven massa entusiasmats amb els fets, tot i que elogiaven el sistema democràtic i es mostraven respectuosos amb els resultats de les urnes.

Històrica ja des d'ara la data del 14 d'Abril de 1931, ella és l'exemple més viu de la virtualitat de la democràcia per a encarrilar en unes normes jurídiques les veus de l'opinió popular. Diumenge darrer tota la Península, acudint com un sol home a les urnes electorals i exposant en elles el propi voler, demostrà a tot el món civilitzat, que el nostre país ha arribat ja a un grau de maduresa, gràcies al qual pot fer triomfar una revolució amb l'arma pacífica i liberal del sufragi. (...) El poble, acudint a la crida del sufragi i la Monarquia, acceptant les conseqüències innegables d'unes eleccions que prengueren caràcter plebiscitari, han evitat el vessament de sang i així neix la jove República Federal Espanyola i amb ella la República Catalana. Ja és aquí la República, tan anhelada per uns, tan temuda per altres (...) tenim el deure patriòtic de saludar a la República que amb tant d'honor ha nascut i hem d'acatar-la amb el màxim respecte. Ens obliga a això el nostre sentir d'homes liberals i demòcrates i, com a tals, respectuosos amb les decisions del sufragi universal.

La proclamació a Palafrugell

El dilluns transcorregué a Palafrugell ben tranquil (...) Havent sopat, arribaren els primers rumors de crisi ministerial i fins de quelcom mes greu i això mantingué l'espectació del públic al roig viu. No és estrany, així, que dimarts fos una grossa gentada la que anés a l'estació a cercar els diaris i les seves noves i els rumors insistent que tot el matí corrien d'un

Pàgina 133

Macià, dirigint-se a la població, des del balcó de l'Ajuntament de Palafrugell, acompanyat de l'alcalde, Josep Sagrera, i de Josep Irla, el 21 de juny de 1931, dos mesos després d'haver-se proclamat la República.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Teresa Sánchez Sánchez

Maciá visita Palafrugell

imminent canvi de Règim, produïren el natural efecte. A un quart de quatre de la tarda es rebé aquí com arreu, la nova que escampa la radio de que s'havia proclamat la República a Barcelona i ella corregué com un reguero de pólvora. Mica en mica s'anaren precisant les notícies sobre el desenrotlló dels esdeveniments i a les set passades del vespre onejaren ja en els balcons de les Cases Consistorials la bandera catalana i la novella bandera de l'Estat República espanyol. Fou aquest un moment emocionant i la gent que, per ésser ja l'hora de deixar el treball s'havia congregat a l'entorn de la Casa de la Vila aplaudí l'hissament de les banderes. Havent sopat, l'alcalde accidental Sr. Corominas, requerit per a això, féu entrega del seu manat als regidors republicans electes, els quals de seguida celebraren la sessió pública de constitució de l'Ajuntament republicà i proclamació de la República a Palafrugell.

El Saló de Sessions era invadit com mai de públic i igual tots els entorns de les Cases Consistorials, essent impossible donar un pas i menys intentar l'entrada al saló de sessions, pel que els nostres deures informatius sobre el que succeí en la sessió varen veure's impossibilitats d'ésser acomplerts. Acabada la sessió varen sortir al balcó alguns regidors i els Srs. Rodríguez Joanola, Gallart i Sagrera varen pronunciar discursos adequats a les circumstàncies, fortament aplaudits. En el seu, el Sr. Rodríguez doná compte de que l'Ajuntament s'havia acabat de constituir en la següent forma: Alcalde: D. Josep Sagrera Coromines (De U. F. N. R.). 1er Tinent: D. Ramir Deulofeu Quintana (Del P. C. R.). 2on. Tinent: D. Josep Costa Girbal (U. F. N.). 3er. Tinent: D. Joan Rodríguez Joanola (P. C. R.).

Acabats els discursos i aplaudiments, la gent tota passà al carrer de Cavallers, davant el local social del Partit Catalanista República on es tocaven sardanes les quals si bé havien estat anunciades el dilluns en celebració de la victòria electoral, foren des d'aquell moment el primer festeig públic amb el qual es celebra l'adveniment de la República.

L'aprovació del primer Estatut

8 d'agost de 1931

El primer Estatut d'Autonomia de Catalunya, conegut com a Estatut de Núria, perquè va ser redactat en aquesta població del Ripollès, el 20 de juny de 1931, va ser aprovat en referèndum pel 99 per cent dels votants del país. Uns mesos després, les Corts espanyoles el van retallar de manera molt significativa i el Parlament de Catalunya va haver d'aprovar un document molt diferent a l'inicial, que havia aixecat tantes expectatives.

—
Portada
de l'Estatut
de Núria.
Font: Wikipedia

Per més que ja era esperat el clamorós triomf de la votació plebiscitària catalana, l'èxit obtingut per la xifra nodridíssima de vots ultrapassa tots els càlculs i expressa d'una manera indubtilíssima quina és la voluntat unànim de Catalunya. Per això, els enemics de la nostra terra, no poden negar l'evidència dels siscent mil vots plebiscitaris, en la seva dèria combativa de la nostra terra, han de recórrer a altres arguments on basar les seves ànsies combatives.

Cop d'estat fracassat del general Sanjurjo

13 d'agost de 1932

La matinada del 10 d'agost de 1932, el general José Sanjurjo va dirigir, des de Sevilla, un aixecament militar que tenia com a objectiu fer un cop d'estat a la Segona República. El cop d'estat va fracassar i l'acció va rebre el motiu històric de 'Sanjurjada'.

La militarada de torn. Una vegada més, en el transcurs del segle XIX i del que fa del XX, la història d'Espanya registra el trist episodi d'un «pronunciamiento». Una vegada més, uns militars fan servir les armes

que tots els ciutadans paguen i que els dona l'Estat, no pas per a acomplir la seva missió, sinó per a encarar-les contra l'Estat que els paga i els manté.

Mort de Macià

30 de desembre de 1933

La mort del president de la Generalitat, el republicà Francesc Macià, 'l'Avi', el 25 de desembre de 1933, no va passar inadvertida a les planes de *Baix Empordà*, malgrat les diferències polítiques.

Poc trigava la nova tràgica a escampar-se, per la difusió i rapidesa de la radio, per tots els àmbits de Catalunya, i arreu l'esgarrinx d'aquesta mort feu vibrar totes les carns i tots els esperits en el dolor, no pas únicament pel sentiment de pietat cristiana que obliga a plegar tota lluita davant l'empenta de la mort, sinó també perquè, el que passava a l'eternitat i a la història era, per damunt tots els errors i totes les fallides, el primer President de la Generalitat, i per tant, el símbol de la unitat de la Pàtria.

Batusses amb Esquerra Republicana

11 d'agost de 1934

El regionalista *Baix Empordà* no amagava el rebuig al projecte i la manera de fer d'Esquerra Republicana, al poder a la Generalitat de Catalunya. Culpava els republicans de tots els mals que patia el país i d'actuar amb demagògia.

El mite de la revolució. Un dels retrets més fonamentats que han vingut fent-se a l'actuació del partit d'Esquerra Republicana de Catalunya, és el d'haver mantingut i venir mantenint, des de les altures del Poder, igual actitud demagògica de quan era a l'oposició. Els seus omes mes significatius, al cap de tres anys i mig d'usufructuar el Poder i l'Autoritat, sembla no s'han adonat encara, malgrat parlar-ne contínuament, que l'exercici d'uns càrrecs comporta, d'una manera permanent, una sèrie de responsabilitats, responsabilitats que son de paraula i d'acció. Sols les dictadures, per la seva manera pròpia d'ésser i produir-se, necessiten establir el confusionisme d'una agitació permanent i una tasca agovernamental. (...) Com que totes les dictadures s'assemblen com una gota d'aigua a una altra gota, Esquerra Republicana de Catalunya, com a dictadura que és, necessita prodigar en tots instants la més desenfrenada demagògia i mantenir l'escalf de les seves masses fent ús de les més enceses propagandes i valent-se dels mitjans que l'ús i abús del Poder li atorga per a negar tot medi de defensa a l'adversari combatent-lo com si fos ell qui vingués exercint el Poder i l'Autoritat.

Els Fets d'Octubre

27 d'octubre de 1934

El 6 d'octubre de 1934, el president Lluís Companys proclamava l'Estat Català de la República Federal Espanyola. El govern espanyol, format per partits de centre i de dreta, va reaccionar amb l'empresonament dels membres del govern català i la suspensió de l'Estatut. Aquests fets coincidien amb la Revolta d'Astúries, en què l'enfrontament entre l'Aliança Obrera (forces obreres fora de la CNT) i la Guàrdia Civil va acabar amb centenars de morts. I també amb l'interès d'Aliança Obrera a Catalunya de proclamar la República Catalana i activar una insurrecció generalitzada. A molts dels principals nuclis industrials de Catalunya, la proclamació de l'Estat Català va anar acompanyada d'una vaga i un moviment revolucionari, al qual s'hi van afegir grups anarcosindicalistes. La revolta no va tenir èxit, però les conseqüències van ser dures per als participants. A Palafrugell, van ser detingudes una quarantena de persones. Des de *Baix Empordà*, es van relatar els fets d'aquells dies al voltant del 6 d'octubre a la vila, quan era alcalde Martí Jordi Frigola (un dels periodistes escindits del setmanari i impulsor de la publicació d'esquerres *Ara*), amb dures paraules per a Esquerra Republicana i per als revolucionaris, mostrant clarament el seu rebuig a la proclamació i a la vaga. I congratulant-se, finalment, que hagués retornat «l'ordre constitucional».

—
Pàgina 138

Una de les planes
que *Baix Empordà*
va dedicar als Fets
d'Octubre
a Palafrugell.

Arxiu Municipal
de Palafrugell

Les opinions no coincideixen en apreciar el significat de l'hora present. Hi ha qui diuen que som a la mort definitiva del catalanisme, com si la follia d'uns homes que de catalanistes no en tenien més que el nom, pogués haver ensorrat de cop i volta un estat d'esperit, uns sentiments fortament arrelats en el cor del nostre poble. Hi ha qui creu que és l'hora de les intemperàncies, de les represàlies i de les revenges cruels. Hi ha qui creu que és l'hora de prosseguir pels mateixos viaranyos de sempre la tràgica història d'Espanya, la dels grans daltabaixos i capgirants, la de les revolucions / de les lluites fratricides. Nosaltres, modestament, sincerament, creiem que ens trobem simplement en l'hora del seny, en l'hora suprema i decisiva en què han de desfer-se semilles marrades. L'hora de la virada definitiva vers una pàtria com aquella de què ens parla el nostre himne profanat: «Catalunya triomfant tornarà a ser rica i plena.

El relat dels fets a Palafrugell, segons *Baix Empordà*

A mesura que van passant els dies i hom ve coneixent els detalls que, rera cortina, hi havia en l'origen i desenrotllament dels fets palafrugellencs de la nit del 6 al 7 d'octubre, es va veient ben clar com ells no foren pas una cosa espontània, portada per les circumstàncies que arrossegaren la caiguda del Govern esquerrà de la Generalitat, sinó que, amb tot i existir un nexa indubtable amb els esdeveniments centrals, operaren aquí factors que podríem dir-ne de caire autònom, producte inevitable de tota una actuació local, persistentment mantinguda pels camins de l'ambició més impura i, al servei d'ella, la més estricta demagògia.

Alcaldia, Esquerra, majoria esquerrana, Sometents, Futjat i sindicalisme revolucionari, aquesta monstruosa barreja d'elements indesitjables rematà, en la nit del 6 al 7, la seva trista labor. Sense altre impuls que l'ambició d'uns i l'odi desfermat dels altres, Palafrugell visqué unes hores d'angoixa i tragèdia que —i això és mes dolorós— han trencat violentament el concepte espiritual del nostre viure i aquelles normes de convivència que eren el nostre major orgull.

Divendres, dia 5, al matí, a Palafrugell es treballà normalment (...) El fet és que, al matí, es treballà arreu, però ja a mitjan matí corregué la notícia de què era imminent la proclamació de la vaga. Efectivament, havent-dinat, com obeint a una consigna ràpidament donada, els obrers no entraren al treball per al torn de la tarda. La vaga així iniciada, en pocs moments esdevingué general. De moment, restaren els cafès i comerços oberts, però el personal no patró secundà la vaga, com també ho féu tot el personal mercantil.

Pels carrers i especialment a Plaça Nova, hom veia agrupaments de gent i l'actitud no era pas gens tranquil·litzadora. Havent-dinat i quan major era l'afluència de gent a la Plaça principal de la vila, Escalé, el conegut militant dels sindicats lliures, dissidents de la C. N. T., des d'un balcó de la Plaça Nova es dirigí a la multitud, declarant la vaga i parlant amb termes amenaçadors i d'extrema violència. (...) hom pogué veure com la vaga general era, realment, dirigida des de l'Ajuntament i en aquell edifici, de seguida Sindicats revolucionaris, Alcaldia, Comissió de Govern, regidors esquerrans i Sometents foren allí, trobant-se a partir un pinyó. (...) sortí l'ordre de tancament dels cafès i entitats recreatives, exceptuant els locals del Centre Fraternal, pel seu caràcter popular i, com ja és sobrer dir-ho, el del Centre esquerrà d'aquesta. (...)

Dissabte 6. *El tancament fou més absolut i rigorós. Un cartell col·locat la nit abans, a Plaça Nova, autoritzava únicament l'obertura dels llocs de venda, de les 8 a les 10 del matí. A mesura que transcorregué el dia, l'agitació anava creixent. El Sometent rondà amb més intensitat i al casal de l'Ajuntament, la unió entre les pseudoautoritats i els elements revolucionaris esdevenia més ferma. A quarts de set del vespre, el redactor de BAIX-EMPORDÀ, quan es dirigia al seu domicili, fou insultat i agredit, pistola en mà.*

La tràgica nit del dissabte al diumenge

No trigà la ràdio en propagar als quatre vents la notícia d'haver proclamat, Companys i Gassol, des dels balcons de la Generalitat, l'Estat català. Aquí, immediatament s'anà a imitar el cop, col·locant-se les Autoritats en plena subversió contra el Règim, la Constitució i l'Estatut de Catalunya. L'Alcalde, que ja al migdia havia publicat un band subversiu, des dels balcons de l'Ajuntament proclamà també l'Estat català, davant una multitud excitada i fou arborada la bandera catalana amb exclusió de la de la República espanyola.

Detencions i violències

Efectivament, desbordada tota passió, hom assistí a l'espectacle de veure el propi Jutge Municipal Tomàs Girbal anar a la Caserna de la Guardia Civil a requerir a la força prestés acatament al nou estat de coses o s'avingués a l'entrega voluntària de l'armament. El Cap de la força es negà enèrgicament a una cosa i altra (...) l'Autoritat immediata superior del Cos aquest ordenà, davant l'esterilitat de tota resistència degut a l'escàs nombre de forces, que aquestes es repleguessin a Palamós, com ho efectuaren. Mentrestant, a la Casa de l'Ajuntament es continuava febrilment repartint-se armes curtes a tort i a dret (...) De seguida començaren les detencions arbitràries i el primer que fou víctima (...) fou el propietari Sr. Mató, acusat del greu delictes d'haver assistit a l'Assemblea de l'Institut de Sant Isidre, a Madrid. A la detenció del Sr. Mató seguiren les de l'enginyer D. Josep M. Manich, del fabricant D. Joaquim Esteve i del seu fill D. Miquel, del comerciant D. Miquel Alsius, i del procurador de finques Sr. Vives, de Canapost, qui també havia assistit a l'Assemblea de Madrid.

Un grup armat, entrà violentament al local que, al carrer de Cavallers, primer pis, té les seves oficines Lliga Catalana, d'aquesta, i s'apoderà de tota la documentació allà trobada —per cert ben insignificant—.

També el local de la societat recreativa Club 3x4 fou assaltat, com l'entitat patronal que té el seu domicili en un pis de la dita entitat, destrossant-se documentació, en cerca, digueren, d'una llista negra que mai ha existit. Al no trobar-la, cosa impossible per la seva inexistència, tiraren taules, cadires, papers i mobiliari al carrer, del que se'n feu al mig de Plaça Nova una gran foguera.

Capitulació i fugida

A quarts de set del matí, la ràdio, aquesta vegada colom missatger portador de bones noves, escampà la nova de la rendició del Sr. Companys i dels seus satèl·lits.

(...) de la nit al dia, les coses ràpidament canviaren. Ningú volia haver fet res i tot allò que, a l'Ajuntament i als carrers, era abans animació i esgrimació d'armes, era ara desolació i amagatots.

Cap a migdia, el dit Alcalde, acompanyat del regidor esquerrà Camós, deixà el despatx d'aquella Alcaldia (...) Feren un petit torn per algun carrer centric i dissimuladament es dirigiren a un lloc, és de creure convingut, on esperaven els restants regidors esquerrans i el titulat Jutge Municipal, i tots junts sembla, cap a la costa, es feren escàpols.

L'arsenal macabre. En fer-se càrrec els guardians de l'ordre, de l'edifici de l'Ajuntament, en una habitació al costat de l'oficina de telègrafs, situada a poca distància de les oficines municipals i del despatx de l'Alcaldia, fou trobat tot un arsenal d'armes curtes i llargues, municions i bombes fabricades i força material per a fabricar-ne d'altres.

També en l'Arxiu municipal, situat mes a prop encara de les dites oficines i despatx, s'hi trobaren unes caixes amb uns deu mil cartutxos per a arma curta i llarga.

ÚLTIMA HORA Els detinguts. Els que ho han estat aquesta setmana son els següents : Francesc Padrosa Costa, Lluís Pannón Pruneda, Julia Cufí Pairó, Joan Morató Sàbat, Moisés Forgas Costal, Ricard Presas Aliu, Leandre Moreno Fernández, Ferran Molinas Roca, Miquel Teixidor Pelegrí, Joan Pujadas Roger, Ángel Tormo Marlín, Miquel Coll Sagrera, Guillem Rocas Simón, Joan Coris Mató, Francesc Moret Anglada.

17 de novembre de 1934

Després dels fets revolucionaris Noves diligències. A conseqüència de les diligències efectuades foren aconduïts a Girona els veïns d'aquesta Pere Pareras Teixidor, Jaume Sureda Nasplada i Jesús Solas Solera. El nombre de detinguts que actualment es troben a Girona, a resultes del procediment que se segueix pels darrers fets revolucionaris, comptant-hi les darreres detencions efectuades, és el de 49.

El « Butlletí Oficial » publica uns edictes citant a que es presentin davant el Jutjat Instructor apercebut-los de que, en cas de no efectuar-ho, seran judicats en rebel·dia, els veïns d'aquesta Martí Jordi Frigola i Joan B. Camós, Alcalde i Regidor respectivament, que foren de l'Ajuntament d'aquesta quan la subversió contra el Règim, la Constitució i l'Estatut de Catalunya.

1 de desembre de 1934

Desencís? Decepció? De tot hi ha. Per què negar-ho? Les esquerres catalanes coaligades que usdefruitaren del poder a casa nostra durant tres anys inacabables, semblava talment com si s'esforcessin en sembrar arreu el més punyent, el més cruel dels enganys. Tota llur actuació n'és plena de desencerts, d'injustícies i de barbaritats. A l'hora de caure, la tradició no fou tampoc interrompuda. Una caiguda ridícula, monstruosa, poc elegant. Una nova ofensa contra Catalunya (...) Gràcies al Sr. Companys, gràcies al Sr. Dencàs, gràcies a tots els capitosts de les nostres esquerres, avui els enemics tradicionals de Catalunya tenen armes poderoses a llurs mans (...) Nosaltres, catalanistes, catalanistes per sentiment, catalanistes per convicció, estem, avui més que mai, incondicionalment, devotament, al costat d'aquest partit d'autèntics patriotes que és Lliga Catalana. LLIMAC.

Imatge de l'arsenal trobat a l'Ajuntament, publicada a *Baix Empordà*.
Arxiu Municipal de Palafrugell

**Troballa
d'armes
i explosius**

16 de febrer de 1935

Per la brigada mòbil de forces d'ordre públic diumenge passat varen ésser trobats en una pedrera dels afores d'aquesta, en la nostra barriada de Santa Margarida i en el lloc conegut per Pedrera d'En Simón, enterrats i embolicats en una saca de canemàs, 17 paquets de dinamita, 3 rulls de metxa

incendiària, 21 fulminants, 7 pistoles de diferents calibres, 4 revòlvers, 1 caixa de càpsules 6'35, 12 càpsules de 7'65, 8 del 9 curt, 6 del 9 llarg i vàries càpsules de pistola. Endemés d'aquestes armes i material per a la fabricació d'explosius, han estat recollides per la mateixa força, fins a la data, 54 escopetes, els propietaris de les quals eren mancats de la corresponent llicència.

Capçalera especial de *Baix Empordà*,
a favor de la llengua catalana,
l'1 de gener de 1916.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Maria Juriol

La llengua

26 de gener de 1935

El setmanari es va erigir en ferm defensor de la llengua catalana i lamentava que no hi hagués més voluntat ciutadana per aprendre-la correctament.

El millorament de l'idioma quantes vegades li em sentit a amics nostres parlar de l'esforç que s'ha realitzat a Catalunya per tal de donar extensió al nostre lèxic. Son molts els catalans que no llegeixen la pròpia llengua sota el pretext de que no la comprenen prou bé. És dolorosa aquesta posició de tants i tants ciutadans que amb una fredor tràgica s'abstenen de llegir la nostra premsa i els nostres llibres. Només cal comprovar la vida

migrada que porta qualsevol publicació catalana o el tiratge limitadíssim de qualsevol llibre català, àdhuc dels dels autors que son distingits amb una més bona acollida. Son molts els qui no saben llegir català, i, el que és pitjor, molts els qui no fan res per a poder-ne saber. Pretextos? Els que vulgueu. Als abstencionistes i descurats no els manquen mitjans per a justificar llur manera de procedir.

Victòria del Front Popular d'Esquerres a Espanya i Guerra Civil

18 de febrer de 1935

El setmanari, pocs mesos abans del seu tancament i després de la victòria del Front Popular a les eleccions del 16 de febrer, advertia de suposats perills per al país amb la nova situació política. El resultat de les eleccions va situar Manuel Azaña com a president de la república espanyola, i va significar el retorn del govern català empresonat, amb Lluís Companys al capdavant, com a president de la República Catalana. Tot plegat, era considerat un escenari funest pels representants del setmanari. Uns mesos més tard, serien assassinats el militar de tendència socialista José Castillo (defensor dels obrers), el 12 de juliol, i l'exdiputat conservador espanyol José Calvo Sotelo, el 13 de juliol. El 17 de juliol, es va produir l'alçament militar del general Franco a Melilla, fet que va derivar en la Guerra Civil.

I aquí es va acabar el camí recorregut per *Baix Empordà*, que tancaria portes davant la complicada situació que es preveia per als temps vinents.

28 de març de 1936

Estem vivint una hora adversa. La victòria del Front Popular d'Esquerres arreu d'Espanya ha portat ja de moment aquelles conseqüències inevitables i indefugibles, per nosaltres en la seva hora previstes, i que comentàvem lleugerament la setmana passada des d'aquest mateix lloc. Aquesta mesada darrera ha estat funesta per Espanya. La censura ha impedit que diaris i periòdics reportessin els fets vandàlics, inqualificables que han estat flagell i vergonya d'aquesta mesada amarga i tristament inoblidable. Som en uns moments dolorosos, d'incertesa, de gravetat i de perill.

18 de juliol de 1936

L'anarquia imperant a l'escriure aquesta editorial, ho fem sota la impressió dolorosíssima dels luctuosos esdeveniments ocorreguts fa poc

Excursió a Empúries del grup d'esperantistes de Palafrugell
Paco kaj Amo ("Pau i Amor"), octubre de 1910.

Foto L. Casanovas. Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Enric Bruguera Martí

a Madrid. Ens referim a l'atemptat de què ha estat víctima el tinent de les forces d'Assalt J. Castillo, pròleg, segons sembla, del que havia de sofrir poques hores mes tard el capdill de «Renovación Española», senyor Calvo Sotelo. Aquest doble atemptat ve a ésser l'expressió de l'estat caòtic en què viu Espanya, d'ençà del triomf del Front Popular, estat que podem sintetitzar en aquestes paraules: crisi total d'autoritat.

Miscel·lània d'informacions

La posada en marxa de l'Ateneu Palafrugellenc

26 de març de 1911

Malgrat que alguns autors situen la creació de l'Ateneu Palafrugellenc l'any 1913, les planes de *Baix Empordà* demostren que l'entitat cultural i d'oci ja estava en funcionament l'any 1911 i va seguir organitzant activitats fins al 1923, quan va començar la dictadura de Primo de Rivera.

Aquesta Societat de cultura ha inaugurat ja ses tasques. Fà alguns dies que la «Secció Esperantista» dona classes. La «Secció Excursionista» ha comensat la seva feina ab una excursió á les montanyes de Fitó lloch aont se troven uns monuments prehistòrichs, que degué celebrarse ahir. Com á preparació d' aquesta excursió, doná fà alguns dies una conferencia el soci D. Eduard Bofill parlant de prehistoria y dihent que les excursions que la secció organisaría obehirien á un plan determinat d'estudi de l'història seguint l'ordre cronològich de la mateixa.

L'edifici de l'escola d'Arts i Oficis i la Biblioteca

20 de desembre de 1934

—
Col·locació de
la primera pedra
de l'edifici de l'escola
d'Arts i Indústries,
escola d'Idiomes
i Biblioteca Popular,
el 14 d'abril de 1933.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Maria Salvador
Calzada

Dijous passat, dia 13, va fer-se per l'Ajuntament la recepció definitiva de les obres de construcció de l'edifici destinat a Escoles d'Arts i Indústries i Idiomes i a Biblioteca Popular, d'aquesta vila. Segons les nostres notícies, les classes en les Escoles d'Idiomes i d'Arts i Indústries, començaran a donar-se en aquell edifici el dia 2 del provinent Gener de 1935.

Mort de Joan Maragall

31 de desembre de 1911

A la mort del poeta i escriptor Joan Maragall, el 20 de desembre de 1911, l'Ateneu Palafrugellenc va voler retre-li un petit homenatge, amb una dedicatòria del president de l'entitat, Josep Barceló i Matas, durant un discurs que va pronunciar amb motiu d'una jornada festiva.

No'ns en sentiria grat l'Apeles Mestres si avants que tot en aquesta festa no expresséssim el condol que senten nostres cors per la pèrdua del excels poeta, de l'esperit selecte, de l'aymador més gran de Catalunya, en Joan Maragall. La branca més florida del arbre de la Patria ha caygut; la branca de flors exquisides, la de fruyts més sabrosos quina dolcesa ens amarava tots nosaltres de pures delectances, s'ha vist retuda quan d'ella mes esperar podíem l'anyada infinita. ¡Que trist deuria sentirse avuy tot l'Empordá, sa terra enamorada, la terra neta y ventajada que'l cor robat li tenia, la que canta ab paraules d'amor vibrantes, la de la sardana, la dansa més bella de totes les danses que's fan y 's desfan.

Naufragi del Titànic

21 d'abril de 1912

El 14 d'abril del 1912, el transatlàntic britànic Titanic, que realitzava el viatge inaugural entre Southampton i Nova York, va xocar contra un iceberg a l'oceà Atlàntic, enfront de les costes de Terranova, i va acabar enfonsant-se. *Baix Empordà* donava la notícia i n'expressava l'opinió al respecte.

El Titánich se n'ha anat á fons: ¡qui ho hagués dit que fés aquesta fi el gran trasatlántich de 46.000 tonelades, la ciutat flotant, nom ab el qual quasi per tot el mon se'l conexía! Si jo fos un Bossuet, aprofitaría aquesta ocasió pera fèrvos un sermó, com la famosa oració fúnebre á la Reina d'Anglaterra, parlantvos de lo efimer de les coses d'aquest mon. Pero com que no soch cap Bossuet no ho faig. El naufragi del Titánich anyadeix una nova víctima á les ja incontables qu'ha produït l'orgull. Si el capitá del Titánich no hagués cregut que'l seu vapor era prou poderós pera atravessar el block de gel que va ésser causa del naufragi, aquest no s'hagués produït: tot lo mes s'hagués allargat un día de passatje, pero ¿que es un día mes de camí devant de la vida de milers d'homes?

El Banc de Palafrugell

1 de gener de 1920

L'1 de gener de 1920 va obrir les portes el Banc de Palafrugell, entitat impulsada per empresaris locals, aprofitant la bona salut de la indústria del suro. Entre aquests empresaris, destacava Joan Miquel Avellí, que en va ser president. El banc va arribar a tenir sucursals a Sant Feliu de Guíxols, Torroella de Montgrí i la Bisbal d'Empordà, però la crisi econòmica de 1929 li va passar factura i va tancar portes aquell mateix any.

Avui obra ses oficines al públic aquesta Societat Anónima de crèdit que amb capital, Concell i Direcció palafrugellenca, ardit vé a 'la vida per al major progrés i riquesa de la comarca baix-empordanesa i especialment de la vila de Palafrugell. La nostra indústria, el nostre comerç están d'enhorabona. El Banc de Palafrugell será el propulsor de tota empresa encaminada a l'expansió de les energies palafrugellenques.

La creació d'un Banc a Catalunya, és per a mi, motiu de tanta joia com la construcció d'un ferrocarril, o la inauguració d'una biblioteca o d'una escola. I quan el Banc es constitueix com aquest Banc de Palafrugell

en un centre industrial, patrocinat i dirigit per industrials, augmenta la meua satisfacció i apareix, als meus ulls, tota la transcendència nacional i patriòtica que té aquest aconeximent (...) jo vos dic que la renaixença bancària catalana me dona una inmensa confiança en el triomf definitiu de Catalunya. Francesc Cambó

He recibido la noticia de haberse creado el Banco de Palafrugell con amplio cauce para el desenvolvimiento de la industria corcho-taponera. Todas las manifestaciones de actividad que intensifiquen la vida productora de la nación, merecen mi simpatía y de un modo especial las instituciones que como el Banco de Palafrugell son hijas del espíritu de cooperación recíproca de capitalistas y productores. El Conde de Bugallal. Ministro de Hacienda.

Es de veure amb joia la naixença d'institucions bancàries, com el Banco de Palafrugell que amb capital i personal català retornin en benefici a la propia terra els fruits dels nostres estalvis i del nostre treball. Jaume Carner

El Banc de Palafrugell, fill del treball i l'entusiasme de tots, naix en moments difícilissims per a la indústria i comerç surex, que són els característics i gairebé únics de la vila nostra, i mai institució semblant havia vingut a la vida amb més oportunitat, ni cap com ell el sol anunci de la creació havia fet concebir tantes esperances d'un demà més fàcil (...) Joan Miquel Avellí, president del c. d'a. del Banc de Palafrugell.

11 de gener de 1936

Suspensió de pagaments del Banc de Palafrugell. Els rumors que, des de principis de la setmana, venien circulant, referents a fortes dificultats que estava passant el Banc de Palafrugell, malauradament han tingut plena confirmació, ja que dijous, dia 9 del corrent, fou presentat al Jutjat de Primera Instància del Districte, la declaració oficial de suspensió de pagaments. No creiem escaient ni oportú comentar avui aquesta trista nova i més estant, com estem, mancats de les necessàries dades, però si hem de lamentar ben sincerament aquest trist esdeveniment, que ve a agreujar de manera ben viva i dolorosa, la situació econòmica, ja no sols de Palafrugell, sinó de tota la nostra comarca baix-empordanesa.

Pàgina 149

Anunci del Banc de Palafrugell,
publicat a l'Àlbum Guia de la Costa Brava
(Editorial Ateneu Empordanès de Barcelona, 1925).
Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Sebastià Figueras

BANC DE PALAFRUGELL

FUNDAT EN 1920

Inscrit a la Comissaria Règia de la Banca Privada

**Capital subscrit i desemborsat:
1.000,000 de pessetes**

Reserves: 265,000 pessetes

Casa Central: PALAFRUGELL - Tel. 392

SUCURSALS:

SANT FELIU DE GUIXOLS - Telèfon 1116

LA BISBAL - Telèfon 630

TORROELLA DE MONTGRÍ - Telèfon 6

Adreça telegràfica i telefònica de Central i Sucursals: BANCO

Fa tota mena d'operacions de Banca i Borsa

‘Corrida de toros’ a Girona**14 d'agost de 1921**

El setmanari carregava contra la decisió de grups influents de Girona de portar a terme una cursa de braus a la ciutat, sobretot poc després que la Guerra del Rif acabés, a Melilla, amb la vida de nombrosos soldats espanyols, el juny de 1921.

Un telegrama de Girona que publiquen els diaris ens fa conèixer que en aquella capital hi ha gent que alimenta'l propòsit de celebrar una «corrida de toros» a benefici de l'exèrcit d'Àfrica. La notícia ens emplena de profund dolor. Sens dubte ella és filla de tots aquells elements que, prostituint l'esperit catalaníssim de la ciutat ducal, han constituït a Girona una sucursal de la U. M. (...) Toros, en aquesta hora tràgica? Visions de sol ruent, de sang tacant la sorra groga, de caballs estripats, de mantillas i mantones i de marxas de Cádiz, mentres el dolor de la tragèdia inquieta'l vent calent que xiula, al compàs del xiular de les bales, en el camp de Melilla? Es que 1898 i 1909 no signifiquen res en la història d'Espanya? (...) Esperem que'l governador de Girona, sabrà prohibir aquesta corrida, com també que'ls periòdics d'aquella capital sabran unir la seva veu de protesta a la nostra perquè aquest 'festival taurino' no's porti a cap.

Oda al Centre Fraternal**4 de desembre de 1921**

El Centre Fraternal, el casino considerat dels obrers, va ser creat l'any 1887 per antics socis de la societat El Palafrugellense. La primera ubicació va ser al carrer de Sant Martí i, poc després, al de Santa Margarida. Des de 1889, la seva situació ha estat sempre l'actual, a plaça Nova, en un edifici on anteriorment hi havia hagut el cafè Orient i el casino L'Aliança. Ha resistit al pas del temps, tal com predeia *Baix Empordà*, i n'ha vist passar de tots colors.

En la història del Palafrugell del nostre temps, el Centre Fraternal es quelcom definitiu. Des de la seva fundació ensà, la vila ha anat evolucionant lentament i mentres La Alianza desapareixia per consunció i es desfeia La Taponera—de la que haurem de parlar algún día—i tot moria i es renovava de manera tal que de lo primitiu no en quedava ni rastre, el Fraternal seguia mantenint sa tònica amb una fermesa veritablement sorprenent. D'aquest popularíssim casino s'en pot dir allò que apliquem a qualques individus d'un mateix rostre sense arrugues, uns cabells sempre

Imatge de plaça Nova i el Centre Fraternal de principis del segle XX.

Foto Jaume Ferrer Massanet. Arxiu Municipal de Palafrugell

negres i una agilitat de joventut que els anys no han pogut modificar: «tota la vida que el veig lo mateix» (...) Contra tots i contra tot, el nostre casino per antonomàsia va visquent. Els balls del diumenge son, avui com sempre, el refugi de tothom. Les mares que avui hi acompanyen joïoses a «sa noia», hi eren acompanyades fa trenta anys per la mare llur. Les solterones ambulen nostàlgicament pel primer pis. Els vells de cor jove van a donar-hi «un vistasso» abans de anar-se'n al Hit. Al segon pis, recolzats en la barana, hi ha les parelles fosilitzades de trenta anys enrera... Passarà el Mercantil i passarà el Club, pro el Fraternal irà fent sa vida. (...) el Fraternal és indiscutiblement la institució més palafrugellenca, la que s'enmotlla més amb la nostra manera d'esser.

Visita del rei Alfons XIII a Palafrugell

4 de juny de 1925

Alfons XIII, un rei qüestionat en molts sectors per haver donat suport a la dictadura de Primo de Rivera, va realitzar una visita oficial a diferents punts de Catalunya, el maig i el juny de 1925. Una visita que va inspirar un intent d'assassinat no reeixit per part d'activistes del Garraf. *Baix Empordà*, però, ho pintava tot de color de rosa en la visita que el monarca va fer a Palafrugell, durant la qual va inaugurar el Grup Escolar Torres Jonama.

Tal com anunciàrem en l'anterior nombre, dijous dia 4 la vila nostrada es vegé hono-rada amb la visita de S. M. el Rei. Des de les primeres hores de la setmana, Palafrugell ha presentat un aspecte de des-usada animació que es convertí en extraordinària el jorn de la arribada. (...) Les cases apareixeran totes endomassades, lluint moltes d'elles la bandera espanyola. En realitat Palafrugell, es tirá al carrer per a retre a S M. un carinyós tribut de simpatia.

Pàgina 152

La notícia de la inauguració del Grup Escolar Torres Joanama per part del rei Alfons XIII es va publicar al The New York Herald, el 2 d'agost de 1925.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Biblioteca Pública de Palafrugell

L'arribada de turistes

3 d'agost de 1935

Terrassa
de l'hostatgeria
de Sant Sebastià.

Foto Guilera.
Arxiu Municipal
de Palafrugell.

Abans de la Guerra Civil, un incipient moviment turístic gaudia de les costes palafrugellenques i això, semblava, congratulava el setmanari, que hi veia, sens dubte, motiu de negoci en el futur.

No sols no ha minvat el moviment turístic cap a les platges i bells indrets de la nostra costa, sinó que va encara en augment i hom pot dir que el diumenge passat fou el dia en que més la invasió de forasters es fèu sentir en la nostra vila. El pas, tant dels grans autobusos com dels cotxes de turisme, de tota mena, fou incessant durant tot el dia i els seus efectes repercutiren a Calella, Llafranc, Tamariu i Sant Sebastià, on el bellugueig humà i l'animació extraordinària no decaigueren pas en tot el jorn.

L'esperança sobre la definitiva portada d'aigua potable

4 de gener de 1936

Palafrugell es va abastir d'aigua de fonts, rieres i pous durant molts anys, a manca d'un sistema de distribució d'aigua potable generalitzat. Els períodes de sequera i la mala qualitat d'algunes d'aquestes fonts i pous feien que el subministrament s'hagués d'interrompre sovint. L'any 1892 l'aigua arribava des del torrent del Rostei, afluent de la riera de Saltseseugues, però només allargava, sovint, fins a les primeres cases del poble. Entre el 1920 i 1924, es van instal·lar fonts provisionals abastides per pous particulars als extrems del carrer Cavallers i del carrer Torres i Jonama.

Després de diferents prospeccions, a llocs com el Molí de Vent o La Granota, i a la riera d'Aubi, tot semblava insuficient. Entre els anys 1930 i 1936 l'Ajuntament va rebre diferents propostes per resoldre el subministrament, entre les quals la de les mines de Mont-ras. Els projectes van quedar en suspens a causa de la Guerra Civil. Però, les esperances d'una solució, hi eren.

Segons les nostres notícies, les obres per a la portada d'aigua van a començar immediatament i així és quasibé segur que, per la Primavera, Palafrugell es veurà alliberat del crudel pesombre que significava i significava encara el trobar-se virtualment sense aigua. Amb la resolució d'aquest problema, no sols resta eliminat un problema d'ordre sanitari que per ell sol ja havia de justificar la preocupació incessant dels nostres amics de l'Ajuntament, sinó també s'obre el camí per a endegar per vies de millora, el problema econòmic municipal, que, com tothom sab, es troba en un punt d'agudesia que handicapica tota activitat.

Pàgina 155

Perforacions al pou
de la zona de l'Aubi, l'any 1926.

Foto C. Pinedo. Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Ajuntament de Palafrugell

Vista parcial exterior del pozo que abastece de agua a Palafogell.

E. Prados

1927

L'Ara i l'entusiasme pels ideals

L'ARA VA NÉIXER EL DESEMBRE DE 1930,
A PUNT D'ENCETAR UNA NOVA ERA A CATALUNYA,
POCS MESOS ABANS DE LA PROCLAMACIÓ DE LA REPÚBLICA CATALANA
DINS LA REPÚBLICA FEDERAL ESPANYOLA.
EL SEU OBJECTIU ERA CLARAMENT LA PEDAGOGIA POLÍTICA
D'ESQUERRES I REPUBLICANA, I AIXÍ HO VA DEIXAR CLAR
DES DEL PRIMER MOMENT.

Martí Jordi Frigola, un dels principals impulsors de la publicació, explicava la visió del seu equip:

«Venim a fer política i no estem ni mica avergonyits del nostre propòsit i el pregonem ben alt. Perquè aspirem a una actuació clara i honesta posada al servei d'uns nobles ideals de llibertat, enaltir el concepte de la política, fer aparèixer aquesta, no com a joc de vanitats personals, de passions mesquines i afanys inconfessables, sinó tal com és en realitat: ampli camp on els interessos col·lectius són defensats, els fets i les idees discutits i on va forjant-se l'estat jurídic que regeix els pobles, des del modest municipi a la gran organització estatal.»

Pàgina 157

Portada del primer número de l'Ara, del 17 de desembre de 1930.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Francesc Cama Rivas

ARA

SETMANARI CATALANISTA REPUBLICÀ

Any I.

Palafrugell, 17 de Desembre de 1930.

Número 1

Vda. d'Enric Serra
Palafrugell

TORRONS
DE FABRICACIÓ PROPIA

Demaneu la classe YEMA IMPERIAL
UNIC FABRICANT

Com entenem la política

Sense gaires fums, tocant perfectament de peus a terra, al fer el càlcul de les nostres possibilitats, aquí ens tenim, palafrugellencs, disposats a portar a cap en nostra vila allò que la gent anomena despectivament *fer política*. Venim a *fer política* i no estem ni mica avergonyits del nostre propòsit i el pregoneu ben alt. Perquè aspirem a una actuació clara i honesta posada al servei d'uns nobles ideals de llibertat, enaltir el concepte de la política, fer aparèixer aquesta, no com a joc de vanitats personals, de passions mesquines i afanyos inconfessables, sinó tal com és en realitat: ampli camp on els interessos col·lectius són defensats, els fets i les idees discutits i on va forjant-se l'estat jurídic que regirà els pobles, des del modest municipi a la gran organització estatal.

Palafrugell ha viscut molts anys d'inactivitat política. Vencedor Salvador Albert, de Cam, i Bonaventura Sabater en dues memorables eleccions legislatives i convertit l'ex-secretari de la Cambra de Comerç de Sant Feliu en diputat permanent pel nostre districte, des d'aleshores, si exceptuem un breu període entre 1915 i 1916 en què les campanyes de "Resa-rgiment", "Germanors" i "Baix-Empordà" remogueren l'opinió interessant-la per les coses del Municipi, no hi ha hagut a Palafrugell una veritable vida política, notant-se en totes les classes socials un desinterès gairebé absolut pels afers públics. Durant aquesta època solament han existit dues agrupacions polítiques: el "Centre Republicà Autonomista", sense local propi, qual actuació es reduïa a treure la seva bandera pels carrers durant les jornades electorals, i el "Cercle Palafrugellenc d'Acció Catalana" fundat el juny de l'any 23 i clausurat com les demés societats polítiques de Catalunya quan l'adveniment de la Dictadura. Un sol periòdic, "Baix-Empordà", ha tingut vida durant aquest període de tan poca intensitat política i ell, naturalment, ha procurat sempre portar l'aigua cap al seu molí.

Algunes dies d'aquestes mateixes columnes hem de tractar de posar en clar les causes d'aquesta crisi política a Palafrugell i també de demostrar amb sòlids arguments i amb dades estadístiques a la mà, que la manca d'activitats polítiques no ha pas estat compensada per altres activitats benèfiques per la població, la qual durant aquests anys ha menat una vida somorta i desarticulada, en la que solament el fútil ha fet via ascendent. Avui, mancats de temps i d'espai per a dedicar a aquests temes que considerem interessantíssims, ens limitem a senyalar uns fets per a apoiar en ells les nostres esperances i per a justificar la nostra aspiració d'incorporar Palafrugell a la política general catalana.

Un manifest llençat a l'opinió dels vells i prestigiosos republicans federals, interessant al poble en la fundació d'un "Centre Palafrugellenc d'Esquerres", l'aparició d'aquest setmanari i la imminent inauguració de les tasques d'una societat addicta a "Acció Catalana" són símptomes no pas iso-

Presentació

Som poc amics de preparar amb paraules inútils la nostra modesta actuació. Sense manifestos, sense anuncis, sense presses, la nostra tasca s'ha anat fent poc a poc. El primer objectiu que ens havíem proposat era el de poder oferir a Palafrugell i comarca empordanesa un mitjà independent d'exposició dels pensaments liberals, i així ja és un fet: ens trobem avui treballant amb l'article de presentació del setmanari ARA, portant-ne dels nuclis catalans d'esquerra.

El nostre ideari es el mateix adoptat pels grups catalanistes d'esquerra, concretat i definit per el lema: Catalanisme, Liberalisme, Democràcia, República, mots que ella sola ja marquen clarament una orientació i assenyalen les normes de les nostres actuacions en la vida pública.

A tots aquells que acceptin aquest lema — i puguin fer-ho noblement — són obertes les portes de la nostra casa.

Ja exposat el nostre pensar i abans de tirar endavant la tasca acomplim amb el deure de cortesia de saludar a tothom.

Saludem de tot cor a tots aquells que arreu del món alenten per les nobles i sacres causes de la Llibertat i ens inclinem devotament davant la terra catalana.

Actuació

Dies enters en el local social de l'Agrupació Catalanista, rebérem la visita d'una colla d'amics palafrugellencs rublerts d'entusiasme patriòtic. Ens exposaren la idea de la creació d'un setmanari que fos portaveu de les aspiracions catalanistes i republicanes del districte.

No em cal dir com fou acollida entre nosaltres aquesta idea. Una adhesió franca i decidida fou la nostra resposta.

La idea ha fruitat amb l'exuberància de les coses virginals, plena de sabor patriòtic i Ara avui és la realització de les aspiracions dels amics palafrugellencs i nostres.

En el nostre entendre, tres són els punts cabdals on Ara ha de recolzar la seva actuació periodística. En el desenvolupament de consciències adormides, Ara ha de voler filtrar-se en tots els petits pobles on aquesta feina que a tothora ha d'ésser ben asprina, ha de proporcionar a la nostra tasca la fructificació dels ideals de pàtria i llibertat. En els petits pobles on el caciquet o el partit del "secretari" ha malmetut moltes ànimes, fent de la política cosa antipàtica i repugnant. En els petits pobles, fent-hi arribar la vibració dels ideals patriòtics i propagar la premsa nostrada.

lats que marquen el començament d'un període d'activitat política en nostra vila. Política d'ideals, política inspirada en anhels enlairats i en aspiracions de llibertat, ha de portar necessàriament una lluita noble i franca en la que, lluny de comprometre's l'esdevenidor de Palafrugell, pot ésser el fonament d'una vila nova, el ressorgiment esplendorós de la nostra espiritualitat, el retorn adaptat a les inquietuds del moment, al tradicional dinamisme dels nostres avís que crea una indústria, convertit en fets l'ideal cooperativista i basti les grans societats que avui vegeten mancades del

Creo que Ara ha de deixar de banda tot localisme que podria perjudicar-lo en la seva expansió. Les lluites locals, fora en moments determinats, degeneren en lluites personals a les quals mai ha d'arribar-se. Amb prou sentit pràctic de les coses els amics palafrugellencs han volgut donar a aquesta publicació un sentit més ample: l'han fet portaveu dels postulats mantinguts per "Acció Catalana" dintre la nostra comarca. Agraïm tots el seu esforç i porte-m'hi la nostra col·laboració.

Ara doncs, ve a omplir el buit que deixava incontrolada l'actuació del catalanisme republicà. Actuació deslligada per complet de finalitats pràctiques, car per manca d'orientació i direcció l'esforç de cada Entitat o representació que segueix aquests apostolats restava orfe de tota eficàcia. Aquest és el tercer punt on crec que Ara ha d'acomplir la seva finalitat: la d'encarrilar l'esforç de tots per aconseguir l'aspiració de tots.

A l'alçada on han arribat les coses, aquest periòdic que neix a la vida pública amb tota l'embranchada de la seva joventut i amb tota la consciència de la seva responsabilitat davant el catalanisme actiu, ha de triomfar.

FRANCESC GODAY

Palamós, Desembre.

loc que produeix allò que la genteta d'ordre en diu amb to de menyspreu, idees polítriques.

Així entenem nosaltres la política i així la practicarem, seguint sempre la ratlla recta que'ns porta marcada el nostre amor a Palafrugell i a l'Empordà, el nostre credo catalanista i les nostres conviccions profundament, inquebrantablement liberals i democràtiques. Els afalsos que'ns vinguin d'un costat, els atacs que'ns dirigeixin de l'altre no poden modificar en res essencial la nostra actitud.

M. JORDI FRIGOLA.

Els inconscients i els indefinits

A vegades, hom projecta en públic una actuació qualsevol. Exposa plans, calcula productes, compta, mida, examina la mesura que va profunditzant es va engrasant en la cosa, entra en ell l'optimisme i l'encomana als que l'escolten. D'allò en surt un propòsit ferm i, prèviament l'admissió de les suggeriments de l'un i els consells d'un altre, s'acorda anar a la realització.

Allò surt bé o no hi surt, generalment passa això darrer i llavors ve una desil·lusió i després la reflexió reforçant l'experiència.

Tothom que s'hagi decidit a sortir de casa per a realitzar qualsevol projecte, si no és un home d'una sort gairebé incompreensible, haurà pogut tastar l'amargor que produeix la cosa no reeixida.

Així és com ens lleu de conèixer la força de quelcom que pot semblar contradictori: el poder incontenible dels inconscients i dels indefinits, una de les causes dels fracassos.

Existeix — sobretot a Palafrugell per la manca d'acció política i cultural persistent — una massa nombrosa d'indefinitos que veuen dintre una indiferència absoluta per tot el que no tingui una relació directa i immediata amb la vida elemental. A voltes un optimisme irreflexiu us porta a comptar amb l'apoi d'aquesta gent, a creure-us veritablement amparats amb la seva presència; els resultats, però, no es fan esperar i vénen sempre en forma de catàstrofe.

L'inconscient amb la seva manca de criteri i l'indefinit — sigui persona, entitat, òrgan de premsa etc. — amb les seves conveniències avantposades a la lleialtat, són les forces nocives que ens amenaçaran sempre amb desfer l'obra més ben calculada. Degut a la seva mobilitat no comptarem mai amb l'ajut dels uns ni dels altres i encara essent així sempre ens representaran una amenaça: ens els podríem trobar en un moment donat sumats amb nosaltres, enrobustint-nos innecessàriament i, per contra, l'endemà ens podrien anorrear sumant-se a un petit enemic sense importància.

Nosaltres voldríem que tots aquests que es diuen indefinits — que en els fons són gent d'idees perfectament fonamentades — es treguessin noblement, sincerament, la careta i es decidissin a parlar amb la seva veu, lliurant-nos d'aquesta desagradable ventríloquia actual.

En quant als inconscients, n'esperem un esdevenidor més bell, almenys d'una gran part dels elements joves que s'hi troben barrejats i no pas per la seva sola culpa. Aquesta força lúmena s'ha de combatre fins que quedi resumida a una minoria impotent.

Tothom hauria de posar el coll en aquesta croada que s'ha de portar a cap sense utilitzar les violentes sacsejades del blasme i de l'insult sinó provant dins el possible la persuasió individual i organitzant actes de propaganda encaminats a provocar el desenvolupament d'aquestes ànimes somortes.

JAUME FINA.

Aquest número ha passat per la censura

La política va ser, de fet, el motiu que va portar un grup de joves periodistes integrats en el conservador *Baix Empordà* a desvincular-se dels ideals del setmanari, que no compartien de cap manera (excepte pel que feia a alguns aspectes sobre el catalanisme), i a iniciar la seva pròpia aventura, lligada d'entrada als postulats d'Acció Catalana i del Partit Catalanista Republicà. Martí Jordi Frigola, Fermí Vergés i Vergés, Juli Colom i Josep Guilló Rocas van formar el nucli del petit equip inicial que va començar a publicar *Ara*, que també va comptar, al llarg de la seva curta vida, amb col·laboracions d'escriptors que més endavant farien història literària al poble, com ara Josep Martí i Clarà, 'Bepes'. Eren joves, plens d'energia i molt convençuts de les bondats de les idees republicanes d'esquerres, i sobretot, del que aquestes idees podrien arribar a fer en benefici del país. Acció Catalana s'havia creat el juny de 1922, després d'una escissió de les joventuts de la Lliga Regionalista, amb la incorporació de membres de la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR) i un grup de joves intel·lectuals d'esquerres. L'equip d'*Ara* creia fermament en el que defensava la formació, però tan sols uns mesos enllà d'iniciat el camí, després de les eleccions a Corts del 28 de juny de 1931, el setmanari decidia abandonar aquesta via i acostar-se a la recentment constituïda Esquerra Republicana de Catalunya:

«Ara ha deixat d'ésser un periòdic de partit. Ho ha estat fins avui, perquè nascut a l'escalf de l'ideari d'Acció Catalana en les jornades incertes del mes de desembre darrer, va voler servir les causes catalanista i republicana sotmetent-se a la disciplina de l'agrupament de patriotes que donà lloc a la formació del Partit Catalanista República. Abandona avui aquesta disciplina política (...) Si abandona la disciplina del Partit Catalanista Republicà, és solament per creure que, després del resultat de les eleccions del dia 28 de juny, pràcticament no existeix a Catalunya altre partit que Esquerra Republicana, honorada amb la confiança gairebé unànime del poble català. Aquest partit, que presideix la figura-símbol de Francesc Macià, l'ídol ben justificat de les nostres multituds, té en les seves mans els alts destins de la nostra pàtria, té per a ell sol tota la responsabilitat de la sort de Catalunya, i per això, les altres organitzacions polítiques deuen fer-li pas, no posant cap entrebanc en la seva actuació.»

Van ser gairebé set anys, doncs, marcats pels ideals polítics d'aquest grup de joves, que lloaven constantment, en les planes de la publicació, la feina feta pels governs d'Esquerra Republicana i apostaven clarament per fer pedagogia en temes com ara l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits, per exemple en el comerç.

«Comerciants, poseu els rètols dels vostres establiments en català, que és l'idioma dels vostres clients»,

recomanava el setmanari, l'agost de 1931. Un mes després, es congratulava del cas que li havien fet els comerciants:

«Constatem amb gust la recent catalanització dels rètols anunciadors de diversos establiments i comerços palafrugellencs. Una vegada més,

Ara s'ofereix per a resoldre (ben desinteressadament) qualsevol dubte gramatical que pugui presentar-se a aquells comerciants que desitjosos de rendir a la nostra llengua els màxims honors, vulguin retolar en català les façanes de llurs establiments.»

Tot era sumar esforços.

Ara, malgrat assegurar que no volia entrar en picabaralles amb sectors contraposats als seus ideals, va protagonitzar una lluita aferrissada de rèpliques amb *Baix Empordà*, al qual qualificava de portaveu dels «senyorets de casa bona», i Josep Ganiguer Ros, estrella del setmanari de la Lliga, es va endur més d'una fuetada verbal i va ser acusat, fins i tot, de robar informació a la publicació d'esquerres:

«Per fi hem pogut saber per què serveixen els vint-i-tres anys d'experiència periodística d'un distingit confrare local. Serveixen per adquirir una gran pràctica en el maneig de les tisores. Aquesta setmana ens ha birlat tot un paràgraf de text de la nostra secció esportiva, sense prendre's ni la molèstia de dissimular. Home, senyor 'Ecos de redacció', que tampoc l'hi van reservar taula de premsa a les obres del camp de fútbol?»

L'estil dels escrits d'*Ara* era directe i amb pocs tints literaris, exceptuant algun article sobre temes culturals. Els seus redactors es preocupaven més d'informar de manera directa sobre els fets (decantats, és clar, cap a la seva visió alimentada pels ideals) que no pas de donar voltes literàries per embellir els textos. Utilitzaven, en general, un llenguatge planer i auster, sovint farcit d'un to crític i contundent. Els seus articles van significar una clara millora en la correcta redacció en llengua catalana.

—
Capçalera que l'*Ara* utilitzava durant els temps de guerra, amb el lema 'diari del poble'.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Lluís Molinas

La publicació va aparèixer primer com a setmanari i, durant els primers mesos de la Guerra Civil, es va convertir en diari. *Ara*, amb un nou lema a la capçalera, *Diari del poble*, va informar exhaustivament i diària dels fets que tenien lloc en els fronts de batalla i de totes les accions que es portaven a terme a Palafrugell en relació amb el conflicte. Va ser, fins que va desaparèixer, el març de 1937, gairebé l'únic canal d'informació que aportava notícies extenses als palafrugellencs sobre el terrible conflicte.

—
Anunci per demanar
el 'boca orella'
de la publicació.

Arxiu Municipal de Palafrugell

—
Pàgina 161
Plana de la secció
'Espitllera'
(inicialment 'Aspitllera'),
amb caricatures
i descripcions de part
de l'equip del setmanari.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Maria Juriol

No disposava, a diferència d'altres publicacions anteriors, de cap mecenes que suportés les despeses, de manera que la seva única font d'ingressos depenia de la publicitat que s'inserís en les quatre planes que presentava cada exemplar. De fet, la seva desaparició va ser atribuïda per l'equip de redacció a problemes econòmics per continuar endavant.

«Pleguem per dificultats econòmiques. El nostre hebdomadari, que venia complint una funció social ja que no imprescindible almenys necessària, i s'esforçava en ésser la tribuna oberta per a tots els ciutadans palafrugellencs i el compendi de les activitats de la vila, no ha pogut tenir, malgrat del favor que li venia dispensant un gran contingent de lectors, una economia sòlida que li hauria permès de portar endavant la tasca comentada»,
deia l'equip de redacció, en l'editorial de comiat, el 29 de març de 1937.

Es lamentaven, els redactors, que no hi hagués hagut més interès, administratiu i social, per donar suport a la publicació, però no es resignaven a donar-ho tot per finalitzat i mantenien l'esperança que, un cop acabada la Guerra Civil, podrien tornar a sortir al carrer. No va ser així. Alguns dels impulsors del diari es van haver d'exiliar i la dictadura de Franco va impedir tota publicació que no fos adepta al règim. Palafrugell es va quedar sense premsa local durant molts anys.

ASPITLLERA

Aprofitant l'avinentesa de tenir en aquest número, l'«Aspitllera» exclusivament reservada per al personal de la casa, anem a fer als llegidors una sensacional revelació:

El nostre company Jaume Fina, malgrat que la vox populi li atribueixi la major part de les estridències que surten de la Redacció, és tot un senyor de tipus constructiu que detesta i censura obertament les estridències alienes.

Tractat a fons li arribava a descobrir la flaca: li agrada extraordinàriament que la gent de sacristia el consideri jabat. I ell, l'home que una vegada tornà de Madrid dient les mil pestes de tots els comandants del Parlament, es queixa de la fama que té adquirida, però, interiorment, es considera feliç.

La part anecdòtica en la història d'En Martí Jordi Frigola és pròdiga en episodis divertidíssims. Qui vulgui informar-se en aquest aspecte de la vida i miracles del nostre company de Redacció és pregat de dirigir-se al senyor Arseni Vergés que en sap de tota mena començant per la pipa substancial amb la seva boca i acabant per les sabates que són el punt amarg de l'existència dels cira-botes locals.

En la part d'actuació pública En Jordi és un dinàmic extraordinari: informació periodística, representa-

ció política, tribuna pública, organització electoral. Ha tocat totes les tecler. Darrerament ha anat a raure al comitè defensor de la Indústria Suro-tapera. Confiem que la seva reconeguda toqueteria aquesta vegada el portarà a obtenir una cosa sorprenent: que hi hagi una organització suera que serveixi per alguna cosa.

En Pujol, Director del nostre periòdic, té una fama de «bon vivant» que, val a dir-ho, és ben guanyada. Els «puros» a la seva boca adquirixen un aire magnífic, i de les seves agudeses d'home satisfet, pocs amics se n'han lliurat. És un empordanès contemplatiu, que ja és dir-ho tot.

Es parlava, a la Redacció, de fer quelcom notable pel periòdic:

—Anuncieu un article meu,— va dir ell, amb posat de facècia.

Fermí Vergés abans que cap altra cosa és un jove que porta constantment la intenció de molestar els amics.

Una vegada, a la Redacció, En Fina despatxant la correspondència trobà unes quattrilles d'un ben volgut col·laborador:

—Molt bé, molt bé, una columna justa, un gran article!

I en fer aqueixes exclamacions En Fina dirigia un esguard punxant a En Vergés.

Fermí Vergés fa articles de cinc i

sis columnes pel gust de sentir rondinar els llegidors. Quan sospita que no tindrem gaire original fa el ronsa. Quan ens veu animats per treballar s'ens avença i omplella ell sol el periòdic. El n.º 36 es gaurebé tot fet seu. El n.º 30 no conté ni una sola plomada del nostre home, luxe que a la Redacció no es permet a ningú més, fora de casos de casori o alguna altra desgràcia semblant.

P. S. A vegades té rampells de violència. Quan li ve la crisi escriu «aspitlleres» que cal decomisar.

El que hem fet nosaltres amb el company Joan Rodríguez Joanola constitueix un veritable cas de corrupció de menors. Varem fer-lo director del nostre periòdic en els moments en què ésser-ho podia costar-li anar a passar una temporada a la presó. Quan la situació s'ha posat bé per aquest costat, hem explotat la seva deliciosa infanilitat, enlirant-lo a la categoria de propietari-admi-

nistrador, precisament quan, a conseqüència del desmentiment d'una informació nostra que feu «Baix Empordà», comencem a nutrir una baixa en la subscripció. Com si tot això fos poc, a l'edat de 24 anys l'afiquem a conseller municipal, afegint-se-li a aquest càrrec la seriosa investidura

de Tinent d'Alcalde, i tota una pila de llocs en comissions, juntes, comitès, etc., etc.

Estem convençuts que ell s'ha donat compte perfectament de l'abús que estem cometent amb ell i procura venjar-se'n de la manera que millor s'adiu amb el seu tarannà. Per cada maldecap que li proporcionem ell ens fa escoltar un discurs de llarg metatje o ens castiga amb un xiste de la seva collita que és abundant i variada.

En Josep Guílló, bon company, ploma àgil al servei de l'ideal, és un excel·lent cantador de «La calumnia», de ll Barbieri i de «Junto al puente de la peña...» de La cancion del olvido, encara que les seves creacions no són aptes per a criatures espantadisses ni per persones impressionables. És el nostre Redactor en cap i cada u de nosaltres es guarda de discutir amb ell com d'escaldar-se.

En la discussió és un home inversemblant, capaç d'aguantar la seva posició fins a l'impossible. Ataca per tots costats amb vertaderes onades de paraules que ho desborden tot. A més a més d'una veu cavernària i uns ulls incendiàris i agressius posseeix un recurs terrible: unes ratxes de «ca-

pellans» importantíssims que convenen a l'interlocutor més ferm.

El dia que el clero s'adongué de la gran força dels «capellans» d'En Guílló i es decideixin per al seu aprofitament, tindran la batalla guanyada.

Avís a les senyoretes: els capellans d'En Guílló només surten quan discuteix de política amb els companys de Redacció i quan estem a dimecres i encara no li hem entregat original.

Els protagonistes

Martí Jordi Frigola, Fermí Vergés, Josep Guílló i Juli Colom van ser els impulsors visibles de l'*Ara*, sobretot els dos primers, i al principi hi escrivien de manera constant. Escrivien bàsicament sobre política, tot i que la cultura, sempre que tingués a veure amb la identitat catalana, l'economia i les activitats socials també hi tenien cabuda de tant en tant. Al llarg dels anys en què es va publicar, *Ara* va comptar amb col·laboracions de personatges palafrugellencs i empordanesos més o menys implicats en la defensa dels ideals republicans. Noms com el de Xavier Giralt, Arseni Vergés, Jaume Fina, Francesc Brunet Mascort, Martí Laviña, Guillem Geli, Moisès Genover o Josep Rodríguez Joanola, que en va arribar a ser director durant un temps, omplien sovint espais del setmanari (diari), alguns d'ells en combinació amb la seva activitat política a la vila.

Martí Jordi Frigola
(fragment d'una
fotografia de grup
de l'equip de l'obra
Palafrugell-Cocktail).

Foto L. Casanovas. Arxiu
Municipal de Palafrugell.
Fons Enric Marquès Vilalta

Martí Jordi Frigola, passió per la política

Tenia només vint-i-sis anys quan va prendre la decisió de marxar de *Baix Empordà* i, amb el seu grup afí, va crear una publicació totalment al servei de la causa política en què ell creia: el republicanisme a favor d'una Catalunya nació. Nascut en el si d'una família surera i deixeble del mestre Josep Sagrera, Martí Jordi Frigola (Palafrugell, 1904 - Osona, 1939) va estudiar envoltat d'un ambient favorable al foment de la cultura i a la proclamació dels ideals polítics, amb un esperit convençut de la millora de la societat i l'economia de Palafrugell. A més de *Baix Empordà* i *Ara*, Martí Jordi Frigola va col·laborar amb mitjans com ara *L'Autonomista*, de Girona, escrivint-hi articles signats amb el seu nom o amb pseudònims.

Abans de fer el salt a la política activa, Jordi i Frigola es va significar en la defensa dels treballadors de la terra i els pescadors, i també de la indústria surera (va ser secretari del Comitè Surotaper de Catalunya). Va cofundar el Centre Republicà Catalanista de Palafrugell i, després del seu pas per Acció Catalana, es va fer militant d'Esquerra Republicana, participant en totes les iniciatives que el nou partit, creat el 1931, portava a terme, com ara la campanya a favor de l'Estatut de Catalunya (l'Estatut de Núria). Va ser escollit alcalde de Palafrugell l'abril de 1934 i, com a tal, va proclamar la República Catalana des del balcó de l'Ajuntament. Els Fets del 6 d'Octubre, però, li van estroncar la carrera com a alcalde i es va exiliar durant aproximadament un any, primer a Algèria, després a la Catalunya Nord i, més endavant, a Andorra. Quan les aigües van calmar i es van convocar eleccions a Corts el febrer de 1936, Martí Jordi Frigola va tornar i la seva adhesió al Front d'Esquerra li va permetre recuperar l'alcaldia, tot i que hi va estar poc temps, ja que va ser nomenat comissari delegat de la Generalitat a Girona. Va deixar el càrrec quan va ser cridat a files, l'agost de 1938, i va marxar cap al front, on, cinc mesos després, el gener de 1939, va morir. No es coneix exactament el lloc on el va atrapar

un obús i va acabar amb la seva vida (per les dates, es calcula que va ser en algun lloc entre Calaf i Manresa, a Osona) i tampoc no se sap on va ser enterrat, tot i que el certificat de defunció va ser emès a la Clínica Militar de Manlleu.

«Política d'ideals, política inspirada en anhels enlairats i en aspiracions de llibertat, ha de portar necessàriament una lluita noble i franca en la que, lluny de comprometre's l'esdevenidor de Palafrugell, pot ésser el fonament d'una vila nova, el ressorgiment esplendorós de la nostra espiritualitat, el retorn adaptat a les inquietuds del moment, al tradicional dinamisme dels nostres avis que creà una indústria, convertí en fets l'ideal cooperativista i bastí les grans societats que avui vegeten mancades del foc que produeix allò que la genteta d'ordre en diu amb to de menyspreu, idees polítiques»,

deia Jordi i Frigola, en l'escrit de presentació del setmanari *Ara*, deixant clara l'ambició que el va moure a entrar en política.

—
Imatge de Fermí Vergés
extreta d'una fotografia
sobre la recollida de signatures
a favor de l'Estatut de Núria,
el 1931, a Palafrugell.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Carme Frigola Mestres

—
Caricatura de Juli Colom,
realitzada per Joan Guitart
i publicada a *Baix Empordà*.

Arxiu Municipal de Palafrugell

col·laborat, encara que de manera esporàdica, amb *Baix Empordà*. La vena literària el va portar a fer incursions com a dramaturg, escrivint l'obra teatral *Quan jo faré trefl*, estrenada al Centre Fraternal per l'Agrupació Artística Costa Brava, durant la Quaresma de 1936.

Fermí Vergés, de vocació, periodista

Fermí Vergés i Vergés (Palafrugell, 1908 - Barcelona, 1986) es va llançar de cap a la nova aventura periodística, després d'haver col·laborat també amb *Baix Empordà*, amb vint-i-dos anys acabats de fer. De clara vocació periodística, va escriure també en mitjans com ara *La Publicitat*, *Mirador* i *La Humanitat*, diari barceloní portaveu d'Esquerra Republicana, del qual va arribar a ser redactor en cap. Alguns dels seus articles tractaven sobre política, sobretot internacional, però ell es decantava més per temes culturals, donat que s'havia format a consciència en el coneixement de les diferents disciplines d'aquest àmbit. Malgrat aquesta preferència per la cultura, Vergés no va deixar de banda la seva implicació en la política activa. Així, des de Londres, va ser membre fundador i vocal del renovat Consell Nacional de Catalunya a l'exili, l'any 1940.

Juli Colom i Font, la vena literària

Juli Colom i Font (Palafrugell, 1900 - ??) era poc més gran que Martí Jordi Frigola i Fermí Vergés quan es va embranchar en l'aventura d'*Ara*. Tenia trenta anys i ja havia

—
Fragment d'una
fotografia de
Josep Guílló Rocas
i la seva esposa.

Foto Jaume Ferrer Massanet.
Arxiu Municipal de Palafrugell

Josep Guílló Rocas

Va ser l'únic del grup de periodistes que van tirar endavant l'*Ara* que va continuar, malgrat la dictadura, dedicant-se a la premsa local, concretament amb la seva participació, des de 1962 fins a la seva mort, el 1976, a la *Revista de Palafrugell*. A banda d'haver escrit a l'*Ara*, Guílló va exercir també de corresponsal a *La Vanguardia* i a *El Noticiero*, en diferents èpoques, i va ser nomenat redactor en cap de la *Revista de Palafrugell*, sota la direcció de Frederic Tapiola, recomanat per Josep Pla. Durant la dictadura es va exiliar a França, però va tornar a Palafrugell l'any 1948.

Les picabaralles amb *Baix Empordà*

Els redactors no estalviaven crítiques al setmanari que els havia vist néixer com a periodistes, el *Baix Empordà*, perquè representava, segons afirmaven, una època de política conservadora que calia eradicar. Tot i això, li reconeixien el paper en defensa del catalanisme que havia dut a terme.

24 de desembre de 1930

Lluites polítiques i després, la guerra

(...) '*Baix Empordà*', que dintre del petit món de la premsa comarcal ocupa el mateix lloc que en la societat el senyoret de casa bona (...) s'ha acostumat a creure's un ésser superior perquè fa vint-i-dos anys que va tirant, sense veure que bona part de la seva felicitat la deu, com el senyoret de casa bona, al diners del seu papà.(...) D'avui endavant a l'anar a escriure una frase, malgrat sigui una tan gastada com aquesta de 'portar l'aigua al seu molí', ho reflexionarem bé abans d'estampar-la en el paper perquè no és pas qüestió de donar ocasions de lluïment a la competència que, per més simpàtica que sigui, és competència al cap i al fi. (...) En primer lloc plau-nos reconèixer la bondat de la tasca catalanista que ha portat a terme «*Baix Empordà*» en els seus 22 anys d'existència. Tasca de catalanista lliguero fins fa poc, ha tingut totes les qualitats i algun —pocs— dels defectes d'aquesta mena de catalanisme oportunista que pulsa totes les notes del pentagrama i que permet cantar «Els Segadors» i saltar de content davant de la perspectiva d'un Cambó governant espanyol. La influència de la feina de «*Baix Empordà*» en aquesta vila i comarca ha donat resultats brillants, no tants però com es mereixia el veterà

col·lega i com segurament hauria obtingut de no limitar-se el radi d'acció a una classe determinada. Recentment s'ha definit amb caràcter independent enarbolant la bandera de Catalunya i Llibertat, que no és pas molta definició però té certa importància, perquè en aquesta forma es col·loca fora de la disciplina de la Lliga Regionalista. No podem preveure exactament com caminarà vestit amb aquesta còmoda indumentària de l'independentisme, més als nostres ulls, no cal dir, que hi ha sortit guanyant amb el canvi de posició. M. Jordi Frigola

18 de març de 1931

No ens enganyem i deixem-nos de confusionismes, senyors de 'Baix-Empordà' i torces adjacents: per ara els elements destacats per la seva fama de regidories i que ja estan bellugant-se són els integrants del bloc monàrquic palafrugellenc, que seran apoiats pel nostre molt distingit confrare. Caire monàrquic i continuació de la política de les majories per sufragi popular d'abans del 23... Aquesta lliçó ja la sabem de memòria.

El «Baix» ha sortit tot capficat amb això de les eleccions. El motiu de preocupació sembla que és el nom adequat que hom deu trobar a la candidatura que el «Baix» patrocina, Candidatura palafrugellenca, popular, administrativa, tantseval, diu el «Baix». Nosaltres els proposem aquest nom: «Candidatura dels 'repartos'».

18 d'agost de 1934

Si us encarreguessin de cercar un subtítol per a 'Baix-Empordà' que indiqués clarament la seva significació, què proposaríeu? — No hauria de pensar-hi gaire : «Baix Empordà - Setmanari íntim». — Teniu raó. Així ningú que el llegís podria considerar-se enganyat. El que no l'interessés sapiguer si el seu redactor en cap viatja de primera o de tercera, si va sovint a Barcelona, si se li ha mort un seu príncep amic o si l'han convidat a un gran casament, podria estalviar-se perfectament de llegir-lo i tothom quedaria content.

Les crítiques a la Lliga Catalana

La publicació focalitzava les crítiques al conservadorisme en la Lliga Catalana, creada el febrer de 1933, en substitució de la Lliga Regionalista. Els de l'*Ara* qualificaven la Lliga de partit defensor dels interessos de l'alta burgesia.

27 de gener de 1934

La «Lliga» és el partit dels capitalistes del Foment del Treball Nacional i dels terratinents de l'Institut Català de Sant Isidre. La «Lliga», despullada de la disfressa catalanista que havia vingut usant per a presentar-se en públic, apareix clarament com una organització de classe, defensora dels interessos de l'alta burgesia. En els seus homes representatius, en els Cambó i els Ventosa i els Tallada i els Vidal i Guardiola, mai es sap certament on acaba el financer i on comença el polític. En la «Lliga» els afers i la política apareixen en indes- triable barreja i s'ha d'estar sempre al tantol dels moviments de borsa si es vol comprendre bé moltes de les seves actuacions. M. Jordi Frigola

18 d'agost de 1934

La gent de la "Lliga", últimament, donant proves d'un esperit de disciplina digne de millor causa, s'obstina en la seva monòtona jeremiada, tractant de fer creure que la democràcia funciona malament a Catalunya. La gent de la "Lliga", tal vegada engegada pel despit produït per un llarg allunyament dels llocs de poder i que, havent manat fins en els temps de Primo de Rivera, no estava gens acostumada, presenta com a mostres d'un suposat sentit dictatorial en la política catalana, tot el que fan els partits esquerristes governants en compliment de les consignes que els hi han valgut l'ésser dipositaris de la confiança popular netament manifes- tada en les- múltiples consultes al cos electoral celebrades en el temps que portem de règim republicà.

Sembla que els «Red Ribbon's Orchesta» que com el nom indica es dedi- cava a tocar música, es dedicarà d'aquí endavant, a tocar altres coses. Una de les altres coses (sempre hom diu) que tocaran serà la política i a aquest efecte han decidit d'ingressar a «La Lliga». Es allò. A La Lliga hi cap tothom.

Macià a Palafrugell

El 21 de juny de 1931, dos mesos després de la proclamació de la República Catalana, el president de la Generalitat, Francesc Macià, 'l'Avi', va visitar Palafrugell, en el marc d'un periple pel país. Va ser rebut per una munió de gent i va dedicar al poble un petit escrit que *Ara* va reproduir en l'edició del 25 de juny:

«Ple d'agraïment, saludo de tot cor al poble de Palafrugell per mediació del periòdic 'Ara'.»

Francesc Macià, amb Martí Jordi i Frigola, el regidor Arseni Vergés i l'alcalde Josep Sagrera (tapat), el juny de 1931, al Far de Sant Sebastià, on va anar a visitar el conseller Ventura Gassol, que hi passava uns dies.

*Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Maria Rosa Jordi Trilla*

Pàgina 168

Plana que el setmanari va dedicar, el 25 de juny de 1931, a la visita de Macià a Palafrugell.

Arxiu Municipal de Palafrugell

25 de juny de 1931

Poc més tard de les cinc arribà en automòbil En Francesc Macià, baixà a l'entrada de la població, saludant-lo les autoritats i representacions assistents. Tan bon punt el públic el vegé fou rebut amb una salva eixordadora d'aplaudiments. Un estol de simpàtiques senyoretes s'acostaren per besar-lo i fer-li ofrena de boniques toies. Amb penes i treballs, obrint-se pas entre la gernació que emplenava tot el carrer, Francesc Macià i el seu seguici anaren cap a la Casa de la Vila pels carrers de Torres Jonama, Santiago Russinyol, Cavallers, 14 d'Abril, Plaça de la República i Pi i Margal], entrant pel carrer de Salmerón. En el seu pas per les esmentades vies recollí les proves de simpatia i afecte de tota la població exterioritzades amb forts aplaudiments i visques vibrants.

SETMANARI CATALANISTA REPUBLICÀ

Any II.

Palafugell, 25 de Juny de 1931.

Número 29

FRANCESC MACIÀ A PALAFRUGELL

L'avis de la vinguda.

Era el dissabte, ja desapareguda la claror del dia, que es rebé la nova que el President de la Generalitat de Catalunya, l'estimat i admirat Francesc Macià seria a Palafugell l'endemà a a les cinc de la tarda procedent de Girona i La Bisbal i de pas cap a Palamós.

La nova rebuda pel senyor Alcaldefou cursada de la millor manera que l'intempestiu de l'hora i el reduït nombre de personal disponible permetia, concretant-se a donar un petit avís verbal als presidents de les entitats palafugellenques i als regidors, essent col·locat també a les 10 de la nit un cartell anunciador al Centre Catalanista Republicà.

Amb aquests curts mitjans solament fou organitzada la imponent manifestació que havia de tenir lloc el diumenge, quedant palesat abastament fins a quin punt el nostre poble sent la causa catalana i venera aquesta noble figura del cavaller Macià.

El diumenge al matí.

A primeres hores del diumenge, hom podia veure que algunes finestres i balcons de la nostra vila ja ostentaven amb orgull la glòria encesa dels nostres colors. El tema general de les converses era la vinguda de Francesc Macià, hom podia pressagiar per barreja d'entusiasme, alegria i curiositat que traslluen els rostres que el poble tributaria al visitant il·lustre una rebuda esclatant. Sols uns nívols grisos i teranyinosos que entelaven el sol posaven un interrogant per part dels elements a una esplendorositat que pels dissenys humans ja teníem assegurada.

L'ànima del poble.

L'oriflama radiant, emblema de la nostra pàtria i l'ensenyia tricolor de la nostra llibertat apareixien a cada moment amb més abundància en les nostres carrers, principalment en les vies assenyalades per al pas de la comitiva, i les veïem en forma de domossos, de banderes, de penjols de tota mena i totes dimensions, demostrant a plena llum tot el que tenien de farsa grotesca, de canallada ridícula, de disfressa macabra, aquells temps de dictadura avui sols recordats per la supervivència d'unes quantes persones que farien ara qualsevol cosa per deslligar-se de la seva història, cosa impossible però, car elles són la història mateixa.

A la tarda.

L'aspecte dels carrers unes hores abans de l'arribada era una cosa bellíssima. A les tendes s'havia esgotat la roba que tenien en grans estocs per a fer banderes però això no fou obstacle per les cases que ja no en trobaren: sortiren domossos de totes menses i colors, oferint-se als nostres ulls una joiosa policromia de draps que el vent inflava i fetejava capriciosament, destacant-se com a vencedores absolutes i indiscutibles les nostres quatre barres de sang.

Abans de l'hora assenyalada el carrer Torres Jonama era un formiguer humà, donant la impressió que tot

*Pla d'agraïment elaborat
al tot tot al poble de
Palafugell per mediació
del periòdic "Ara"*
Francesc Macià
21 Juny 1931

Palafugell havia sortit de casa seva. L'orquestra «Palafugell» jugà unes quantes sardanes. Acudiren l'Ajuntament, diverses representacions foranes, la Junta Directiva del Centre Catalanista Republicà, amb la bandera i una pancarta que deia «Els catalanistes republicans saluden al President» i representació del Club dels 13, també amb bandera i penó, etc.

L'arribada.

Poc més tard de les cinc arribà en automòbil En Francesc Macià, baixà a l'entrada de la població, saludant-lo les autoritats i representacions assistents. Tan bon punt el públic el vegé fou rebut amb una salva eixordadora d'aplaudiments. Un estol de simpàtics senyorettes s'acostaren per besar-lo i fer-li ofrena de boniques toies. Amb penes i treballs, obrint-se pas entre la gernació que omplena tot el carrer, Francesc Macià i el seu següent anaren cap a la Casa de la Vila pels carrers de Torres Jonama, Santiago Russinyol, Cavallers, 14

d'Abril, Plaça de la República i Pi i Margall, entrant pel carrer de Salmeron.

En el seu pas per les esmentades vies recollí les proves de simpatia i afecte de tota la població exterioritzades amb forts aplaudiments i visques vibrants.

A Casa de la Vila.

Francesc Macià i els que l'acompanyaven, que eren ultra les corporacions locals els senyors Fontbernat, Capità Escofet, Tinent Cabezas, Carbonell, Castanyer, Creus, Dalmau Costa, Vilà i Rubí de Barcelona, els candidats Santaló i Quintana, els regidors de Girona i altres que sentim no recordar, entraren al Saló de sessions del nostre Ajuntament, on reposaren breus moments.

Requerit per un dels nostres Redactors, el President tingué la gentilesa d'escriure unes ratlles per al nostre periòdic, saludant al poble de Palafugell, les que el lector podrà veure reproduïdes en el present número.

Seguidament i per complaure a la immensa gernació congregada davant la façana de la Casa de la Vila, sortí al balcó per a saludar-la. Parlà primer l'Alcalde senyor Sagrera, fent-ho després el President. No cal dir com ambdós parlaments foren aplaudits.

La marxa.

Hauria estat desig del nostre Ajuntament i de tota la vila portar al que massa breument fou el nostre il·lustre hoste, a l'Ermita de Sant Sebastià, tal com s'havia convingut a darrera hora. Hauria estat una visita fugissera, ràpida, puix altres poblacions l'esperaven; persones hi havia, naturalment, que s'els feia inacabable l'estada a Palafugell puix esperaven veure'l el més aviat possible a casa seva; això no obstant el President accedí a fer aquesta petita marrada però a pesar de tot el viatge a Sant Sebastià no s'efectuà.

En mig de l'entusiasme popular el primer ciutadà de Catalunya pujà a l'automòbil que l'esperava a la porta de la Casa de la Vila, acompanyat del Sr. Sagrera Corominas, Alcalde de Palafugell, Regidors, el Sr. Irla, Diputat de la Generalitat i unes quantes gentilíssimes senyorettes.

Macià, a reveure!

Macià: mercès per la vostra visita a Palafugell. Mercès en nom de tots nosaltres, de tot el poble. Ja poguéreu veure com Palafugell us rebé, com Palafugell us comprén i us estima. Nosaltres recordem que, gràtament impressionat, féreu present al nostre Alcalde el vostre desig de tornar, de passar tot un dia entre nosaltres, això fa que no ens despedim de vos.

Macià, home símbol, encarnació de l'ànima catalana, a reveure!

Ha passat l'Avi

L'Avi de tots els bons catalans ha passat per les vies palafugellenques endomassades i darrera del seu pas lleuger hi anàvem tots formant estol.

Hi anàvem tots en cos i ànima i l'Avidignissim, joïós i emocionat perquè llegia en cada rostre el que sentia cada cor, era al davant, la blanca testa nua, senyera nostra onejant al vent.

L'Avi noble de la més gran de les noblesses en rebre el fervent homenatge dels catalans de l'Empordà saludava somrient tothom i les mares li apropaven llurs infants perquè els besés, les noies posaven el llavi fi en el seu rostre i els homes ens disputàvem l'abraçada de l'apòstol del nostre sentiment.

Després l'Avi venerable ens aplegava sota de la Casa de la Vila i al conjur de les seves paraules ens sentíem infants arruïats vora la llar de la Pàtria cercant l'escalf de la flama d'un ideal, mentre l'Avi valent ens explicava no pas contes de fades o de follets, contes bells que són mentida, sinó les grans veritats que ell ha après rodant pel món perseguit i vexat pels que ja no podran fer-ho mai més.

L'Avi lluitador ens parlava també de l'avenir mentre aquells seus grans ulls que l'hi ennoblexen el rostre bri-

Francesc Macià, voltat per la multitud en el moment de baixar de l'auto, a l'entrada del carrer de Torres Jonama.

Fot. S. Gualba

Joves a la terrassa del Centre Fraternal, als anys 30.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Marta Roig Llorca

El Centre Fraternal

Un article de Martí Laviña, publicat en lloc destacat, posava de manifest algunes deficiències en el funcionament del Centre Fraternal i feia suggeriments sobre com intentar una millora del servei, al seu parer.

4 de febrer de 1931

EL QUÈ CAL FER. En els periòdics, en les taules de cafè, en les barberies, en la Placa Nova i en tots els llocs de convivència i de discussió gairebé tothom ha fet al·lusions i crítiques a aquesta nostra primera entitat, el Centre Fraternal, censurant el que essent tan numerosa i de caràcter popular o lliberal, no hagi evolucionat al ritme del temps en què ens trobem. I això és una gran veritat. Aquest «Centre Fraternal» que no té res de fraternitat, és avui una societat antiquada sense concepcions artístiques, culturals ni mutualistes. És una societat espiritualment somorta. Els 1.600 socis

que l'integrem no som mes que una massa amorfa moguts sols per un impuls vegetatiu per nimieses i frivolitats. Hi som perquè sí, sense que nostres personalitats individuals es bateguin per una renovació constant d'idees, expansions artístiques i culturals. I això no té raó d'ésser. Això no deu continuar ni un moment mes. Tots tenim l'obligació d'evitar-bo. Que cada u i digui el que més hi sàpiga. (...) Aquesta reforma deu constituir una estructuració o modalitat orgànica que estatueixi un vertader principi artístic, cultural, recreatiu i federatiu. Així com també el principi de sobirania, individualitat i autonomia, aplicats als casos o funcions que per lògica o raó natural deuen disfrutar-se. La Junta Directiva, deu ampliar-se en relació al número d'associats preveient les diferents manifestacions artístiques i culturals (...) Aquesta Junta Directiva així integrada, deu obligar-se a fomentar les arts, el recreu, la cultura i la fraternitat per mitjà de vetllades, conferències, concursos, certàmens, exposicions, museus, excursions, etc. També deu estatuir-se articles obrint portes a futures fusions o relacions mutualistes, ja que si un dia en l'evolució del temps les germandats o cooperatives venien a trucar, que poguessin ja trobar-les ben obertes i els cors conreats de generositats. (...) MARTÍ LAVIÑA.

El Centre Catalanista Republicà

El 13 de març de 1931 es va constituir el Centre Catalanista Republicà de Palafrugell, durant l'assemblea que va tenir lloc al nou local del carrer Cavallers, 8, al pis del cim del Cafè Pallot. Hi van assistir unes 200 persones, la majoria socis de l'entitat. Hi van participar els periodistes més significatius d'Ara. Centre Catalanista Republicà és el nom que va rebre en algunes poblacions el partit Acció Catalana Republicana, d'ideologia catalanista, republicana i liberal, creat el març de 1931 en fusionar-se Acció Catalana i Acció Republicana de Catalunya.

—
Capçalera del 18 de març de 1931,
en què es destacava la creació
del Centre Catalanista Republicà de Palafrugell.
Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Lluís Molinas

18 de març de 1931

En mig del batibull d'aquest període electoral que després de nou anys de no haver-ne viscut cap de semblant, ofereix totes les característiques d'una cosa nova, i ho és efectivament per les noves generacions, va a començar la seva actuació pública el «Centre Catalanista Republicà de Palafrugell. Assolida l'aprovació dels seus Estatuts acompanyats tots aquells tràmits legals que fins avui havien constituït un obstacle per a la seva fundació, aquesta Societat que temps ha vivia en l'esperit i en la consciència de tots els palafrugellencs que senten l'idealitat que ve defensant ARA des de la seva aparició, entrarà de ple en el terreny accidentat de l'acció política. (...) Des del seu lloc de combat, tan extremadament esquerrà com es vulgui, tan radicalment catalanista com sigui precis, pot i deu laborar pel ressorgiment de l'espiritualitat palafrugellenca, pel prestigi i engrandiment de la nostra població.

LLAFRANC (Costa Brava)

HOTEL CELIMAR

Telèfon 12, Calella de Palafrugell

Inauguració, el dia de Pasqua

Edifici construït exprés per a Hotel

Palafrugell, 18 de Març de 1931.

Número 14

dia 13, es constituí el "Centre Catalanista Republicà" de Palafrugell

Al constituir-se, acorda adherir-se al nou partit Catalanista Republicà

Les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 i la unió d'esquerres

La Unió Federal Nacionalista Republicana i el Centre Catalanista Republicà van decidir unir esforços amb vista a les eleccions municipals de 1931, i els resultats van ser bons.

8 d'abril de 1931

Davant de les realitats de l'hora present, quan arreu de les terres ibèriques els ideals republicans vibren amb tota la seva força i amb tota la seva puresa, el Partit U. F. N. R. i el Centre Catalanista República han ajuntat els noms dels seus més prestigiosos elements en una sola candidatura per a les eleccions de regidors anunciades per al propvenient diumenge dia 12. L'afinitat de les ideologies que informen l'existència d'aquests dos agrupaments esquerrans, que son els únics que lluiten en la nostra vila pel triomf de les causes republicana i catalanista, ha permès que, passant pel damunt de petites diferències de matís, sortís espontània aquesta entesa que ha de permetre que el republicanisme obtingui a Palafrugell el triomf que es confia assolir arreu. Enfront de la nostra candidatura (...) es presenta un conglomerat de caràcter marcadament conservador que evoca les èpoques de mes vergonyós endormiscament de l'esperit cívic palafrugellenc. Com en altres temps de mala memòria, aquesta candidatura que ens combat, pregona el seu caràcter administratiu, i s'anomena pomposament palafrugellenca talment com si la bona administració i l'amor a la nostra vila fos patrimoni d'una classe determinada. I per sobre de tot, mentres nosaltres proclamem noblement a tots els vents els nostres ideals, els adversaris fan ostentació del seu apoliticisme, d'aquest apoliticisme que ha facilitat la instauració de les dictadures i que ells, inconscients o amb mala fe aixequen com a única bandera. (...)

La proclamació de la República a Palafrugell

Després que, el 14 d'abril de 1931, el president Francesc Macià proclamés, des del balcó de l'Ajuntament de Barcelona, la República Catalana dins de la República Federal Ibèrica, en nombrosos municipis els alcaldes van fer un gest semblant, per celebrar-ho i informar la població. Palafrugell no en va ser una excepció i el llavors alcalde, el republicà Josep Sagrera i Corominas, va sortir al balcó de l'Ajuntament a confirmar la proclamació de la República, davant de centenars de persones.

Oficines electorals del Front d'Esquerres i seu social
d'Unió Republicana d'Esquerra a plaça Nova, el febrer de 1936.
Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Teresa i Paulina Rodríguez Joanola

A principis de la tarda del dimarts, començà a córrer per Palafrugell la nova de la proclamació de la República Catalana a Barcelona i d'haver-se constituït a Madrid un Govern provisional republicà presidit per Alcalà Zamora. Ràpidament s'anaren sapiguent detalls i encara que n'hi havia molts de contradictoris, tothom ja dona com a un fet la caiguda de la Monarquia i la instauració d'un règim república.

Vers les cinc de la tarda, comparegueren a la Casa de la Vila els regidors electes senyors Sagrera Coromines i Ramir Deulofeu (...) Seguidament arribaren a l'Ajuntament els altres consellers electes Srs. Vergés, Fina, Gallart, Costa, Colom, Font i Mundet. A les 6 començà a afluir gentada a l'Ajuntament i en aquesta hora foren hissades les banderes catalana i republicana que foren rebudes amb grans aplaudiments. Poc després alguns lograren apoderar-se d'un retrat de l'ex-sobirà, que fou destrossat en el carrer. A les set, al sortir els obrers de les fabriques una gran multitud es congregà al voltant de la Casa de la Vila comentant amb animació el fet sensacional. Foren cremats diversos retrats de persones del règim caigut i començaren els «visques» i els «morís» i els cants de 'La Marsellesa'.

(...)

Finalment dirigí la paraula al públic l'Alcalde electe senyor Sagrera i Coromines, el qual no pogué expressar-se clarament a causa de tenir la gola irritada. Manifestà la seva joia per la presència nombrosíssima de la gent en tots els actes de la proclamació de la República i al mateix temps expressava el seu contentament per l'exemple de civisme, de vertadera ciutadania, que observava el poble de Palafrugell. Digué que la instauració de la República era l'acabament definitiu de la família de Borbó que, començant a regnar per traidoria havia d'acabar, també, com es mereix un traidor. Recordà que República significava ordre nou i que l'adversitat o l'èxit d'ella era patrimoni de tots. El govern de la República Federal era el millor símbol que el nou Estat trobaria fórmules per acabar amb la degradació que fins ara havíem patit. Recomanà serenitat i s'oferi com a legítim representant del poble per tal que l'harmonia fos un fet en la nostra vila.

Pàgina 175

Portada del setmanari, proclamant la República Catalana i la República Federal Ibèrica, el 18 d'abril de 1931.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Maria Juriol

ARA

SETMANARI CATALANISTA REPUBLICÀ

Any II.

Palafrugell, 18 d'Abril de 1931.

Número 19

LLAFRANC (Costa Brava)

HOTEL CELIMAR

Telèfon 12, Calella de Palafrugell

Edifici construït

exprofès per a Hotel

VISCA LA REPÚBLICA CATALANA! VISCA LA REPÚBLICA FEDERAL IBÈRICA!

Victòria republicana!...

Victòria de Catalunya!...

Bella victòria de la nostra idealitat, doble victòria esplendorosa que el més gran triomf de la Democràcia ha fet possible sense vessament de sang, sense tan sols alterar el ritme normal de la nostra vida pública.

Davant del fet viu d'aquestes dues victòries, el veure convertits els ideals de llibertat en realitats magnífiques, Ara — aquest periòdic que comença a viure en mig de les jornades incertes del desembre passat, precisament l'endemà d'aquell intent revolucionari gloriós i dissortat que immortalitzà a Gaià i Garcia Hernández — vibra avui joiosament, sentint tota la força emotiva d'aquest moment solemne — primavera inolidable! — en què tot es rejuveïx i es renova, tot camina endavant ardidament amb l'alemanada vital, la força jove dels vents de llibertat.

Assolides les aspiracions del nostre poble, esdevingut fets palpables que constitueixen ja la normalitat del viure diari, tot allò que molta gent havia titllat d'utopies irrealitzables, els que hem ajudat al bell triomf, els que des del foc de combat que teníem assignat hem contribuït a mida de les nostres forces a l'establiment de l'actual règim de justícia, podem sentir avui la satisfacció del deure acomplert, llençant a tots els vents l'estridència triomfal dels nostres crits de joia. Acomplerts els nostres anhels, arribats a la cima de les nostres esperances, podem aturar-nos un moment a respirar les flaires sanitàries de la llibertat i dirigint enlaire l'esguard ple de claredat, tot optimisme, oblidar les misèries que hem deixat enrera, les ignomínies d'un règim que ultratjava la nostra dignitat d'homes i de ciutadans d'un país civilitzat.

14 d'abril de 1931. Aquesta data ineludable en els annals ibèrics, assenyalava pels que han contribuït a voltar-la de llum i de glòria, la fi d'un període de lluita. Marca, però, solament la fi de la lluita per l'assoliment dels afanyos de la nostra raça, de la lluita per a conquerir uns drets que feia segles mancaven al nostre poble. La fi d'aquesta lluita porta aparellat el començament d'una nova posada també al servei de les causes de Catalunya i de la República. El que s'ha conquerit cal conservar-ho; la llibertat obtinguda deu ésser defensada contra les possibles corrents de reacció que poden sorgir d'un dia a l'altre en nostra terra. I cal sobretot que tothom treballi constantment amb noble i fervent esperit constructiu per a fer-nos dignes de les avantatges d'aquest règim de plena democràcia que s'acaba d'instaurar a l'Ibèria.

Catalanistes i republicans érem en les hores penoses en què ésser-ho, significava viure al marge de la legalitat vigent. Avui que Catalunya és estructurada com República lliure dintre un Estat ibèric federal, podem continuar ben units i ben fermament republicans i catalanistes per a treballar pel prestigi i consolidació de tot aquest bé de Déu que devem a la força vigorosa del sufragi universal. La missió dels nostres partits i dels nostres agrupaments polítics no és acabada. Si foren creats pel servei de Catalunya i de la República, al servei d'una i altra devem continuar per a assegurar el seu triomf i compliment i definitiu que no pot ésser obra d'un dia sinó d'una tasca serena i continuada en la que tothom hi aporti els millors dels seus esforços.

Ara, al salutar la instauració de la República Catalana i de la República Federal Ibèrica, ret un homenatge de gratitud i d'afecte a l'home que més ha contribuït a fer possibles aquestes realitats que ens omplen de joia, al venerable i gloriós Francesc Macià, el més gran català de la renaixença païral. Davant d'aquest gran patriarca que després d'haver-ho sacrificat tot pel triomf de la nostra causa ha vist realitzades les nobles aspiracions que han orientat tota la seva existència, ni un sol català pot restar sense descobrir-se respectuosament en senyal d'acatament a la seva autoritat de primer President de la República Catalana.

Visca Francesc Macià!

La proclamació de la República a Palafrugell

Les primeres notícies

A principis de la tarda del dimarts, començà a córrer per Palafrugell la nova de la proclamació de la República Catalana a Barcelona i d'haver-se constituït a Madrid un Govern provisional republicà presidit per Alcalá Zamora. Ràpidament s'anaren sapiguient detalls i encara que n'hi havia molts de contradictoris, tothom ja donà com a un fet la caiguda de la Monarquia i l'instauració d'un règim republicà.

Vers les vint de la tarda, comparegueren a la Casa de la Vila els regidors electes senyors Sagrera Coromines i Ramon Deulofeu, trobant en el despatx de l'Alcalde al que la tenia al seu càrrec accidentalment Sr. Pau Coromines. Des d'aquell moment pot considerar-se com a establerts els poders republicans en la nostra vila, puix el Sr. Coromines cedí sense resistència el nomenat als regidors republicans. Seguidament arribaren a l'Ajuntament els altres consellers electes Srs. Vergés, Fina, Gallart, Costa, Colom, Font i Mundet. El Sr. Rodríguez Joanola, que es trobava una mica malalt al llit, no va acudir fins al cap d'unes hores.

A les 6 començà a afluir gentada a l'Ajuntament i en aquesta hora foren hissades les banderes catalana i repu-

blicana que foren rebudes amb grans aplaudiments. Poc després alguns logeratsen apoderar-se d'un retrat de l'ex-sobirà, que fou destruït en el carrer.

A les set, al sortir els obrers de les fàbriques una gran multitud es congregà al voltant de la Casa de la Vila comentant amb animació el fet sensacional. Foren cremats diversos retrats de persones del règim caigut i començaren els «viques» i els «moris» i els cants de «La Marsellesa».

La constitució de l'Ajuntament republicà

A les 9 de la vetlla la població presentava un aspecte inusual. No és cap hipèrbol dir que tothom es tirà al carrer per a celebrar el gran i tan esperat esdeveniment. En el carrer de Cavallers al voltant de l'hostatge del «Centre Catalanista Republicà» on devien tocar-se sardanes, l'animació era quelcom sorprenent. Contribuïa a l'afluència de públic en aquell lloc, el sapiguéssim que en el nostre «Centre» devien reunir-se els consellers municipals abans d'anar a celebrar la sessió de constitució del nou Ajuntament.

Serieix les 9 i mitja quan tingué lloc aquesta sessió memorable. El saló de sessions resultà del tot insuficient per a contenir la multitud que volia presenciar l'acte i per evitar desordres fou precis anunciar que alguns regidors dirigides la paraula al poble des dels balcons.

Ocupà la presidència el Sr. Gual Gallart com a regidor de més edat, el qual digué que en nom de la junta revolucionària havien pres possessió de l'Ajuntament i passarien a l'elecció de càrrecs. L'Ajuntament restà format així:

Alcalde: Josep Sagrera Coromines.
1er tinent: Ramon Deulofeu Quintana
2es « Josep Costa Girbal
3er « Joan Rodríguez Joanola
Síndic: Arseni Vergés i Bussot.

Després d'haver-se nomenat els càrrecs, tots per unanimitat, el Sr. Sagrera ocupà la presidència i parlà al públic recomanant-li prudència i serenitat i al mateix temps ajuda per tal de consolidar el nou ordre que s'implantava.

Seguidament es traslladaren al balcó des d'on es veia una multitud nombrosíssima que omplienava tots els voltants de la Casa de la Vila. En mig d'un entusiasme delirant i d'una gran sensació començà a parlar el nostre director Joan Rodríguez Joanola, nomenat 3.er tinent d'alcalde. Feu remarcar que a Catalunya teníem un desonor, una taca en la història que calia esborrar i era que la Dictadura ignominiosa i funesta del general Primo de Rivera havia nascut a Barcelona i fou gestada per un partit i per uns homes que es deien catalans. Per això era un doble motiu d'orgull que la república Federal de les Terres Ibèriques fos a Barcelona on s'agués primerament proclamada i ho fos pel

màxim patriota, el venerable Macià. Acabà reclamant l'apoi i benevolença a tothom per tal que la nova República fos el mirall de democràcies que tots anhelem. El nostre amic, interromput molt sovint pels aplaudiments i visques de la gentada, fou victoriat en acabar el seu vibrant parlament.

A continuació va parlar el Sr. Gual Gallart el qual declarà que aquell dia era sense cap mena de dubte el dia més emocionant de la seva vida. Recordà la tenacitat amb què havien lluitat ell i tots els republicans federals per tal que l'ideari republicà fos comprès i estimat com un símbol de justícia i de llibertat. Digué que l'assoliment del règim republicà havia d'esperonar a l'opinió a ésser al seu costat per tal d'assolir la definitiva consolidació del règim.

El parlament del popular regidor fou molt aplaudit i ben rebut.

Finalment dirigí la paraula al públic l'Alcalde electe senyor Sagrera i Coromines, el qual no pogué expressar-se clarament a causa de tenir la gola irritada. Manifestà la seva joia per la presència nombrosíssima de la gent en tots els actes de la proclamació de la República i al mateix temps expressava el seu contentament per l'exemple de civisme, de veritable ciutadania, que observava el poble de Palafrugell. Digué que la instauració de la República era l'acabament definitiu de la família de Borbó que, començant a regnar per traïdoria havia d'acabar, també, com es mereix un traïdor. Recordà que República significava ordre nou i que l'adversitat o l'èxit d'ella era patrimoni de tots. El govern de la República Federal era el millor símbol que el nou Estat trobaria fórmules per acabar amb la degradació que fins ara havíem patit.

Recomanà serenitat i s'ofert com a legítim representant del poble per tal que l'harmonia fos un fet en la nostra vila.

El públic l'aplaudi frenèticament i entre vives i moris anà desfilitant lentament i amb ordre perfecte.

Les festes populars

Acabat l'acte de presa de possessió del nou Ajuntament la gent es dirigí al carrer de Cavallers on l'orquestra La Principal donava una audició de sardanes que foren ballades per molta gent i que després de tocar La Marsellesa es donaren per acabades.

L'endemà al matí les fàbriques plegaven a les 10 i foren moltes les colles de noies i joves que sortiren a passeig i cap a mar. A les dotze molta gent es dirigí a l'estació del tren per tal de poder-se assabentar de les noves del diari.

A la tarda hi hagué audició de sardanes i al vespre es tocaren sardanes i balls fins passada la mitja nit.

En fi, les festes de la proclamació de la República tingueren aquell aire popular, alegre i pintoresc, i l'alegria

Els convents cremats

Entre el 10 i el 13 de maig de 1931, va tenir lloc una onada de violència contra institucions de l'Església catòlica en diferents ciutats de l'Estat espanyol, que es va centrar en la crema de convents. Tot va començar a Madrid, durant la inauguració del Cercle Monàrquic, com a punt de trobada dels lleials a Alfons XIII, contraris a la Segona República espanyola. Martí Jordi Frigola escrivia un article en què lamentava la crema de convents, però argumentava que el poble no en tenia la culpa, sinó que els veritables culpables n'eren els opressors que havien portat la població a la màxima indignació.

13 de maig de 1931

Lamentable, lamentable, lamentable! exclamaran alguns i no seré jo en cap manera qui els hagi de contradir. Qui ha cremat els convents, però? El poble, els odis populars, contestaran els mateixos. I en això sí que els esperits liberals tenim l'obligació de contradir-los. Dir que el poble ha cremat els convents és tan infantil i primari com si es diu que ha estat el foc qui en té la culpa. Per a que hi hagi foc, és precis — els d'aquesta comarca ho sabem molt bé — que algú l'hagi encès. Per a que el poble encengui foc, necessita que algú abans hagi encès d'indignació al poble, que hagi provocat les seves ires, que hagi abrandat les seves passions ofenent-li els seus sentiments i el seu esperit de llibertat. Qui ha cremat els convents, doncs? Els enemics de la llibertat dels homes i de les col·lectivitats, els que davant del poble tranquil i feliç dintre un règim de democràcia hi alcen l'amenaça constant de la reacció. El Borbó destronat, el tirà d'ahir, el conspirador d'avui i de demà (...) El poble? El poble espanyol d'avui, és aquell mateix poble manso i plàcid que ahir suportava sense rebel·lar-se la càrrega humillant de la mes oprobiosa tirania. (...) I ara embesteix, ara s'ha tornat brau per a defensar la llibertat que el dignifica i li obre les portes del progrés i de la prosperitat. MARTÍ JORDI FRIGOLA

Aprovació de l'Estatut de Núria

El referèndum per a l'aprovació de l'Estatut de Catalunya de 1931, l'Estatut de Núria, malgrat haver aixecat protestes de sectors monàrquics i espanyolistes, va donar uns resultats espectaculars arreu del país, també a Palafrugell, on hi va haver 2.036 vots a favor, 2 en contra i 5 en blanc.

Recollida de signatures a favor de l'Estatut, en l'anomenat plebiscit femení, a la plaça de la República (plaça Nova) de Palafrugell. Primera fila, asseguts, d'esquerra a dreta, Fermí Vergés (periodista), Lluís Medir (dibuixant), Lola Pous (brodadora), Josep Sagrera (alcalde), Marina Gou, persona sense identificar, Lola Cristià, Joanola. Segona fila, persona sense identificar, Carme Frigola Mestres, Pepita Fuentes (esposa de Josep Martí Clarà "Bepes"), "Loreto" i Joan Costa.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Carme Frigola Mestres

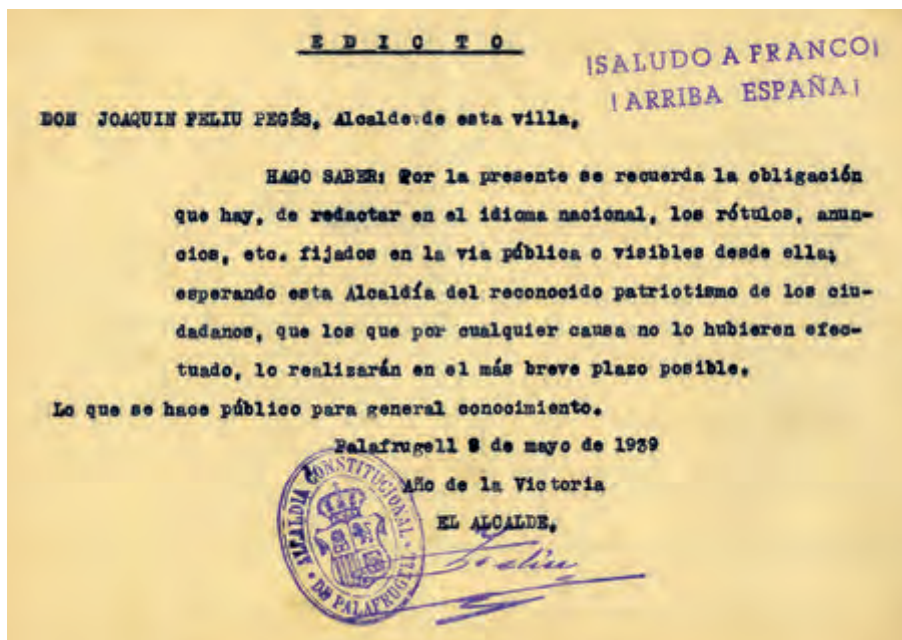
6 d'agost de 1931

El 2 d'Agost, Catalunya va guanyar la seva llibertat

Confiàvem en la victòria, però hem de confessar que no la crèiem tan completa i tan esplendorosa. El triomf de diumenge ha superat els auguris dels més optimistes i han constituït una prova indiscutible, una demostració contundent i definitiva de la voluntat del nostre poble d'assolir la seva llibertat. «Ja som lliures!», va exclamar l'altíssim Francesc Macià, a l'assabentar-se del resultat del referèndum popular. (...) Palafrugell — ho proclamem amarats de la joia mes pura — va complir perfectament amb els seus deures patriòtics. Els homes acudiren a les urnes plenament conscients al donar el seu SI a l'Estatut de Catalunya, de la transcendència de l'acte que realitzaven. Les dones, amb un entusiasme delirant, amb un arborament joiós de la seva ànima tot just iniciada en l'emoció viril de les lluites ciutadanes, corrien a signar la seva conformitat a la llei que representa la nostra llibertat col·lectiva. I, donant una nota que parla als cors amb accents puríssims de solidaritat humana, els treballadors forasters — dones i homes —, els que han vingut de les terres germanes de parla castellana per a com-partir amb nosaltres els dalers d'una vida honrada de treball, votaren també pel triomf de la nostra llibertat.

De seguida que la premsa diària anuncià que les dones podrien mostrar la seva adhesió a l'Estatut, la Comissió consistorial encarregada de la propaganda del mateix va llençar al carrer unes fulles demanant a les

palafrugellenques la seva cooperació al plebiscit femení. I, de seguida també les belles senyoretes Lola Cristià, Marina Gou, Carmelita Frigola, Joana Reig, Dolors Pons, Loreto Ferrer, Conxa Mir i Pepita Fuentes, varen constituir-se en comissió organitzadora d'aquest plebiscit que tant d'èxit debia assolir en la nostra vila.

Edicte que l'alcalde Joaquim Feliu Pegés faria, el maig de 1939, ordenant la retirada de rètols i anuncis en català dels carrers.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Ajuntament de Palafrugell. Correspondència

La retolació de carrers en català

25 de febrer de 1932

La retolació dels nostres carrers. Per fi els treballadors de la brigada eventual d'obres públiques han començat a canviar les plaques retoladores dels carrers palafrugellencs. Els nous rètols són metàl·lics amb fons blau i la inscripció en lletres blanques, molt semblants als que fins ara han servit. Entre uns i altres, però, hi ha la diferència de què els nous són en català i alguns d'ells perpetuen gestes i noms molt prestigiosos, cosa que no succeïa adès. Els corresponents a les places de Catalunya i de la República i a l'Avinguda del 14 d'Abril, en atenció a les denominacions glorioses que ostenten han estat construïts en marbre blanc destacant la inscripció en caràcters en blau de Prússia.

Anunci de projecció
al Cinema Fraternal,
l'any 1936.
Arxiu Municipal de Palafrugell

El cinema

El primer llargmetratge presentat originalment com una pel·lícula sonora va ser *El cantant de jazz*, estrenada l'octubre de 1927. Als anys 30, el cinema sonor es va començar a escampar per les grans ciutats, però als pobles, va arribar-hi a poc a poc, sobretot per la necessària despesa que suposava la introducció de la nova tecnologia. Mentrestant, *Ara* anava informant sobre els ets i uts del cinema a la vila. Arribat el moment, feia un comiat simbòlic als músics que havien amenitzat en directe les pel·lícules mudes.

25 de febrer de 1931

Fred al cinema

Els que anem al cinema, voldríem...

Palafrugell és de les poblacions que no tenen altre remei que concedir al cinema la màxima importància. Donada la poca varietat dels nostres mitjans d'esplai, l'anomenat setè art sobresurt prou ostensiblement per a poder-lo considerar com a una institució de la qual fora molt difícil de prescindir, perquè quan hom ha anat a presenciar la partida de futbol si és a la tarda o a 'bailar un pericón' si és a la nit i la lleugeresa de cames i esperit encara ho permet, cal emprendre el camí del cinema si hom vol consumir les hores de lleure mes o menys raonadament. Posats a haver

d'anar al cinema, la nostra aspiració mínima ha d'ésser gaudir-hi de certes comoditats. L'aspiració màxima podria consistir en veure films dels que hom remarca com a encerts positius de les cases productores a preus que fossin a l'abast de tots els estaments. Hauriem de tenir, per exemple, locals disposats de manera que fos possible d'assistir-hi sense tremolar de fred, perquè la nostra abnegació de resistir sessions senceres amb el gabany posat i el barret fins a les orelles és de les coses que fan riure més els forasters. Hauriem de posseir sengles aparells de cinema sonor, perquè avui resignar-se a l'edició muda dels films que el públic de Palamós, per exemple, gaudeix dintre de la modalitat més moderna, o carregar amb el mort d'anar provant de tirar un any mes cintes atrotinades de les edicions 'pour Palafrugell et le Maroc', resulta d'una bona fe que ratlla el ridícul. L'endarreriment que en qüestions de cinema portem respecte de la majoria de les poblacions de la categoria de la nostra, hauria d'ésser un estimulament per a les empreses les quals haurien de resoldre amb rapidesa l'afer. (...) A darrera hora, si les coses es perllonguessin massa, ningú ens treu el dret d'intentar una solució radical. Ara l'abstenció està de moda, almenys dintre de la política ibèrica. Si vuit anys enrere haguéssim practicat l'abstenció tres o quatre setmanes com a protesta del fred intens que cada hivern patim als cinemes, ara faria igual espai de temps que tindríem instal·lada la calefacció amb totes les seves tebiors. J. GUILLÓ ROQUES.

10 de setembre de 1931

El cuirassat Potemkin

Diumenge, amb motiu de la reobertura de l'Ideal Cinema, que durant tot l'estiu ha mantingut tancades les portes al públic, serà presentada al públic palafrugellenc una pel·lícula que gaudeix d'una anomenada excepcional: «El Cuirassat Potemkin», producció soviètica que ha fet parlar llargament la crítica.

1 de gener de 1932

Els músics del cinema mut

Aquí tenim, estimats llegidors, un dibuix-caricatura d'un realisme subtil, obra admirable de l'amic Eduard Fiol. Contra la seva voluntat, contra la nostra mateixa, Josep Cantó s'ha vist precisat a separar-se de nosaltres víctima dels avenços de la civilització. El cine sonor és el drac paorós que avui ha engolit els nostres músics, robant-nos quant menys la seva presència. Seríem insincers si diguéssim que no ens plau el cine sonor:

Dibuix publicat a l'*Ara*, l'1 de gener de 1932, en homenatge a un dels músics que amenitzaven les pel·lícules del cinema mut, Josep Cantó, el qual, amb l'entrada del cinema sonor, es quedava sense la feina.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Frank Keerl

ens plau com a invent i esperem que en l'avenir donarà resultats sorprenents, però això no vol pas dir que no ens plaguin també els artistes de carn i ossos. Ens plauria sobretot que Cantó pogués organitzar un bon concert a Palafrugell, amb el saló proveït d'una nodrida concurrència.

Desmantellament de la font de plaça Nova

La Font Monumental de plaça Nova va ser instal·lada l'agost del 1882 i va ser desmantellada el febrer de 1932. La font havia estat encarregada a la Societat d'Alts Forns i Fonerries de Val-Dosne, a París, i, segons destacava Josep Pla, havia estat fabricada per la casa Eiffel, la mateixa que va construir la famosa torre parisenca. Als redactors d'*Ara*, però, no els agradava la font, perquè la trobaven «desgarbada i anacrònica».

4 de febrer de 1932

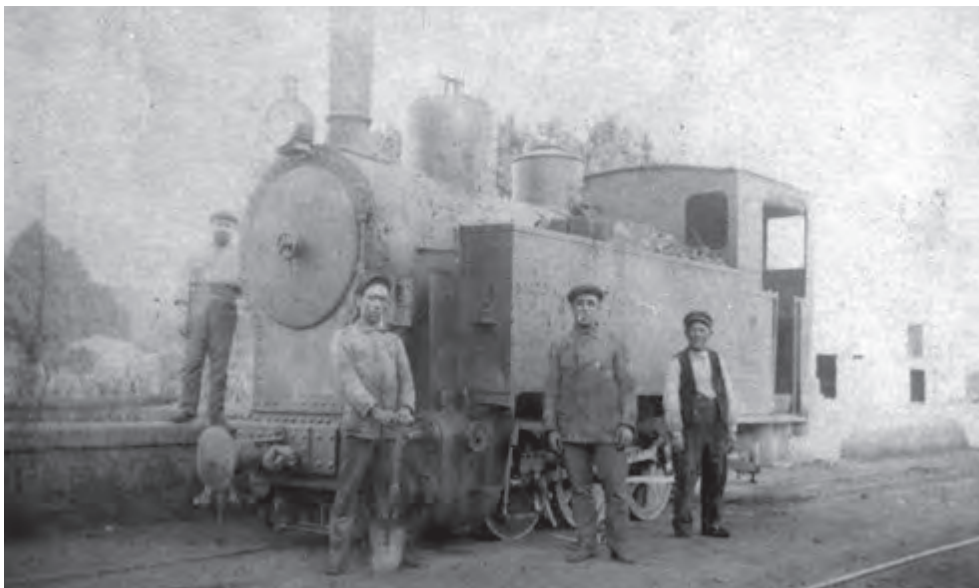
Comiat a la font. Les piquetes dels obrers de la brigada eventual d'obres públiques han ressonat aquesta setmana a la plaça de la República, aplicant-se a la feina de retirar la mole desgarbada i anacrònica que emmarcava el mecanisme elevador de les aigües del pou públic, intent dels nostres avis de conciliar la utilitat amb la bellesa, que ací tothom coneixia per «la font de plaça Nova». Font de plaça Nova! Et retiren del servei actiu ara que la plaça ja no és nova ni de nom ni de fet, quan ets una desferra rovellada amenaçant enrunar-se, quan no respons a cap fi ornamental,

la qüestió. Aquest projecte que ofereix
la rentatge de requerir per a la
seua execució una despesa de poca
importància, comprén la supressió de
la font que actualment existeix i la
seua substitució per una altre de
reduïdes dimensions, que deuria
esser instalada en un costat de la
plaza, en l'encreuament d'aquesta amb
el carrer de Pi i Margall. A la pre-

—
Fragment de l'acta
del ple de l'Ajuntament
del 28 d'octubre de 1931,
en què s'acordava desmuntar
la font ornamental de plaça Nova
i posar-ne una altra de més adequada.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Ajuntament de Palafrugell

puix que el teu perfil manca d'estètica o almenys s'aparta del concepte estètic del nostre temps. (...) Font de plaça Nova! Eres tan venerable com vulguis, havies contret mèrits innegables, tenies per ornament la pàtina de la tradició, portaves el segell inconfundible d'un pairalisme agut; però ens resultaves un trasto inservible, ens feies nosa i ens avergonyíem de la teva existència, dels teus fanals i dels angelets i floretes que provocaven l'admiració dels forasters. (...) Font de plaça Nova: que l'oblit dels palafrugellencs et sigui lleu! IRON.

—
Treballadors del Tren Petit.
El de la dreta és Joaquim Ramonet Rovira,
al costat d'altres treballadors sense identificar.
Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Anselm Quixal

El Tramvia del Baix Empordà

El Tramvia del Baix Empordà, el Tren Petit, va resoldre molts problemes de desplaçament a la zona, però no sempre funcionava bé i a l'hora. La publicació es queixava de nombroses anomalies en el servei i reclamava canvis.

23 de desembre de 1933

Les coses del tranvia d'aquesta comarca segueixen anant de mal en pitjor i ara, com sempre, les víctimes principals d'aquesta lamentable situació, són els obrers ocupats en el mateix que deixen de percebre l'import del treball dur. Unes quinzenes varen cobrar-les amb diners enviats per l'Estat, però avui ja fa prop d'un mes que no han cobrat ni un cèntim dels sous que els hi corresponen i això, naturalment, pot provocar d'un moment a l'altre la suspensió dels serveis. Novament volem fer constar la nostra manera de pensar respecte aquesta qüestió. Una Companyia que no paga els havers del personal que treballa per ella, no té dret a continuar explotant un servei públic. Cal demanar al Govern una decisió ràpida i eficient que aparti a la Companyia de la direcció i administració del tranvia, passant aquestes a l'Estat o un organisme representatiu del mateix. És aquesta l'única solució possible, al nostre entendre, per a posar fi a les anomalies del funcionament d'aquest tranvia.

BAN**RAMIR DEULOPEU QUINTANA, Alcalde d'aquesta vila,**

FAIG AVINENT: Que havent-se començat la instrucció dels ciutadans compresos entre els 21 i els 30 anys i essent molts els que no s'han presentat, es recorda novament a tots els de les quintes del 1927 al 1936 inclosius que no estiguin exceptuats per inútils totals, inscrits a la Marina de Guerra, milicians en actiu, mobilitzats en la construcció de material bèl·lic o que hagin complert més de 6 mesos de servei, l'obligació que tenen de presentar-se demà a les 11 del matí en el camp d'esports del Casal de les milícies antifeixistes. Els que sense motiu justificat i prèvia la presentació del corresponent document acreditatiu deixin de complir aquesta ordre, seran recollits a domicili per les milícies i els serà aplicada la sanció que es consideri pertinent.

El que es fa públic per a general coneixement i compliment.

Palafrugell, 18 de novembre del 1936.

L'Alcalde,
RAMIR DEULOPEU.

Comitè Popular Antifeixista

Complint l'encàrrec que ha estat fet a a aquest Comitè pel Govern de la Generalitat de Catalunya, es fa públic que els elements populars que vulguin allistar-se a les milícies que van a lluitar a l'Aragó per a abatre les darreres forces del feixisme, poden inscriure's a les oficines establertes al Saló de Sessions de l'Ajuntament fins a les 7 de la tarda del dia d'avui.

Palafrugell 25 de juliol del 1936.

EL COMITÈ.

Ban municipal informant sobre l'obligatorietat d'una part de la població d'apuntar-se a les milícies. A la dreta, anunci d'allistament del Comitè Popular Antifeixista de Palafrugell. Ambdós escrits, publicats a l'Ara.

Arxiu Municipal de Palafrugell

L'esclat de la Guerra Civil

L'alçament militar de Franco el 17 de juliol de 1936 donava inici a la Guerra Civil espanyola i Ara es va implicar de ple en el conflicte amb les armes que tenia a l'abast; la paraula i l'esperit combatiu republicà. Va ser en aquell moment quan el setmanari es va convertir en diari, en ocasions, amb tan sols dues planes, per tal d'informar puntualment de les notícies que venien del front i de les actuacions que es portaven a terme al poble per ajudar la causa.

18 de juliol de 1936

El Govern serà fort si el poble hi té confiança

Davant els esclats de violència registrats darrerament a Espanya, les notes culminants dels quals han estat els assassinats del militar republicà Del Castillo i el cap feixista Calvo Sotelo, hem de reconèixer que estem atravesant moments molt greus que requereixen actuacions enèrgiques i ràpides solucions.

Volem un Govern fort i sabem que aquest no pot existir si el Front popular, tot el Front popular no es decideix a governar. En el Front popular tothom sap que hi ha uns matisos que permeten establir una classificació de dreta, centre i esquerra, i per tenir l'organització governamental ben equilibrada és imprescindible que totes les tendències hi participin i que sigui la de centre la que porti la direcció política i marqui el camí a seguir.

—
Milicians de Palafrugell, entre ells, Lola Blaia,
fotografiats al front de Caspe, una imatge publicada a l'*Ara*.
Arxiu Municipal de Palafrugell

Cartes des del front

Ara reproduïa cartes enviades des del front per milicians palafrugellencs. En una carta que el milicià palafrugellenc Enric Coll havia enviat al seu amic Emili Puig Comes, des del front de Caspe, el 6 d'agost de 1936, explicava fets que tenien lloc a primera línia. En el grup de Palafrugell, hi havia la combatent Lola Blaia.

10 d'agost de 1936

Sabràs que el dia 5 vam entrar victoriosos a la Zaida. El dia 2 d'agost, 21 del grup de Palafrugell vam sortir cap a Sástago, front de les forces antifeixistes, arribant a les 3 de la tarda; de seguida ens vam posar en la línia més avançada perquè féssim guàrdia. (...) El dia 5 al matí les nostres metralladores tornaren a fer foc, i els feixistes fugiren, què covards!, abandonant metralladores i algun morter, 20 mules i 4 cavalls. Desertaren una trentena de soldats del seu exèrcit, incorporant-se a les nostres files (que contents que estaven) (...) Del grup de Palafrugell hi ha hagut un ferit, però no és de bala ni és greu, és en Ramón Joanmiquel, que al sentir les canonades enemigues i el xiular de les bombes, al tirar-se a terra es va fer mal en un genoll; el varen enviar a l'hospital de Lleida, però no és res (...)

29 de març de 1937

Dels nostres milicians al front

Dels nostres milicians del front hem rebut algunes lletres que reflexen l'estat de regressió que imposen els feixistes allí on predominen. D'una d'aquestes lletres transcrivim aquest paràgraf « ...aquesta nit s'ha passat del front d'Almudévar, un xicot de 20 anys que resulta ésser... Segons ens explica aquest xicot els feixistes estan molt desmoralitzats i totes les festes obliguen tothom a anar a missa el matí i a la tarda a doctrina, i que a les casernes hi tenen un capellà (quin delegat polític) per a donar-los-hi doctrina... » Com es veu els feixistes, a part dels crims materials que cometen, imposen regressions espirituals ominoses a fi de perpetuar indefinidament la foscor de la ignorància i l'esclavitud.

6 d'octubre de 1936

Ajuts per als milicians i els refugiats

Roba per als infants refugiats El Comitè Local de Proveïments comunica als palafrugellencs que tinguin recollides criatures procedents dels fronts de guerra, que en el seu estatge, situat en una dependència de l'ex-casa Jubert, seran facilitades robes per als infants que n'estiguin necessitats.

—
La palafrugellenca Rosa Laviña, als jardins de Can Bech, amb dues nenes refugiades procedents de Gelsa, 1936-37.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Fons Rosa Laviña

La fàbrica de gèneres de punt ha fet entrega avui de cent jerseis destinats als combatents. Avui, la fàbrica de gèneres de punt ha entregat al Comitè de Proveïments, el qual s'encarregarà de la seva distribució, cent jerseis confeccionats amb la llana procedent del donatiu efectuat per Santiago Martí. Aquest mateix ciutadà ha fet donació de l'import de cent jerseis més, els quals donada la perfecta organització de treball existent ja en la fàbrica, seran molt aviat acabats.

Avui han arribat més nens i nenes. Aquesta tarda, a les tres, han arribat procedents de Madrid quaranta nens i nenes que han estat distribuïts entre les famílies que n'havien sol·licitat per mitjà de les organitzacions polítiques i sindicals del nostre poble.

ARA

DIARI DEL POBLE

Any VII (2.ª època)

Palafrugell 23 Juliol del 1936

Núm. 215

EL FEIXISME HA ESTAT VENÇUT!

El poble sabrà reparar els danys causats per la militarada i damunt de tot el que ha estat aixafat construirà l'edifici esplendorós de la seva llibertat.

Comença una vida nova sota el signe de la solidaritat humana i la justícia social.

La consigna de l'hora present és que tothom es mogui sota la disciplina de les autoritats legítimes i del Front Popular Antifeixista, facilitant la tasca inicial de la gran obra de reorganització política i social.

VISCA LA REPUBLICA POPULAR!

Portada de l'*Ara* del 23 de juliol de 1936, amb missatges d'eufòria perquè el bàndol republicà creia haver guanyat la guerra.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Col·lecció Lluís Molinas

Amb la moral alta

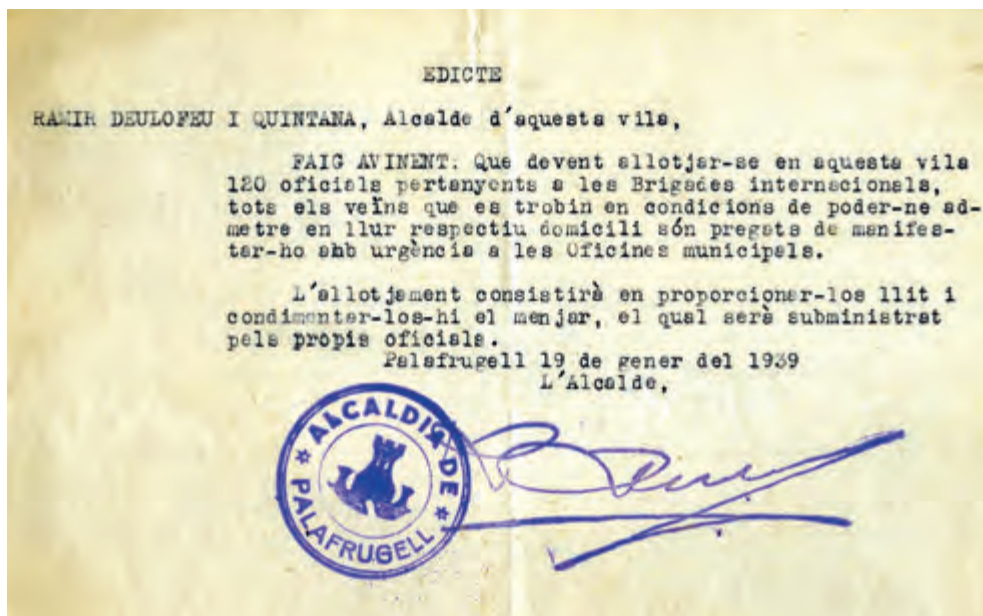
7 d'octubre de 1936

No passaran! No passaran!, diem; però és més: els empenyerem mes enllà i els arrossegarem fins a l'últim en una ofensiva constant! L'objectiu primordial és guanyar la guerra i la guanyarem! Quedar la Catalunya sola i guanyaríem la guerra! (Dels parlaments que feu ahir el President Companys)

18 de novembre de 1936

Madrid se salvarà i salvarà Espanya i el món

Els milicians del poble continuen l'heroica defensa de Madrid. Els actes de vandalisme dels rebels no han aconseguit desmoralitzar la població civil de la capital de la República. Les nostres forces han recomençat l'ofensiva al País Basc.

Edicte de l'alcalde Ramir Deulofeu, sobre l'allotjament a Palafrugell de soldats de les Brigades Internacionals, el gener de 1939.

Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Ajuntament de Palafrugell. Correspondència

12 de novembre de 1936

Criminal agressió d'un vaixell feixista al barco mercant 'Manuel', prop de la badia de Roses. Salvatjada d'un vaixell pirata feixista a la badia de Roses. Ahir a un quart d'onze de la nit va ésser enfonsat per un vaixell pirata que sembla ésser l'«Almirante Cervera», el vaixell mercant «Manuel» de la matrícula de València de 1.200 tones, el qual carregat de queviures anava a Tarragona procedent de Marsella. Dels vint-i-un tripulants del vaixell «Manuel» van ser recollits 5 supervivents i 9 morts. La resta de la tripulació es considera perduda.

Paper moneda de l'Ajuntament

15 de febrer de 1937

Per tal de fer front a les dificultats que la poca circulació de moneda fraccionària venia ocasionant als palafrugellencs, aquesta setmana el nostre Ajuntament ha posat en circulació uns vals de 0.50 ptes. i 1 pta. de circulació obligatòria en tot el terme municipal. Els esmentats vals, de bella presentació tipogràfica, van avalats amb les signatures de l'Alcalde, el Secretari de l'Ajuntament i l'Interventor de Cabals Municipals, i han tingut una bona acollida entre el públic.

Paper moneda de l'Ajuntament de Palafrugell, durant la guerra.
Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Ramir Medir Jofra

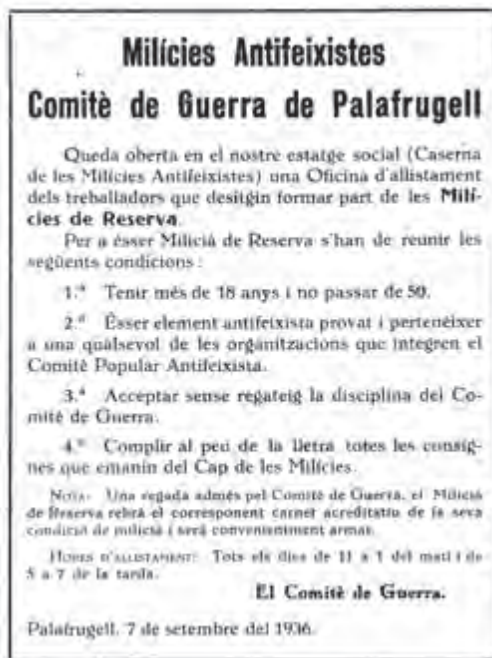
Edicte de l'alcalde Deulofeu, sobre l'allotjament de soldats republicans, publicat a l'Ara.

Arxiu Municipal de Palafrugell

Anunci per a l'allistament de soldats a les milícies antifeixistes, publicat a l'Ara.

Arxiu Municipal de Palafrugell

d'esclavitzar per sempre més el poble no han vacil·lat en vendre's una part considerable d'Espanya a Mussolini i Hitler, imposa a tots els antifeixistes de la nostra terra que es trobin compresos en l'edat adequada per al maneig de les armes el deure de fer la instrucció pre-militar. Les organitzacions sindicals i polítiques de Palafrugell agermanades en aquestes hores de màxima responsabilitat, esdevingudes un bloc compacte en el qual no hi podia mancar cap sector antifeixista, conviden a tot el poble productor i recomanen vivament a llurs respectius afiliats compresos entre els 18 i els 45 anys, de prendre part en els cursos d'instrucció que dota el patrocini de totes elles i a càrrec de diversos experts instructors de la localitat començaran el proper dijous dia 1 d'abril. La Unió General de Treballadors, la Confederació Nacional del Treball, Esquerra Republicana de Catalunya, el Partit Obrer d'Unificació Marxista i el Partit Socialista Unificat de Catalunya exhorten la joventut a posar tot l'entusiasme, tota la disciplina i el màxim interès en aquesta tasca preparatòria, mitjançant la qual tots els antifeixistes palafrugellencs han d'esdevenir aptes per a ocupar el lloc que se'ls assenyali si arriba el moment que el país precisi de llur concurs directe en la lluita de la qual n'ha de venir la més esplendent victòria i amb ella un règim social més humà que garanteixi a tots el dret a viure dignament i avançar per la ruta lluminosa del progrés i la civilització. EL COMITÉ D'ENLLAC: U. G. T. - C. N. T. - E. R. C. - P. O. U. M. - P. S. U. C.

29 de març de 1937

Crida a les armes

Palafrugellencs: La necessitat imperiosa de foragitar amb rapidesa els invasors de la nostra terra i els traïdors espanyols que en llur desig

Extractes de la secció ‘Espitllera’

La secció ‘Espitllera’ (al principi, ‘Aspitllera’) era utilitzada pels redactors d’*Ara* per tractar amb ironia algunes qüestions, tant locals com generals, o per fer tocs d’atenció.

La censura al cinema

Tots sabem que el Casal Popular ofereix al seu públic cinemàtic uns programes completament nets de totes les escenes més o menys papitesques que solen adornar els films. Doncs bé, el passat diumenge, no sabem per quins tretze, va ésser oferta als espectadors —tendres criatures del meu cor, ànimes blanques— una escena en la que apareixia una d’aquelles expansions cinematogràfiques que ... ja ens entenem, vaja, i, al contemplar aquest passatge hom pogué recollir el següent diàleg : — Què és això ? Que no ha passat per la censura ? — Home, sí, — feu l’altre més enterat — però has de tenir en compte que aquests artistes aquí representen el paper de casats ... Recollim amb gust aquesta consideració i prenem nota que no és pecat contemplar i donar al públic certs actes de la gent casada.

El Palafrugell FC i la senyera

Ens permetem de recordar als dirigents del Palafrugell FC, l’entitat esportiva que dintre del seu ram aconsegueix una tasca ben notable, que ja fa uns quants mesos que als catalans ens és permès d’exhibir impunement uns colors que la immensa majoria dels esportius empordanesos porten al cor. Sense que en aquesta casa siguem dels que creuen que la catalanitat queda abastament demostrada amb el sol fèt d’issar una senyera; per la por de que els forasters que venen a veure futbol no interpretin les coses torçadament, confessem que ens faria certa il·lusió de veure les quatre barres onejar al vent.

El rellotge públic

Remarquem la gran diferència d’hora que existeix entre la que assenyala el rellotge de la vila de Palafrugell i la de les demés poblacions de les rodalies, havent pogut constatar que a voltes es tracta de diferències de quinze i vint minuts. No sabem si som nosaltres o no els que anem a l’hora, com vulgarment es diu, però no seria possible entre tots de posar-se d’acord i fer que no ens trobem en el cas paradoxal que un auto surti de Palamós a les onze i arribi a Palafrugell a les onze menys cinc minuts?

Acusacions de ser de ‘casa bona’

Des que hem llegit que tenim pinta de fills de casa bona, els redactors d’aquest periòdic vivim en el més jovial dels engrescaments.

A la Redacció tota la feina és anar preparant els pantalons blancs i els casquets de mariner, puix que disposats a donar-nos ocupacions més en consonància amb la nostra posició social, qualsevol dia ens presentarem vestits de colom a castigar raspes per les platges d'estiueig.

Censura social

Ja ha sortit aquest estiu el senyor que demana a les dones i criatures que es tapin les nuditats. Aquesta vegada l'autor és un senyor de Palafrugell. L'escrit és en castellà amb un estil de rector de poble que enamora. Els perills que assenyala son molts i molt perillosos, no res menys que una nova Gran guerra s'acosta i d'ella en tindran la culpa els escots de les dones i els vestits sumaris de les criatures. El remei per a tot això, aconsellat per l'autor de l'opuscle, és: «respetar y cubrir vuestro cuerpo y el de vuestros hijos como aconsejan la decencia y la moral y tal como Dios respeta y cubre el cuerpo de todos los seres de la creación.» Qui no ho entengui que prengui paciència.

L'arribada de turistes

Hem d'advertir als pagesos de les nostres contrades d'una nova malvestat que els amenaça les collites. És comparable a la plaga de la llagosta i a la pedregada i se'n diu «plaga d'estiuejants». Ataca amb una tremenda voracitat els raïms de les vinyes i les fruites dels arbres, i s'ha manifestat principalment en les terres llindants al camí de Llafranc a Tamariu i a Sant Sebastià. Si això continua ja donarem el medi de combatre-ho eficaçment. Reflexió d'un propietari danyat per una plaga d'estiuejants: — Ara sí que ja no sé per quin cap tirar. Els que semblava que no eren partidaris del repartiment de les terres, ja han començat a repartir-se les meves collites!

Crítiques a Dalí

Salvador Dalí, el surrealista fill de casa bona que fa morir de riure amb l'originalitat que gallegen ell i la seva 'troupe' d'ambdós sexes, ha dit recentment en un acte comunista, que ha ressenyat L'Hora, «els textos de Eluard i Bretón deixen absolutament provat que l'home normal pot comportar-se si l'hi dona la gana com un perfecte alienat». Nosaltres, modestíssims putrefactes que encara volem esperar uns anys a escupir a la bandera i uns segles a castigar a la família a trets, ja feia temps que haviem comprovat la certesa de semblant afirmació, pel sistema d'anar observant les pallassades de l'ofegador de l'art i campió de l'extravagància figuerenc. Ves per on en Dalí pretén treure a rel·luir coses que nosaltres ja haviem deixat enfonsar en els abims de l'avant-putrefacció!

Els militars a Catalunya

Ara que els militars s'han posat de moda a Catalunya no cal oblidar que a Palafrugell també tenim «ex-comandantes». Aquest senyor és tan «ex-comandante» que l'altre dia un amic nostre va sentir el següent diàleg. Ex-comandante: Em vol donar «La Vanguardia»? La venedora: No en tinc cap. Ex-comandante: Doncs, em dongui «El Dia Gráfico». La venedora: Tampoc el tinc. Si vol «La Publicitat»? Ex-comandante: No, perquè el català no l'entenc! Què els sembla? No els ha agradat?

Vestigis de les 'carlinades'

En les obres d'enderroc que la brigada municipal ve efectuant en l'edifici emplaçat on ha de construir-s'hi la futura biblioteca popular, la setmana passada hi foren trobades dintre d'un recipient aparellat en un mur, cent trenta bales de plom. Hom suposà que es tractava d'un bonic record de les guerres civils que durant el vuit-cents assotaren sovint les terres ibèriques.

Josep Pla tampoc se salvava

Josep Pla ha estat uns dies a Palafrugell, però ben poca gent ha tingut el goig suprem d'escoltar els seus com ha anat?, i tal, home, i tal! i demás frases de recurs que utilitza per a dissimular la aclaparadora tristor del seu període cambonià. Ha vingut d'incògnit! Precisament ara que ha deixat d'ésser personalitat, quan ço que fa i ço que diu no interessa a ningú més que a la seva reduïda clientela, ha tingut l'acudit de voltar de misteri un seu viatge a la nostra vila. —Capricis d'un humorisme cada dia més avinagrat!— El seu viatge no obstant no ha mancat d'efectes trasbalsadors per a les esquerres. Llegiu, si us plau, l'article «L'Administració municipal» que publica «La Veu» i us donareu compte del profit que Josep Pla ha tret del seu viatge. Ha descobert que a l'Empordà els municipis no havien estat mai tan mal administrats com ara. S'ha enterat, també, de que hi ha algun vell federal — perquè li ha mancat la franquesa de dir «un vell federal» i per que no ha volgut fer justícia publicant el nom de l'agraciat— que tenen un sentit de responsabilitat i una pila més de coses d'aquelles que agraden a les dretes. I tot això és vertaderament notable. Horroritza pensar el que deu ésser l'administració municipal si Josep Pla, que coneix molt i molt bé com anaven les coses d'ací en temps de la Dictadura, troba que ara va més malament que mai!

El comiat

El 29 de març de 1937, vuit mesos després d'haver estat informant diàriament sobre la guerra, l'equip d'*Ara* posava punt final a la publicació, argumentant qüestions econòmiques, tot i que no tancava la porta al retorn.

29 de març de 1937

Aquest és el darrer número que en l'etapa tercera de la seva existència haurà publicat ARA. (...) Pleguem per dificultats econòmiques. El nostre hebdomadari, que venia complint una funció social ja que no imprescindible almenys necessària, i s'esforçava en ésser la tribuna oberta per a tots els ciutadans palafrugellencs i el compendi de les activitats de la vila, no ha pogut tenir, malgrat del favor que li venia dispensant un gran contingent de lectors, una economia sòlida que li hauria permès de portar endavant la tasca comentada. En els moments difícils que com a conseqüència de la guerra que estem sostenint contra la canalla feixista indígena i forana passa l'economia de tot el país i que es reflexa en dificultats extraordinàries per part de tots els organismes, l'Ajuntament no ha pas considerat prudent gravar encara més les seves restringides possibilitats amb una quantitat setmanal que ajudés a la vida de l'únic periòdic que subsistia a Palafrugell. No ens escau a nosaltres estendre'ns en consideracions entorn de la realitat consignada ni tampoc volem escriure el comentari que forçosament ens hauria de merèixer el fet significatiu de què la nostra població no pugui o no vulgui sostenir un periòdic. (...) A l'hora de donar per finida tota activitat, rememorem els episodis extraordinàriament accidentats de la vida del setmanari. Han estat sis anys de lluita aferrissada sempre al servei del poble productor, sis anys de donar la cara constantment en defensa d'uns ideals de justícia i de l'emancipació material i espiritual de la humanitat. Lluites polítiques, enderrocament del règim monàrquic, campanyes de suport a la democràcia, exaltació de la personalitat de Catalunya, recolzament de les justes reivindicacions dels treballadors, participació directe en la insurgència de l'octubre de 1934, ajut i col·laboració il·limitats en la lluita antifeixista iniciada el juliol de l'any passat; (...) Si quan les aigües tempestejades de les circumstàncies presents hagin tornat a la calma, quan el poble ibèric sigui senyor dels seus destins i la indesitjable visió del feixisme ja no sigui el malson del país, algú, a Palafrugell, creu que la resurrecció d'ARA pot fer poc o molt servei a la vila, tornarem a la palestra amb la mateixa

Desafiant la dictadura

QUAN VA TANCAR L'ARA, EL MARÇ DE 1937, PALAFRUGELL ES VA QUEDAR SENSE CAP PUBLICACIÓ PERIÒDICA QUE INFORMÉS SOBRE ELS ESDEVENIMENTS A LA VILA.

El final de la Guerra Civil i els primers vint-i-dos anys de dictadura no consten, doncs, en cap documentació periodística escrita des del poble i per al poble. En aquell període, només es publicava a Palafrugell el *Full Parroquial* del Bisbat de Girona i el llibret anual de la Festa Major (editat per Benet Causa i Lluís Molinas). Va ser a principis dels anys 60 quan, en el marc d'un cert ressorgiment de l'economia, gràcies sobretot a l'arribada de turisme estranger (amb idees i costums molt diferents dels d'aquí), la societat va començar a intuir un canvi, llunyà encara, però no massa. El control de la premsa continuava regit pels dictats del *Movimiento*, i el Tribunal d'Ordre Públic i la Brigada Político-Social vigilaven de prop les publicacions, no fos cas; la censura encara era ben viva. Però, es podia començar a caminar, amb peus de plom al principi, més decididament a mesura que el règim dictatorial es desinflava.

Enmig d'aquesta situació, el 1962, va néixer la *Revista de Palafrugell*, creada pel Patronat de l'Escola d'Arts i Oficis. El president del patronat, Francesc Alsius Granés, i Frederic Marí Carreras, químic de la indústria surera (ambdós, regidors a l'Ajuntament en aquell moment), en van ser els impulsors.

—
Portada de la *Revista de Palafrugell*, de l'1 d'octubre de 1970.
Arxiu Municipal de Palafrugell

—
Pàgina 197
Portada del primer número de la *Revista de Palafrugell*, del gener de 1962.
Arxiu Municipal de Palafrugell

REVISTA DE PALAFRUGELL

BOLETIN DEL PATRONATO DE LA ESCUELA DE ARTES Y OFICIOS

Palafrugell

Enero 1962

Depósito Legal: GE. 17-1962 N.º 1

Palafrugell, jo l'admiro,
per la soberba personalitat
fosa d'esperits inquiets, tormentats
de treball, festa, follia, mística solitud.
Contradició pura, de vents contrapuntals,
de mar, muntanya, taberna, papers.

Sardana reversa.

Campanar incomplet.

Palafrugell sofert,
esforç de l'ànima que busca l'infinit.
De tu voldria, allò que falta al meu esperit!

F. M. CARRERAS

Lindèum de MARIA RIBOT

Alsius es va convertir en editor i administrador de la publicació, i ho va ser fins a la seva mort, el 1977. El 1962, li van exigir que nomenés un director que fos professional del periodisme, i inicialment, hi va inscriure com a tal Josep Pla, tot i que, a la pràctica, el càrrec el va exercir mossèn Frederic Tapiola. El mossèn, pel que sembla, feia de censor de la revista per encàrrec del Ministeri de l'Interior franquista, tot i que aquesta circumstància no es va fer pública (la redacció tampoc no ho sabia) fins a la mort d'Alsius, caigut ja el règim.

«Lluïa un emblema d'excombatent al trau superior de la sotana. Un sotabarba ben remarcad suggeria que era una persona de vida. No coneixíem la seva condició de censor, i no vam notar que l'exercís. No portava el pes de la redacció: escrivia articles de cuina i era l'intermediari de diversos col·laboradors locals o forasters»,

—
Mossèn Tapiola, en una imatge extreta d'una fotografia del dia de Santa Llúcia de 1961, quan va rebre la placa com a cronista oficial de la vila.

Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Montserrat Medir

explicava Evarist Puig, periodista de la revista des dels seus inicis, en un escrit publicat el 2012, dins d'un especial sobre els cinquanta anys de la publicació.

Tapiola, cronista oficial de la vila, mestre de l'escola primària i col·laborador del diari gironí *Los Sitios*, a més de reputat gastrònom aficionat, va complir les ordres del ministeri corresponent pel que fa a la 'correcció' de les publicacions i a l'ús del català, residual en alguns exemplars respecte del castellà (en altres, la cosa millorava).

El primer número de la revista va suscitar crítiques, potser perquè les afirmacions sobre l'ostracisme en què es trobava Palafrugell des dels inicis de la dictadura, tal com es deia en l'editorial de presentació, no van agradar a alguns sectors de la vila:

«La gestación, el proceso de Revista de Palafrugell, ha sido larga, laboriosa, llena de inconvenientes, críticas y sinsabores. Si no hemos desertado de nuestra idea, si no nos hemos dejado arrastrar por los cantos de sirena aconsejándonos la cómoda postura de no hacer nada, ha sido no por terquedad ni por ganas de figurar; mucho menos — Dios nos libre — por ganas de jugar a 'intelectualillos' como se nos ha llamado con sardónica sonrisa. Ha sido sencillamente porque creemos —interpretando sin jactancia a un

—
Sopar del sisè aniversari de la *Revista de Palafrugell*
al restaurant Es Niu de Palafrugell, el 8 de febrer de 1968.
D'esquerra a dreta: mossèn Frederic Tapiola,
una persona sense identificar, Josep Guilló Rocas,
Xicu Gallart, Paco Boera Corbera, Jordi Pujol Cofan,
Francesc de Paula Llach i Josep Pla Casadevall.
Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Paco Boera Corbera

importante sector— que Palafrugell debe salir de su ostracismo, de su negativa y estólida posición en la que ha vivido en el aspecto cultural desde los años de nuestra Guerra de Liberación; que necesita cambiar de postura y tener un papel informativo, una revista o un periódico, como lo había tenido en otros tiempos y lo tienen en la actualidad poblaciones de semejante categoría que se estiman y sienten inquietud por el progreso espiritual y material de sus ciudadanos.»

Les crítiques van portar a la convocatòria d'una reunió urgent al Patronat de l'Escola d'Arts i Oficis, en la qual es va organitzar l'equip de redacció i es van donar directrius sobre una 'correcta' escriptura. D'allà, en va sortir nomenat redactor en cap Josep Guilló i Rocas, periodista experimentat després d'haver treballat en mitjans com *Baix Empordà* i *Ara*, i de ser corresponsal de *La Vanguardia* i *El Noticiero*. Guilló, catalanista, republicà i exiliat després de la Guerra Civil (va tornar el 1948), va ser proposat per Josep Pla com a redactor en cap.

Sopar del primer aniversari
de la *Revista de Palafrugell*
al restaurant Reig, el 1963.
Es reconeixen Josep Guillo,
Ramir Medir, mossèn Tapiola,
Frederic Martí i Francesc Alsius.

*Arxiu Municipal de Palafrugell.
Col·lecció Maria Juriol*

El final de la dictadura i el tancament

En l'impuls donat a la revista, també hi va tenir un paper important Ramir Medir Jofra, llavors tinent d'alcalde a l'Ajuntament, que va publicar-hi nombrosos articles de temàtica històrica. Evarist Puig li atribueix un paper «inspirador» en la creació de la revista. Jordi Pujol Cofan, Jordi Cama, Josep Soler i Josep Martí Clarà 'Bepes', a més d'Evarist Puig, van ser alguns dels redactors significatius de la publicació en la primera època.

La revista ha passat per diferents etapes, des que es va començar a editar, amb un llarg parèntesi entre 1978 i 1992. Amb la mort de Franco, el 1975, i els preparatius per a la democràcia, la revista va revifar i es va atrevir a fer canvis, com ara l'ús total del català o la publicació d'escrits de marcat sentit polític antifranquista. Així, per exemple, l'1 de gener de 1976, publicava:

«Amnistia!

Arreu del país es desitja i reclama l'amnistia per als exiliats i presos polítics, una amnistia que no vol dir solament que es buidin les presons espanyoles, sinó que les causes per les quals hi foren empresonats tants homes i dones, deixin d'ésser delictes i se'ns reconeguin els drets fonamentals de tota persona i de tot poble a reunir-se, associar-se i expressar-se amb llibertat. El govern ha promès una àmplia reforma de les lleis que fins ara mateix són vigents, sobretot les que fan referència a qüestions polítiques, revisant els articles del Codi Penal sobre delictes de propaganda il·legal i associació il·licita, i canvis substancials en la Llei Antiterrorista. Revista de Palafrugell s'adhereix a les demandes d'amnistia fetes per tants ajuntaments, entitats i persones, desitjant que el pla Fraga que el govern ha iniciat en el camí vers l'amnistia, no decepcioni i ens deixi de nou mancats i orfes de llibertat.»

Aquell mateix any, moria Josep Guílló, i la revista en ressaltava el seu important paper en el periodisme palafrugellenc, mitjançant un escrit de Francesc Alsius:

«Aquesta Revista, si algun mèrit ha tingut mai, aquest ha estat el voler lluitar constantment per sobreviure. Amb la qualitat, l'actualitat o el compromís, de vegades un xic tronats, ja el dia 18, el 20 o el 31, poques mesades ho faltat al 'rendez-vous' amb els palafrugellencs d'ací i de fora. Aquesta constància ho tingut un protagonista indiscutible, en Josep Guílló i Rocas, des dels començaments —el 62— fins l'any passat, que la salut li reclamà més tranquil·litat. Ell no era un simple col·laborador, sinó el redactor-cap, el compaginador, el corrector d'originals i galerades, era en definitiva qui es carregava a les espatlles la tasca més feixuga de les que cal fer en una revista de poble. I sempre, amb l'altruisme tot davant i el no fer-ho mai prou bé per tothom, tot darrera. A mi, com a molts altres que de molt joves ens acostàrem a lo Revista, ens encoratjà a escriure en català, a redactor gasetilles, exercici que ell considerava previ i de gran importància per a tota persona que pretengués escriure. A un home que tant estimà aquest quadern d'informació vilatana que amb penes i treballs anem fent, els palafrugellencs n'hem d'estar-ne agraïts, perquè ell n'assegurà la supervivència durant molts anys.»

Segona etapa

Esquerra

Portada del primer número de la segona etapa de la revista, el 1992.

Arxiu Municipal de Palafrugell

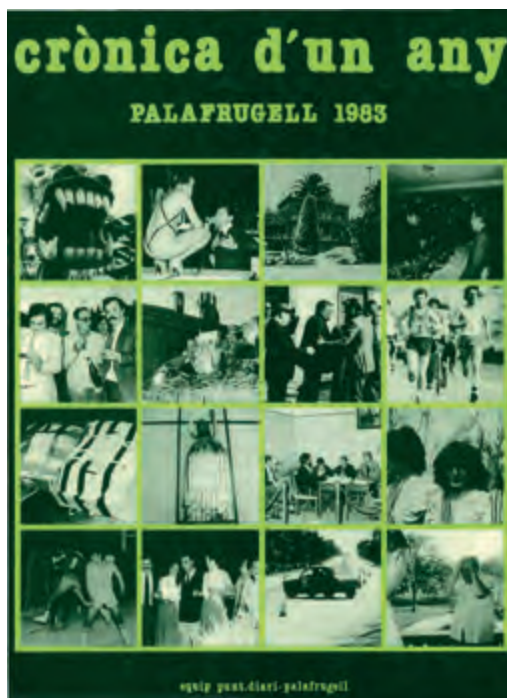
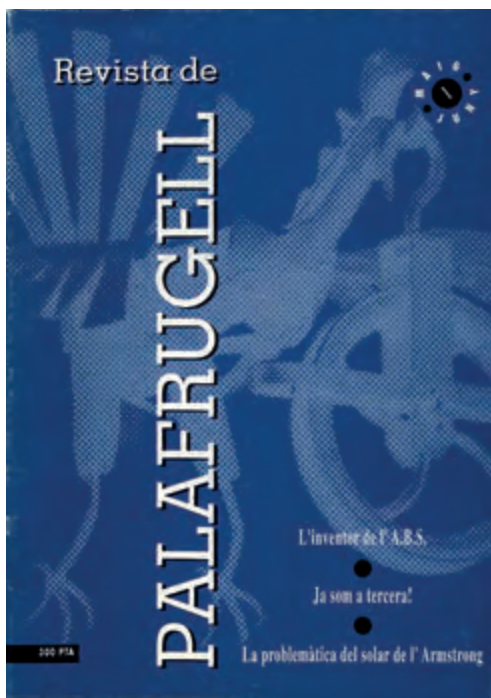
Dreta

Portada del primer exemplar de la col·lecció *Crònica d'un Any*.

Arxiu Municipal de Palafrugell

Uns mesos després de la mort de Guilló, també moria Francesc Alsius, el 1977, i l'últim número de la primera etapa de la revista es publicava l'1 de gener de 1978.

El 1992, l'Associació Cultural Pou d'en Bonet va recuperar el projecte de la revista i es va encarregar d'editar-la –encara avui–. Jordi Pujol i Cofan, Montserrat Lloveras, Pere Carreras, Toni Lledó i Paulí Martí en van ser els directors en aquesta etapa, fins que el 2007 en va assumir la direcció el periodista Santi Massaguer. Es va iniciar llavors una renovació a fons de la revista, amb un nou equip i canvi de maquetació. Massaguer, un dels periodistes d'ofici més significatius de l'últim quart del segle XX i principis del XXI a Palafrugell, va imprimir un nou caire a la publicació, amb canvis de criteri i amb una abast temàtic més ampli que el cultural i d'oci que havia tingut fins llavors. A la seva mort, l'abril del 2013, va ser substituït en el càrrec per Concep Iribarren, que més endavant seria reemplaçada per Lluís Poch, actual director.

—
Membres de la segona etapa de la revista.
D'esquerra a dreta, Santi Massaguer, l'activista cultural
Josep M. Vives, i el dibuixant Miquel Ros.

Foto Paco Dalmau

Onada de publicacions

De la tenacitat de Santi Massaguer i de la implicació del grup de corresponsals del llavors *Punt Diari* a Palafrugell va sortir el projecte de l'anuari *Crònica d'un Any*, que es publica de manera ininterrompuda des de l'any 1983.

Acabada la dictadura i enfilat ja el sistema democràtic, Palafrugell es va despertar del tot i, a partir dels anys 80 del segle XX, van començar a sortir publicacions, la majoria de curta durada, d'entitats, escoles, agrupacions, administracions i agrupacions diverses. Les publicacions es veien com un medi per expressar opinions i donar informació més enllà de les redaccions periodístiques. Algunes d'elles són: *Campanar* (del Grup Festes de Primavera, 1981-2014), *Can Bech* (butlletí municipal, des del 1981), *Dona d'aquí* (butlletí de l'Associació de Suport a la Dona, 1997-2011), *Es Còdol* (de l'Associació

d'amics i veïns de Calella, des de 1990), *Fruit del temps* (òrgan de difusió de l'Ajuntament, 1980), *El Nou Palafrugell* (revista d'informació i publicitat dirigida per Ramon Benet i amb Àlex Cebollero com a redactor en cap, des de 1992), *Paraules de dones* (informatiu sorgit del Pla de barris La Sauleda-Carrer Ample, 2009-2012), *Sense Presses* (impulsat pel Patronat Municipal de Ràdio Palafrugell, 1993-1994); *Esdevé* (publicació independent molt rudimentària en la maqueta-ció, però rica en continguts, 1977), *Fem el que podem* (butlletí de la residència geriàtrica, 1997-2003) i *L'Estadi* (butlletí del Club Atlètic Palafrugell, 1989-2002). I seguirà, de ben segur.

—
Diferents imatges
de portades de
publicacions
palafrugellenques.
De dalt a baix:
Campanar,
Paraules de dones,
Es Còdol,
Fruita del temps
i *Sense presses.*

Arxiu Municipal de Palafrugell

La publicitat, suport econòmic

LA MAJORIA DE PERIÒDICS
QUE ES VAN EDITAR A PALAFRUGELL
ENTRE FINALS DEL SEGLE XIX
I ELS ANYS 30 DEL XX, ARGUMENTAVEN,
EN TANCAR PORTES, QUE HO DEIXAVEN
PER MOTIUS ECONÒMICS.

Alguns d'ells van començar a caminar amb el suport de mecenes, però aquests no estaven tampoc disposats a aguantar la metxa en solitari durant molt temps i, així, la publicitat es convertia en una font d'ingressos clau per sostenir la publicació (com, d'altra banda, és el cas dels diaris, setmanaris i revistes actuals). La presentació dels anuncis i les temàtiques, és clar, van evolucionar segons les èpoques i els mitjans disponibles: remeis mèdics, elixirs miraculosos, comerços de moda i serveis, flamants automòbils, línies de transport marítim a terres llunyanes, productes per fer més fàcil la neteja i el manteniment de la llar, maquinària per a la indústria, innovacions electròniques i tecnològiques en general... Mitjançant els anuncis de cada època, ens podem fer una idea de quines eren les necessitats de la societat en una dècada o una altra; les necessitats d'una part de la societat, evidentment, perquè molts dels productes anunciats no eren a l'abast de la majoria de la població.

Hem fet una petita selecció d'alguns dels anuncis que es publicaven en cada dècada del període que tracta aquest llibre.

Anunci de l'any 1932,
publicat a *Baix Empordà*.
Arxiu Municipal de Palafrugell

LA PARISIENNE. PARACOSER

R. CLARA BREVETE S. G. d. G.

Con diploma de las exhibiciones universales de Viena de 1873 y de París de 1875 y 1889. Premios en las exposiciones de Bruselas, de París y de Filadelfia.

Combinación ventajosa por el comprador.

Por las veces á plaza se verá un descuento de un diez por ciento de rebaja sobre las primeras ventas y de QUINCE por ciento al contado. Quien crea en la primicia que tiene su maquinaria especializada que se compra (precio económico).

Todas las máquinas y sus piezas están garantizadas sobre factura, enviando franco los límites distantes con prima de comite á toda persona que lo pida (Apique, solda, alio, trocha y piezas sueltas).

UNICO DEPÓSITO

DE LAS PLANTAS MÓVILES: BOMBA DE VAPOR, MÁQUINAS DE TRABAJO, etc. etc. También de lavadoras, lavanderías, etc. etc. Las plantas BOMBA funcionan constantemente: no se interrumpen. Las plantas BOMBA funcionan constantemente: no se interrumpen. Las plantas BOMBA funcionan constantemente: no se interrumpen. Las plantas BOMBA funcionan constantemente: no se interrumpen.

Dirección: Platería 5, Girona. Director: A. Gudiols.

Agencia TRESOLS

DIRECTOR - PROPIETARIO:

ANTONIO TRESOLS CAMPAÑÁ
Inspector Jefe de Policía Jubilado
Jefe Honorario de Administración Civil

SECCIONES DE
Investigaciones Generales privadas
confidenciales en todas las esferas de la vida
social. Relaciones con los principales
DETECTIVES MUNDIALES
INFORMACIONES MERCANTILES
Corresponsales en todas las poblaciones de
España y extranjero.

Préstamos Hipotecarios a interés legal
COMPRA Y VENTA DE FINCAS
COLOCACION DE CAPIALES
COBRO DE CRÉDITOS
a los señores Abonados de esta Agencia

Ronda Universidad, 35 entresuelo, 1.º
Teléfono 1.113. — **BARCELONA**

Imprenta de M. Palé — Palafrugell.

HERPES, ÚLCERAS HUMORALES. SIFILIS DEGENERADA.

SE CURAN CON EL
Elisir Depurativo Vegetal de FERRÁN.

Aprobado y recomendado por la ILUSTRE ACADEMIA MÉDICO-FARMACÉUTICA DE BARCELONA Y DISTINGUIDOS MÉDICOS.

Premiado con medalla de mérito en la Exposición de Villanueva y Gieltrá.

Este Elisir es el remedio mas positivo y eficaz que se conoce para la curación de todas las enfermedades originadas y sostenidas por exceso de humores. A impurezas de sangre como lo justifican los numerosos casos prácticos que constan en los prospectos. Es, además, el único preservativo acreditado contra las apoplejías (heridura), enfermedad tan terrible como por desgracia tan común hoy día.

Depósito general: San Feliu de Guixols (Girona), Farmacia del autor, si por mejor, en las principales farmacias de Cataluña.—En Barcelona: señores Casadesu, Arco del Teatro, 21.—Farmiguera y C.º, Fernando VII, 7.—Pau y Vilaplana, Tras-Palacio.—Sr. Alaña, Pasaje del Crédito, 4.—Girona, Dr. Vivas, Ametller y Sr. Pérez.—Figueras, Sr. Deulofeu y Azemar.—La Bisbal, Gali.—Palafrugell, Gich y Suñer.—Olot, Cardells y Vidal.—Véase el prospecto.—Marcas de fábrica y etiqueta registradas.

AL BELLO SEXO

PILDORAS SABATER

Infalibles para curar la tan generalizada afección CLOROSIS preparadas por el farmacéutico Eduardo Sabater, Castelló de Ampurias.—Girona.

Estas pildoras, resultado de una experiencia jamás desmentida para combatir la Clorosis, enfermedad tan frecuente entre el bello sexo, se venden en casa de su autor y en todas las principales farmacias de Cataluña á 12 reales caja entera católa 108 pildoras y 6 reales media caja.—Depósito en Palafrugell: Farmacias de Masoret, Suñer y Gich.

ZAPATERÍA

DE

JUAN BISBE

Gran surtido de Calzado.

Se confecciona toda clase de calzado á medida, sirviendo con puntualidad á los parroquianos.

Esmero en el trabajo, materiales de la mejor calidad y precios módicos.

CABALLERS.—PALAFRUGELL.

VICHY
SON LAS DEL

DE

PALACIO VAIRET

Reconocidas por los Sres. Facultativos extranjeros como las más eficaces para combatir á domicilio todas las enfermedades del Hígado, del Aparato Digestivo, del Aparato Urinario, el mal de Piedra, etc., etc.

DEPÓSITOS: **Palafrugell, Farmacia Gich.—Barcelona, Sres. Hijos de José Vidal y Ribas.**

Agente General exclusivo para la venta en España, **D. Eduardo B. Fiol**, Bagur, Gerona.

5.000.000 DE BOTELLAS ANUALES

SON
EXTRA
GASEOSAS
ALCALINAS
DE PRIMER ORDEN
—
PEDID
Source Vairet
St. Vore, Vichy

Tratamiento de todas las enfermedades de
la piel y bulbo piloso

No puede ser CALVO el que use la

 Loción Capilar Antiséptica
del Dr. Stakanowitchz

Se facilita LOCION gratis al que entregue el retrato

LICOR BREA
ó
ALQUITRAN MÜNERA.

Tos, catarrros pulmonares, gaspanto, órganos
respiratorios, laringes, escrófulas y demás enfer-
medades, sífil, urtica, reumatismo, debilidad ge-
neral. Primer regenerador de la sangre.

NOTA.—El 18 Abril 1878, hallándose en Bar-
celona Mr. Gogel de París, lo invitamos por la
prensa periódica á someter su libro con el nues-
tro ante Acádemia de Barcelona y P. H. y lo
aceptó.—h. r. Treuro.—Marca registrada.

ESTOMACAL MÜNERA.

Contra todas las enfermedades del estómago.
—20 rs. caja.

PÍLDORAS MARAVILLOSAS.
MÜNERA.

Purgante depurativo vegetal. 2 reales caja.

En todas las farmacias
MÜNERA HERMANOS.
Facultades, 22. Barcelona.

Al contado rebaja del 10 por 100.

Único depósito en Palafrugell en casa D. Narciso
Tlosa y Llorent calle del Progreso 11.

ENSEÑANZA GRATIS Á DOMICILIO.

Venta á plazos.

GRAN SURTIDO
DE
CALZADO
DE TODAS CLASES,
HECHO
Y
A MEDIDA

ZAPATERÍA de F. COROMINAS (LICUS)

ECONOMÍA
SOLIDEZ
PERFECCIÓN

San Antonio, 12
Palafrugell

CERVECERIA Y RESTAURANT
DEL
CENTRO

ESTEBAN ALBERTI, Palafrugell, calle de Caballers
SE SIRVE A LA CARTA
Cocina inmejorable — Ostras — Vinos de las mejores marcas
Precios económicos

GRAN HOTEL I CAFÉ D'ORIENT

FILLS de J. FARRÀS

:: Plaça Nova, 4 i carrer Sant Martí, 11 ::
PALAFRUGELL TELEFON 325

SASTRERÍA
MODERNA
D'EN JOAQUIM PIERA
Caballers, 14
PALAFRUGELL

S'HAN REBUT LAS NOVELTATS
per la próxima temporada d'hivern

Grans assortits en
géneros para trajes y
tota classe d'abrics

Armilles fantasie desde 2 á 7 duros

Señora: la enfermedad
de sus hijos ocasiona la
alteración de la salud de
V. Dóles la

EMULSIÓN NADAL

y pronto con su restable-
cimiento desaparecerán
las causas de su dolencia.

CHAMPAGNE

de la Association de

VIGNERONS CHAMPENOIS

MARCA

COQ.-ROUGE

PUR CHAMPAGNE

LE DIRECTEUR: SAGRERA FILS

DAMERY (MARNE) EPERNAY

ASOCIACIÓN PROTEGIDA POR EL GOBIERNO FRANCÉS

PREMIOS OBTENIDOS

2 Medallas de Bronce Paris, 1889	1 Medalla de Plata Paris, 1896	2 Medallas de Oro Paris & Brno, 1897
Diploma de Honor Paris, 1896		Diploma de Honor Medalla de Oro y Cruz de Merito a Paris

Agente y Depositario en España: **J. REIG BONANY** Palafrugell

Agentes en las principales capitales de España

Puro vino Champagne garantido

Wertheim y Weheler & Wilson

Máquinas para coser y bordar

Venta á plazos de 10 reales semanales

José Gallart, Botinas, 13, Palafrugell

MECHERO "GOLDER"

para la incandescencia por gas

EL MEJOR de los conocidos hasta el día

MONTSERRAT Y COMP. Sociedad en Comandita

Además de haber resuelto esta sola casa el problema de la MAXIMA RESISTENCIA DE LOS MANCHONES O MANGUITOS, la luz que los mismos desarrollan supera en intensidad y brillantez á la de todos los que se conocen.

La casa tendrá un especial gusto en demostrar prácticamente cuanto queda dicho á todas las personas que lo deseen.

Carburo de calcio de primera calidad

Aparatos para gas acetileno los más perfeccionados

Se hacen toda clase de instalaciones

PLAZA DEL ACEITE, NÚMERO 6.-GERONA

1900-1909

JUVICÉ PARIS

DENTIFRICOS

POLVOS · PASTA · ELIXIR

1910-1919

IMPREMTA : PAPERERIA : OBJECTES D'ESCRITORI : LLIBRES RATLLATS

Paper per a cartes. Sobres.
Targües. Factures. Abon-
rés. Memorándums. Xeos.
Lletres de canvi. Telonaris.
Impressions comercials i de
luxe. Enquadernacions. Re-
fleus de totes classes, etc.

P. RIBAS
TELÈFON 362 • PALAFRUGELL • PL. MARGALL, 3

Ulls diversos per a escrip-
toris i despatxos. Dipòsit de
les acreditades línies STE-
PHENS i SESORHELOS.
Carters de pell amb fulles
soltes. Remu. Postals i tar-
getes de paper-vern, etc.

MÁQUINES D'ESCRUIRE DE DIVERSES MARQUES
PLOMES ESTILOGRÁFIQUES DE LA MUNDIAL MARCA "CONKLIN'S"

Font d'inspirador
— canònic —
marca CONKLIN'S

**MODERNA
AMPURDANESA**

PALAFRUGELL : PII MARGALL, 3
TELÉFONO 344

COMESTIBLES FINES

COLMADO

VINS • LICORS • DROGUES • ETZ.

Rica y fresca MANTEGA
de la Vall d'Arán

FERRAMENTES: Fulles circulars, fulles per a màquines de carrà, ribot, etz., etz., i utensilis variis per a l'industria suro-tapera.

Báscules ■■■■
Caixes per a caudals
Pibernat

PAPER DE FUMAR DE TOTES MARQUES

DIPÓSIT DE GEL
Gran licor Estomacal **BONET**
Deliciós Anís : **EL ZROMPO**

Gran Taller de Cerrajería Mecánica

DE
FRANCISCO TRILL

Reparación y transformación de máquinas para hacer Tapones imitación a la mano.

RESULTADO GARANTIDO

Calle del Sol - **PALAFRUGELL**

I NSTITUT **A** NTIRRÀBICH

Dr. Claramunt
Avingda March, 43 y Bailén, 16.
BARCELONA

CURACIÓ
de les persones mossegades
per animals rebrosos

**UNICA
EGMAR**

**UNICA
IRROMPIBLE**

De venta en todos los buenos Establecimientos
y Centrales Eléctricas

A. E. G.-THOMSON HOUSTON IBERICA (S. A.) BARCELONA

OFICINA DE VENTA: RONDA DE UNIVERSIDAD, 22
OFICINA DE INSTALACIONES: RONDA DE UNIVERSIDAD, 35

1910-1919

THE EAST ASIATIC COMPANY : Copenhagen

LINEA DE ARGENTINA, CHILE Y PERÚ

(SERVICIO REGULAR MENSUAL DIRECTO)

El vapor **FALSTVIA** Saldrá de Barcelona sobre el 30 de Mayo para los puertos siguientes: Colón, Punta Arenas (Mag), Puerto Mont, Corral, Coronel, Talcahuano, Valparaíso, Coquimbo, Caldera, Taltal, Antofagasta, Iquique, Pisagua, Arica, Mollendo, Callao, Payta, Pimentel, Eten, Pacasmayo, Salaverry, Pisco y con trasbordo en Colón para varios puertos de Centro América y Ecuador.

LINEA DE AUSTRALIA

El vapor Saldrá sobre el de para Fremantle, Adelaide, Melbourne, Sydney y con trasbordo para todos los demás puertos de Australia y Nueva Zelanda.

Para informes y fletes dirigirse a los Consignatarios de la Compañía: En Barcelona: D. T. MALLOL ROSÉN - En San Feliu de Guixols: D. A. MESTRE

COMPAÑIA ALEMANA DE VAPORES "KOSMOS"

Chile, Perú, Ecuador, etc., directo via Magallanes

El vapor **SOBARA** Saldrá de Barcelona el 15 Enero admitiendo carga para Punta Arenas (Mag), Coronel, Talcahuano, Valparaíso, Antofagasta, Iquique, Mollendo, Callao, con trasbordo en Valparaíso y con trasbordo en Punta Arenas para los puertos de Patagonia y Tierra de Fuego.

WOERMANN-LINIE

Africa Occidental, via Las Palmas

Consignatarios directos desde Barcelona para la WOERMANN-LINIE

El día 1 de Febrero, admitiendo carga para las colonias: Freetown, Lagos, Portoguest, Lamer, Alemania, Congo, Fernando Po, Guinea Española.

Hamburg Amerika-Line, Boot Line y Hamburg-Sudamericano

Brasil é Iquitos, via Lisboa

El día 30 de Enero admitiendo carga para Pará, Manaus, por **Mauritania** Maranhão, Paráhyba, Ceará, Pernambuco, Bahia, Victoria, Rio de Janeiro y Santos, Paranaguá, Rio Grande do Sul, Puerto Alegre, Pelotas, Iquitos.

Cuba - México, servicio rápido

El día 30 Enero de Barcelona para Habana, Veracruz, Tampico, Pro-

Para más informes referentes a carga y pasajes dirigirse a la **AGENCIA MARITIMA HERING, SAN FELIU DE GUIXOLS.** - Teléfono 111

greso, Puerto México, trasladándose a Veracruz para Freetown, Tuxtepec, Campeche, Laguna, Moxitlán, Nantla y Toluquilla y en comunicación con el S. E. Transatlántico a través del Pacífico.

El Plata

El día 30 de Enero a puertos Patagonia, Tierra de Fuego, Montevideo, Buenos Aires, Rosario de Sta. Fe, Bahía Blanca.

Estados Unidos

NORVA YORK, via Génova, sale la carga de Barcelona el día 30 de Enero para Boston, Philadelphia, Baltimore, Savannah, New York.

Canadá, via Hamburgo

EAST ASIATIC COMPANY LTD.
India

Part Sid, Calcutta, Penang, Singapore, Bangkok y Islas Sunda, via Génova, sale carga de Barcelona el día 30 Enero aproximadamente.

LAMPARA DE MODA **TRES PARA UNES**
Lámpara Budapest TUNGSRAM

Es la universalment conegut que la lámpara TUNGSRAM irrompible de fil estirat, procedeix de la mateixa fàbrica de les lámpares de carbó **BU-DAPEST** (Hungría). Fixarse en la marca **TUNGSRAM**, el número 1 de les millors, que ha pres caràcter de naturalització a España.

NOVITAT: La famosa lámpara **TANGO** (filament en forma de estrella),

Intensi-
ves de **mig watt,** 200, 400, 600
1000, 2000 bujías

SOCIETAT TUNGSRAM
 Montera, 10. - MADRID

DE VENTA EN LA LAMPISTERIA DE
L. MARIA CARRER CAVALLEERS, 30
PALAFRUGELL

La antigua casa AMATLLER
 recomienda a su numerosa clientela
 pruebe sus nuevos chocolates
 marca "LUNA," a ptas. 1 los 400 gramos
 " " "SELECTA" " 1'25 " "
 por ser de gusto exquisito y perfeccionada elaboración

De venta en todos los Colmados, Droguerías y Tiendas de Ultramarinos y Comestibles

Agencia de Transportes Internacionales y de Aduanas : Forfaits : Consignaciones : Seguros :

CASA FUNDADA EN 1884

Sucursales: BARCELONA, Paseo de la Aduana, N.º 23, entr.º—CETTE, Quai du Nord, 9.—PORT-BOU, Frontera franco-española.

En SAN FELIU DE GUIXOLS, dirigirse á

A. BERTRAND

CERBERE - P. O.

Representantes: En todas las grandes ciudades de Francia y en todos los lugares de producción y puertos de España.

D. BENITO BARTUMEU

MIQUEL & VINCKE
 PALAFRUGELL

Fábrica de TUBOS METÁLICOS FLEXIBLES

— MARCA REGISTRADA "MANICH" —

PARA CONDUCCIONES DE GAS, AIRE, AGUA, VINO, VAPOR, BENCINA, ACEITE, PETRÓLEO, ETC.,
 A ELEVADAS PRESIONES

TUBOS PROTECTORES DE CABLES ELÉCTRICOS

1910-1919

Wertheim

MAQUINAS PARA COSER Y BORDAR

Las de mejor resultado
Enseñanza bordar gratuita

Sucursal en Palafrugell

CAVALLERS, 7

LA CÉLEBRE RAPIDA

MARCA REGISTRADA

AMERICAN AUTO PALACE

FILLS DE FRAN.ºº FORGAS

Passell
de Gracia, 122-124
Carrer Bonavista, 1

BARCELONA

Venda exclusiva dels automòbils

BRISCOE • REO • EARL

NEUMATICS « AJAX »
CAMIONS « AUTOCAR »
MOTORS MARINS « GRAY »

NEUMÀSTIC Mástic totalible per a la reparació de pneumàtics.

UNIELECTRIC Aparells productors de llum elèctrica, necessària en totes les «torres» i cases allades on no arriben els fils de les grans companyies d'Electricitat.

REPRESENTANT A PALAFRUGELL

BENET BASTONS

MR. P. RIBAS + PALAFRUGELL

Delicats d'estòmac

Si voleu beure aigua, la millor per a taula, demaneu la rica

VICHY

SANT NARCÍS

DE CALDES DE MALAVELLA

De venda a Palafrugell

FRANCISCO BOADA

Carrer Girona, 4

POLVOS NOËL

20 ANYS D'ÈXIT

POLVO NOËL

INSUBSTITUIBLE PER LA HIGIENE DELS NIÇOS

BANY I TOILETTES DE SENYORES
Després D'APERTAR-SE els SENYORS
BOIRALLONS NOËL PER A'EL CUTIS

DEMANEU-NE A PER TOT
POL 670 Ptas. POL LAINE 135 Ptas.

Si pero limpiar no es exactamente lo mismo que desinfectar.

Quitar el polvo, lavar con agua corriente limpiar son cosas que cualquier persona puede hacer. Pero desinfectar es algo que sólo se consigue con el CREOTAL. Este producto destruye los gérmenes que causan las enfermedades y evita su propagación. Es indispensable en los hogares.

CREOTAL

PREPARADO ANTISEPTICO

La llum del dia a la mà

L'obtidreu amb una lampària i pila elèctrica de la marca LOT, dissipant en un lloc l'aportat moment, d'intensa llum.

Indispensable en les excursions i viatges; en la llar; en la feina; per buscar qualsevol cosa en la foscor; en pujar l'escale; en la solista de nit; en el mal de viatge, resultant d'una utilitat incomparable, el mateix a la ciutat que al camp.

SOLAMENT SON AUTÈNTIQUES LES LAMPÀRIES I PILES ELÈCTRIQUES AMB LA MARCA «LOT»

DEMANEU LES PILES RADIO-LOT, D'EACEL·LÈNT RESULTAT PER A LA RADIO-TELEFONIA.

De Venda:
CATALÀ I OLIVÉ, Cavallers 31
PALAFRUGELL.

CARROGERÍAS PARA AUTOMÓVILES Y CAMIONES

ANTONIO SERRATOSA

Construcciones y reparaciones de todas clases

Solidez y perfección en todos los trabajos

Calle Pals, 3

Palafrugell

TOS

Bronquitis, catarros, asma y demás enfermedades bronquiales

SE CURAN radicalmente con las

Un tubo **35** Cms

Este producto solo se vende en farmacias. Pídale en todas las de Palafrugell

1920-1929

CATALANS!!
PROPAGUEU EL VOSTRE
CALENDARI
EL BENÈMERIT

BLOC MANELIC

BLOC MANELIC
Calendari Català

DES ANYS ESTREIT I POPULARITAT

COMPRADORS
Rebutgen imitacions i exigiu el veritable

BLOC MANELIC

Des anys d'èxit i popularitat no igualats per cap
altre publicació catalana.

Fundat en 1906 per la casa H. DURAN I ALSINA
Carrer Boqueria, 20 - Barcelona

DEMANEU-LOS A TOT ARREU

L'ESTRELLA POLAR

**ELABORACIÓ ESPECIAL
D'AIXAROPS I HORXATES**

Aparell patentat i premiat en totes les importants Exposicions
:: en que ha concorregut ::

ALGUNES DE LES ESPECIALITATS:

Aixarop de Granadina
Horxata de xufes a la valenciana
Horxata-Soda-Crema
a la francesa

CALITATS INSUPERABLES
PREIS MODICS DE PROPAGANDA

DESPATX I VENDA:
Carrer Botines, n.º 5
PALAFRUGELL (Girona)

**PANACEA
CORELL**

Cure els trastorns
de la Dentició

Venda a les farmàcies

CATALÀ I OCTVÉS

Cavallers, 31 : PALAFRUGELL : Telefon 397

LAMPISTERIA

Instal·lacions i materials elèctrics de tota mena: Especialitat en el muntatge de Sales de Bany i aparells sanitaris amb «Termosifons», etc., etc.

LLAUNERIA

Calefacció Central
Instal·lacions de plom i ferro, alta i baixa pressió, i tota mena de treballs relacionats amb el ram de lampisteria i electricitat ::

MOTORS: BOMBES: PARALLAMPS

PHILIPS
1/4 WATT

**làmpares
PHILIPS**

La única estrangera de més economia i duració

**ARGENTA
LLUM DEL SOL
110 WAT
FILAMENT METÀLIC**

Talleres Mecánicos de D. JOSÉ TORRES JONAMA
(España) PALAFRUGELL (Cataluña)
DIRECTOR: F. CORREDOR
Construcción y reparación de maquinaria para la industria cerchera

Máquina AMERICANA de hacer tapones cónicos y cilíndricos
MODELO-1928

Carroceries per a Automòbils

construïdes per la
acreditada casa
SALVI SENDRA
CLAYE, S. DUP.
PALAFRUGELL

la qual pot compe-
tir amb els tallers
més importants,
degut a comptar
amb els elements
indispensables

Totes les construccions són fetes amb **MAQUINARIA MODERNA** exprolessa

SPORT BAR

CARRER CAVALLEERS
PALAFRUGELL

Durant els dies de la Festa
Major, tarda i nit, amenitza-
ran els Concerts els famosos

TZIGANS PLANAS

de Barcelona, els quals exe-
laran les peces que més so-
breassuren de llur repertori.

Begudes de tota mena, de les
millors celleres : Responen

RESTAURANT A LA CARTA

Esplèndid i extraordinari
serviment a l'aire lliure

El BAR SPORT, inaugurat fa poc
temps, és l'establiment que reuneix
més condicions de confort, essent el
més ben situat de la població.

ELIXIR ESTOMACAL

*Obra como antiséptico del aparato digestivo, curando las
diarreas en todas las edades y con seguridad las de
los niños, incluso en la época del destete y dentición.*

De VENTA en FARMACIAS y SEDEANO, 30 - Madrid

PURGATIVA Para el estreñimiento habi-
tual, color amarillento de la piel, bilis, indi-
gestión. Obra como laxante suave y eficaz

1920-1929

ACEITE DE RICINO
GOLOSO
 PRODUCTO NACIONAL
EL MEJOR PURGANTE
 PERFUMADO A LA MENTA, ANIS, NARANJA Y SIN AROMA
 DESPUES DE USARLO
 QUEDA UN BONITO VASO DE CRISTAL
 VENTA EN FARMACIAS Y CENTROS ESPECIFICOS

CURACIÓ DE LES HERNIES

TRENCATS, llegiu:

El dia 2 de cada mes es trobarà a l'Hotel Carull de La Bisbal, el conegut especialista ortopèdic de Barcelona Francesc G. Torrent, constructor dels acreditats braguers mecànics Regulador articular, que són infal·liblement àncora de salvació del trencat que els usa, i al qual podran consultar totes les persones que estiguin herniades i es vulguin guarir.

Sense elàstics de cap mena, permeten fer lliurement tots els moviments i treballs més feixucs sense por a que l'aparell es mogui per res, puix que roman sempre fix damunt la part herniada fins la seva completa curació.

Són a milers els aparells hernials de tota mena que s'expenen; la immensa majoria d'ells, però, adoleixen de cabdals defectes, que els qui els usen, més que una salvaguarda, porten al cim un enemic constant de la seva salut i de la seva vida.

Les persones que vulguin lluitar-se de tan fatals conseqüències, poden consultar l'especialista senyor Torrent, qui atindrà personalment els trencats, a La Bisbal, el dia 2 de cada mes en l'Hotel Carull.

ANTIPOPLÉTICO MEISTER

LA APOPLEGIA (Paràlisis o feridura)

GUARIDA O EVITADA CON EL

Antipoplético del Abate Jh. MEISTER, del monasterio de Hirsam

El remedio inimitable e infalible, el ÚNICO en el que se puede tener confianza ciega para evitar y curar la Apoplegia (Parálisis), se debe a la ralla de éste, en el mundo salubridad y más tanto, en el claustrero, virtuoso fraile, abate Jh. Meister.

En efecto: Si algún antepasado nuestro ha sufrido ya de Apoplegia, si notais calambres, dormiscón en las manos y en los pies, disminución de la vista y tacto, decaimiento general, pérdida de la memoria con mucha propensión al sueño o veis pasar puntos luminosos por delante de los ojos, es que la Apoplegia os está acechando y si no queréis ser su víctima, tomad enseguida el Antipoplético Meister.

Es el único remedio que devolverá al parálisis

el movimiento perdido en sus brazos o piernas, especialmente dentro del primer año del ataque y a los primeros días, hace recobrar el habla clara y sonora a los bulliciosos parálisis que por el ataque se han visto privados de ella.

Frasco grande 10 ptas. : Frasco mediano 6 ptas

FOLLETO DIVULGADOR DE LA APOPLEGIA, GRATIS

Deposita general y venta: Farmacia de los Ferrocarriles del Norte, calle de Vilanova, 1 (frente Arco de Triunfo), Barcelona. — "SALUS", Fontanella, 7. — ALSIÑA, Paseo Crédito, 4. — San Pablo, 112. — Salmerón, 78 (Gracia). — Pl. Regomir, 3. — Plaza Sta. Ana, 9, y buenas farmacias.

TELEFUNKEN

La técnica depurada de la

TELEFUNKEN

ha creado el mejor altavoz suplar

A base de sonos descentrados reproduce todas las notas en su intensidad original y las difunde con toda su potencia, perfectamente modulada.

Cuando lo poseen y lo han oido, propagan que a un precio doble, no hay altavoz mejor.

Ptas. 60

Tipo L. 666

LA GRAN MARCA MUNDIAL

BONDA EXTERMINADORA DE BACTERIAS

TELEFUNKEN

Condiciones interesantes a los comerciantes solventes que deseen trabajar

PAPEL DE FUMAR
BAMBÚ

Philips
 La lámpara
 Estalvia la mitad del consumo
 Elum. Manquísima igual a la del día, sin ser
 Es repartida por igual
 Ventajosa per al comerç - bona realitzament i elegancia als tañes i tañinas - Permet treuallar millor en els tallers - Enllumenament magnific
 VENDES AL MAJOR
ADOLF HIELSCHER : Barcelona
 CORREU MALLORCA, 198

1920-1929

Depilació Elèctrica

Únic procediment per a extirpar el pèl,
destruint les seves arrels.

Des del primer del corrent mes, queda
instal·lat a Palafrugell, carrer de Sant Se-
bastià, 11 (Consultori del Sr. Foxà, odon-
tòleg) un despatx, obert tots els dímecres
de 10 a 16 i demés dies convinguts, bati-
la direcció de persona competent.

Preus reduïts - Resultats garantits

La clientela agradecida propaga el

Amigo
DÉBIL
tome
Elíxir
= CALLOL =

Suma el APETITO y las FUERZAS rápidamente

Medicamento Aprobado y Recomendado dando
el año 1897, por la Real Academia de Medicina
y Cirujía, a los débiles.

Cómpreselo hoy mismo. - Sólo vale 8 pías.

Los Médicos, que lo conocen prácticamente lo
recomiendan, lo fuman y lo dan a sus familias

NAVIGAZIONE GENERALE ITALIANA
linea diretta
ITALIA - AUSTRALIA
El día 15 de Marzo partirá de GENOVA el rápido vapor:
CITTA DI GENOVA
abasteciendo carbón con CORRESPONDIENT DIRECTO des una única estación
por el S. Australia.

Los gastos de transito a Genova son a cargo de la N. G. I. Los pasajeros
son libremente alojados en el vapor de Lombard, en las instalaciones de la Com-
pañía, mientras la estación no supere a la transitoria en su.

Per a tota classe d'informacions dirigiu-vos a
ITALIA-AMERICA
BARCELONA: Rambla Santa Mònica, 1 y 3. Telèfons 3246 i 4325 R.
i a totes les seves Agències en les principals ciutats.

MARCA REGISTRADA

CHOCOLATES
PIERAY
BRUGUERAS
TARRASA

PÍDASE EN TODAS PARTES

L'èxit dels receptors BELL és la recomanació que'n fan els que ja'ls posseeixen
"BELL" NOM MÀGIC DELICIA DE LA LLAR

Els receptors ràdio **BELL** són fabricats per la
Western Electric C.ª, les fàbriques de la qual,
als Estats Units, reuneixen 3.000 enginyers i
més de 50.000 obrers. Per això és considera-
da la primera organització radiotelefònica de
món.

Examineu els receptors ràdio **BELL** i us con-
vencereu que són uns aparells mestres en la
perfecció, i si els proveu us meravellareu dels
seus grans resultats, rebent els concerts de tot
Europa.

Funcionen sense acumuladors, van amb pila
seca **RADIO-LOT**, de mínim consum i gran
resistència.

DE VENDA:
CATALÀ y OLIVÉS
CAVALLERS, 31 PALAFRUGELL

Concessionaris exclusius:
Establiments RADIO-LOT
Passeig S. Joan, 17 i 19 - BARCELONA

1920-1929

CASA SITJAS

PALAFRUGELL

SASTRERIA I CONFECCIONS

VENDES A L'ENGRÓS I AL DETALL

Per a combatre la guerra, ben armat
Per a combatre l'hivern, ben abrigat
 i per a anar ben abrigat cal comprar a la **CASA SITJAS** perquè podreu obtenir el que necessiteu amb una baratura tal, que per la immillorable qualitat i treball no sembla possible conseguir-se a preus de regal.

El novíssim trajo d'hivern **SPORTMAN** és el que està destinat a imposar-se perquè demés d'ésser molt elegant i pràctic, abriga i el seu cost és ben econòmic.

Extens assortit en colors i talles, de les més petites a les més grans.

L'ABRIC! L'ABRIC! L'ABRIC!
ja podrà comprar-lo tothom!
 perquè aquesta casa pot vendre'l per 40 ptes. qualsevulla mida d'home d'una confecció i elegància ben perfectes.

L'abric de més qualitat, de més fantasia, de més durada, confeccionat, solament val 85 pessetes.

RECORDEU QUE TOT ESTÀ CONFECCIONAT ALS TALLERS D'AQUESTA CASA
 Falten bones sastresses per a treballar en els nostres tallers. — Feina assegurada tot l'any.
NO DREIXEU DE VISITAR L'EXPOSICIO EN ELS NOSTRES APARADORS.

Fixeu-vos amb els següents preus:

Secció CONFECCIO

PANTALONS de vellut	des de	50 Ptes.
• dril especial per a hivern	8	"
• de llana novetat	20	"
TRAJOS de vellut	des de	35
• dril especial per a hivern	30	"
• de llana novetat	70	"
ABRICS per a nen	20	"
• per a home	des de	40
Sportman	des de	6
Sportman i pantaló	des de	10
Garibaldines llana mariner, mides d'home	48	"

Granotes color blan i marró, Guardapoís, Bates i Americanes blanques per a barber i camarer, Pellisses i qualsevulla prenda especial per a senyora, nen i home, també les confeccionem a un preu limitadíssim.

Secció MIDA

Gran assortit en Pantalons, Trajús i Abrics de gran novetat de totes classes, amb uns preus relativament econòmics.

1930-1939

LECHE CONDENSADA LA GAVIOTA

SUPERCONCENTRADA INMEJORABLE CALIDAD. LA ÚNICA QUE CONTIENE TODAS LAS CALIDADES NECESARIAS AL RÁPIDO DESARROLLO FÍSICO Y MENTAL DE LOS NIÑOS. ELABORADA EN PALMA DE MALLORCA. AGENTE DE VENTAS S. A. M. MAS BAGA

FAVENDO GARICA

CALEFACIÓ IDEAL ESTUFA J.M.B.

J. A. M. MAS BAGA
VALENCIA 346 - BARCELONA

S. A. M. MAS BAGA

València, 346 - BARCELONA - Tel. 73.016

125 pesetas de economía!
 Apresúrese Ud. a adquirir la última creación de las fábricas Kodak: el nuevo
"Kodak" Lince 620
 con objetivo anastigmático "Kodak" F. 6.3

Precio:
125
 pesetas.

Características:
 1. Objetivo anastigmático "Kodak", F. 6.3.
 2. Enfoque rápido automático.
 3. Obturador para velocidades hasta 1/100.
 4. Dos visores (curriente e iconométrico).
 5. Autodisparador para retratar a uno mismo.

Es el aparato más pequeño, perfecto y sencillo, que hace fotos 6 x 9 cm.

Corte Ud. este cupón y pégaselo.

VALEDERO SOLO HASTA EL 30 DE JUNIO 1954
 El portador de este cupón tendrá derecho a una rebaja
de 25 pesetas
 en el precio del nuevo aparato "Kodak" Lince 620,
 con objetivo F. 6.3, presentándolo en el establecimiento de:

MODERNA EMPURDANESA
 de
J. LLAMBI CARBÓ
 Plano de la República, 10 - PALAFRUGELL - Teléfono 44.

Ciutat R. L. L. 34

3 PRODUCTOS DE CALIDAD

Soldor
Cianol
Solcao

VENTAS
A. GARRIGA
 LAYETANA, 5
 BARCELONA

ELABORADA POR GRANJA SOLDEVILA S. A.

L'afecte, el deure i el benestar...

— Mira, Jordi, el nen està molt content d'estar que hem instal·lat la calefacció IDEAL CLASSIC, perquè no surta com abans, i d'aquesta manera...

— De veres? Doncs aquesta són els meus desigs; perquè ara veig clar que la veritable felicitat me la donen els tres motius poderosos que m'atrauen a vosaltres; l'afecte, el deure i el benestar...

— No menys, no li ho diguis...

— En esta gran companyia i allí és feliç el teu amb qui jugar.

Amb calefacció IDEAL CLASSIC no hi ha més que agraïment al més confortable que la vida de la llar.

DEMANEU FASCICLES GRATUÏTS
DAMIÀ OLIVÉS
 Carrer 14 d'Abril, núm. 9 - PALAFRUGELL - Telèfon 110

Venga a oír estos

3 nuevos receptores

R 1250
 6 válvulas, poderoso, de 4 y 5 canales. Precio 750,00 a plazos.

R 1430
 8 válvulas, TODA ONDA, Potencia 1.375, 6 y 5 potencias a plazos.

R 1280
 6 válvulas, poderoso, de 4 y 5 canales. Precio 1.050,00 a plazos.

La Voz de su Amo

Aparells d'alta qualitat,
 de 4 a 10 válvulas des de 350 ptes.

Per a tota mena de detalls i demostracions, sense compromís, dirigí-vos a

Francisco Coll
 Representant a
PALAFRUGELL
 Cavallers, 30

LA VOZ DE SU AMO

**CANAS
CALVICIE
CASPA
JUVENTUD
AGUA DE COLONIA**

Celucana

ES EL ALIMENTO DEL CABELLO

La última palabra de la ciencia para devolver a los cabellos su color natural sin ténidos. habiendo científicamente conseguido la destrucción de la caspa evitando al mismo tiempo la caída del cabello por mediación de nuestra composición a base de pilocarpina, formol y acetona.

EMERSON RADIO

¡NON PLUS ULTRA! ¡NO HI HA MÉS ENLLÀ!

Tots els objectius imaginats i possibles queden coberts amb el EMERSON 38

Model 19. 300 ptes.
Model 32. 400 "
Model 38. 575 "
Model 45. 700 "

Totes les ondes - Totes les corrents
de 15 a 2.000 metres.

Es dir **EXTRACURTA, CURTA o NORMAL i LLARGA**

El món enter reconeix que EMERSON RADIO va ésser l'inventor dels aparells UNIVERSALS. Milers de possessors d'un Emerson atestimonien satisfeta la seva imponderable qualitat i SOLIDESA. Emerson és la fàbrica que produeix major xifra d'aparells universals del món.

Els quatre models 1935 formen un quadríngul de competència formidable i invencible en qualitat, preu i prestigi. Cada nou model aporta un singular refinament. Molts el superen en preu, CAP en perfecció. Compareu-lo abans de comprar o canviar la vostra ràdio.

REPRESENTANT A PALAFRUGELL:
FELIP ROGLANS
ELECTRICITAT PALS, 4

MARIA ARTIACH...

...VERA VERDADERA

Entre las pocas que hacen realidad la herencia de la mejor panadería, gobernando por tradición.

¿Cuál es la verdadera, la auténtica Galleta María?

Una galleta blanda, pero no tierna, sólo así de buena!

manteniendo rigurosamente
las recetas de nuestra tradición
porque para un auténtico
sabor no tiene sustituto

Y es esta única su perfección

Como uno los comentarios de la Galleta María ARTIACH, simplemente famosa

PIDA VD. SIEMPRE GALLITAS MARIA ARTIACH

Galetes i Xocolates

Nelia

"Los Choclos que endulcan la vida"

NENS: La vostra omigueta NELIA, torna a ésser entre vosaltres i amb el mateix interès en proporcionar-vos esplèndids regals.

Guarden els envoltoris dels productes NELIA, els quals, junt amb els que conserveu dels antics, seran canviats per bonics regals NELIA.

**SUCCESSOR DE GELABERT I JORDANA
BARCELONA**

Fàbrica: Tamarit, 110-Telèfon 35628
Despatx: València, 263-Telèf. 74282

NOTA: Manqueu agnir distribuïdors amb camiónetes.

1930-1939

Fonts d'informació

Bibliografia i fonts documentals

Col·lecció d'exemplars d'*El Palafrugellense. Periódico semanal, defensor de los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1882-1888).

Col·lecció d'exemplars d'*El Nuevo Palafrugellense*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1888).

Col·lecció d'exemplars d'*El Distrito. Periódico ilustrado, político, de avisos y noticias, defensor de los intereses morales y materiales del distrito de La Bisbal*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1893-1900).

Col·lecció d'exemplars d'*El Nuevo Distrito. Periódico republicano autonomista. Defensor de la industria corcho-taponera i demás intereses morales y materiales del distrito de La Bisbal*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1900-1909).

Col·lecció d'exemplars de *Las estisoras. Periodich catalá, mitj en serio mitj en broma*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1909-1910).

Col·lecció d'exemplars de *Baix Empordà. Setmanari regionalista i Baix Empordà. Setmanari nacionalista*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1909-1936).

Col·lecció d'exemplars d'*El Clamor. Periódico bilingüe de avisos y noticias, defensor de los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1893).

Col·lecció d'exemplars de *La Verdad. Periódico semanal de intereses generales*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1896).

Col·lecció d'exemplars de *La Imparcialidad. Semanario independiente*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1896).

Col·lecció d'exemplars de *La Crónica. Periódico de avisos y noticias*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1901-1905).

Col·lecció d'exemplars de *La Crònica. Periódic catalanista d'avisos y notícies*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1907-1909).

Col·lecció d'exemplars d'*Emporium. Publicació quinzenal*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1905-1906).

Col·lecció d'exemplars de *Revista Popular. Semanario independiente*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1906).

Col·lecció d'exemplars d'*El Contribuyente. Periódico administrativo de avisos y noticias defensor de los intereses de esta comarca*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1908).

Col·lecció d'exemplars de *La Bohemia. Progreso, amor y libertad*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1909).

Col·lecció d'exemplars de *La Pebrera. Setmanari satíric, humorístic i literari*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1909-1910).

Col·lecció d'exemplars de *La Bugadera. Fulla higiènica d'avisos, notícies i netejades*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1909-1910).

Col·lecció d'exemplars de *Germanor. Periódic autonomista republicà*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1914-1915).

Col·lecció d'exemplars d'*Esclat*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1914-1916/1918)

Col·lecció d'exemplars d'*Acción Social Obrera. Periódico de cultura, educación social y defensor de las causas obreras*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1918)

Col·lecció d'exemplars de *La Sardana. Setmanari bilingüe humorístich, satírich y literari*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1892-1901).

Col·lecció d'exemplars de *Llibertat. Periòdic catalanista republicà*.
Arxiu Municipal de Palafrugell (1902-1907).

Col·lecció d'exemplars de *Peix Fregit. Caps i puntes gràfics i literaris de la vida palafrugellenca*.
Arxiu Municipal de Palafrugell (1932).

Col·lecció d'exemplars d'*Ara. Setmanari catalanista republicà* i *Ara. Diari del Poble*.
Arxiu Municipal de Palafrugell (1930-1937).

Col·lecció d'exemplars de *Revista de Palafrugell*.
Arxiu Municipal de Palafrugell (1962-1978).

Col·lecció d'exemplars d'*Esdevé*. Arxiu Municipal de Palafrugell (1977).

Col·lecció d'exemplars del *Llibre de la Festa Major*.
Arxiu Municipal de Palafrugell (1914-2011).

Col·lecció d'exemplars de revistes escolars.
Arxiu Municipal de Palafrugell (1970-2019).

ARBAT I ROBLES, NÚRIA; GRANÉS I CORTEY, JOSEP ORIOL.
“Palafrugell i l'aigua”. *Quaderns de Palafrugell*, 2015.

BAGUÉ, ENRIC. “El Palafrugell popular. Tavernes, cafès, fondes, hostals, casinos, colles i cinemes”. *Quaderns de Palafrugell*, 1995.

BENET I MORELL, JOSEP; GINESTÀ CLAVELL, MONTSE.
La Catalunya de la Renaixença. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013.

BUSQUETS, JOAN. MOLERO, JOSEP. “L'ensenyament a Palafrugell”.
Quaderns de Palafrugell, 1993.

CAMBÓ, FRANCESC. “El regionalisme, factor de la restauració d'Espanya”.
Suplement del número 111 de *Baix Empordà*. 31 de desembre de 1911.

CASASÚS, JOSEP M. *La premsa en català de 1868 a 1939*. UPF, 2014

IZQUIERDO, SANTIAGO. *Panoràmica de l'esquerra nacional, 1868-2006*.
Fundació Josep Irla, 2010.

MOLINAS, LLUÍS. “Miquel Torroella i Plaja, cronista de les Gavarres”.
Revista de Girona, número 204, 2001.

OLLER, ORIOL. “Música i festa a Palafrugell”. *Quaderns de Palafrugell*, 2010.

PALAHÍ, OLGA. *Martí Jordi i Frigola. Alcalde republicà de Palafrugell*.
Fundació Josep Irla, 2019

PLA I DENIEL, NARCÍS. *Espanya i el regionalisme català*. Federació Monàrquica
Autonomista de Catalunya, 1923.

SOBREQUÉS I CALLICÓ, JAUME. *Història de Catalunya*. Editorial base, 2015.

SOLER, TONI. *Història de Catalunya (modèstia a part)*. Editorial Columna, 1998.

XARGAY, XAVIER. “Escriptors a Palafrugell, o ruta planera per les seves vides, obres
i miracles, de 1880 a 1936”. *Quaderns de Palafrugell*, 1999.

Fons d'imatges

ARXIU MUNICIPAL DE PALAFRUGELL. Hemeroteca de premsa escrita.

DALMAU, PACO. Col·leccions privades.

ARXIU MUNICIPAL DE LLAGOSTERA.

ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS.

Col·lecció

Quaderns de Palafrugell

1. Busquets, Joan; Molero, Josep
L'ensenyament a Palafrugell.
1993.
2. Febrés, Xavier
Grans hores de la Costa Brava.
Les finques d'Aiguablava, Cap Roig i Mas Juny.
1994.
3. Bagué, Enric
El Palafrugell popular. Tavernes, cafès, fondes, hostals, casinos, colles i cinemes.
1995.
4. Unland, Annie
Llafranc entre la tradició i la modernitat.
1996.
5. Grau, Dolors
Els artesans de la imatge.
Fotografia i cinema amateur a Palafrugell (1860-1985).
1997.
6. Noguera, Jaume; Alcobarro, Agustí
Pirates, corsaris i torres de moros.
Passat i present de les torres de Palafrugell i de Mont-ras.
1998.
7. Xargay, Xavier
Escriptors a Palafrugell o ruta planera per les seves vides, obres i miracles, de 1880 a 1936.
1999.
8. Massaguer, Santi
20 anys de democràcia a can Bech.
Crònica política de Palafrugell (1979-1999).
1999.
9. Busquets, Joan
L'Escola Torres Jonama i el seu temps.
75 anys d'escola pública.
2000.
10. Esteba, Miquel
Calella de la pesca al turisme.
2001.
11. Hernández, Santiago
Palafrugell i el suro.
Feina i gent dels inicis de la indústria a la postguerra.
2002.
12. Solana, Miguel
La gent de Palafrugell.
Població i migració del segle XV al segle XX.
2003.
13. Barti, Amèrica; Plana, Rosa; Tremoleda, Joaquim
Llafranc romà.
2004.
14. Lledó, Diana; Roqué, Carles
El medi natural de Palafrugell.
2005.
15. Seguranyes, Mariona
Una visió artística de l'Empordanet.
La pintura a Palafrugell entre els segles XIX i XX.
2006.
16. Pérez, Aurora
L'art religiós a Palafrugell.
2007.
17. Sala, Blanca
Sa Perola i la pesca a Calella.
2008.
18. Cama, Jordi; Turró, Jordi
Dins la vila i fora muralles.
Del 1300 al 1800.
2009.
19. Oller, Oriol
Música i festa a Palafrugell.
2010.
20. Turró, Jordi; Casals, Eva
De Palafrugell a Amèrica.
2011.
21. Pous i Massot, Bibiana
Tamariu.
2012.
22. Badia-Homs, Joan; Bisbe, Sandra; Curbet, Jordi; Piferrer, Maria
Llofriú.
2013.
23. Vilardell i Caixàs, Joan
Els noms dels carrers de Palafrugell.
2014.
24. Arbat i Robles, Núria; Granés i Cortey, Josep Oriol
Palafrugell i l'aigua.
2015.
25. Abarca, Puri
Un passeig per Palafrugell.
2016.
26. Anglada Lloveras, Núria
El Casal de Palafrugell, un edifici viu.
2018.

L'EDAT D'OR DEL PERIODISME A PALAFRUGELL

Anàlisi dels periòdics de la vila,
de finals del segle XIX a la Guerra Civil

Palafrugell ha estat històricament un poble amb gran afició pel periodisme. De les més de trenta capçaleres que van sortir al carrer entre finals del segle XIX (el 1882, es va començar a editar la primera publicació periòdica, *El Palafrugellense*) fins ben entrada la Guerra Civil (l'últim periòdic d'abans de la dictadura, l'*Ara*, va tancar el 1937), la majoria van ser setmanaris i de curta durada, però unes quantes van exercir durant un temps raonable d'informadors a la societat palafrugellenca. El periòdic de més durada va ser el setmanari *Baix Empordà* (1909-1936). El llibre té com a objectiu analitzar els continguts de les publicacions que van sortir al carrer a la vila en aquest període, posant atenció als principals temes sobre els quals tractaven, adaptats a cadascuna de les èpoques en què van veure la llum, i destacar escrits notables o indicadors de la vida que portaven els ciutadans de la vila en cada període.

Puri Abarca

(Mont-ras, 1966).

És periodista i politòloga.

Va treballar al diari *El Punt* durant 22 anys, de 1989 a finals de 2011, on va exercir de periodista de diferents temàtiques.

Des de 2011 treballa com a autònoma, de periodista i politòloga, i forma part de l'equip de l'editorial Edicions Baix Empordà, per a la qual coordina la publicació *Crònica d'un any* de Palafrugell.

És autora de diferents monografies per a les col·leccions

Quaderns de la Revista de Girona

i *Quaderns de Palafrugell*, entre altres

llibres publicats. Ha treballat

amb Televisió de Girona, en la direcció i presentació de programes de debat, i col·labora habitualment amb alguns mitjans escrits, com ara *El Punt Avui* i la *Revista de Girona*.